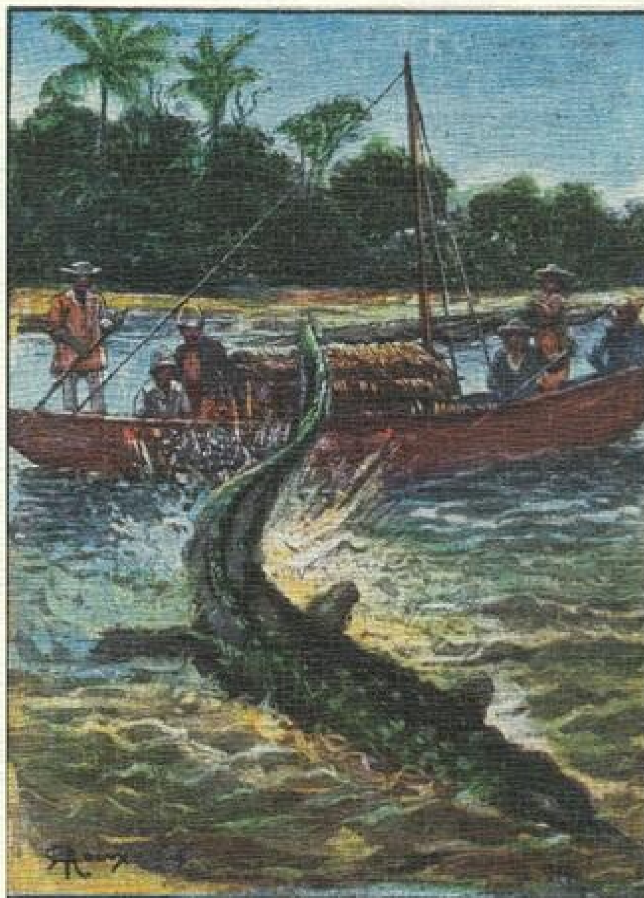
Jules Verne

Minunatul Orinoco

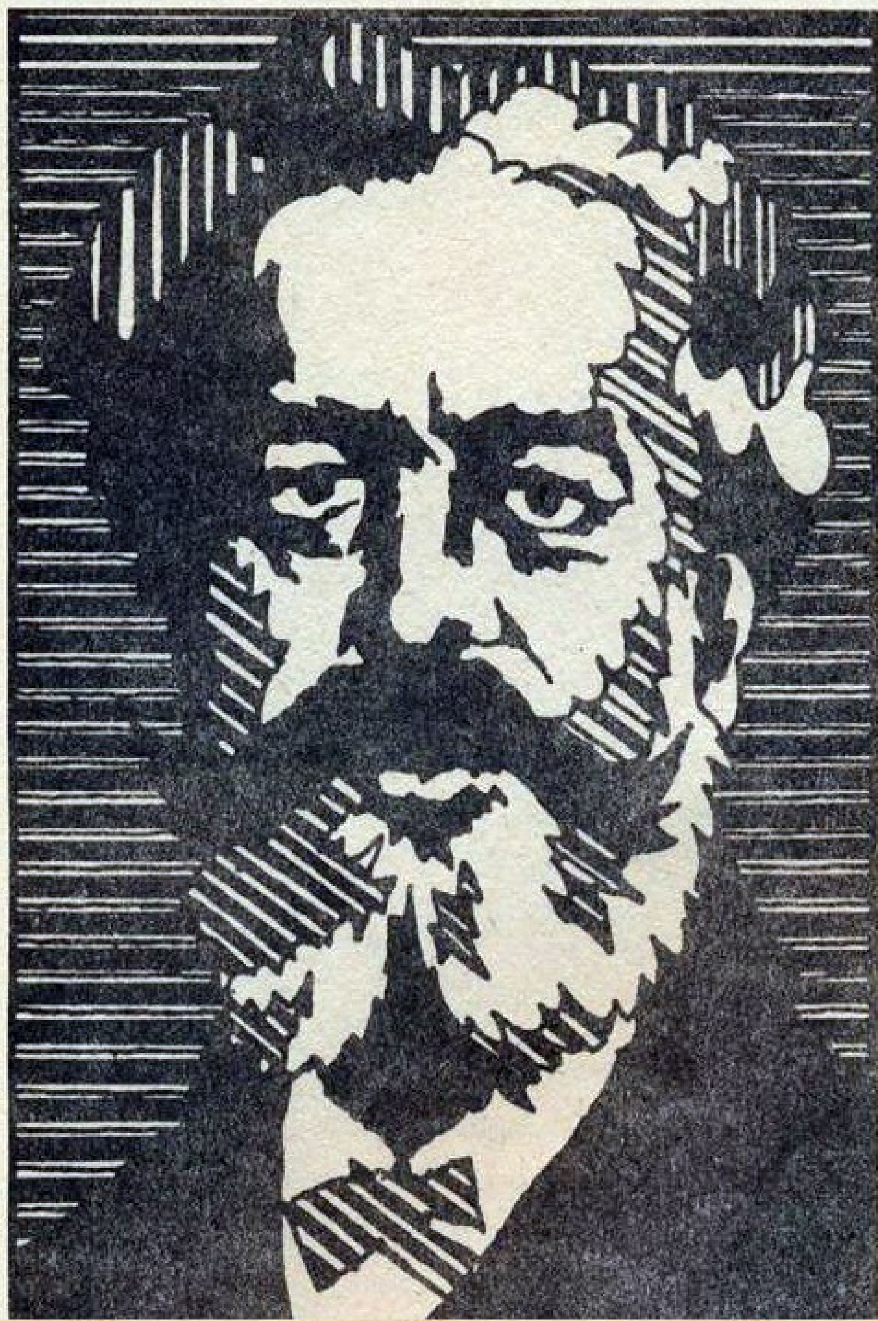

EDITURA ION CREANGĂ

Proiectul RI - Jules Verne 2010

Jules Verne

22

Jules Verne

Minunatul Orinoco

Prezentarea grafică: Val Munteanu

JULES VERNE
Le superbe Orenoque
Edition Hetzel

ÎN ROMÂNEŞTE DE MARA GIURGIUCA

EDITURA ION CREANGĂ, BUCUREŞTI, l980

PARTEA ÎNTÂI

I DOMNUL MIGUEL ŞI CEI DOI COLEGI AI SĂI

— Se pare că, într-adevăr, nu-i nădejde ca discuţia aceasta să ia sfârşit... zise domnul Miguel, încercând să-i tempereze pe cei doi adversari înfocaţi.

— Ei bine... nici nu va lua sfârşit... răspunse domnul Felipe. Cel puţin eu nu voi ceda în faţa opiniei domnului Varinas.

— Nici eu nu voi renunţa la părerea mea acceptând-o pe a domnului Felipe! ripostă domnul Varinas.

De mai bine de trei ore cei doi savanţi perseverenţi discutau, fără să-şi facă vreo concesie, problema fluviului Orinoco. Fluviul acesta celebru din America de Sud, artera principală a Venezuelei, curgea, în partea lui superioară, de la est spre vest, aşa cum stabileau hărţile recente, sau îşi avea obârşia în sud-vest? În acest caz, Guaviare şi Atabapo nu erau consideraţi pe nedrept afluenţi?

— Atabapo e Orinoco! afirma cu tărie domnul Felipe.

— Ba Guaviare! afirma nu mai puţin energic domnul Varinas.

Domnul Miguel, în ceea ce-l privea, îşi însuşise opinia geografilor moderni. După ei, izvoarele fluviului Orinoco se aflau în partea Venezuelei care se învecina cu Brazilia şi Guyana engleză[1], aşa că tot cursul lui trecea prin Venezuela. Dar domnul Miguel se străduia în zadar să-i convingă pe cei doi prieteni ai săi care, dealtfel, se contraziceau şi în alte privinţe, cu nimic mai puţin importante.

— Nu, repeta unul. Orinoco izvorăşte din Anzii columbieni, iar Guaviare, despre care dumneata pretinzi că ar fi un afluent, este pur şi simplu Orinoco, având cursul superior în Columbia şi pe cel inferior în Venezuela.

— Eroare! protesta celălalt, Atabapo e Orinoco, nu Guaviare.

---

[1] Azi Republica Cooperatistă Guyana

— Ei, prieteni, interveni domnul Miguel, prefer să cred că unul dintre cele mai frumoase fluvii ale Americii nu trece prin nici o altă ţară decât prin a noastră!

— Nu e vorba aici de amor propriu, replică domnul Varinas, ci de un adevăr geografic. Guaviare...

— Nu... Atabapo! exclamă domnul Felipe.

Şi cei doi adversari, care se ridicaseră furtunos în picioare, se priviră drept în albul ochilor.

— Domnilor... domnilor! repetă domnul Miguel, un om minunat, foarte conciliant de felul său.

Pe un perete al sălii tulburate de exploziile discuţiei de mai sus era atârnată o hartă. Pe harta aceea, la scară mare, se întindea aria de nouă sute şaptezeci şi două de mii kilometri a întinderii statului Venezuela. Cât de mult îl transformaseră evenimentele politice care s-au succedat din anul (l499) când Hojeda, tovarăşul florentinului Amerigo Vespucci, debarcând pe coasta golfului Maracaibo, descoperise un târguşor ridicat pe piloni în mijlocul lagunelor şi îi dăduse numele de Venezuela, adică «Mica Veneţie». După războiul de independenţă, al cărui erou a fost Simon Bolivar, după fondarea căpităniei generale Caracas, după scindarea, din l839, în Columbia şi Venezuela — scindare în urma căreia Venezuela a devenit o republică independentă — harta o înfăţişa aşa cum stabilise statutul fundamental. Linii colorate separau departamentul Orinoco în trei provincii: Varinas, Guyana, Apure. Relieful sistemului său orografic, ramificaţiile sistemului său hidrologic erau limpede scoase în evidenţă prin nenumărate haşuri străbătute de reţeaua fluviilor şi râurilor. Se vedea întinzându-se pe Marea Antilelor frontiera sa maritimă de la provincia Maracaibo, cu capitala purtând aceeaşi denumire, până la gurile fluviului Orinoco, care o separau de Guyana engleză.

Domnul Miguel se uita la această hartă care, fără nici un dubiu, îi dădea dreptate faţă de colegii săi Felipe şi Varinas. Mai precis, pe întinderea Venezuelei, un fluviu mare, desenat minuţios, descria un elegant semicerc şi purta pe tot parcursul numele magnific de Orinoco, atât la prima lui curbură unde îşi vărsa apele în el un afluent, Apure, cât şi la a doua, unde Guaviare şi Atabapo i le aduceau pe cele din Cordiliera andină.

De ce, aşadar, domnii Varinas şi Felipe se încăpăţânau să caute izvoarele acestei ape în munţii Columbiei şi nu în masivul Sierra Parima din vecinătatea muntelui Roraima, o gigantică bornă kilometrică, înaltă de două mii trei sute de metri, pe care se reazimă unghiurile celor trei state sud-americane. Venezuela, Brazilia şi Guyana engleză?

Pentru a fi drepţi, trebuie să menţionăm că aceşti doi geografi nu erau singurii care îmbrăţişau această opinie. În ciuda mărturiei exploratorilor cutezători care au urcat de-a lungul

fluviului Orinoco până aproape de izvoarele sale, Diaz de la Fuente, în l760, Bobadilla, în l764, Robert Schomburgk, în l840, în ciuda cercetărilor făcute de francezul Chaffanjon, călătorul îndrăzneţ care a desfăşurat pavilionul Franţei pe coastele masivului Sierra Parima pe care se prelingeau primele picături de apă ale lui Orinoco — da, în ciuda atâtor constatări care păreau decisive, problema nu era încă elucidată pentru unele spirite tenace, adepte ale sfântului Toma, la fel de exigente în materie de dovezi ca şi acest patron al neîncrederii.

Totuşi, a pretinde că problema aceasta pasiona populaţia în epoca respectivă, în anul l893, ar fi o exagerare. Dacă am spune că, înainte cu doi ani, a arătat interes pentru delimitarea frontierelor, când Spania, însărcinată cu arbitrajul, a fixat limitele definitive între Columbia şi Venezuela, poate nu am greşi de asemenea, dacă ar fi fost vorba de o explorare având ca scop determinarea frontierei de-a lungul Braziliei. Dar, din două milioane două sute cincizeci de locuitori, dintre care trei sute douăzeci şi cinci de mii de indieni «domesticiţi» sau independenţi în mijlocul pădurilor şi savanelor lor, cincizeci de mii de negri, apoi metişi, cu sânge amestecat, albi, străini sau farangos englezi, italieni, olandezi, francezi, germani, este neîndoielnic că doar o infimă minoritate putea să pună patimă în această problemă de hidrografie. În orice caz, se găseau cel puţin doi venezueleni, mai sus-pomenitul Varinas, care revendica dreptul Guaviarei de a se numi Orinoco, şi mai sus-pomenitul Felipe, care susţinea dreptul acesta pentru Atabapo, fără să mai punem la socoteală câţiva adepţi care, eventual, le săreau în ajutor.

Totuşi să nu credeţi că domnul Miguel şi cei doi prieteni ai săi ar fi fost nişte savanţi din aceia bătrâni, cu idei ştiinţifice învechite, cu chelie şi barbă albă. Nu! Savanţi, însă, erau, şi se bucurau toţi trei de o binemeritată consideraţie care depăşea graniţele ţării lor. Cel mai în vârstă, domnul Miguel, avea patruzeci şi cinci de ani, iar ceilalţi doi erau cu câţiva ani mai tineri. Oameni plini de energie, foarte stăruitori, nu-şi dezminţeau originea bască, aceeaşi cu a ilustrului Bolivar şi cu a majorităţii albilor din aceste republici ale Americii meridionale, care aveau de multe ori în vine un pic de sânge corsican şi de sânge indian.

Cei trei geografi se întâlneau în fiecare zi la biblioteca Universităţii din Ciudad-Bolivar. Acolo, domnii Varinas şi Felipe, oricât de decişi erau să nu reînceapă discuţia, se lansau într-o nesfârşită şi violentă dispută în problema fluviului Orinoco... Chiar după explorarea atât de edificatoare a călătorului francez, apărătorii lui Atabapo şi Guaviare persistau în susţinerea părerilor lor.

Cum s-a şi văzut, dealtfel, din cele câteva replici reproduse la începutul acestei istorisiri. Disputa continua, lua amploare, în pofida domnului Miguel, incapabil să modereze vivacitatea celor doi colegi ai săi.

Cu toate că domnul Miguel era o persoană impunătoare, cu statura înaltă, figura nobilă, aristocratică şi barba brună înspicată cu câteva fire argintii, ca să nu mai vorbim de autoritatea pe care i-o dădea situaţia sa şi jobenul mai lat în partea de sus pe care-l purta după exemplul înfăptuitorului independenţei hispano-americane.

Şi în ziua aceea domnul Miguel repeta cu vocea lui amplă, calmă, pătrunzătoare:

— Nu vă mâniaţi, prieteni! Fie că ar curge de la est, fie de la vest, Orinoco nu e mai puţin un fluviu venezuelean, tatăl apelor republicii noastre...

— Nu se pune problema al cui tată e, răspunse înflăcăratul Varinas, ci al cui fiu este; s-a născut din masivul Sierra Parima, sau din Anzii columbieni...

— Din Anzi... din Anzi! ripostă domnul Felipe, ridicând din umeri. Evident, nici unul, nici altul nu cedară în problema actului de naştere al fluviului Orinoco şi fiecare se încăpăţâna să-i atribuie alt tată.

— Vedeţi, dragi colegi, reîncepu domnul Miguel, dornic să-i determine să-şi facă unele concesii, e destui să-ţi arunci ochii pe această hartă, ca să-ţi dai seama de un lucru: de oriunde ar veni, şi mai ales dacă ar veni din est, Orinoco descrie o curbă foarte armonioasă, un semicerc mai bine desenat decât acest neplăcut zigzag pe care i l-ar da Atabapo sau Guaviare...

— Şi ce importanţă are dacă desenul e armonios ori nu?... izbucni domnul Felipe.

— Dacă este exact şi conform naturii solului! exclamă domnul Varinas.

Şi apoi, în fond, n-avea nici o importanţă dacă erau sau nu trase artistic curbele. Se punea o problemă pur geografică, nu una artistică. Argumentaţia domnului Miguel era falsă. Îşi dădea bine seama. Atunci îi veni ideea să introducă în discuţie un alt element care s-o facă să devieze. Fără îndoială, nu era un mijloc de a-i pune de acord pe cei doi adversari. Dar, poate că, asemenea câinilor abătuţi din calea lor, vor porni înverşunaţi în urmărirea unui al treilea mistreţ.

— Bine, zise domnul Miguel, să renunţăm la modul acesta de a privi lucrurile. Dumneata pretinzi, Felipe, şi cu câtă îndârjire! că Atabapo, nu e nicidecum un afluent al marelui nostru fluviu, ci chiar fluviul...

— Da, aşa pretind.

— Dumneata, Varinas, susţii, şi cu câtă încăpăţânare! că, dimpotrivă, Guaviare ar fi chiar Orinoco...

— Da, aşa susţin.

— Ei bine, continuă domnul Miguel, care urmărea cu degetul pe hartă cursul fluviului, de ce nu v-aţi înşela amândoi?...

— Amândoi!... izbucni domnul Felipe.

— Numai unul dintre noi se înşală, declară domnul Varinas, şi acela nu sunt în nici un caz eu!

— Ascultaţi-mă până la sfârşit, zise domnul Miguel, şi nu-mi răspundeţi decât după ce am terminat. Mai sunt şi alţi afluenţi, în afară de Guaviare şi Atabapo, care îşi varsă apele în Orinoco, afluenţi de o importanţă caracteristică atât prin parcursul lor cât şi prin debitul lor. Aşa, de pildă, Caura, în partea lui nordică; Apure şi Meta în partea lui occidentală, Cassiquiare şi Iquapo în partea lui meridională. Îi vedeţi aici, pe hartă?... Ei bine, vă întreb, de ce oare unul din aceşti afluenţi n-ar fi mai degrabă Orinoco, decât Guaviare al dumitale. dragă Varinas, sau decât Atabapo al dumitale, dragă Felipe?

Se enunţa pentru prima dată această teorie şi nu e de mirare că cei doi oponenţi amuţiră de cum o auziră formulată. Cum, problema nu se punea numai între Atabapo şi Guaviare?... Cum, alţi pretendenţi răsăreau, după cele spuse de colegul lor?...

— Imposibil! izbucni domnul Varinas. Nu-i o chestiune serioasă, şi nici nu vorbiţi serios, domnule Miguel...

— Dimpotrivă, foarte serios, şi găsesc firesc, logic şi în consecinţă admisibilă opinia că şi alţi afluenţi pot să-şi dispute onoarea de a fi adevăratul Orinoco...

— Glumiţi, ripostă domnul Felipe.

— Eu nu glumesc niciodată când e vorba de probleme geografice, răspunse cu gravitate domnul Miguel. Pe partea dreaptă a cursului superior e Padamo...

— Padamo nu-i decât un pârâu pe lângă Guaviare, ripostă domnul Varinas.

— Un pârâu pe care geografii îl consideră tot atât de important ca Orinoco, răspunse domnul Miguel. Pe malul stâng e Cassiquiare...

— Cassiquiare nu-i decât un pârâiaş pe lângă Atabapo! izbucni domnul Felipe.

— Un pârâiaş care face legătura între bazinul venezuelian şi cel al Amazonului! Pe acelaşi mal este Meta...

— Dar Meta nu-i decât un şipot de fântână...

— Un şipot de unde ia naştere un curs de apă pe care economiştii îl consideră viitoarea cale între Europa şi ţinuturile columbiene.

După cum se vede, domnul Miguel, foarte documentat, găsea răspuns la toate. Apoi continuă:

— Pe acelaşi mal, zise, este Apure, fluviul din llanos[1], pe care navele pot urca mai mult de cinci sute de kilometri.

Nici domnul Felipe, nici domnul Varinas nu aduseră vreo replică la această afirmaţie. Erau aproape sufocaţi de cutezanţa domnului Miguel.

— În sfârşit, continuă acesta, pe malul drept mai sunt Cuchivero, Caura, Caroni...

— Când o să încetaţi odată să înşiraţi aceste denumiri... zise domnul Felipe.

— Vom discuta, adăugă domnul Varinas care tocmai îşi încrucişase mâinile la piept.

— Am ajuns la capăt, răspunse domnul Miguel, şi, dacă vreţi să cunoaşteţi părerea mea personală...

— Mai merită osteneală?... replică pe un ton de ironie plină de superioritate domnul Varinas.

— E puţin probabil! declară domnul Felipe.

— Totuşi, iat-o, dragi colegi. Nici unul dintre aceşti afluenţi nu va fi considerat râul suveran căruia să-i aparţină legitim numele de Orinoco. Aşadar, după părerea mea, această denumire nu poate fi dată nici râului Atabapo, indicat de prietenul meu Felipe...

— Eroare! declară acesta.

— Nici râului Guaviare, indicat de prietenul meu Varinas.

— Erezie! declară Varinas.

— Şi am ajuns la concluzia, continuă domnul Miguel, că denumirea de Orinoco trebuie să o păstreze partea superioară a fluviului ale cărui izvoare sunt în masivul Sierra Parima. Orinoco curge în întregime de-a curmezişul teritoriului republicii noastre şi nu străbate nici o altă ţară. Guaviare şi Atabapo vor trebui să se mulţumească să fie doar nişte simpli afluenţi, ceea ce, în fond, e o situaţie geografică foarte acceptabilă...

— Pe care nu o accept... replică domnul Felipe.

— Pe care o resping! replică domnul Varinas.

Singurul rezultat al intervenţiei domnului Miguel în această dispută hidrografică a fost că acum, în loc de două persoane, erau trei care voiau să-şi bage unul altuia pe gât Guaviare, Orinoco şi Atabapo. Cearta mai dură o oră şi poate că nici nu s-ar fi sfârşit vreodată dacă domnul Felipe pe de o parte şi domnul Varinas pe de alta n-ar fi strigat:

— Ei bine... să plecăm...

— Să plecăm? întrebă domnul Miguel, care nu se aştepta câtuşi de puţin la această propunere.

— Da, continuă domnul Felipe, să plecăm la San-Fernando, şi acolo, dacă nu vă voi dovedi fără nici o îndoială că Atabapo este chiar Orinoco...

[1] Llano — câmpie, şes (în limba spaniolă).

— Iar eu, interveni domnul Varinas, dacă nu vă voi demonstra categoric că Orinoco e Guaviare...

— Vă voi obliga eu, zise domnul Miguel, să recunoaşteţi că Orinoco nu e altul decât Orinoco!

Iată, aşadar, în ce împrejurări, ca urmare a cărei dispute, cei trei se hotărâră să întreprindă o astfel de călătorie. Poate că această nouă expediţie avea să stabilească în sfârşit cursul fluviului venezuelean, admiţând că nu fusese definitiv stabilit de ultimii exploratori.

Dealtfel, nu era vorba decât să urce în susul apei până la târguşorul San-Fernando, la cotul unde Guaviare şi Atabapo îşi varsă apele la câţiva kilometri unul de altul. Când se va constata că nici unul nici altul nu era, nu putea fi decât un simplu afluent, va trebui să se dea dreptate domnului Miguel şi să se confirme starea civilă a fluviului Orinoco de care nişte râuri nedemne aveau pretenţia să-l deposedeze.

Să nu vi se pară de mirare că această hotărâre luată în cursul unei discuţii furtunoase avea să facă imediat impresie. Să nu vi se pară de asemenea de mirare că a făcut vâlvă în cercurile savante din Ciudad-Bolivar şi că a pasionat curând toată republica Venezuela.

Există unele oraşe ca şi anumiţi oameni care, înainte de a avea un domiciliu stabil şi definitiv, ezită, tatonează. Aşa s-a întâmplat şi cu capitala provinciei Guiana, de la data apariţiei ei, în l576, pe malul drept al fluviului Orinoco. După ce s-a stabilit la gura râului Caroni cu numele de San-Tomi, a fost mutată peste zece ani cu cincisprezece leghe în aval. Arsă de englezi, aflaţi sub comanda celebrului Walter Raleigh, e transferată, în l764, la o sută cincizeci de kilometri în amonte, într-un loc unde lăţimea fluviului nu e mai mare de patru sute de stânjeni. De aici vine denumirea Angostura (Îngusta) primită atunci, căreia i s-a substituit în cele din urmă aceea de Ciudad-Bolivar.

Această capitală de provincie este situată la aproximativ o sută de leghe de delta Orinoco-ului, al cărui etiaj[1], indicat de piedra del Midio, stâncă ce se înalţă în mijlocul curentului, variază considerabil, sub influenţa sezonului secetos, din ianuarie până în mai, sau sub aceea a sezonului ploios.

Acest oraş, care, după ultimul recensământ, are unsprezece-douăsprezece mii de locuitori, se întregeşte cu suburbia Soledad de pe malul stâng. Oraşul se întinde de la promenda Alameda până în cartierul «Câinele uscat», denumire ciudată, de vreme ce, fiind situat în vale, acest cartier este expus mai mult ca oricare subitelor şi copioaselor umflări ale apelor Orinoco-ului. Strada principală — cu edificiile ei publice, cu magazine elegante, galerii acoperite, casele înşirate în flanc de-a lungul

[1] Etiaj — nivel mediu al unui curs de apă.

colinei şistoase care domină oraşul — aşezările rurale, presărate ici-colo, cu casele îngrămădite sub arbori ca un rond de flori, lacurile acelea specifice pe care le formează fluviul prin lărgirea lui în aval şi în amonte, mişcarea, animaţia din port, numeroasele nave cu pânze şi cu vapori, mărturii ale activităţii comerţului fluvial, însoţit de un important trafic practicat pe uscat, toate acestea îţi farmecă privirile.

Prin Soledad, până unde urmează să se întindă calea ferată, Ciudad-Bolivar va fi în curând legată de Caracas, capitala Venezuelei. Exporturile de piei de bovine şi de cerbi, de cafea, bumbac, indigo, cacao, tutun vor dobândi o nouă extindere, oricât de întins a şi devenit exportul în urma exploatării zăcămintelor de cuarţ aurifer descoperite în l840 în valea Yuruauri.

Aşadar vestea că cei trei savanţi, membri ai Societăţii de Geografie din Venezuela, urmau să plece pentru a rezolva problema fluviului Orinoco şi a celor doi afluenţi ai săi din sud-vest a avut un mare ecou în ţară. Bolivarienii sunt convingători, pasionaţi, înflăcăraţi. Ziarele intrară în acţiune luând partea susţinătorilor lui Atabapo, ai Guaviarei, ai lui Orinoco. Publicul se înflăcăra. Ai fi zis că aceste ape ameninţau să-şi schimbe albia, să părăsească teritoriul republicii, să emigreze în cine ştie ce alt stat al Lumii Noi, dacă nu li se făcea dreptate.

Oare călătoria aceasta în susul fluviului prezenta pericole serioase? Da, într-o oarecare măsură, pentru nişte călători siliţi să se mulţumească doar cu propriile lor posibilităţi. Dar, pentru a rezolva această problemă vitală, nu merita să facă guvernul unele sacrificii? Nu era oare o ocazie foarte indicată de a folosi corpul de armată auxiliar care putea să mobilizeze două sute cincizeci de oameni şi nu a reunit niciodată mai mult de o zecime? De ce să nu se pună la dispoziţia exploratorilor o companie a armatei permanente care întruneşte şase mii de soldaţi şi al cărei stat-major a avut aproape şapte mii de generali, fară a mai pune la socoteală ofiţerii superiori, după cum a stabilit Elisee Reclus, întotdeauna perfect documentat în privinţa acestor curiozităţi etnografice?

Dar domnii Miguel, Felipe şi Varinas nu aveau astfel de pretenţii. Ei călătoreau pe cont propriu, fară altă escortă decât a peonilor, a llaneros-ilor, marinarilor, călăuzelor care poposesc o vreme de-a lungul fluviului. Nu făceau decât ceea ce făcuseră înaintea lor şi alţi pionieri ai ştiinţei. Dealtfel, nici nu trebuiau să treacă de târguşorul San-Fernando, situat la confluenţa râurilor Atabapo şi Guaviare. Şi, în principiu, numai în zona străbătută de cursul superior al râului aveai mai degrabă a te teme de atacul indienilor, al triburilor independente, atât de greu de stăpânit.

Nu încape îndoială că în aval de San-Fernando, către gura râului Meta, pe malul celălalt, nu-i deloc plăcut să te întâlneşti

cu niscaiva guahibos, încă refractari regulilor impuse de societate, sau cu acei quivas a căror vestită adversitate a fost pe deplin confirmată de atentatele lor din Columbia, înainte de a fi transportaţi pe malurile Orinoco-ului.

De asemenea, la Ciudad-Bolivar existau oarecare temeri în privinţa sorţii a doi francezi plecaţi de aproape o lună. După ce au urcat în susul fluviului şi au depăşit confluenţa cu Meta, nu se mai ştia nimic de călătorii aceia care se aventuraseră să străbată ţinutul locuit de quivas şi guahibos.

E adevărat că partea superioară a fluviului Orinoco, dealtfel mai puţin cunoscută, scutită, din pricina depărtării, chiar şi de acţiunile autorităţilor venezuelene, fără nici un fel de comerţ, lăsată la discreţia unor bande nomade de indigeni, este cu mult mai de temut. În realitate, indienii stabili din vestul şi din nordul marelui fluviu au obiceiuri destul de blânde, cultivă pământul, dar lucrurile nu stau chiar aşa şi cu cei care trăiesc în mijlocul savanelor din departamentul Orinoco.

Pe scurt, pentru a reveni la domnul Miguel şi la cei doi colegi ai săi, nu era vorba să se aventureze în ţinuturile acelea îndepărtate dominate de masivul Roraima. Totuşi, dacă ar fi fost în interesul ştiinţei geografiei, n-ar fi ezitat să urce până la izvoarele fluviului Orinoco ori, desigur, ale râurilor Guaviare şi Atabapo. Prietenii lor nădăjduiau totuşi — pe bună dreptate — că problema originii fluviului va fi rezolvată la confluenţa celor trei ape curgătoare. Dealtfel, părerea generala era că rezultatul va fi în favoarea acelui Orinoco care, după ce primea trei sute de afluenţi şi parcurgea două mii cinci sute de kilometri, se vărsa printr-un păienjeniş de cincizeci de braţe în oceanul Atlantic.

II SERGENTUL MARTIAL ŞI NEPOTUL SĂU

Plecarea acestui trio de geografi — un trio care nu izbutea deloc să se pună de acord — a fost fixată pentru ziua de 12 august, în plin sezon ploios.

În ajunul acelei zile, doi călători, care trăseseră la un hotel din Ciudad-Bolivar, stăteau de vorbă pe la ora opt seara în camera unuia dintre ei. O briză uşoară, răcoroasă, pătrundea pe fereastra care dădea spre promenada Alameda. Cel mai tânăr tocmai se ridicase în picioare şi îi spunea celuilalt în limba franceză:

— Crede-mă, dragă Martial. Şi acum, înainte de a le duce la culcare, îţi amintesc pentru ultima oară tot ce am hotărât între noi înainte de a pleca.

— Cum doriţi, Jean...

— Poftim! izbucni Jean, îţi uiţi rolul chiar de la primele cuvinte.

— Rolul?...

— Desigur... De ce nu mă tutuieşti?

— Aşa-i!... A dracului de tutuiala!... Nu vă miraţi... Nu!... Nu te mira, lipsa de obişnuinţă...

— Lipsa de obişnuinţă, sărmane sergent!... Aşa crezi?... Iată, a trecut o lună de când am părăsit Franţa şi tot timpul cât am făcut drumul de la Saint-Nazaire la Caracas m-ai tutuit.

— Într-adevăr, aşa e, răspunse sergentul Martial.

— Şi acum, când am ajuns la Bolivar, adică în locul de unde începe călătoria care ne va prilejui atâta bucurie... ori poate atâta deziluzie... atâta durere...

Jean rostise aceste cuvinte adânc emoţionat. I se umflase pieptul, ochii i se umeziseră. Se stăpâni totuşi văzând îngrijorarea care se întipărise pe faţa aspră a sergentului Martial.

Continuă,aşadar, surâzând, pe un ton blând:

— Da... acum, când am ajuns la Bolivar, ţi se întâmplă să uiţi că îmi eşti unchi, iar eu îţi sunt nepot...

— Mare dobitoc mai sunt! răspunse sergentul Martial, plesnindu-se tare cu palma peste frunte.

— Nu... dar te emoţionezi şi, în loc ca tu să-mi porţi de grijă, va trebui... Vezi, dragă Martial, nu se obişnuieşte ca un nepot să fie tutuit de unchiul său?...

— Ba aşa-i obiceiul.

— Şi apoi, de când ne-am îmbarcat, nu ţi-am dat eu personal exemplu, zicându-ţi tu?...

— Da... şi totuşi... n-ai început-o de prea...

— Mic... îl întrerupse Jean, accentuând acest cuvânt.

— Da... mic... mic! repetă sergentul Martial, a cărui privire se imblânzea în timp ce se uita fix la pretinsul său nepot.

— Şi nu uita, continuă Jean, că «mic» se spune în spaniolă *pequeno.*

— *Pequeno*, repetă sergentul Martial. Bine, cuvântul acesta... îl ştiu, şi încă vreo cincizeci... mai multe nu, deşi am fost cum nu se poate mai atent.

— Of, cap tare! zise Jean. Oare nu te-am pus în fiecare zi, cât am străbătut oceanul cu Pereire, să-ţi spui pe de rost lecţia zilnică de spaniolă?...

— Ce vrei, Jean ?... E îngrozitor pentru un oştean bătrân, de vârsta mea, care a vorbit toată viaţa franceza, să înveţe păsăreasca asta a andaluzilor!... Crede-mă, e un adevărat chin pentru mine să mă spaniolizez, cum se zice...

— Ai să te înveţi, dragă Martial.

— M-am şi învăţat cu cele cincizeci de cuvinte de care am pomenit. Ştiu să cer de mâncare: «*Deme usted algo de corner*»;

de băut: «*Deme usted de beber*»; de dormit: «*Deme usted una cama*»; pe unde să mă duc: «*Enseneme usted el camino*»; cât costă: «*Cuanto vale esto?*» Şi ştiu să spun şi mulţumesc: «*Gracias!*» şi bună ziua: «*Buenos dias*», şi bună seara: «*Buenas noches*», şi ce mai faci: «*Como esta usted?*». Şi sunt în stare să înjur ca un aragonez ori ca un castillian... *Carambi de carambo de caramba*...

— Bine... bine!... exclamă Jean roşind puţin. Nu eu te-am învăţat înjurăturile astea şi ai face bine să nu le foloseşti întruna...

— Ce vrei, Jean?... Un vechi obicei de subofiţer!... Toată viaţa am zbierat nume de soldaţi şi am tunat şi am fulgerat... chiar o discuţie, când nu o piperezi cu câte o vorbă mai tare, mi se pare fară farmec! Ce-mi place de asemenea în ciripeala aceasta spaniolă pe care tu o vorbeşti ca o senora...

— Ei, ce-ţi place, Martial?...

— Fireşte... desigur!... îmi place că în ciripeala asta sunt înjurături din belşug... aproape tot atât de multe ca şi cuvinte...

— Şi pe acestea, fară îndoială, le-ai învăţat cel mai uşor.

— Recunosc, Jean, dar colonelul de Kermor, pe vremea când luptam sub ordinele lui, nu m-ar fi certat că am tunat şi am fulgerat la Brest!

Când fu rostit numele colonelului de Kermor, faţa expresivă a tânărului îşi schimbă trăsăturile, iar în ochii sergentului Martial licăriră lacrimi.

— Vezi, Jean, continuă el, dacă Dumnezeu ar fi venit şi mi-ar fi spus: «Sergent, peste o oră vei strânge mâna colonelului tău, dar, la două minute după aceea, te voi trăsni», i-aş fi răspuns: «Bine, doamne... pregăteşte-ţi trăsnetul şi ţinteşte drept în inimă!»

Jean se apropie de bătrânul soldat, îi şterse lacrimile şi-l privi înduioşat. Era un om bun, simplu şi sincer, în stare de cel mai mare devotament. Sergentul îl atrase la piept şi-l îmbrăţişa.

— Nu trebuie să mă iubeşti atât, îi spuse Jean cu blândeţe.

— Se poate altfel?...

— Se poate... şi e necesar... cel puţin de faţă cu alţii, când suntem observaţi...

— Dar când nu suntem observaţi...

— Poţi să te porţi cu mai multă duioşie, dar cu toată precauţia.

— Va fi greu!

— Nimic nu e greu dacă e absolut necesar. Nu uita cine sunt, un nepot cu care unchiul trebuie să fie sever...

— Sever! izbucni sergentul Martial, ridicând spre cer mâinile lui mari.

— Da... un nepot pe care ai fost silit să-l iei cu tine la drum... pentru că nu era chip să-l laşi singur acasă... de teamă să nu facă cine ştie ce prostie...

— Prostie!
— Un nepot pe care vrei să-l faci un soldat ca tine...
— Un soldat!
— Da... Un soldat... pe care trebuie să-l creşti cu asprime şi să nu-l scuteşti de pedeapsă, când o merită...
— Şi dacă nu o merită?...
— O va merita, răspunse Jean zâmbind, fiindcă e un recrut netrebnic...
— Un recrut netrebnic!...
— Şi după ce-i vei da o lecţie în public...
— Îi voi cere iertare în particular! exclamă sergentul Martial.
— Cum vei vrea, bunul meu tovarăş, cu condiţia să nu fim văzuţi de nimeni!
Sergentul Martial îşi îmbrăţişa nepotul, după ce spuse că nici o persoană indiscretă n-ar putea să-i vadă în camera aceea bine închisă a hotelului.
— Şi acum, prietene, zise Jean, a venit vremea să ne culcăm. Du-te alături, în camera ta, iar eu mă voi încuia într-a mea.
— Vrei să stau de pază peste noapte la uşa ta?... întrebă sergentul Martial.
— N-are rost... nu-i nici o primejdie...
— Desigur, dar...
— Dacă mă răsfeţi aşa încă de la început, îţi vei juca destul de rău rolul de unchi feroce...
— Feroce!... Pot eu să fiu feroce cu tine?...
— Trebuie... pentru a evita orice bănuială.
— Dar... Jean, de ce ai vrut să vii cu mine?
— Pentru că trebuia.
— De ce n-ai rămas acasă... acolo... la Chantenay... sau la Nantes?...
— Pentru că datoria mea era să plec.
— Oare n-aş fi putut să fac singur călătoria asta?...
— Nu.
— Meseria mea e să înfrunt primejdiile!... N-am făcut decât aşa ceva toată viaţa!... Şi apoi, primejdiile nu înseamnă pentru mine ce vor însemna pentru tine...
— De aceea am ţinut să devin nepotul tău, unchiule.
— Ah, dacă i-am fi putut cere sfatul colonelului!... izbucni sergentul Martial.
— Cum?... zise Jean a cărui frunte se adumbri.
— Nu... era imposibil!... Dar, după ce vom primi la San-Fernando informaţii precise, dacă vom avea parte să-l revedem, ce va zice?...
— Îi va mulţumi fostului său sergent că mi-a ascultat rugămintea, că m-a lăsat să întreprind această călătorie!... Te va strânge în braţe şi-ţi va spune că ţi-ai făcut datoria aşa cum mi-am făcut-o şi eu pe a mea!

— În sfârşit... în sfârşit... exclamă sergentul Martial, m-ai sucit şi m-ai învârtit cum ai vrut tu.

— E în ordine, de vreme ce tu îmi eşti unchi şi un unchi trebuie întotdeauna să-şi asculte nepotul... dar nu de faţă cu alţii!

— Nu... nu de faţă cu alţii... Acesta-i consemnul!

— Ei, şi acum, dragă Martial, du-te la culcare şi dormi bine. Mâine trebuie să ne îmbarcăm dis-de-dimineaţă pe nava de pe Orinoco şi nu ne e îngăduit să ajungem după ce a plecat.

— Bună seara, Jean.

— Noapte bună, prietene, singurul meu prieten! Pe mâine, şi Dumnezeu să ne ajute.

Sergentul Martial se îndreptă spre uşă, o deschise, o închise cu grijă, se convinse că Jean a răsucit cheia şi a tras zăvorul. Câteva clipe rămase nemişcat, cu urechea lipită de tăblia uşii. Îl auzi pe Jean cum, înainte de a se urca în pat, îşi făcu rugăciunea; murmurul ajungea până la el. Apoi, după ce nu mai avu nici o îndoială că tânărul s-a culcat, intră în camera lui şi singura rugăciune — personală — fu aceea de a spune, dându-şi cu pumnul în cap:

— Da!... Dumnezeu să ne ajute, că, oricum, e al naibii de greu.

Cine erau cei doi francezi?... De unde veneau ei?... Din ce cauză porniseră spre Venezuela?... De ce luaseră hotărârea să se dea drept unchi şi nepot?... În ce scop voiau să se îmbarce pe una din navele de pe Orinoco şi până unde aveau să urce pe marele fluviu?...

Deocamdată e imposibil să se răspundă limpede la aceste numeroase întrebări. Răspunsul îl va da fără îndoială viitorul, căci, în realitate, el singur o poate face.

Totuşi, iată ce ne e îngăduit să deducem în urma conversaţiei relatate mai înainte.

Erau doi francezi, doi bretoni din Nantes. Asupra originii lor nu exista nici o îndoială, dar nu se ştie ce legături îi uneau şi cu atât mai puţin care era situaţia unuia faţă de celălalt. Apoi, mai presus de toate, cine era colonelul de Kermor, al cărui nume îl pomeneau adesea şi le provoca o adâncă emoţie.

În orice caz, tânărul nu părea să aibă mai mult de şaisprezece, şaptesprezece ani. Era de statură mijlocie şi făcea impresia că are o constituţie robustă pentru vârsta lui. Faţa îi era puţin aspră, chiar tristă când se lăsa în voia gândurilor; dar avea o fizionomie încântătoare, privirea ochilor blândă, gura surâzătoare, dinţi mici şi albi, obraji rumeni, destul de bronzaţi dealtfel de aerul tare din timpul ultimelor sale călătorii.

Celălalt francez — om de aproape şaizeci de ani — era prototipul sergentului, al veşnicului ostaş de pe vremuri care stătea sub arme atât cât îi permitea limita de vârstă. Ieşind la pensie ca subofiţer, a slujit sub comanda colonelului de Kermor. căruia i-a salvat chiar viaţa pe câmpul de luptă în timpul

războiului celui de al doilea imperiu care a pus capăt dezastrului din l870-l87l. Era unul dintre bătrânii aceia cumsecade care rămân în casa fostului lor comandant, devotaţi şi bombănitori, care devin *factotum* în familia respectivă, care-i văd pe copii crescând, dacă nu-i cresc chiar ei, care-i răsfaţă, orice s-ar zice, care le dau primele lecţii de echitaţie, ţinându-i călare pe genunchi, şi primele lecţii de muzică, învăţându-i melodiile fanfarei regimentului.

Sergentul Martial, în ciuda celor şaizeci de ani ai săi, era încă ţeapăn şi viguros. Călit, oţelit pentru meseria lui de ostaş pe care nu-l doboară nici frigul, nici căldura, el nu se cocea nici în Senegal şi nu degera nici în Rusia. Avea o constituţie solidă şi curajul lui făcea faţă oricărei încercări. Nu-i era frică de nimeni şi de nimic, poate doar de el însuşi, fiindcă se temea de primul său impuls. Înalt, dar slab, membrele lui nu-şi pierduseră deloc forţa şi, cu toată vârsta pe care o avea, îşi păstrase rigiditatea militară. Bombănea întruna, era o cătană bătrână, e drept! Dar, în fond, ce caracter minunat, ce inimă extraordinară, ce n-ar fi făcut el pentru cei pe care îi iubea! Dealtfel, se pare că aceştia nu erau decât doi pe lume, colonelul de Kermor şi Jean, faţă de care s-a învoit să-i devină unchi.

Apoi, cu câtă atenţie meticuloasă îl supraveghea pe tânăr! Cum îl îngrijea, deşi hotărâseră să se poarte foarte sever cu el! De ce adoptase asprimea nefirească, de ce juca un rol care îi displăcea, nu se cădea să-l întrebi însă. Ce priviri furioase ţi-ar fi aruncat! Ce răspunsuri necuviincioase ai fi primit! În sfârşit, cu câtă delicateţe ai fi fost «trimis la plimbare»!

Aşa s-au petrecut lucrurile în timpul traversării oceanului, al trecerii din Europa în noul continent. Doi pasageri de pe *Pereire* care au vrut să se apropie de Jean, să-i vorbească, să-i facă unele mici servicii, atât de obişnuite la bord, care păreau să se intereseze de tânărul tratat cu duritate de unchiul posac şi puţin sociabil au fost puşi imediat la punct şi poftiţi să nu reînceapă!

Nepotul era îmbrăcat într-un simplu costum de voiaj, cu croială largă, de-i fluturau şi haina şi pantalonii, purta pe cap, peste părul tuns scurt, o cască albă de stofă, iar în picioare cizme cu talpa groasă; în schimb unchiul era înfăşurat într-o tunică lungă. Nu era o uniformă, dar amintea ţinuta militară. Nu-i lipseau decât galoanele şi epoleţii. Sergentul Martial nu putea fi nicidecum convins că erau mai indicate hainele largi, adaptate climatului din Venezuela şi că, în consecinţă, ar fi trebuit să le prefere. La capelă renunţase numai fiindcă îl obligase Jean să poarte cască de pânză albă, asemănătoare cu a lui, întrucât fereşte mai bine decât orice de dogoarea soarelui.

Sergentul Martial se supusese doar ordinului. Fiindcă «puţin îi păsa lui de soare!» când avea capul acoperit de păr aspru, tăiat scurt, iar craniul din tablă de oţel.

E de la sine înţeles că valizele unchiului şi ale nepotului, fară să fie stânjenitoare, conţineau de fapt tot ce e necesar într-o astfel de călătorie — îmbrăcăminte de schimb, lenjerie, ustensile de toaletă, încălţăminte, ţinând seama că în drum nu puteau să reînnoiască nimic. Aveau pături pentru dormit, ca şi arme şi muniţii în cantităţi suficiente, o pereche de revolvere pentru tânăr, alta pentru sergentul Martial — fară să mai punem la socoteală o carabină care, fiind foarte buni trăgători, îşi ziceau că le va fi de mare folos la nevoie.

La nevoie?... Primejdiile sunt aşadar atât de mari când străbaţi ţinutul Orinoco şi e bine să fii mereu gata de apărare, ca în ţinuturile Africii centrale?... Oare malurile fluviului şi împrejurimile lor sunt neîncetat bântuite de bandiţi jefuitori, ucigaşi, antropofagi?... Da şi nu.

După cum reieşea din conversaţia domnilor Miguel, Felipe şi Varinas, partea inferioasă a fluviului Orinoco, de la Ciudad-Bolivar la vărsarea râului Apure nu prezenta nici o primejdie. Partea mijlocie, între gura acestuia şi San-Fernando de Atabapo, impunea unele precauţii, mai ales din pricina indienilor quivas. În ceea ce privea cursul superior, nu exista nici o siguranţă, fiindcă triburile din partea locului nu fuseseră încă civilizate.

Dar, după cum se ştie, intenţia domnului Miguel şi a colegilor săi era să nu depăşească târguşorul San-Fernando. Oare sergentul Martial şi nepotul său aveau să meargă mai departe?... Ţinta călătoriei lor nu se afla dincolo de acest târguşor?... Împrejurări neprevăzute nu aveau să-l ducă până la izvoarele fluviului Orinoco?... Nimeni nu era în măsură să ştie şi nu ştiau nici chiar ei înşişi.

Sigur era doar că colonelul de Kermor părăsise Franţa de paisprezece ani, îndreptându-se spre Venezuela. Ce făcea acolo, ce se întâmplase cu el, în urma căror împrejurări se hotarâse să se expatrieze, fără să-l prevină măcar pe vechiul lui tovarăş de arme, se va afla oare de-a lungul acestei povestiri? Din conversaţia dintre sergentul Martial şi tânăr nu se putea alege nimic precis în această privinţă.

Iată ce întreprinseseră cei doi:

Înainte cu trei săptămâni, după ce-şi părăsiseră casa din Chantenay de lângă Nantes, se îmbarcaseră la Saint-Nazaire pe *Pereire,* un pachebot al Companiei transatlantice, cu destinaţia Antile. De acolo o altă navă i-a transportat la La Guayra, portul din Caracas. Apoi, în câteva ore au ajuns cu trenul în capitala Venezuelei.

La Caracas n-au zăbovit decât o săptămână. Dar n-au folosit acest timp pentru a vizita oraşul, care, fără a fi ciudat, era cel puţin pitoresc, deoarece din părţile lui cele mai joase până la cele mai înalte era o diferenţă de altitudine mai mare de o mie de metri. Abia şi-au găsit timp să se urce pe colina Calvarului de

unde privirea cuprinde totalitatea caselor construite din material uşor pentru a evita primejdiile cutremurelor de pământ — ca acela din l8l2 când au pierit douăsprezece mii de persoane.

Totuşi Caracas are parcuri frumoase, cu pâlcuri de arbori veşnic verzi, câteva edificii publice admirabile, un palat prezidenţial, o catedrală a cărei arhitectură impresionează plăcut, terase care par să domine splendida mare a Antilelor şi, în sfârşit, te cucereşte prin animaţia caracteristică unui mare oraş de peste o sută de mii de locuitori.

Toate acestea nu-i abătură însă nici o clipă pe sergentul Martial şi pe nepotul său de la ceea ce veniseră să întreprindă acolo. Nu se ocupară timp de opt zile decât să strângă informaţii în legătură cu călătoria pe care urmau să o facă şi care avea poate să-i ducă până în cele mai îndepărtate şi aproape necunoscute regiuni ale republicii Venezuela. Indicaţiile primite erau destul de incerte, dar sperau să le completeze la San-Fernando. De acolo Jean era hotărât să-şi continue cercetările oricât de departe va fi nevoie, chiar şi pe meleagurile atât de periculoase străbătute de cursul superior al fluviului Orinoco.

Şi dacă atunci sergentul Martial ar fi vrut să-şi arate autoritatea, dacă ar fi încercat să-l împiedice să se expună primejdiilor unei astfel de campanii, s-ar fi izbit — bătrânul soldat o ştia prea bine — de tenacitatea cu adevărat extraordinară pentru un băiat de vârsta lui, de o voinţă pe care nimic nu o putea frânge, şi avea să cedeze, pentru că trebuia să cedeze...

De aceea cei doi francezi sosiţi în ajun la Ciudad-Bolivar urmau să plece de dimineaţă cu un vapor care circula pe Orinoco inferior.

«Să ne ajute Dumnezeu, spusese Jean... Da... să ne ajute... la dus, ca şi la întors!»

III LA BORDUL LUI *SIMON-BOLIVAR*

«Orinoco răsare din paradisul terestru», scrie în însemnările sale Cristofor Columb.

Când Jean a dat glas pentru prima oară opiniei marelui navigator genovez de faţă cu sergentul Martial, acesta s-a mărginit să spună:

— Vom vedea!

Şi poate că avea dreptate să se îndoiască de spusele ilustrului descoperitor al Americii.

După cum s-ar cuveni poate să trecem în rândul legendelor şi coborârea marelui fluviu din Eldorado[1], părere pe care se pare că ar fi avut-o primii exploratori ca Hojeda, Pinzon, Cabral, Magalhaez, Valdivia, Sarmiento şi atâţia alţii care s-au aventurat să străbată regiunile Americii de Sud.

În orice caz Orinoco formează un imens semicerc pe suprafaţa pământului între paralela a treia şi a opta la nord de Ecuator, iar curba lui se întinde spre vest dincolo de 70° longitudine după meridianul de la Paris. Venezuelenii sunt mândri de fluviul lor, dar e limpede că, sub acest aspect, domnii Miguel, Felipe şi Varinas deţin întâietatea printre compatrioţii lor.

Poate că le-a trecut chiar prin gând să protesteze public împotriva aserţiunii lui Elisee Redus care, în volumul al optsprezecelea al lucrării sale «Noua geografie universală», i-a atribuit lui Orinoco al nouălea loc în rândul fluviilor de pe pământ, după Amazon, Congo, Parana-Uruguay, Niger, Yang-tze, Brahmaputra, Mississippi şi Sfântul Laurenţiu. Nu puteau să arate că, după spusele lui Diego Ordaz — un explorator din secolul al XVI-lea — indienii îl numeau Paragua, adică: Apă-Mare?... Totuşi, în ciuda unui argument atât de puternic n-au protestat public, şi poate că bine au făcut, întrucât opera geografului francez e întemeiată pe informaţii serioase.

La ora şase dimineaţa, în ziua de l2 august, *Simon-Bolivar* era gata de plecare. Mijlocul acesta de comunicaţie, cu vaporul, între oraş şi târguşoarele de pe Orinoco nu exista decât de câţiva ani şi nu se întindea decât până la vărsarea râului Apure. Dar, urcând pe acest afluent, pasagerii şi mărfurile puteau fi transportaţi până la San-Fernando[2] şi chiar mai departe, până la portul Nutrias, datorită Companiei venezuelene care instituise două curse pe lună.

Cei doi călători urmau să părăsească *Simon-Bolivar* la gurile râului Apure sau mai degrabă cu câteva mile mai în aval, în târguşorul Caicara, pentru a-şi continua drumul pe Orinoco, încredinţându-şi viaţa rudimentarelor ambarcaţii indiene.

Acest steamboat era construit pentru navigarea pe fluvii al căror etiaj varia în proporţii considerabile din sezonul secetos până în sezonul ploios. Avea un gabarit asemănător cu acela al pacheboturilor de pe râul Magdalena din Columbia, şi un pescaj foarte mic din pricina fundului plat. Ca unic propulsor avea o roată enormă, fără tambur, instalată în spate, care se învârtea sub acţiunea unei maşini destul de puternice cu dublu efect.

---

[1] Eldorado — ţară imaginară considerată fabulos de bogată în aur, pe care conchistadorii spanioli o credeau situată undeva în nord-estul Americii de Sud.

[2] E vorba de San-Fernando de Apure; să nu se confunde cu San-Fernando de Atabapo de pe Orinoco.

Închipuiţi-vă un fel de plută, cu o suprastructură de-a lungul căreia se înalţă întâi cele două coşuri ale cazanelor. Această suprastructură, terminată cu un spardeck[1], cuprindea saloanele şi cabinele rezervate pasagerilor, mărfurile fiind stivuite pe puntea inferioară — şi în ansamblu amintea de steamboaturile americane cu balansierele şi bielele lor enorme. Totul era vopsit în culori stridente, până şi postul pilotului ca şi al căpitanului, instalat la ultimul etaj, sub faldurile pavilionului republicii. Maşinile cu vapori devorau pădurile de pe mal; se şi vedeau imense defrişări de o parte şi de alta a fluviului, datorate securii tăietorilor de lemne.

Ciudad-Bolivar fiind situat la patru sute douăzeci de kilometri de gurile lui Orinoco, fluxul se mai face simţit, dar nu schimbă curentul normal. Aşadar, nu le e de folos ambarcaţiunilor care navighează în amonte. Totuşi se produc creşteri mari de apă care, chiar în capitală, ajung uneori până la doisprezece, cincisprezece metri. În general însă apele fluviului Orinoco cresc regulat până pe la mijlocul lui august şi îşi menţin nivelul până la sfârşitul lui septembrie. De atunci încep să scadă, cu mici recrudescenţe, până în noiembrie şi nu se opresc până în aprilie.

Călătoria întreprinsă de domnul Miguel şi de colegii săi avea să se desfăşoare aşadar în perioada favorabilă cercetărilor efectuate şi de partizanii râului Atabapo şi de cei ai lui Guaviare şi Orinoco.

Pe cheiul de îmbarcare din Ciudad-Bolivar, ei se întreceau care mai de care să-i salute pe cei trei geografi. Şi asta la plecare. Ce avea să fie la sosire! Îndemnuri puternice, înflăcărate le erau adresate fie de susţinătorii celebrului fluviu, fie de cei ai pretinşilor afluenţi. Printre strigătele de «carambas» şi de «carais», de care nu erau scutiţi nici hamalii, nici marinarii grăbiţi să termine pregătirile de plecare, în ciuda şuieratului asurzitor al cazanelor cu vapori, care-ţi spărgea urechile, şi a fornăitului cu care ţâşnea aburul printre supape, se auzeau strigăte:

— *Viva el Guaviare!*

— *Viva el Atabapo!*

— *Viva el Orinoco!*

Apoi, între partizanii diverselor opinii izbucniră discuţii care ar fi putut să se sfârşească rău, deşi domnul Miguel încerca să-i domolească pe cei mai exaltaţi.

De sus, de pe spardeck, sergentul Martial şi nepotul său asistau la aceste scene tumultuoase, dar nu reuşeau să înţeleagă nimic.

---

[1] Punte situată deasupra cabinelor de sus. Nota red. franceze.

Aveau să se lămurească însă curând despre ce era vorba fiindcă, nu încape nici o îndoială, în cursul călătoriei discuţia avea să continue cu înflăcărare între domnul Miguel şi cei doi colegi ai săi.

În sfârşit, căpitanul dădu ultimele ordine — întâi mecanicului, să-şi regleze maşina, apoi marinarilor din faţă şi celor din spate să dezlege parâmele. Toată lumea care nu lua parte la călătorie, împrăştiată pe toate etajele suprastructurii, trebui să coboare pe chei. În cele din urmă, după câteva busculade, nu rămaseră la bord decât pasagerii şi echipajul.

De cum se puse în mişcare *Simon-Bolivar*, se înteţiră strigătele şi zarva de despărţire, izbucniră urale în cinstea lui Orinoco şi a afluenţilor săi. După ce vaporul se depărta de ţărm, roata puternică bătu apa cu violenţă şi timonierul luă direcţia spre mijlocul fluviului.

După un sfert de oră oraşul dispăru după o cotitură a malului stâng şi în curând nu se mai zăriră nici ultimele case din Soledad, de pe malul opus.

Llanos-urile se întind în Venezuela pe o suprafaţă de cel puţin cinci sute de mii de kilometri pătraţi. Sunt nişte câmpii aproape plate. Arar, solul prezintă pe alocuri unele proeminenţe, ca nişte umflături, numite de localnici «bancos», sau unele moviliţe cu pante repezi, cu terase regulate, numite «mesas». Llanos nu se găsesc decât către poalele munţilor, a căror vecinătate se şi face dealtfel simţită. Bajos, în schimb, sunt limitrofe cursurilor de ape. Peste aceste imense suprafeţe, când înverzite, în sezonul ploilor, când galbene şi aproape decolorate în lunile de secetă, se desfăşoară în semicerc cursul fluviului Orinoco.

În rest, pasagerii de pe *Simon-Bolivar*, dornici de a cunoaşte fluviul sub două aspecte, şi sub aspect hidrografic, şi sub aspect geografic, n-aveau decât să-i întrebe pe domnii Miguel, Felipe şi Varinas pentru a primi răspunsuri exacte. Oare aceşti savanţi nu erau ei gata în orice clipă să furnizeze cele mai detaliate informaţii despre târguri, sate, afluenţi, populaţii stabile sau nomade? Cărui cicerone mai conştiincios s-ar fi putut oare adresa, şi cine s-ar fi pus la dispoziţia lor cu mai multă bunăvoinţă şi zel?

E drept că majoritatea pasagerilor de pe *Simon-Bolivar* nu mai avea nimic de aflat despre Orinoco, fiindcă navigaseră de douăzeci de ori pe el şi în amonte şi în aval, unii până la gurile lui Apure, alţii până la târguşorul San-Fernando de Atabapo. Cei mai mulţi erau negustori traficanţi care transportau marfa către interiorul ţării sau o duceau către porturile răsăritene. Cele mai obişnuite obiecte de trafic erau cacao, piele, piei argăsite de boi şi de cerbi, minereu de cupru, fosfaţi, lemn pentru cherestea, pentru mobilă, marchetărie, vopsea, bob de tonka, cauciuc, salce

şi, în sfârşit, vite, deoarece creşterea animalelor e principala ocupaţie a celor ce trăiesc pe întinsele llanos.

Venezuela face parte din zona ecuatorială. Temperatura ei este deci cuprinsă între douăzeci şi cinci, treizeci de grade centigrade. Dar se poate vorbi de temperatură variabilă numai în măsura în care aceasta se produce în ţinuturile muntoase. Între Anzii litoralului şi aceia din vest căldura atinge cel mai mare grad, adică pe teritoriul unde îşi întinde albia curbă Orinoco, acolo unde nu pătrunde niciodată briza marină. Nici chiar vânturile în general, vânturile alizee din nord şi cele din est, nu pot atenua duritatea climatului, fiind oprite de ecranul orografic al crestelor.

În ziua aceea, cu cer acoperit şi unele semne de ploaie, pasagerii nu prea sufereau de căldură. Briza, bătând din vest, împotriva mersului vaporului, îi făcea să se simtă cât se poate de bine.

Sergentul Martial şi Jean stăteau pe spardeck şi priveau malurile fluviului. Tovarăşii lor de drum nu prea dădeau atenţie priveliştii. Numai trio-ul de geografi studia detaliile şi discuta cu oarecare animaţie.

Fără îndoială, dacă li s-ar fi adresat lor, Jean ar fi putut să obţină informaţii exacte. Dar, pe de o parte, sergentul Martial, foarte invidios, foarte sever, nu i-ar fi îngăduit nici unui străin să intre în vorbă cu nepotul său iar, pe de altă parte, Jean nu avea nevoie de nimeni pentru a recunoaşte unul după altul satele, insulele, cotiturile fluviului. Deţinea un ghid sigur, şi anume relatarea celor două călătorii făcute de domnul Chaffanjon din ordinul ministrului Instrucţiunii publice al Franţei. Prima, din l884, se referă la cursul inferior al fluviului Orinoco, între Ciudad-Bolivar şi gura râului Caura, ca şi la explorarea acestui afluent important. A doua, efectuată între l886 şi l887 se referă la întreg cursul fluviului, de la Ciudad-Bolivar până la izvoare. Relatările exploratorului francez sunt extrem de precise şi Jean spera să-i fie de mare folos.

Se înţelege de la sine că sergentul Martial, înarmat cu o sumă îndestulătoare, convertită în piaştri, avea să se îngrijească de toate cheltuielile călătoriei. Din prevedere, nu neglijase să ia cu el şi o anumită cantitate de articole de schimb, stofe, cuţite, oglinzi, brăţări, mărgele de sticlă, ustensile de fier şi bibelouri ieftine care urmau să le înlesnească relaţiile cu indienii din llanos. Toate aceste fleacuri, încărcate în două lăzi, erau aşezate împreună cu celelalte bagaje în fundul cabinei unchiului, care se învecina cu aceea a nepotului.

Aşadar, cu cartea la îndemână, Jean urmărea cu conştiinciozitate cele două maluri care rămâneau în urma lui *Simon-Bolivar*. Ce-i drept, în timpul expediţiei, compatriotul său, mai puţin ajutat de împrejurări, trebuise să străbată pe o

ambarcaţiune cu pânze şi cu rame drumul pe care-l făcea acum vaporul până la gura râului Apure. Dar, de acolo, sergentul Martial şi tânărul aveau să recurgă şi ei la acest mijloc primitiv de transport, forţaţi de multiplele obstacole ale fluviului, ceea ce nu-i scutea deloc de necazuri.

În cursul dimineţii, *Simon-Bolivar* trecu prin dreptul insulei Orocopiche ale cărei culturi agricole aprovizionau din belşug capitala provinciei. În punctul acela albia fluviului Orinoco se reduce la nouă sute de metri, dar în amonte revine la o lărgime de cel puţin trei ori mai mare. De pe platformă, Jean văzu limpede şesul din jur cu câteva cerros izolate.

Către prânz, pasagerii — vreo douăzeci în total — începură să se îndrepte spre sala de mese. Domnul Miguel şi colegii săi intrară primii şi îşi ocupară locurile. Sergentul Martial nu se lăsă cu mult depăşit, şi-şi chemă nepotul, vorbindu-i cu oarecare asprime care nu-i scăpă domnului Miguel.

— E un om cam aspru francezul acesta, îi spuse domnului Varinas, de lângă el.

— Zi soldat, şi pace! răspunse adeptul râului Guaviare. După cum se vede, costumul fostului subofiţer avea o croială destul de militară, care nu permitea nici o îndoială.

Înainte de masă, sergentul Martial şi-a deschis pofta de mâncare bând un *anisado*, rachiu de trestie de zahăr amestecat cu anason. Jean, însă, care nu părea să aprecieze lichiorurile tari, nu simţi nevoia să recurgă la acest aperitiv pentru a face faţă dejunului. Şedea în fundul sălii, alături de unchiul său, şi înfăţişarea ursuză a acestuia era atât de respingătoare încât nimeni nu se simţi îndemnat să se aşeze alături de el.

Geografii şedeau în schimb la mijlocul mesei şi erau în centrul discuţiilor. Cum se ştia în ce scop întreprindeau călătoria, ceilalţi pasageri erau foarte dornici să afle ce spun şi se întrebau de ce sergentului Martial nu-i era pe plac că nepotul său îi asculta cu interes.

Meniul era variat, dar nu de calitate; dealtfel, nici nu puteai să ai pretenţii prea mari pe un vas de pe Orinoco. La drept vorbind, în timpul navigaţiei pe cursul superior al fluviului ai fi putut fi prea mulţumit dacă ţi s-ar fi servit răculeţi, măcar că păreau să fie culeşi dintr-un arbore de cauciuc, o tocană în care totul plutea într-un sos galben ca şofranul, ouă ajunse în stadiul de a fi puse la frigare, ciozvârte de pasăre pe care doar o îndelungată fierbere le-ar fi putut face mai moi. Ca fructe, banane din belşug, fie în stare naturală, fie cu un adaos de sirop de melasă care le transforma într-un fel de dulceaţă. Pâinea?... da, destul de bună — pâine de mălai, fireşte. Vin?... da, destul de prost şi scump. Aşa era acest almuerzo, acest dejun, care, în plus, a fost servit şi la repezeală.

După-amiază *Simon-Bolivar* trecu de insula Bernavelle. Cursul fluviului Orinoco, încărcat de insule şi insuliţe, se restrângea şi roata trebuia să bată apa de două ori mai repede pentru a învinge forţa curentului. Dar căpitanul se pricepea să facă manevre destul de abile pentru a nu exista teama că vasul ar putea eşua pe nisip.

Pe malul stâng fluviul făcea o mulţime de golfuri mici în malul râpos, foarte împădurit, mai ales dincolo de Almacen, un sătuc cu vreo treizeci de locuitori care rămăsese întocmai aşa cum îl văzuse domnul Chaffanjon cu opt ani mai înainte. De ici, de colo coborau mici afluenţi, Bari, Lima. La gura lor se înălţau roată grupuri compacte de arbori copay al căror ulei, extras prin incizie, se vinde la preţ bun, şi nenumăraţi palmieri moriches. Apoi, pretutindeni, cete de maimuţe a căror carne comestibilă nu-i mai prejos desigur decât ciozvârtele tari ca talpa de la prânz care aveau să reapară la cină.

Dar nu numai insulele fac uneori dificilă navigaţia pe Orinoco. Se întâlnesc şi bancuri de nisip periculoase care apar pe neaşteptate în mijlocul şenalului navigabil. *Simon-Bolivar* reuşi totuşi să nu se lovească de nimic şi, seara, după ce străbătuse douăzeci şi cinci, treizeci de leghe, legă parâmele la malul satului Moitaco.

Acolo aveau să facă escală până a doua zi, fiindcă n-ar fi fost prudent să se aventureze mai departe, noaptea, pe o întunecime destul de mare, din pricina norilor groşi care acopereau luna.

Pe la ora nouă sergentul Martial îşi zise că sosise vremea să se odihnească, iar Jean nu vru să nu se supună poruncilor unchiului său.

Se duseră aşadar în cabinele lor, care se aflau la etajul al doilea al suprastructurii, către spate. În fiecare dintre ele se afla un simplu cadru de lemn cu o cuvertură subţire şi o rogojină numită prin părţile locului *esteras* — un aşternut suficient pentru regiunile zonei tropicale.

Ajuns în cabină, tânărul se dezbrăcă şi se culcă, iar sergentul Martial veni apoi şi acoperi cadrul cu *toldo*, un fel de muselină, ca să-l apere de ţânţari — prevedere absolut necesară, ţinând seama de înverşunatele insecte din Orinoco. Voia ca nici un ţânţar afurisit să nu se atingă de pielea nepotului său. În ceea ce-l privea pe el, mai mergea, fiindcă avea pielea destul de groasă şi de tăbăcită pentru a suporta pişcăturile şi apoi, fiţi siguri, ştia să se apere.

După ce fură luate aceste măsuri, Jean dormi buştean până dimineaţa, în ciuda miriadelor de gângănii care fremătau în jurul acelui toldo protector. A doua zi, dis-de-dimineaţă, *Simon-Bolivar,* care rămăsese cu focul aprins sub cazane, porni la drum, după ce echipajul ambarcase şi stivuise pe prima punte lemnele din pădurile de lângă mal, tăiate dinainte.

Steamboat-ul făcuse escală peste noapte într-unul din cele două golfuri mici aflate la stânga şi la dreapta satului Moitaco. De cum ieşi din acest golf mic, grupul plăcut de căsuţe, odinioară centru important al misiunilor spaniole, dispăru după un cot al malului. În acest sat căutase zadarnic domnul Chaffanjon mormântul unuia dintre însoţitorii doctorului Crevaux, Francois Burban — mormânt rămas nedescoperit în micul cimitir din Moitaco.

În ziua aceea lăsară în urmă cătunul Santa-Cruz, o îngrămădire de vreo douăzeci de colibe pe malul stâng, apoi insula Guanares, înainte reşedinţă a misionarilor, aşezată aproape de locul unde curbura fluviului se îndreaptă spre sud pentru a o lua după aceea către est, apoi insula del Muerto.

Au trebuit să treacă peste mai multe raudals — aşa se numesc torentele care se produc datorită îngustării albiei. Dar ceea ce cerea mare trudă din partea luntraşilor, de pe ambarcaţiile cu vâsle sau cu vele, nu cerea decât un surplus de combustibil pentru maşinile cu aburi ale lui *Simon-Bolivar*. Supapele şuierară, fără a fi necesar să fie încărcate. Roata mare bătu mai aprig apele cu paletele ei late. În condiţiile acestea, trei sau patru raudals au fost urcate fără prea mari dificultăţi, chiar şi cel de la Gura Iadului, pe care Jean îl semnală în amonte de insula Matapalo.

— Aşadar, îl întrebă sergentul Martial, hârţoaga francezului acesta corespunde cu tot ce vedem că se perindă pe dinaintea lui *Simon-Bolivar* ?

— Întru totul, unchiule. Numai că noi parcurgem în douăzeci şi patru de ore cât i-a trebuit compatriotului nostru să parcurgă în trei, patru zile. Când vom părăsi însă steamboat-ul şi ne vom urca pe o ambarcaţie de pe Orinoco mijlociu, vom înainta tot atât de încet ca şi el. Dar ce importanţă are! Important e să ajungem la San-Fernando... unde sper să găsesc informaţii mai precise.

Cu cartea la îndemînă...

— Fireşte, nu e cu putinţă ca domnul colonel să fi trecut pe acolo fără să fi lăsat ceva urme!… Vom afla până la sfârşit în ce loc şi-a înălţat cortul… Ah!… Când vom da faţă cu el… când te vei arunca în braţele lui… când va afla…

— Că sunt nepotul tău… nepotul tău! răspunse tânărul care se temea mereu ca o replică indiscretă să nu-i scape aşa-zisului unchi.

Seara, *Simon-Bolivar* acostă la poalele unei barranca[1] pe care era cocoţat încântătorul târguşor Mapire.

Domnii Miguel, Felipe şi Varinas, având înainte încă o oră de amurg, vrură să profite de ea pentru a vizita târguşorul acela destul de important de pe malul stâng. Jean ar fi dorit să-i însoţească; dar sergentul Martial declară că nu era oportun să părăsească bordul şi, ascultător, Jean nu-l părăsi. Cei trei colegi de la Societatea de Geografie nu regretară însă deloc că făcuseră această excursie. De pe înălţimile Mapirului, privirea se întindea până departe pe fluviu, în amonte şi în aval, iar spre nord cuprindea acele llanos unde indienii cresc catâri, cai, măgari, câmpii imense înconjurate de păduri verzi.

La ora nouă toţi pasagerii dormeau în cabinele lor, după ce luaseră precauţiile obişnuite împotriva invaziei miriadelor de ţânţari.

Ziua următoare fu inundată — nu poţi spune altfel — de averse. Nimeni nu putea să stea pe spardeck. Sergentul Martial şi nepotul său îşi petrecură timpul acela insuportabil în salonul de la pupa, unde domnii Miguel, Varinas şi Felipe îşi aleseseră sălaşul. Ar fi fost greu să nu fii la curent cu problema Atabapo-Guaviare-Orinoco, întrucât apărătorii fiecăruia nu discutau decât despre ea şi încă cu voce tare. Mai mulţi pasageri intervenirăîn discuţie aprobând sau dezaprobând. Dar nu încape îndoială că n-ar fi mers atât de departe încât să se deplaseze personal până la San-Fernando cu scopul de a elucida această problemă geografică.

— Şi ce importanţă are?… îl întrebă sergentul Martial pe nepotul lui când acesta îl puse la curent cu problema. Un fluviu, fie că se numeşte într-un fel, fie că se numeşte altfel, e tot o apă care curge urmându-şi drumul firesc…

— Ce spui, unchiule ?! răspunse Jean. Dacă n-ar exista astfel de probleme, la ce ar mai fi buni geografii, iar dacă n-ar fi geografi…

— Nu am putea să învăţăm geografia, replică sergentul Martial. În orice caz, un lucru e sigur, că vom fi în tovărăşia acestor certăreţi până la San-Fernando.

[1] Mal râpos.

Într-adevăr, de la Caicara călătoria trebuia să se facă în comun într-o ambarcaţie a cărei construcţie permitea trecerea numeroaselor raudals de pe Orinoco mijlociu.

Datorită intemperiilor acelei zile detestabile, nu se văzu nimic din insula Tigritta. În schimb, la prânz ca şi la cină, convivii s-au delectat cu peşti excelenţi, cu acei *morocotes* care mişună prin părţile locului şi care sunt expediaţi în cantităţi enorme, conservaţi în sărătură, la Ciudad-Bolivar ca şi la Caracas.

Către sfârşitul dimineţii steamboat-ul trecu la vest de gura râului Caura. Acest curs de apă este unul dintre cei mai mari afluenţi de pe malul drept, care vine din sud-est străbătând ţinuturile Panares, Inaos, Arebatos, Taparitos şi irigând una dintre cele mai pitoreşti văi ale Venezuelei. Satele din apropierea malurilor fluviului Orinoco sunt locuite de metişi civilizaţi de origine spaniolă. În cele mai îndepărtate sălăşluiesc numai indieni, păzitori de vite, numiţi *gomeros* fiindcă se ocupă şi cu recoltarea gumei farmaceutice.

Jean îşi petrecuse o parte din timp citind expunerea compatriotului său care, în l885, în prima sa expediţie, părăsise fluviul Orinoco şi se aventurase străbătând întinsele llanos din preajma afluentului Caura până în mijlocul triburilor ariguas şi quiriquiripas. Pericolele pe care le-a întâmpinat aveau să se ivească, fără îndoială, şi pentru Jean, chiar şi mai mari, dacă se impunea să urce cursul superior al fluviului. Dar, tot admirând energia şi curajul cutezătorului francez, spera să nu fie mai puţin curajos, nici mai puţin energic.

E drept, acela era un om în toată puterea, iar el doar un tânăr, aproape un copil!... Ei, dacă-l ajută dumnezeu şi-i dă destulă putere să îndure toate încercările unei astfel de călătorii, o va scoate la capăt!

În amonte de gura râului Caura, Orinoco are încă o lăţime foarte mare — aproape trei mii de metri. De trei luni, sezonul ploilor şi numeroşii afluenţi de pe cele două maluri făcuseră ca apele lui să crească simţitor.

Totuşi căpitanul lui *Simon-Bolivar* trebui să manevreze vasul cu atenţie ca să nu eşueze pe vreun prag de nisip în amonte de insula Tucuragua, aflată la aceeaşi înălţime cu râul denumit tot Tucuragua. Poate că steamboat-ul se alesese chiar cu unele zgârieturi care produseră oarecare îngrijorare la bord. Ce-i drept, coca, fiind plată ca aceea a unui şlep, n-avea cum să fie avariată, dar pricini de îngrijorare tot existau, în privinţa aparatului propulsor, de pildă, sau a paletelor roţii, care s-ar fi putut rupe, sau a maşinii cu aburi, care s-ar fi putut strica.

În sfârşit, de data aceasta au scăpat cu bine, iar spre seară *Simon-Bolivar* aruncă ancora într-un golf mic, pe malul drept, într-o localitate numită Las Bonitas.

IV PRIMUL CONTACT

Las Bonitas e rezidenţa oficială a guvernatorului militar de care ţine Caura, adică ţinutul străbătut de acest afluent important. Târguşorul se află pe malul drept al fluviului, aproape pe acelaşi loc pe care îl stăpânise altădată misiunea spaniolă Altagracia. Misionarii fuseseră adevăraţii cuceritori ai provinciilor hispano-americane şi îi priveau cu pizmă pe englezii, germanii, francezii care căutau să-i convertească pe indienii din interiorul acelor ţinuturi. De aceea mai exista încă teama că ar putea izbucni conflicte.

Guvernatorul militar se afla în ziua aceea la Las Bonitas. Îl cunoştea personal pe domnul Miguel. Cum aflase de plecarea acestuia spre cursul superior al Orinocoului, se grăbi, de îndată ce acostă vaporul, să vină la bord.

Domnul Miguel îi prezentă guvernatorului pe cei doi prieteni ai săi. Avu loc un plăcut schimb de amabilităţi. Geografii acceptară invitaţia la dejun, pentru a doua zi, la rezidenţă — îşi puteau permite, întrucât *Simon-Bolivar* făcea escală până la ora unu după-amiază.

În fond, era de ajuns ca steamboat-ul să plece la ora aceea pentru a ajunge seara la Caicara, unde aveau să debarce pasagerii care nu mergeau la San-Fernando sau în alte târguşoare din provincia Apure.

A doua zi deci — în l5 august — cei trei colegi de la Societatea de Geografie se duseră la locuinţa guvernatorului. Înaintea lor însă, sergentul Martial, care-i poruncise nepotului său — la propunerea acestuia — să debarce, se şi plimba cu Jean prin Las Bonitas.

Un târguşor, în aceasta parte a Venezuelei, abia dacă seamănă cu un sat — câteva colibe răspândite prin frunziş, înecate în vegetaţia deasă a zonei tropicale. Ici, colo se vedeau grupuri de arbori magnifici, dovadă a forţei vegetative a solului — chapparos cu trunchiul contorsionat ca acela al măslinilor, încărcaţi cu frunze aspre cu miros pătrunzător, palmieri copernicias, cu ramurile înflorite ca nişte jerbe, ai căror peţioli se desfăşurau ca evantaiele, palmieri moriches care formează ceea ce se numeşte mondial, adică mlaştină, fiindcă aceşti arbori au proprietatea de a pompa apa din pământ atât cât să-l facă noroios la baza tulpinii.

Apoi mai erau copayferas, saurans, mimoze gigantice, foarte rămuroase, cu frunzişul ca o împletitură fină şi de o culoare delicată, trandafirie.

Jean şi sergentul Martial înaintară în mijlocul acestui loc plin de palmieri care sunt grupaţi în mod natural tot câte cinci, străbătând un subarboret lipsit de orice mărăcini, unde creşteau,

cu miriadele, mănunchiuri din acele mimoze sensitive numite dormideras, adică somnoroase — de o culoare fermecătoare.

Printre aceşti arbori treceau, ţopăiau, săreau ca nişte acrobaţi cete de maimuţe. Aceste progenituri mişună pe teritoriul venezuelean, unde există nu mai puţin de şaisprezece specii pe cât de inofensive pe atât de gălăgioase — printre altele, acele aluates sau araguatos, care urlă şi al căror glas e înspăimântător pentru cei neobişnuiţi cu pădurile tropicale. De pe o cracă pe alta săreau o sumedenie de păsări, trupialii, prim-tenorii corului aerian, al căror cuib atârnă la capătul câte unei liane lungi, cocoşei de lagune, păsări încântătoare, graţioase şi alintătoare; apoi, ascunşi prin scorburi, aşteptând noaptea ca să iasă afară, nenumăraţi guarharos frugivori, numiţi de obicei «drăcuşori», care fac impresia că sunt brusc împinşi de un resort când se avântă în vârful arborilor.

Sergentul Martial, înaintând în adâncul pădurii de palmieri, spuse:

— Ar fi trebuit să-mi iau puşca...

— Doar n-ai vrea să împuşti maimuţe?... întrebă Jean.

— Maimuţe, nu... Dar... dacă sunt pe aici lighioane stânjenitoare...

— Fii fără grijă, unchiule! Trebuie să te îndepărtezi foarte mult de ţinuturile locuite pentru a întâlni fiare periculoase, dar s-ar putea ca mai târziu să fim puşi şi în situaţia de a ne apăra...

— Oricum!... Un soldat nu trebuie să iasă niciodată fără armă. Aş merita să fiu consemnat!...

Sergentul Martial nu era deloc îndreptăţit să se simtă vinovat că încălcase disciplina. Adevărul e că felinele, mai mari sau mai mici, jaguarii, tigrii, leii, ozeloţii[1] preferă pădurile dese din partea superioară a fluviului. Poate exista riscul de a se întâlni cu urşi, dar aceste plantigrade, hrănindu-se cu peşti şi cu miere, sunt blajine, cât despre leneşi[2], — *bradypus trydactylus* — nici nu merită să le dai importanţă, atât sunt de amărâţi.

În decursul acestei plimbări, sergentul Martial nu văzu decât nişte rozătoare sfioase, printre care hidrochoerus, şi câteva perechi de chiriqui, dibaci la sărituri, dar nepricepuţi la fugă.

În ceea ce-i privea, locuitorii districtului erau în general metişi amestecaţi cu familii de indieni, mai dornici să se ascundă în adâncul colibelor lor de paie decât să se arate pe afară — mai ales femeile şi copiii.

Abia în susul fluviului, unchiul şi nepotul vor intra desigur în legătură cu indigenii sălbatici din Orinoco şi atunci, fără

---

[1] Ozelor (Felis paradalis) — pisică sălbalică.

[2] Leneşul — mamifer edentat, robust, cu gheare puternice, care se mişcă încet şi stă zile întregi agăţat de aceeaşi creangă.

îndoială, sergentul Martial va trebui să nu-şi uite niciodată carabina.

După o excursie destul de obositoare, de trei ore, prin împrejurimile târguşorului Las Bonitas, se întoarseră amândoi la bord pentru a prânzi pe *Simon-Bolivar*.

La aceeaşi oră, domnii Miguel, Felipe şi Varinas, reuniţi în coliba prezidenţială, se aşezau la masa guvernatorului.

Deşi meniul fu foarte simplu — şi, sincer vorbind, nu te poţi aştepta de la un guvernator de provincie la ceea ce te-ai putea aştepta de la preşedintele republicii venezuelene — oaspeţii se bucurară de o primire foarte cordială. Se vorbi, fireşte, de misiunea pe care şi-o impuseseră cei trei geografi şi guvernatorul, prudent, se feri să se declare pentru Orinoco, Guaviare sau Atabapo. Principalul era ca respectiva conversaţie să nu degenereze în dispută, şi nu de puţine ori fură necesare eforturi mari pentru a o îndrepta spre alt subiect.

La un moment dat, când vocile domnilor Felipe şi Varinas deveniră de o intensitate provocatoare, reuşi să schimbe vorba, zicând:

— Nu ştiţi, domnilor, dacă printre pasagerii de pe Simon-Bolivar sunt unii care vor urca pe cursul superior al fluviului Orinoco?...

— Nu ştim, răspunse domnul Miguel. Totuşi se pare că majoritatea au de gând fie să se oprească la Caicara, fie să-şi continue călătoria pe Apure până la târguşoarele din Columbia...

— Doar dacă cei doi francezi nu se îndreaptă cumva spre Orinoco superior, remarcă domnul Varinas.

— Doi francezi?... întrebă guvernatorul.

— Da, răspunse domnul Felipe, un bătrân şi un tânăr care s-au îmbarcat la Bolivar.

— Unde se duc?...

— Nimeni nu ştie, răspunse domnul Miguel, fiindcă nu sunt prea comunicativi. Când încerci să intri în vorbă cu tânărul, bătrânul, care are întru totul înfăţişarea unui fost soldat, intervine furios, iar dacă insişti, îşi trimite brutal nepotul — fiindcă se pare că îi e nepot — în cabină... E un unchi cu apucături de tutore...

— Îl plâng pe bietul băiat pe care îl are sub tutelă, zise domnul Varinas, fiindcă suferă din pricina brutalităţilor lui; de mai multe ori mi s-a părut că-i văd ochii în lacrimi...

Într-adevăr, admirabilul domn Varinas văzuse bine!... Dar, oricum, dacă ochii lui Jean pluteau câteodată în lacrimi, era fiindcă se gândea la viitor, la ţelul pe care îl urmărea, la decepţiile care-l aşteptau, poate, şi nu fiindcă sergentul Martial se purta brutal cu el. La urma urmelor, străinii puteau să se şi înşele.

— În orice caz, chiar în seara aceasta ne vom lămuri dacă cei doi francezi au intenţia să urce în sus pe Orinoco. Nu m-ar mira, fiindcă tânărul consultă neîncetat lucrarea compatriotului său care a izbutit să ajungă, acum câţiva ani, până la izvoarele fluviului...

— Dacă sunt acolo, în masivul Sierra Parima... izbucni domnul Felipe, cel mai în drept să aibă rezerve, dat fiind că era adept al lui Atabapo.

— Şi nu sunt în Anzi! exclamă domnul Varinas, chiar acolo unde se naşte afluentul numit impropriu Guaviare...

Guvernatorul îşi dădu seama că discuţia avea să se încingă din nou.

— Domnilor, se adresă el oaspeţilor, unchiul şi nepotul de care vorbiţi îmi stârnesc curiozitatea. Dacă nu se opresc la Caicara, dacă nu au ca punct de destinaţie San-Fernando de Apure sau Nutrias, pe scurt, dacă au intenţia să-şi continue călătoria pe Orinoco în sus, mă întreb ce urmăresc. Francezii sunt oameni temerari, de acord, sunt exploratori curajoşi, dar pământurilor acestora din America de Sud le-au căzut atâtea victime... doctorul Crevaux a fost doborât de indieni pe câmpiile Boliviei, tovarăşul său Francois Burban, căruia nu i se găseşte nici măcar mormântul în cimitirul din Moitaco... E drept că domnul Chaffanjon a reuşit să ajungă până la izvoarele fluviului Orinoco...

— Dacă e Orinoco!... interveni domnul Varinas, care n-ar fi putut niciodată să audă că se emite o astfel de afirmaţie monstruoasă fără să protesteze energic.

— Într-adevăr, dacă e Orinoco, răspunse guvernatorul, dar vom fi definitiv lămuriţi asupra acestei probleme geografice după călătoria dumneavoastră, domnilor. Spuneam aşadar că, dacă domnul Chaffanjon s-a întors teafăr, sănătos, aceasta nu înseamnă că nu l-a pândit de nenumărate ori primejdia de a fi masacrat cum au fost predecesorii săi. S-ar părea că, de fapt, superbul nostru fluviu venezuelean îi atrage pe francezi şi, fără a mai vorbi de cei care sunt printre pasagerii de pe *Simon-Bolivar*...

— Să ştiţi că e adevărat, zise domnul Miguel. Acum două săptămâni, doi din aceşti viteji au pornit în explorare, prin llanos, la est de fluviu...

— Întocmai, domnule Miguel, răspunse guvernatorul. I-am primit chiar aici; nişte oameni tineri încă, de vreo douăzeci şi cinci, treizeci de ani, unul Jacques Helloch, un explorator, celălalt, pe nume Germain Paterne, un naturalist din aceia care şi-ar pune viaţa în primejdie pentru a descoperi un nou firicel de iarbă...

— Şi, de atunci, nu mai aveţi nici o ştire despre ei?... întrebă domnul Felipe.

— Nici una, domnilor. Ştiu doar că s-au îmbarcat pe o pirogă la Caicara, că s-a semnalat trecerea lor pe la Buena Vista şi pe la Urbana, de unde au plecat ca să urce în susul unui afluent de pe malul drept. Dar, după ultima escală, nu s-a mai auzit de ei, iar temerile pe care le provoacă sunt cât se poate de justificate!

— Să sperăm că cei doi exploratori, zise domnul Miguel, n-au căzut în mâna acelor jefuitori şi asasini din neamul quivas, pe care i-a respins Columbia în Venezuela şi care au ca şef, în momentul de faţă, după cum se spune, pe un anume Alfaniz, un ocnaş evadat din temniţa de la Cayenne...

— Oare e adevărat?... întrebă domnul Felipe.

— Se pare că da, şi nu v-aş dori deloc, domnilor, să întâlniţi bandele acestea de quivas, zise guvernatorul. La urma urmei s-ar putea ca aceşti francezi să nu fi fost atraşi în cursă, s-ar putea să-şi continue călătoria cu un noroc demn de curajul lor, s-ar putea, în sfârşit, ca mâine-poimâine să se întoarcă prin unul din satele de pe malul drept.

S-ar putea să reuşească aşa cum a reuşit şi compatriotul lor! Dar se mai vorbeşte şi de un misionar care a răzbătut şi mai departe, străbătând ţinuturile din est: un spaniol, părintele Esperante. După un scurt popas la San-Fernando, misionarul acesta n-a ezitat să treacă de izvoarele fluviului Orinoco...

— Ale falsului Orinoco! exclamară deodată domnii Felipe şi Varinas.

Şi îi aruncară o privire provocatoare colegului lor care înclină uşor capul şi spuse:

— Oricât de fals v-ar plăcea să fie, dragi colegi!

Apoi domnul Miguel continuă, adresându-se guvernatorului:

— Parcă am auzit că acest misionar a reuşit să fondeze o misiune...

— Aşa e... misiunea Santa-Juana, în regiunile învecinate cu Roraima, şi se pare că e pe cale să prospere.

— Grea sarcină... zise domnul Miguel.

— Mai ales când e vorba, răspunse guvernatorul, să civilizezi, să converteşti la catolicism, să dai o altă viaţă celor mai sălbatici indieni care rătăcesc în ţinuturile din sud-est, pe acei guaharibos, biete fiinţe surghiunite pe ultima treaptă a scării umane! E greu de închipuit cât curaj, câtă abnegaţie şi răbdare. Într-un cuvânt, câtă virtute apostolică se cere pentru a îndeplini o astfel de faptă umanitară. Câţiva ani, la început, nu s-au aflat nici un fel de ştiri despre părintele Esperante, iar în 1888 călătorul francez nici nu auzise de el, deşi misiunea Santa-Juana nu era prea departe de izvoare...

Guvernatorul se feri să adauge ale cui izvoare, ştiind că pronunţând cuvântul Orinoco ar fi pus din nou paie pe foc.

— Dar, continuă el, de doi ani au parvenit la San-Fernando iar veşti despre părintele Esperante. Ele adeveresc că a făcut acolo, printre guaharibos, o miraculoasă operă de civilizaţie.

Până la sfârşitul dejunului conversaseră numai despre chestiuni referitoare la regiunea străbătută de cursul mijlociu al fluviului Orinoco — curs care nu ridica probleme — despre starea actuală a indienilor, a celor supuşi ca şi a celor care respingeau orice fel de dominaţie, orice formă de civilizaţie. Guvernatorul din Caura dădu unele amănunte în legătură cu respectivii indigeni, — amănunte din care domnul Miguel, oricât de savant era în materie de geografie, putea să înveţe ceva şi chiar învăţă. Pe scurt, conversaţia nu mai degenera în dispută, fiindcă nu-i mai asmuţi pe domnii Felipe şi Varinas.

Către amiază, oaspeţii rezidenţei se ridicară de la masă şi porniră către *Simon-Bolivar*, a cărui plecare urma să aibă loc la ora unu.

Unchiul şi nepotul, după ce se întorseseră să ia parte la almuerzo, nu mai părăsiră vasul. De pe puntea superioară, la extremitatea din spate, unde sergentul Martial îşi fuma pipa, îi zăriră de departe pe domnul Miguel şi pe colegii săi care se întorceau la bord.

Guvernatorul ţinuse să-i însoţească. Vrând să le strângă pentru ultima oară mâna şi să-şi ia pentru ultima oară rămas bun în clipa când vasul îşi dezlega parâmele, se sui pe vas şi urcă pe spardeck.

Sergentul Martial îi spuse atunci lui Jean:

— E cel puţin general, guvernatorul ăsta, măcar că poartă veston în loc de tunică, pălărie de pai în loc de bicorn şi îi lipsesc decoraţiile de pe piept...

— Probabil, unchiule.

— Un general din aceia fără soldaţi, cum sunt atâţia în aceste republici americane!

— Face impresia unui om foarte inteligent, remarcă tânărul.

— Se poate, dar mai presus de toate face impresia unui om curios, răspunse sergentul Martial, fiindcă ne priveşte într-un fel care nu-mi prea place... la drept vorbind, nu-mi place deloc!

Într-adevăr guvernatorul nu-şi mai lua privirile de la cei doi francezi despre care se vorbise la dejun.

Prezenţa lor pe vasul *Simon-Bolivar*, motivul pentru care făceau această călătorie, dorinţa de a şti dacă se vor opri la Caicara sau vor porni mai departe, fie pe Apure, fie pe Orinoco, toate acestea îi stârneau curiozitatea. Exploratorii fluviului sunt de obicei oameni în puterea vârstei — ca acei care trecuseră prin Las Bonitas cu câteva săptămâni în urmă şi despre care nu se mai ştia nimic de când părăsiseră Urbana. Dar băieţandrul de şaisprezece, şaptesprezece ani şi soldatul acela de şaizeci de ani

cu greu ai fi putut admite că erau pe cale să întreprindă o expediţie ştiinţifică...

La urma urmelor, un guvernator, chiar în Venezuela, are dreptul să cerceteze motivele care-i mână pe nişte străini pe teritoriul lui, de a le pune întrebări în această privinţă, de a-i chestiona în mod oficios.

Guvernatorul făcu deci câţiva paşi către partea din spate a spardeck-ului, conversând cu domnul Miguel, pe care tovarăşii lui, ocupaţi în cabinele lor, îl lăsaseră să-i ţină singur companie.

Sergentul Martial înţelese manevra.

— Atenţie! zise el. Generalul caută să ia legătura şi, mai mult ca sigur, ne va întreba cine suntem... de ce am venit... unde ne ducem...

— Ei şi, dragă Martial, doar nu avem nimic de ascuns, răspunse Jean.

— Nu-mi place să se amestece cineva în treburile mele, aşa că am să-l trimit la plimbare...

— Vrei să ne provocăm singuri dificultăţi, unchiule?... zise tânărul reţinându-l de mână.

— Nu vreau să vorbească cu tine... să ţi se dea târcoale...

— Iar eu nu vreau ca tu să ne compromiţi călătoria prin nesăbuinţe sau stângăcii! răspunse Jean pe un ton ferm. Dacă guvernatorul provinciei Caura îmi va pune întrebări, îi voi răspunde şi e chiar de dorit să obţin de la el unele informaţii.

Sergentul Martial bombăni, pufăi furios din pipă şi se apropie de nepotul său, căruia guvernatorul îi spuse în spaniolă, limbă pe care Jean o vorbea curgător:

— Sunteţi francez?...

— Da, domnule guvernator, răspunse Jean, scoţându-şi casca în faţa Excelenţei Sale.

— Şi tovarăşul dumitale?...

— Unchiul meu... e francez, ca şi mine, un fost sergent, acum la pensie.

Sergentul Martial, deşi nu prea familiarizat cu limba spaniolă, înţelesese că vorbeau despre el. Aşadar îşi îndreptă spinarea, arătându-se în toată înălţimea lui, convins că un sergent de linie din... 72 făcea cât un general venezuelean, chiar dacă era guvernatorul unei provincii.

— Sper să nu fiu indiscret, tinere, zise guvernatorul, punându-ţi întrebarea dacă vă veţi continua călătoria mai departe de Caicara...

— Da... o vom continua, domnule guvernator, răspunse Jean.

— Pe Orinoco, sau pe Apure?

— Pe Orinoco.

— Până la San-Fernando de Atabapo?

— Până în târguşorul acela, domnule guvernator, şi poate chiar mai departe, dacă o vor impune informaţiile pe care sperăm că le vom culege.

Guvernatorul, ca şi domnul Miguel, era foarte impresionat de atitudinea hotărâtă a tânărului, de claritatea răspunsurilor sale şi se vedea că le inspira amândurora o reală simpatie.

Dar tocmai de această simpatie prea evidentă ţinea sergentul Martial să-l apere. El nu accepta ca nepotul său să fie privit atât de aproape, nu voia ca altcineva, străin sau nu, să se arate impresionat de farmecul lui firesc şi încântător. Şi ceea ce îl înfuria mai mult era că domnul Miguel nu-şi ascundea deloc sentimentele pe care le nutrea pentru tânăr. Guvernatorul provinciei Caura n-avea decât, de vreme ce rămânea la Las Bonitas; dar domnul Miguel era mai mult decât un simplu pasager de pe *Simon-Bolivar*... el avea să urce în susul fluviului până la San-Fernando... şi, odată ce făcuse cunoştinţă cu Jean, avea să fie foarte greu să împiedice acele relaţii care sunt ca şi obligatorii între călători în timpul unui drum lung.

«Şi ce are a face?...» ar fi putut fi întrebat sergentul Martial.

Ce inconvenient ar fi constituit faptul că nişte persoane de vază, care ar fi putut chiar să le facă unele servicii în cursul navigaţiei pe Orinoco, deloc lipsită de primejdii, intraseră în relaţii ceva mai strânse cu unchiul şi nepotul?... Oare nu e în firea lucrurilor?...

Ba da, şi totuşi, dacă sergentul Martial ar fi fost rugat să spună de ce intenţiona să se împotrivească, s-ar fi mărginit să răspundă pe un ton tăios: «Fiindcă nu-mi convine!» şi ar fi trebuit să te mulţumeşti cu acest răspuns, întrucât, fără îndoială, n-ar mai fi dat altul.

Dealtfel, în momentul acela nu putea să-l trimită la plimbare pe Excelenţa Sa şi fu nevoit să-l lase pe tânăr să participe la conversaţie aşa cum se pricepea.

Guvernatorul se simţi atunci îndemnat să-l întrebe pe Jean care e scopul călătoriei sale.

— Vă duceţi la San-Fernando?... zise el.

— Da, domnule guvernator.

— În ce scop?...

— Pentru a obţine unele informaţii.

— Informaţii... despre cine?...

— Despre colonelul de Kermor.

— Colonelul de Kermor?... zise guvernatorul. E pentru prima oară când aud acest nume şi n-am ştire că un francez ar mai fi fost semnalat la San-Fernando după trecerea domnului Chaffanjon...

— Totuşi, acum câţiva ani se afla acolo, răspunse tânărul.

— Pe ce se bazează afirmaţia dumneavoastră?... întrebă guvernatorul.

— Dovadă e ultima scrisoare primită în Franţa de la colonel, o scrisoare adresată unuia dintre prietenii săi din Nantes. Purta semnătura lui...

— Şi zici, dragul meu, continuă guvernatorul, că colonelul de Kermor a poposit acum câţiva ani în San-Fernando?...

— Nu încape nici o îndoială, fiindcă scrisoarea era datată cu l2 aprilie l879.

— Sunt uimit!...

— De ce, domnule guvernator?...

— Fiindcă în epoca aceea mă aflam în târguşor, în calitate de guvernator al regiunii Atabapo, şi dacă un francez de talia colonelului de Kermor ar fi apărut pe acolo, aş fi fost cu siguranţă informat... Dar nu-mi amintesc nimic... absolut nimic...

Această afirmaţie atât de precisă a guvernatorului păru să-l fi impresionat profund pe tânăr. Chipul lui, care se animase în cursul convorbirii, păli. Era galben la faţă, ochii i se umeziră şi îi trebui probabil multă putere de stăpânire ca să nu se lase pradă desperării.

— Vă mulţumesc, domnule guvernator, zise, vă mulţumesc pentru interesul pe care-l arătaţi faţă de unchiul meu şi faţă de mine... Dar, pe cât e de sigur că n-aţi auzit niciodată de colonelul de Kermor, pe atât de sigur e că a fost la San-Fernando în aprilie l879, fiindcă de acolo a expediat ultima lui scrisoare sosită în Franţa.

— Şi ce căuta la San-Fernando?... întrebă domnul Miguel, lucru pe care nu-l făcuse încă guvernatorul.

În urma acestei intervenţii, onorabilul membru al Societăţii de Geografie fu săgetat aprig cu privirea de sergentul Martial, care murmură printre dinţi: «Ia te uită! Ce se amestecă şi ăsta?... Guvernatorul mai merge... dar civilul ăsta...»

Şi totuşi Jean nu ezită să-i răspundă civilului:

— Ce căuta acolo colonelul, nu ştiu, domnule... E o taină pe care o vom afla dacă norocul ne va ajuta să ajungem până la el...

— Dar ce vă leagă de colonelul de Kermor?... întrebă guvernatorul.

— E tatăl meu, răspunse Jean, şi am venit în Venezuela să-mi regăsesc tatăl!

V MARIPARE ŞI GALLINETTA

Un târguşor căruia i-ar fi plăcut să se pună la adăpost la cotul unui fluviu n-ar fi putut decât să invidieze poziţia lui Caicara. Situat ca un han la cotitura unui drum sau mai curând la o

răspântie, are posibilităţi excelente de a prospera chiar la o distanţă de patru sute de kilometri de delta fluviului Orinoco.

Şi Caicara prosperă din plin datorită faptului că se află în vecinătatea confluenţei râului Apure care, în amonte, deschide drum comerţului Columbiei şi Venezuelei.

Simon-Bolivar n-a ajuns în acest port fluvial decât pe la ora nouă seara. A pornit din Las Bonitas la ora unu după-amiază, apoi a depăşit pe rând rio Cuchivero, Manapire, insula Taruma şi, în sfârşit, a tras la debarcaderul cheiului din Caicara, ca să poată coborî pasagerii. Se înţelege că numai pasagerii pe care vaporul nu avea să-i ducă, pe râul Apure, până la San-Fernando sau la Nutrias.

Printre cei rămaşi la bord erau trio-ul de geografi, sergentul Martial, Jean de Kermor şi încă vreo câţiva pasageri. A doua zi, în zori, *Simon-Bolivar* părăsi târguşorul şi începu să navigheze în amonte pe importantul afluent al fluviului Orinoco, până la poalele Anzilor columbieni.

Domnul Miguel le împărtăşise celor doi prieteni ai săi cele câteva informaţii suplimentare pe care tânărul le dăduse în cursul convorbirii cu guvernatorul. Amândoi ştiau acum că Jean mergea în căutarea tatălui său, sub tutela unui fost soldat, sergentul Martial, care se dădea drept unchiul său. Trecuseră paisprezece ani de când colonelul de Kermor părăsise Franţa pentru a pleca în Venezuela. În urma căror împrejurări se expatriase, ce făcea pe meleagurile acelea îndepărtate, poate că numai viitorul avea să scoată la lumină. Pe scurt, ceea ce era sigur, cum adeverea scrisoarea scrisă de el unui prieten — scrisoare despre care nu se află decât la câţiva ani după sosirea ei — era că numitul colonel se afla în aprilie l879 la San-Fernando de Atabapo, deşi guvernatorul provinciei Caura, care locuia pe atunci în respectivul târguşor, nu ştia nimic de trecerea lui pe acolo.

Iată aşadar de ce Jean de Kermor, hotărât să afle urma tatălui său, pornise într-o călătorie atât de grea şi periculoasă. Intenţia unui tânăr de şaptesprezece ani de a atinge un astfel de scop nu putea decât să impresioneze nişte suflete generoase. Domnii Miguel, Felipe şi Varinas îşi propuseră să-i vină în ajutor, în măsura posibilităţilor, când va încerca să culeagă informaţii referitoare la colonelul de Kermor.

Dar domnul Miguel şi cei doi colegi ai săi vor reuşi oare să-l potolească pe cumplitul sergent Martial?... Le va permite el să facă mai bine cunoştinţă cu nepotul său?... Vor izbuti să alunge neîncrederea cu totul inexplicabilă a fostului soldat?... Îl vor determina să-şi îmblânzească privirile de cerber, tocmai bune pentru a ţine oamenii la distanţă?... Va fi dificil, dar poate vor reuşi — mai ales dacă vor călători în aceeaşi ambarcaţiune până la San-Fernando.

Caicara are aproximativ cinci sute de locuitori şi adăposteşte frecvent călători ale căror treburi îi obligă să parcurgă cursul superior al fluviului Orinoco. Se găsesc aşadar în târguşor şi unul sau două hoteluri, în realitate simple colibe. Acolo au tras atât cei trei venezueleni cât şi cei doi francezi, pentru câteva zile cât aveau să zăbovească în Caicara.

A doua zi, în l6 august, sergentul Martial şi Jean au vizitat târguşorul, interesându-se totodată de găsirea unei ambarcaţii.

Era un târguşor într-adevăr mic, vesel, plin de prospeţime, aciuat între primele coline submontane ale masivului Sierra Parima şi malul drept al fluviului, faţă în faţă cu satul Cabruta, de pe malul celălalt, aşezat la obârşia lui Apurito. Dinaintea lui se întindea o insulă, cum se întâlnesc atâtea pe Orinoco, acoperită cu arbori frumoşi. Portul minuscul se zărea între stânci de granit negre, împroşcate de curentul fluviului. Avea o sută cincizeci de colibe — să le zicem case — majoritatea ridicate din piatră, acoperite cu frunze de palmier, câteva cu acoperiş de ţiglă a cărei culoare roşie răsărea din verdeaţă. Târguşorul e dominat de o măgură înaltă de cincizeci de metri. Pe culmea ei se vede o mănăstire de misionari, părăsită de pe timpul expediţiei lui Miranda şi al războiului de independenţă.

Totuşi, prima problemă pe care trebuiau să o rezolve Jean de Kermor şi sergentul Martial era să afreteze o barcă pentru a urca pe Orinoco mijlociu de la Caicara la San-Fernando, cale de aproximativ opt sute de kilometri, problemă care îi preocupase în prealabil şi pe domnii Miguel, Felipe şi Varinas. Jean de Kermor şi sergentul Martial nu izbutiră să găsească un mijloc de transport care să le asigure condiţii bune.

Veţi zice, ca şi domnul Miguel, că o înţelegere între el şi sergentul Martial ar fi putut să simplifice lucrurile. N-avea nici o importanţă dacă numărul călătorilor ar fi fost de trei sau de cinci. Ambarcaţia i-ar fi putut duce pe toţi şi nici n-ar fi fost nevoie de un echipaj mai mare.

A angaja marinari nu e întotdeauna prea uşor. Se cer oameni cu experienţă. În sezonul ploilor, mai tot timpul, pirogile navighează împotriva brizei şi neîncetat împotriva curentului. Există numeroase raudals şi unele şenale pline de stânci sau de nisip care impun tragerea pe uscat a ambarcaţiei timp îndelungat. Orinoco e capricios, se dezlănţuie uneori ca şi oceanul, nu-l poţi înfrunta fără riscuri şi primejdii.

De obicei marinarii sunt recrutaţi dintre oamenii triburilor de pe malul fluviului. Numeroşi indigeni, care nu au altă meserie, îşi îndeplinesc sarcinile cu mare îndemânare şi nu cu mai puţin curaj. Se zice că cei mai de nădejde sunt cei numiţi banivas, care străbat mai ales ţinutul udat de cele trei cursuri de apă: Guaviare, Orinoco şi Atabapo. După ce urcă în susul fluviului, fie

cu călători, fie cu marfă, se reîntorc la Caicara pentru a aştepta noi călători şi noi încărcături.

Poţi avea încredere în aceşti marinari?... Doar într-o oarecare măsură, ce-i drept. Aşadar, în această privinţă, riscul ar fi fost mai mic dacă recrutau o singură echipă. Aşa gândea înţeleptul domn Miguel, şi avea dreptate. Pe de altă parte, de vreme ce-i purta atât interes lui Jean, tânărul nu putea decât să profite, având ca tovarăşi de drum pe cei doi prieteni ai lui şi pe el.

Aşadar, stăpânit de această idee, se hotărî să afle şi părerea sergentului Martial. Când îl zări în portul Caicara împreună cu Jean, încercând să afreteze o ambarcaţie, nu şovăi să se ducă la ei.

Fostul soldat îşi încruntă sprâncenele şi îl privi nu prea amabil pe interlocutorul său.

— Domnule sergent, i se adresă domnul Miguel în limba franceză, pe care o vorbea foarte corect, am avut plăcerea să navigam împreună pe *Simon-Bolivar*...

— Şi de a debarca aseară, răspunse sergentul Martial, stând cu picioarele apropiate, ţeapăn ca un infanterist cu arma la umăr.

Domnul Miguel fu dispus să dea un sens amabil acestui răspuns şi continuă:

— Cei doi prieteni ai mei şi cu mine, abia la Las Bonitas... dintr-o conversaţie între nepotul dumneavoastră...

Gura sergentului Martial începu să se contracteze — semn rău — apoi rosti, întrerupându-l pe domnul Martial:

— Poftim... o conversaţie?...

— Între domnul Jean de Kermor şi guvernator. Atunci am aflat de intenţia dumneavoastră de a debarca la Caicara...

— Gândesc că nu suntem obligaţi să cerem permisiunea nimănui... răspunse bombănind semeţ sergentul.

— A nimănui, fireşte, continuă domnul Miguel, hotărât să nu ia în seamă atitudinea ostilă, menită desigur să preîntâmpine propunerea sa. Dar, cunoscând scopul călătoriei dumneavoastră...

— Unu!... bombăni sergentul Martial printre dinţi, ca şi cum ar fi numărat de câte ori va avea să răspundă binevoitorului geograf.

— În ce condiţii nepotul dumneavoastră porneşte în căutarea colonelului de Kermor, tatăl său...

— Doi!... rosti sergentul Martial.

— Şi ştiind că aveţi intenţia să navigaţi pe Orinoco în sus, până la San-Fernando...

— Trei!... bombăni sergentul Martial.

— Vă întreb, de vreme ce colegii mei şi cu mine mergem în acelaşi loc, dacă n-ar fi mai potrivit, mai avantajos şi mai sigur totodată să facem drumul de la Caicara la San-Fernando împreună.

Mai acceptabilă decât oferta domnului Miguel n-ar fi putut exista alta. Nu părea să existe vreun motiv de a o respinge. Alegând o pirogă de dimensiuni convenabile, cei cinci călători ar fi navigat cu siguranţă în condiţii mai favorabile.

Sergentul Martial n-ar fi avut aşadar nici un motiv să se opună, totuşi, fără să ceară măcar părerea nepotului său, ca şi cum hotărârea fusese luată dinainte, răspunse tăios:

— Suntem onoraţi, domnule, foarte onoraţi!... Propunerea dumneavoastră s-ar putea să fie avantajoasă, dar mai potrivită... nu... în ceea ce ne priveşte, cel puţin!

— De ce ar fi nepotrivită?... întrebă domnul Miguel, destul de surprins că propunerea lui fusese socotită o necuviinţă.

— E nepotrivită... fiindcă nu ni se potriveşte! replică sergentul.

— Fără îndoială, aveţi motivele dumneavoastră pentru a răspunde astfel, domnule sergent, continuă domnul Miguel. Totuşi, faptul că doream să ne fim de ajutor unii altora merita un răspuns mai puţin jignitor...

— Îmi pare rău... da... îmi pare rău... domnule... răspunse sergentul Martial care, fireşte, nu se mai afla la largul său, dar nu puteam decât să vă răspund cu un refuz...

— Un refuz poate fi prezentat într-o anumită formă, şi nu recunosc în cel primit politeţea franceză...

— Ei, domnule, răspunse bătrânul care începuse să se înfierbânte, aici nu-i vorba de politeţe... Dumneavoastră ne-aţi făcut o propunere... această propunere am motive să nu o accept, şi v-am spus-o cum mi-a venit... fără să răsucesc cuvintele... Şi dacă reîncepeţi...

Atitudinea semeaţă pe care o luă domnul Miguel nu era de natură să-l calmeze pe sergentul Martial căruia nu-i trebuia mult ca să-şi piardă răbdarea. Atunci interveni Jean de Kermor zicând:

— Domnule, vă rog să-l scuzaţi pe unchiul meu... Nu a avut intenţia să vă jignească... Propunerea dumneavoastră dovedeşte multă bunăvoinţă şi în orice altă situaţie am fi fost fericiţi să profităm de ea... Dar dorim să avem o ambarcaţie a noastră... de care să putem dispune oricând, după împrejurări... fiindcă s-ar putea ca informaţiile culese în timpul călătoriei să ne oblige să ne schimbăm itinerarul, să ne oprim într-un târguşor sau altul... Pe scurt, avem nevoie de libertate de mişcare...

— Foarte bine, domnule de Kermor, răspunse domnul Miguel. Noi nu vrem să vă stânjenim câtuşi de puţin... şi, în ciuda răspunsului puţin prea... sec al unchiului dumneavoastră...

— Al unui fost militar, domnule! zise sergentul Martial.

— Mă rog!... Oricum, dacă prietenii mei şi cu mine putem să vă fim de oarecare folos în timpul călătoriei...

— Vă mulţumesc în numele unchiului meu şi al meu personal, domnule, răspunse tânărul, şi la nevoie, credeţi-mă, n-o să ezităm să vă cerem ajutor.

— Aţi auzit, domnule sergent?... spuse pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios domnul Miguel.

— Am auzit, domnule geograf, răspunse sergentul Martial morocănos, fiindcă nu voia să depună armele, în ciuda avansurilor făcute de domnul Miguel, în realitate un om dintre cei mai buni şi binevoitori.

Domnul Miguel îi întinse atunci mâna lui Jean de Kermor, care i-o strânse cu prietenie — ceea ce făcu să ţâşnească din ochii violentului său unchi două fulgere însoţite de lungi bubuituri de tunet.

Când sergentul Martial rămase singur cu tânărul, îi zise:

— Ai văzut cum l-am tratat pe individul ăla!...

— L-ai tratat rău şi ai greşit.

— Am greşit?

— Fără îndoială.

— Eh... atât ar mai fi lipsit să consimt a împărţi piroga cu cei trei bolivarieni!

— Ai făcut bine că ai refuzat, dar trebuia să o faci mai politicos, unchiule!

— Nu aveam de ce să fiu politicos cu un indiscret...

— Domnul Miguel n-a fost deloc indiscret, s-a dovedit foarte serviabil şi propunerea lui merita să fie acceptată... dacă ar fi putut să fie... Chiar respingând-o, ar fi trebuit să-i mulţumeşti cu cuvinte amabile. Cine ştie dacă el şi prietenii lui nu sunt indicaţi să ne înlesnească sarcina, datorită relaţiilor pe care le au desigur la San-Fernando, să ne ajute să-l regăseşti tu, dragă Martial, pe colonelul tău, iar eu, pe tata...

— Va să zică... eu am greşit?...

— Da, unchiule.

— Şi tu ai dreptate?...

— Da, unchiule.

— Mulţumesc, nepoate!

Pirogile de pe Orinoco mijlociu, cele mai mici, sunt făcute din arbori groşi, ca de pildă cachicamo, ale căror trunchiuri se scobesc. Cele mai mari, încheiate din scânduri potrivite, rotunjite pe părţile laterale, au în faţă prova boltită. Ambarcaţiile acestea, construite destul de solid, rezistă la uzura frecării de pragurile de nisip şi la şocul tragerii pe uscat când trebuie transportate dincolo de raudals de netrecut.

În mijlocul lor se înalţă un catarg fixat cu un strai şi două vergi de care se fixează o velă pătrată, folosită pentru vântul din pupa. Un fel de pagaie, care serveşte de cârmă, e mânuită de căpitan.

Partea dinainte a pirogii e descoperită de la catarg până la prova. Acolo stă ziua şi doarme noaptea echipajul, alcătuit de obicei din zece indieni, un căpitan şi nouă marinari.

Partea dinapoi, de la piciorul catargului până în spate, în afară de locul rezervat timonierului, e acoperită cu un ruf, un fel de

acoperiş din frunze de palmier fixate cu bambus, aşezat longitudinal.

Acest ruf alcătuieşte cabina pirogii. Acolo se află şi cuşetele — simple esteras întinse pe scândura goală — şi ustensilele de bucătărie şi cele pentru masă, precum şi o mică maşină de gătit pentru prepararea alimentelor, vânat doborât pe loc şi peşte pescuit din apă. Poate fi împărţit în compartimente doar prin rogojini atârnate, fiindcă are o lungime doar de cinci, şase metri, întreaga ambarcaţie nedepăşind de la un cap la celălalt zece, unsprezece metri.

Pirogile de pe Orinoco sunt cunoscute sub numele de falcas. Când vântul e prielnic, navighează cu ajutorul pânzelor, destul de încet dealtfel, fiindcă trebuie să înfrunte un curent uneori foarte repede, printre numeroasele insule cu care e presărat fluviul. Dacă nu bate vântul, înaintează fie pe mijlocul albiei fluviului, folosind gafa, fie de-a lungul malului, trase cu parâma.

Gafa e deopotrivă palanca, o prăjină bifurcată, pe care o manevrează marinarii din faţă, şi garapato, un bambus solid cu cârlig, pe care îl mânuieşte căpitanul, în spate.

Parâma se numeşte «espilla», e răsucită din fibrele foarte elastice ale palmierului chiquichiqui, are o lungime de aproximativ o sută de picioare şi este atât de uşoară încât pluteşte pe suprafaţa apei. Espilla e dusă pe mal, legată de vreun trunchi sau de vreo rădăcină, apoi trasă de pe punte.

Aşa e rânduită o falca, ambarcaţiunea cu care se navighează pe cursul mijlociu al fluviului; în plus dispune, pentru manevrarea espillei, de o barcă mică numită în limba indienilor curiare.

Cu căpitanul unei astfel de pirogi trebuie să cadă la învoială călătorii, şi preţul afretării nu se socoteşte după distanţa de parcurs, ci după timpul cât le va sta ambarcaţia la dispoziţie. Suma stabilită se plăteşte pe zile. Nici nu s-ar putea altfel. Există într-adevăr o mulţime de pricini care fac ca navigaţia pe Orinoco să se efectueze uneori mai încet: creşterea apelor, furtunile, unghiul pantelor, dificultăţile tragerii pe uscat, impusă de capricioasele închideri ale şenalelor. Pentru un traseu care s-ar putea parcurge în trei săptămâni, e nevoie de încă o dată atâta timp când circumstanţele climaterice se schimbă. De aceea nici un căpitan nu s-ar învoi să transporte pasageri de la Caicara, fie la gura râului Meta, fie la San-Fernando într-un răstimp stabilit dinainte. În condiţiile acestea s-au dus aşadar tratativele cu indienii banivas, care au pus două pirogi la dispoziţia călătorilor.

Domnul Miguel avu mână bună când alese un excelent cunoscător al fluviului. Era un indian pe nume Martos, om la patruzeci de ani, energic, voinic, inteligent, care îşi lua răspunderea pentru echipajul său format din nouă indigeni solizi, foarte familiarizaţi cu mânuirea acelor palanca, garapato şi espilla. Preţul pe care îl ceru pentru o zi era mare, fără îndoială,

dar cine mai ţinea seama de aşa ceva când era vorba de rezolvarea problemei Guaviare-Orinoco-Atabapo!...

S-ar putea spune că şi alegerea făcută de Jean de Kermor şi de sergentul Martial nu rămânea mai prejos — tot nouă indieni banivas, sub conducerea unui metis, jumătate indian, jumătate spaniol, care avea bune recomandări. Metisul se numea Valdez şi, dacă pasagerii lui şi-ar fi continuat drumul dincolo de San-Fernando, pe cursul superior al Orinoco-ului, pe care el îl mai parcursese în parte, rămânea bucuros la dispoziţia lor. Dar chestiunea aceasta urma să se rezolve mai târziu, în funcţie de informaţiile pe care aveau să le culeagă la San-Fernando în legătură cu colonelul.

Cele două falcas aveau nume ciudate: cea a domnilor Miguel, Felipe şi Varinas se numea Maripare, după denumirea uneia dintre numeroasele insule ale Orinoco-ului. Aceeaşi sursă de inspiraţie dăduse numele şi pirogii sergentului Martial şi a nepotului său căreia îi zicea Gallinetta. Amândouă aveau castelatura albă, dar coca neagră dintr-un capăt la altul.

E de la sine înţeles că pirogile navigau împreună, că nici una nu ţinea la cinstea de a o lăsa pe cealaltă în urmă. Orinoco nu e Mississippi, ambarcaţiile falcas nu sunt steamboat-uri şi n-avea nici un rost să se ia la întrecere sau să caute să deţină recordul de viteză. Mai mult, în orice clipă puteau fi atacaţi de indienii din savanele de pe mal şi, cu cât erau mai numeroşi cei de pe ambarcaţii, cu atât îi ţineau mai bine la distanţă.

Maripare şi Gallinetta ar fi fost gata de plecare încă decuseară, dacă n-ar fi trebuit să se facă aprovizionarea. Negustorii din Caicara puteau să furnizeze tot ceea ce era necesar pentru o navigare de câteva săptămâni, cât făceau până la San-Fernando, unde exista posibilitatea unei noi aprovizionări. Aveau de toate de vânzare, conserve, îmbrăcăminte, muniţii, ustensile de pescuit, de vânat, şi se dedau bucuroşi la astfel de tranzacţii cu condiţia să li se plătească în piaştri.

Desigur, călătorii de pe Orinoco se pot bizui pe vânatul atât de bogat de pe maluri şi pe peştii care mişună în apele lui. Pe de o parte domnul Miguel era un vânător iscusit; pe de altă parte sergentul Martial mânuia cu dibăcie carabina. Chiar puşca uşoară a lui Jean de Kermor nu rămânea inactivă şi inutilă în mâinile lui. Dar nu poţi trăi doar din vânat şi pescuit. Trebuie să încarci pe bord ceai, zahăr, carne uscată, conserve de legume, făină de manioc, care înlocuieşte făina de mălai sau de grâu, apoi butoiaşe cu rachiu de melasă şi aguardiente. În privinţa combustibilului, pădurile de pe maluri nu aveau să lase să trândăvească maşinile de gătit ale pirogilor. În sfârşit, împotriva frigului, sau mai curând a umezelii, era uşor să-ţi procuri păturile acelea de lână care se vând de obicei în toate târguşoarele venezuelene.

Şi totuşi au pierdut câteva zile cu diversele cumpărături. Dar nu aveau de ce să le pară rău de întârziere. Timp de patruzeci şi opt de ore vremea a fost nespus de rea. Caicara a fost bântuită de o furtună extrem de violentă căreia indienii îi spun chubasco. Venea dinspre sud-vest, cu ploi torenţiale care făcură să crească apele fluviului.

Sergentul Martial şi nepotul său văzură astfel, înainte de a pomi la drum, de ce greutăţi se lovesc cei ce navighează pe Orinoco. Ambarcaţiile falcas n-ar fi putut nici să urce în susul curentului, devenit mai puternic din pricina creşterii apelor, nici să reziste vântului care le era împotrivă. Fără îndoială că ar fi fost nevoite să se întoarcă la Caicara, poate chiar cu avarii grave.

Domnii Miguel, Felipe şi Varinas privіră cu înţelepciune capriciile timpului. Nu erau deosebit de grăbiţi. Ce importanţă avea dacă li se prelungea călătoria cu câteva săptămâni? Sergentul Martial, dimpotrivă, fierbea de mânie, bombănea, blestema creşterea apelor, înjura furtuna în franceză şi în spaniolă, aşa că Jean era nevoit să intervină pentru a-l calma.

— Nu-i destul să fii curajos, dragă unchiule, îi tot spunea el, trebuie să ai şi un car de răbdare, că o să fim puşi la multe încercări...

— Am eu răbdare destulă, Jean, dar blestematul ăsta de Orinoco de ce nu se arată mai binevoitor la început?

— Gândeşte-te, unchiule!... Nu-i mai bine să-şi arate bunăvoinţa la sfârşit?... Cine ştie dacă nu vom fi nevoiţi să mergem până la izvoare?...

— Da... cine ştie, murmură sergentul Martial, şi cine ştie ce ne aşteaptă acolo!...

În ziua de 20, chubasco îşi domoli simţitor furia, iar vântul începu să bată către nord. Dacă navigau în direcţia aceea, pirogile se puteau folosi de el. În acelaşi timp, apele scăzuseră şi fluviul reintră în albia lui. Căpitanii Martos şi Valdez spuseră că ar putea pleca a doua zi dimineaţă, ceva mai târziu.

Şi, într-adevăr, plecarea avu loc în condiţii foarte favorabile. Către ora zece, locuitorii târguşorului se adunară pe mal. În vârful catargului fiecărei pirogi flutura pavilionul Venezuelei. Domnii Miguel, Felipe şi Varinas stăteau la prova ambarcaţiei Maripare şi răspundeau cu saluturi la aclamaţiile indigenilor.

Apoi domnul Miguel se întoarse către Gallinetta:

— Drum bun, domnule sergent! strigă el voios.

— Drum bun, domnule, răspunse fostul soldat, fiindcă, dacă e bun pentru dumneavoastră...

— Va fi bun pentru toţi, completă domnul Miguel, de vreme ce îl facem împreună!

Cele două palancas se opintiră în taluz, pânzele fură ridicate în întregime şi, purtate de o briză plăcută, ambarcaţiile se

îndreptară spre mijlocul fluviului, însoţite de vuietul ultimelor ovaţii.

VI DIN INSULĂ ÎN INSULĂ

Navigarea pe cursul mijlociu al lui Orinoco începuse. Câte ore nesfârşite, câte zile monotone aveau să petreacă la bordul pirogilor! Apoi, câte pricini de întârziere pe un fluviu care, în realitate, nu e deloc potrivit pentru o navigare rapidă! Pentru domnul Miguel şi tovarăşii lui, fireşte, nu putea fi vorba de monotonie. Până să ajungă la confluenţa râurilor Guaviare şi Atabapo, vor activa ca geografi, vor completa cercetarea hidrografică a lui Orinoco, vor studia aşezarea afluenţilor săi, nu mai puţin numeroşi ca insulele sale, vor determina poziţia fiecărui raudal, vor rectifica, în sfârşit, erorile care mai viciau încă harta acelor ţinuturi. Timpul trece repede pentru savanţii… dornici de a şti mai mult!

Poate că era regretabil că sergentul Martial nu se învoise să întreprindă călătoria într-o singură ambarcaţie, fiindcă orele n-ar mai fi părut atunci interminabile. Dar, în privinţa aceasta, intransigenţa unchiului fusese absolută şi, dealtfel, nepotul nu intervenise deloc, ca şi când aşa se impunea.

Tânărul trebui să se mulţumească a citi şi reciti opera compatriotului său, atât de precisă, în fond, în tot ceea ce privea Orinoco, încât nici n-ar fi putut găsi un ghid mai bun decât respectivul călător francez.

Când *Maripare* şi *Gallinetta* ajunseră la mijlocul fluviului, se văzură acele cerros care sunt presărate ca nişte cocoaşe pe întinderea câmpiilor învecinate. Pe la ora unsprezece dimineaţa se zări pe malul stâng o îngrămădire de colibe la poalele colinelor de granit. Era satul Cabruta, alcătuit din vreo cincizeci de colibe de paie; cât despre numărul locuitorilor, se poate afla cu aproximaţie înmulţind cifra de mai sus cu opt. Acolo metişii luaseră locul indienilor guamos, acum împrăştiaţi, indigeni a căror piele e mai albă decât cea a mulatrilor. Totuşi, fiind sezonul ploilor, sergentul Martial şi Jean de Kermor putură să vadă oarecum de aproape câţiva guamos, care vin în această epocă la pescuit, în bărcile lor din coajă de copac.

Căpitanul pirogii *Gallinetta* vorbea spaniola. Jean de Kermor îi puse aşadar o mulţime de întrebări la care Valdez răspundea cu plăcere. Seara, când falca se apropie de malul drept, Valdez îi spuse tânărului:

— Iată Capuchino, o veche misiune părăsită de mult.

— Ai de gând să opreşti acolo, Valdez?… întrebă Jean.

— N-am încotro, fiindcă briză încetează odată cu căderea nopţii. Dealtfel, pe Orinoco nu se navighează decât ziua, din prevedere, fiindcă şenalele se schimbă des şi trebuie neapărat să vezi bine ca să ştii pe unde să o iei.

De fapt, marinarii au obiceiul să lege în fiecare seară nava la malul fluviului sau al unei insule. Şi *Maripare* a tras de-a lungul malului râpos al aşezării Capuchino. După cină, la care mâncară câţiva peşti din specia dorades, cumpăraţi de la pescarii din Cabruta, călătorii de pe pirogi dormiră somn greu.

Briza, aşa cum prezisese căpitanul Valdez, încetase de cum se înnoptase, dar începu să bată din nou încă din zori, tot spre nord-est. Pânzele fură aşadar ridicate şi cele două falcas, cu vântul în spate, urcară în susul fluviului fără să întâmpine greutăţi.

În faţa lui Capuchino se deschidea gura unui braţ al lui Apure, numit Apurito. Delta afluentului acesta important apăru abia după două ore. Pe el înainta *Simon-Bolivar*, după ce părăsise Caicara, străbătând ţinutul Columbiei care se mărginea, la vest, cu Anzii.

În legătură cu acest afluent, domnul Miguel îi întrebă pe tovarăşii lui de drum de ce n-ar fi, în fond, Apure mai degrabă Orinoco decât Atabapo sau Guaviare.

— Ei, asta-i bună!... ripostă domnul Felipe. Apure poate fi oare altceva decât afluentul unui fluviu care are aici o lăţime de aproape trei mii de metri?...

— Iar apele lui sunt tulburi şi albicioase, pe când acestea, de la Ciudad-Bolivar încoace, sunt limpezi şi curate!... exclamă domnul Varinas.

— De acord, zise domnul Miguel zâmbind, să-l scoatem pe Apure din competiţie. Vom găsi destui alţi concurenţi în drumul nostru.

Domnul Miguel ar fi putut răspunde că, în orice caz, Apure trece prin llanos mai bogate decât cele ale lui Orinoco şi că pare să-l continue într-adevăr spre vest, pe când celălalt curs de apă face un unghi în locul respectiv şi vine din sud, de la San-Fernando. Vasul cu aburi, care nu se poate aventura în amonte de vărsarea lui, îl parcurge pe o distanţă de cinci sute de kilometri, până aproape de Palmirito. Pe drept cuvânt a fost numit «fluviul din llanos», fluviul vastelor suprafeţe propice tuturor culturilor, atât de potrivite pentru creşterea vitelor, şi care cuprinde cea mai robustă şi mai harnică populaţie din Venezuela centrală.

Se cuvine de asemenea să menţionăm — şi Jean a putut constata cu propriii săi ochi — că mişună caimanii sub apele lui opace, care le îngăduie să se apropie mai uşor de pradă. Câteva din şopârlele astea monstruoase s-au zbenguit doar la o distanţă de câteva picioare de *Gallinetta*. Aceşti giganţi din specia

crocodililor, lungi de peste şase metri, sunt numeroşi în afluenţii fluviului Orinoco, cei din râurile din llanos având dimensiuni mult mai mici.

Răspunzând unei întrebări pusă de Jean, căpitanul Valdez spuse:

— Nu toate lighioanele acestea sunt primejdioase, unele dintre ele — ca cele numite bavas, de pildă — nu-i atacă nici măcar pe cei care se scaldă. Dar cebados, adică cei care au apucat să guste din carne de om, s-ar năpusti până şi pe ambarcaţiune, doar să te înghită!...

— Numai să vină! izbucni sergentul Martial.

— Nu... să nu vină, unchiule! zise Jean arătând spre o dihanie enormă ale cărei fălci colosale se deschideau şi se închideau cu zgomot mare.

Dealtfel, nu numai crocodilii mişună prin apele fluviului Orinoco şi ale afluenţilor săi. Mai sunt şi caribii, peşti atât de puternici încât frâng dintr-o dată cele mai solide cârlige de pescuit; numele lor vine de la caraibe, care înseamnă canibali acvatici. Apoi mai trebuie să te fereşti de calcani şi de ţiparii electrici, de gimnoţii numiţi trembladors. Dotaţi cu un aparat destul de complicat, îi omoară pe ceilalţi peşti prin descărcări electrice pe care omul nu le suportă fără urmări grave.

În ziua aceea cele două falcas trecură pe lângă câteva insule de-a lungul cărora curentul era mai repede şi, o dată sau de două ori, trebuiră să se folosească de espilla, pe care o legară de nişte solide rădăcini de arbori.

În dreptul insulei Verija de Mono, toată numai munţi aproape de nepătruns, la bordul lui *Maripare* se auziră răsunând mai multe focuri de armă. Vreo şase raţe căzură pe suprafaţa fluviului. Domnul Miguel şi prietenii săi se dovediseră buni ochitori.

Peste puţin timp o curiare se apropie de *Gallinetta*.

— Pentru a mai schimba felurile de mâncare! zise domnul Miguel, oferindu-le o pereche de raţe.

Jean de Kermor îi mulţumi, iar sergentul Martial mormăi ceva care aducea a mulţumire.

După ce îl întrebă pe tânăr cum a dus-o în cele două zile de navigaţie şi primi un răspuns satisfăcător din toate punctele de vedere, domnul Miguel le spuse bună seara atât nepotului cât şi unchiului, şi curiare îl transportă înapoi la piroga sa.

La căderea nopţii cele două falcas aruncară parâmele pe insula Pajaral, malul drept al fluviului fund presărat cu stânci pe care domnul Chaffanjon a descoperit numeroase inscripţii făcute cu cuţitul de negustorii care străbat această parte a fluviului.

Cinară cu poftă. Raţele, pregătite de sergentul Martial, care se pricepea la gătit ca un cantinier de regiment, aveau carnea gustoasă şi înmiresmată, mult mai bună decât aceea a speciilor

europene. La ora nouă se culcară, sau, cel puţin, tânărul se duse să se întindă pe estera în partea rufului care îi servea de cameră, iar unchiul său, care nu-şi părăsea obiceiurile, veni, plin de grijă, să-l acopere cu plasa destinată a-l feri de tânţari.

Precauţia aceasta nu era deloc inutilă! Câţi tânţari, şi ce fel de tânţari! Domnul Chaffanjon, după părerea sergentului Martial, nu exagera deloc când declara că «e poate cea mai mare dificultate pe care o întâmpini într-o călătorie pe Orinoco». Miliarde de ace veninoase te înţeapă fară încetare şi înţepăturile lor produc o inflamaţie dureroasă chiar şi după cincisprezece zile, ajungând să provoace şi febră mare.

De aceea potrivea unchiul atât de bine plasa protectoare în jurul culcuşului nepotului! Apoi, cum mai pufăia din pipă ca să alunge pentru moment teribilele insecte! Şi cu ce lovituri de palmă energice le strivea pe cele care încercau să se strecoare prin îndoiturile nu prea bine închise!

— Dragă Martial, ai să-ţi scrânteşti mâna... îi tot spunea Jean, în zadar îţi dai atâta osteneală!... Nimic nu mă împiedică să dorm...

— Nu, răspundea fostul soldat, nu, vreau ca nici o gânganie de aceasta îngrozitoare să nu-ţi bâzâie pe la urechi.

Şi îşi continua manevrele până nu mai auzea nici un bâzâit suspect. Apoi, după ce se încredinţa că Jean a adormit, se ducea să se culce şi el. În ceea ce-l privea, puţin îi păsa de atacurile tânţarilor. Dar, deşi zicea că are pielea prea tăbăcită ca să sufere, adevărul e că era pişcat ca vai de el şi se scărpina de zguduia piroga.

A doua zi, dezlegarea ambarcaţiilor şi pornirea cu ajutorul pânzelor. Vântul era favorabil, dar intermitent, ce-i drept. Nori grei, umflaţi, acopereau cerul la o înălţime nu prea mare. Ploaia cădea în averse violente, aşadar călătorii trebuiră să rămână sub ruf.

În primul rând aveau de ţinut piept unor curenţi destul de puternici, albia fluviului fiind îngustată de un baraj de insule mici. A fost chiar absolut necesar să se apropie de malul stâng, unde rezistenţa apei era mai mică.

Malul acesta semăna cu o mocirlă, în care se încâlceau canale şi bălţi. De la gura râului Apurito până la gura râului Arauca, pe o distanţă de două sute de kilometri, nu-şi schimba aspectul. Era o regiune năpădită de raţe sălbatice. Se vedeau zburând pe deasupra câmpiilor, pătând spaţiul cu mii de puncte negre.

— Dacă sunt tot atât de numeroase ca ţânţarii, cel puţin nu sunt la fel de nesuferite! exclamă sergentul Martial. Şi unde mai pui că se şi mănâncă!

Nici nu se putea o comparaţie mai potrivită. Ceea ce nu face însă plauzibilă întâmplarea relatată de Elisee Reclus, după Cari Sachs. Se spune, afirmă acesta, că un regiment de cavalerie,

cantonat în apropierea unei lagune din respectiva regiune, s-a hrănit numai cu raţe sălbatice timp de cincisprezece zile, şi nu s-a constatat o micşorare evidentă a numărului lor pe canalele învecinate.

Vânătorii de pe *Gallinetta* şi *Maripare* — nu mai puţin decât regimentul de cavalerie respectiv — n-au diminuat în mod evident legiunile de zburătoare. Se mulţumiră să doboare câteva zeci, pe care bărcile mici, curiares, le culeseră de pe firul apei. Tânărul nimeri de mai multe ori în plin, spre imensa satisfacţie a sergentului Martial, şi cum acesta îşi spunea că unei politeţi îi răspunzi cu alta, le trimise domnului Miguel şi tovarăşilor săi, care îşi şi făcuseră mari provizii, o parte din vânatul său. Fără îndoială, nu voia să le rămână dator cu nimic.

În ziua aceea căpitanii pirogilor au dat dovadă de o neîndoielnică iscusinţă, prin felul cum s-au priceput să ocolească stâncile colţuroase. Ciocnirea cu vreuna dintre ele ar fi însemnat distrugerea ambarcaţiei în mijlocul apelor umflate de ploi. Şi nu numai această manevră cerea o siguranţă perfectă în mânuirea vâslei scurte din spate, dar şi îndepărtarea trunchiurilor de copaci în derivă, pentru a evita vreo izbitură. Copacii se desprinseseră din insula Zamuro, care începuse de câţiva ani să se fărâme. Călătorii de pe pirogi au constatat că, roasă de infiltraţii, respectiva insulă era pe punctul să dispară cu totul.

Cele două falcas traseră pentru popasul de noapte la capătul din amonte al insulei Casimirito. Acolo găsiră un adăpost destul de bun pentru a le feri de vijelia care se dezlănţuise cu o furie nemaipomenită. Câteva colibe părăsite, pe care le foloseau de obicei pescuitorii de broaşte ţestoase, le asigurau călătorilor un adăpost mai sigur decât ruful. E vorba de călătorii de pe *Maripare* fiindcă cei de pe *Gallinetta* nu coborâră pe pământ, deşi fuseseră poftiţi.

Dealtfel, poate nici nu era prea prudent să pui piciorul pe insula Casimirito unde trăiesc maimuţe şi puma şi jaguari. Din fericire furtuna obligă sălbăticiunile să rămână în văgăunile lor, fiindcă nu atacară colibele. E drept însă că, printre rafale, în momentele de acalmie, răsunau anumite răgete şi unele vociferări zgomotoase ale acelor maimuţe, demne de calificativul de urlătoare, cu care le-au gratificat naturaliştii.

A doua zi, cerul avu un aspect mai bun. Norii coborâseră în cursul nopţii. După ploaia cu picături mari, formată în zonele mai înalte, urmă o ploaie măruntă, mai mult apă pulverizată, care încetă odată cu ivirea zorilor. Soarele apărea din când în când, iar briza, care bătea consecvent dinspre nord-est, îngădui celor două falcas să ridice pânzele, — fluviul făcând o cotitură spre vest până la Buena Vista, înainte de a o lua spre sud.

Albia fluviului Orinoco, acum mult mai largă, oferea o privelişte care nu putea să nu-i uimească pe Jean de Kermor şi pe

sergentul Martial, în calitatea lor de locuitori ai oraşului Nantes. De aceea sergentul Martial nici nu se putu abţine de a spune:

— Ei, nepoate, ia te uită unde suntem noi astăzi...

Tânărul ieşi de sub ruf şi se postă în partea din faţă a ambarcaţiei, a cărei pânză umflată de vânt se boltea înapoia lui. Aerul fiind foarte curat, se vedeau orizonturile largi ale întinselor llanos.

Sergentul Martial adăugă:

— Oare să ne fi întors în scumpa noastră Bretagne?...

— Înţeleg ce vrei să spui, răspunse Jean. Aici Orinoco seamănă cu Loire...

— Da, Jean, cu Loire a noastră, dinainte şi de după Nantes!... Uită-te la bancurile acelea de nisip galben!... Dacă ar naviga între ele vreo şase şlepuri unul după altul, cu pânzele lor mari, pătrate, aş crede că vom ajunge la Saint-Florent sau la Mauves!

— Ai dreptate, dragă Martial, asemănarea e izbitoare. Totuşi, câmpiile acestea vaste care se întind dincolo de cele două maluri mi-amintesc mai curând de pajiştile Loirei inferioare, de pe la Pellerin sau de pe la Paimboeuf...

— Într-adevăr, nepoate, aşa e, parcă m-aştept să apară vaporul cu aburi de la Saint-Nazaire — piroscaful, cum îi zic pe acolo, un cuvânt care vine din greacă, se pare, şi pe care nu l-am putut niciodată pricepe!

— Ei, dacă apare piroscaful, răspunse tânărul zâmbind, n-o să-l luăm, unchiule... îl lăsăm să treacă... Acum Nantes e acolo unde e tatăl meu... nu-i aşa?...

— Da... acolo unde e viteazul meu colonel, şi după ce-l vom găsi, după ce va şti că nu mai e singur pe lume, ei bine... va coborî pe fluviu în pirogă împreună cu noi... apoi pe *Bolivar*... apoi va lua împreună cu noi vaporul către Saint-Nazaire... de data aceasta se va întoarce desigur în Franţa...

— Să dea Dumnezeu! murmură Jean.

Şi, în timp ce rostea aceste cuvinte, stătea cu privirea pierdută, în amonte de fluviu, către cerros, ale căror siluete se profilau în depărtare, la sud-est.

Apoi, revenind la observaţia, dealtfel foarte justă, a sergentului Martial relativ la asemănarea Loirei cu Orinoco în această parte a cursului său spuse:

— Dar ceea ce se poate găsi aici, în anumite perioade, pe plajele de nisip nu se găseşte nici pe cursul superior al Loirei, nici pe cel inferior...

— Ce anume?...

— Broaştele ţestoase care, în fiecare an, pe la mijlocul lui martie, vin să-şi depună ouăle şi să le îngroape.

— Oh... broaşte ţestoase aici!...

— Cu miile, iar rio acela pe care-l vezi pe malul drept, înainte de a se numi rio Chaffanjon, se numea rio Tortuga.

— Dacă se numea rio Tortuga, desigur, avea de ce se numi aşa... Totuşi, până aici, nu văd...

— Mai aşteaptă puţin, unchiule Martial, şi, cu toate că timpul ouatului a trecut, vei vedea atâtea broaşte ţestoase... că nici n-are să-ţi vină a crede...

— Păi, dacă nu mai ouă, nu ne vom putea desfăta cu ouăle lor, care, după câte am auzit, sunt excelente...

— Excelente, într-adevăr, şi chiar carnea animalului e la fel de gustoasă. Sunt sigur că Valdez, căpitanul nostru, va prinde una pentru a o pune în oală...

— O supă de broască ţestoasă!... exclamă sergentul.

— Da, şi de data aceasta nu va fi făcută, ca în Franţa, din căpăţână de viţel...

— Nici nu merita osteneala să vii atât de departe pentru a mânca doar o simplă mâncare cu carne! răspunse sergentul Martial.

Tânărul nu se înşelase când spusese că pirogile se apropiau de plajele unde prezenţa broaştelor ţestoase îi atrăgea pe indienii din ţinuturile învecinate. Acum indigenii nu apăreau decât în sezoanele de pescuit, dar altădată se instalau acolo cu duiumul. Triburile taparitos, panares, yaruros, guamos, mapoyos se războiau cu înverşunare ca să pună stăpânire pe plaje. Acolo, înaintea lor, fireşte, locuia tribul otomacos, acum împrăştiat prin părţile de vest. După relatările lui Humboldt, aceşti indieni, care pretindeau a fi descendenţii unor oameni de piatră, erau vajnici în jocul cu mingea, un fel de *jeu de paume*[1], mult mai îndemânatici decât acei basci, de rasă europeană, care pătrunseseră în Venezuela.

După-amiază, cele două falcas întâmpinară o sumedenie de greutăţi în privinţa navigării, iar echipajele lor făcură eforturi istovitoare. Curentul devenise înspăimântător de repede în partea aceea a albiei fluviului, îngustată considerabil de înaintarea în apă a bancurilor de nisip.

Cerul clocotea, atmosfera era încărcată de electricitate, dinspre sud se auzeau căzând trăsnete. O furtună grea se ridica din partea opusă vântului. Briza încetă în curând să mai sufle, abia se simţeau din când in când unele adieri.

În aceste condiţii se impunea, din prudenţă, căutarea unui adăpost, fiindcă nu se ştie niciodată ce aduc furtunile de pe Orinoco şi dacă nu provoacă violente perturbaţii atmosferice. Luntraşii se grăbesc în astfel de împrejurări să se adăpostească în vreun golf mic, ale cărui maluri înalte îi feresc de rafale.

Din nefericire, partea aceea a fluviului nu oferea nici un refugiu potrivit. Câmpiile, llanos, se întindeau de fiecare parte cât vedeai cu ochii, numai pajişti imense, fără un arbore, pe

[1] Joc asemănător cu oina.

suprafaţa cărora uraganul trecea ca un tăvălug, neîntâlnind nici un obstacol.

Domnul Miguel se simţi îndemnat să afle de la căpitanul Martos ce avea de gând să facă. Îl întrebă aşadar dacă nu va fi nevoit să stea ancorat în albia fluviului până a doua zi.

— Urîtă vreme! zise sergentul

— Ar fi primejdios, răspunse Martos. Ancora noastră n-ar rezista în locul acesta... Am fi aruncaţi pe nisip, rostogoliţi, făcuţi bucăţele...

— Atunci, ce ai hotărât?...

— Vom încerca să ajungem la cel mai apropiat sat în amonte, iar dacă nu va fi cu putinţă, vom coborî din nou la Casimirito, insula lângă care am tras azi-noapte.

— Şi satul cum se numeşte?...

— Buena Vista, pe malul stâng.

Manevra aceasta era în realitate atât de indicată, încât, fără a se fi înţeles dinainte cu căpitanul de pe Maripare, Valdez şi luase direcţia către respectivul sat.

Pânzele dezumflate atârnau de-a lungul catargului. Marinarii le coborâră cu totul, ca să nu le expună vântului. Poate că, în fond, furtuna nu va izbucni până într-o oră, două. Norii, vineţii, păreau ţintuiţi de orizont, la sud.

— Urâtă vreme! zise sergentul Martial adresându-se căpitanului de pe *Gallinetta*.

— Da, urâtă, răspunse Valdez, dar o să încercăm să i-o luăm înainte.

Cele două pirogi se găseau atunci la travers una de cealaltă, la o depărtare de vreo cincizeci de picioare, nu mai mult. Lungile prăjini bifurcate, folosite drept cange, fură proptite în marginea bancurilor. Pe scurt, trudă multă şi izbândă puţină, fiindcă rezistau cu greu forţei curentului. Dar nu exista nici o posibilitate de a proceda altfel. Principalul era să se apropie de malul stâng al fluviului, de-a lungul căruia puteau să înainteze cu ajutorul funiei espilla.

Operaţia aceasta dură o oră, care păru nesfârşită. De câte ori nu s-au temut că pirogile vor trebui să ancoreze, că vor fi târâte în aval şi, poate, aruncate pe cine ştie ce stânci! În sfârşit, datorită dibăciei căpitanilor şi forţei marinarilor, cărora domnii Miguel, Felipe şi Varinas, pe de o parte, sergentul Martial şi Jean, pe de alta, le-au venit în ajutor, cele două amabarcaţii acostară pe malul stâng, fără să fi schimbat prea mult direcţia în timpul traversării fluviului.

Acolo trebuiră să se folosească de espilla, dar, cel puţin, chiar dacă depuneau mari eforturi, erau siguri că nu vor fi târâţi în aval.

La propunerea lui Valdez, pirogile fură legate una în spatele celeilalte, iar cele două echipaje se uniră pentru a le trage cu espilla de-a lungul malului. Când configuraţia malului le permitea, debarcau şi remorcau ambarcaţiile pe care pagaia, vâslă scurtă a timonierului, le menţinea pe drumul cel bun. Când malul nu putea fi străbătut cu piciorul, transportau espilla la o distanţă de vreo patruzeci de metri înainte şi o legau de o stâncă

sau de un trunchi. Apoi marinarii se întorceau la bordul lui *Maripare* şi trăgeau toţi deodată.

Aşa trecură pe lângă insulele Seiba, Cururuparo şi Estillero, apoi, ceva mai târziu, pe lângă insula Posso Redondo, mai apropiată de malul drept.

Între timp furtuna urca spre zenit. Întregul orizont meridional era brăzdat de fulgere neînchipuit de dese. Trăsnetele, însoţite de bubuituri intense, nu mai încetau. Din fericire, pe la ora opt seara, când furtuna se dezlănţui cu aprige pale de vânt şi de ploaie pe malul stâng al Orinoco-ului, cele două pirogi se aflau în siguranţă la poalele satului Buena Vista.

VII ÎNTRE BUENA VISTA ŞI URBANA

Noaptea se petrecură dezastre mari. Stricăciunile pricinuite de violenţa furtunii se întindeau pe o arie de aproximativ cincisprezece kilometri, până la gura râului Arauca. Dovada o avură a doua zi, 26 august, când văzură fărâmături de tot felul cărate de fluviu, ale cărui ape, de obicei atât de limpezi, căpătaseră o nuanţă pământie. Dacă cele două pirogi nu s-ar fi adăpostit în portul acela mic, dacă ar fi fost surprinse în mijlocul fluviului Orinoco, n-ar mai fi rămas din ele decât nişte carcase informe. Echipajele şi pasagerii ar fi pierit, fără să fi existat o posibilitate de a le veni în ajutor.

Din fericire, Buena Vista a fost cruţată de nenorociri, diagonala lui chubasco stabilindu-se mai spre vest.

Buena Vista e aşezată pe partea laterală a unei insule care se prelungeşte cu vaste bancuri de nisip în sezonul secetos şi pe care creşterea apelor fluviului o micşorează considerabil în sezonul ploilor.

Faptul acesta le-a îngăduit ambarcaţiilor *Gallinetta* şi *Maripare* să ajungă până la marginea satului.

Sat?... Nu-i decât o îngrămădire de câteva colibe în care pot locui o sută cincizeci, două sute de indieni. Aceştia vin acolo numai ca să strângă ouă de broaşte ţestoase din care scot un ulei care se găseşte în mod curent de vânzare în pieţele venezuelene. Aşadar, în august satul e aproape părăsit, fiindcă ouatul încetează pe la jumătatea lunii mai. Nu mai erau în Buena Vista decât vreo şase, şapte indieni care trăiau din pescuit şi din vânat, prin urmare nu de la ei se puteau aproviziona pirogile, dacă ar fi avut nevoie. Dar proviziile lor nu se terminaseră, le ajungeau până în târguşorul Urbana, unde puteau uşor să facă rost de altele.

Important era că pirogile nu suferiseră de pe urma furtunii violente.

Dealtfel, la sfatul marinarilor, călătorii au acceptat să debarce în timpul nopţii. O familie de indigeni, care locuiau într-o colibă destul de curată, se oferi să-i găzduiască. Indienii aceştia făceau parte din tribul yaruros, socotit pe vremuri unul dintre cele mai însemnate de prin părţile locului, şi, spre deosebire de semenii lor, rămâneau în Buena Vista chiar şi după perioada ouatului.

Familia aceasta se compunea din soţ — un om vânjos, îmbrăcat în guayaco şi înfăşurat peste coapse cu pânza tradiţională — soţie, îmbrăcată în cunoscuta cămaşă lungă indiană, tânără încă, mică de statură, bine făcută, şi o fată de doisprezece ani, la fel de aprigă ca şi mamă-sa. Indienii fură totuşi impresionaţi de darurile primite de la oaspeţi — rachiu de melasă şi ţigări pentru bărbat, mărgele de sticlă şi o oglindă mică pentru mamă şi fiică. Fleacurile acestea sunt foarte apreciate de indigenii din Venezuela.

Coliba nu avea ca mobilier decât nişte hamace atârnate de bambuşii acoperişului şi trei ori patru coşuri din acelea numite canastos în care indienii îşi ţin îmbrăcămintea şi ustensilele cele mai bune.

Oricare ar fi fost sentimentele sergentului Martial, trebui să împartă cu cei de pe Maripare locuinţa ospitalierelor gazde, fiindcă nepotul său şi el n-ar fi primit în nici o altă colibă adăpost. Domnul Miguel fu amabil cu cei doi francezi, mai mult chiar decât colegii săi. Jean de Kermor, deşi avu o comportare rezervată, pe care i-o impuneau dealtfel privirile ameninţătoare ale unchiului său, avu ocazia să-i cunoască mai bine pe tovarăşii lui de drum. Pe de altă parte fu imediat acaparat — fără exagerare — de mica indigenă care se simţea atrasă de bunăvoinţa lui.

Stăteau aşadar de vorbă, în timp ce furtuna vuia afară. Adesea conversaţia era întreruptă. Trăsnetele răsunau atât de tare, încât nu se puteau auzi între ei. Nici indiana, nici fetiţa nu păreau deloc înfricoşate, chiar şi când fulgerul şi trăsnetul se produceau în acelaşi timp. Şi de mai multe ori, aşa cum aveau să constate a doua zi, copacii din apropierea colibei fuseseră trăsniţi cu trosnete îngrozitoare.

Desigur, indienii, obişnuiţi cu furtunile atât de dese de pe Orinoco, nu mai încearcă emoţiile care tulbură până şi animalele. Nervii lor rezistă acestor zguduiri fizice ca şi morale. Nu acelaşi lucru se întâmpla cu tânărul Jean care, deşi «nu-i era frică de trăsnete», cum se spune, se simţea stăpânit de o nelinişte nervoasă de care nu întotdeauna sunt scutite firile tari.

Conversaţia dintre oaspeţii indianului continuă până la miezul nopţii, şi dacă sergentul Martial ar fi cunoscut limba spaniolă, ca nepotul său, ar fi urmărit-o cu mare interes.

Pornită de domnii Miguel, Felipe şi Varinas, avea ca subiect treburile care, cu trei luni în urmă, atrag în această parte a fluviului, în fiecare an, câteva sute de indigeni.

Desigur, broaştele ţestoase vin şi pe alte plaje ale Orinoco-ului, dar nicăieri în număr atât de mare ca pe suprafaţa bancurilor de nisip dintre rio Cabullare şi satul Urbana. După spusele indianului, bun cunoscător al obiceiurilor speciei chelonienilor[1], foarte dibaci la vânarea sau pescuirea lor — amândoi termenii sunt valabili — din luna februarie se văd apărând broaştele ţestoase cu sutele de mii, dacă nu şi mai multe.

E de la sine înţeles că indianul, neavând habar de clasificările istoriei naturale, nu putea să indice cărei specii aparţineau aceste broaşte ţestoase care se înmulţesc într-un număr incredibil pe malurile nisipoase bătute de Orinoco. El se mulţumea să le urmărească în bună înţelegere cu indienii guahibos, otomacos şi alţii, la care se alăturau metişii din llanos, să le culeagă ouăle în perioada de ouare şi să extragă din ele uleiul, printr-un procedeu foarte simplu — tot atât de simplu ca acela al extragerii uleiului de măsline. Ca recipient, pur şi simplu o barcă trasă pe plajă; de-a latul bărcii, coşuri în care sunt puse ouăle; o măciucă cu care se sparg ouăle, şi conţinutul lor, diluat cu apă, se scurge pe fundul bărcii. Peste o oră, uleiul iese la suprafaţă; se fierbe, ca să se evaporeze apa şi uleiul rămâne limpede. Astfel operaţia e gata.

— Şi se pare că e excelent, zise Jean, bazându-se pe părerea ghidului său favorit.

— Într-adevăr, excelent, întări domnul Felipe.

— Din ce specie fac parte aceste broaşte ţestoase?... întrebă tânărul.

— Din specia *cinosternon scorpioides*, răspunse domnul Miguel. Şi animalele acestea, a căror carapace e de aproape un metru, au o greutate de cel puţin şaizeci de livre.

Domnul Varinas, cum nu-şi etalase încă cunoştinţele sale speciale în privinţa ordinului chelonienilor, atrase atenţia că denumirea cu adevărat ştiinţifică a scorpioidelor prietenului său Miguel era *podocnemis dumerilianus*, denumire care îl lăsă cum nu se poate mai indiferent pe indian.

— Doar o întrebare... spuse Jean de Kermor, adresându-se domnului Miguel.

— Vorbeşti cam mult, nepoate... mormăi sergentul Martial, rozându-şi mustaţa.

— Sergent, îl întrebă zâmbind domnul Miguel, de ce nu-l laşi pe nepotul dumitale să se instruiască?...

[1] Chelonian — ordin de reptile al căror corp este închis într-o carapace.

— Pentru că... pentru că nu are nevoie să ştie mai mult decât unchiul său.

— Bineînţeles, mentore, continuă tânărul, dar iată ce voiam să ştiu: lighioanele acestea sunt primejdioase?...

— Ar putea fi, având în vedere numărul lor, răspunse domnul Miguel; te-ar paşte mare primejdie dacă te-ai afla în drumul lor când trec în convoi cu sutele de mii.

— Cu sutele de mii!...

— Cam aşa, domnule Jean, de vreme ce se culeg nu mai puţin de cincizeci de milioane de ouă doar pentru cele zece mii de damigene cât reprezintă anual produsul acestui pescuit. Cum, pe de o parte, fiecare broască ţestoasă depune în medie o sută de ouă, şi pe de altă parte animalele carnivore distrug o mare parte din ele şi, în sfârşit, cum mai rămân destule pentru perpetuarea speciei, consider că se ridică la un milion numărul broaştelor ţestoase care frecventează nisipurile de la Manteca, adică această parte a regiunii Orinoco.

Calculele domnului Miguel nu erau exagerate. Într-adevăr, sunt miriade de animale de acestea pe care le adună la un loc un fel de atracţie misterioasă, spune E. Reclus, — un mascaret[1] viu, lent şi irezistibil care ar nărui totul, ca o inundaţie sau ca o avalanşă.

Ce-i drept, omul le distruge in cantităţi prea mari şi specia s-ar putea să dispară la un moment dat. Unele plaje au şi fost părăsite, spre marea părere de rău a indienilor, printre altele cele de la Cariben, situate ceva mai jos de gurile râului Meta.

Indianul dădu apoi câteva amănunte interesante în legătură cu obiceiurile acestor broaşte ţestoase, din perioada când începe ouatul.

Sunt văzute brăzdând vastele spaţii nisipoase, săpând gropi adânci de circa două picioare şi depunându-şi ouăle în ele — operaţia aceasta durează cam douăzeci de zile, începând de pe la jumătatea lunii martie — apoi acoperă minuţios cu nisip gropile unde ouăle scot în curând pui.

Fără a mai vorbi de venitul pe care li-l aduc uleiul, indigenii caută în plus să-şi prindă broaşte ţestoase pentru hrană, fiindcă au o carne care le place în mod deosebit. Să se apropie de ele sub apă este aproape imposibil. Dar să le prindă pe bancurile de nisip, când le parcurg câte una, e foarte simplu: cu ajutorul unor ciomege le răstoarnă — situaţie cât se poate de primejdioasă pentru un chelonian, care nu se poate întoarce singur din nou pe picioare.

— Sunt şi oameni de felul acesta, zise domnul Varinas. Când, din nefericire, cad pe spate, nu se mai pot ridica în picioare.

---

[1] Ridicare bruscă a nivelului mării înainte de flux.

Această remarcă puse capăt într-un mod destul de neaşteptat discuţiei despre chelonienii din Orinoco.

Atunci domnul Miguel se întoarse către indian şi îl întrebă:

— Ai văzut urcând în susul fluviului spre Buena Vista doi călători francezi acum patru, cinci săptămâni ?

Problema îl interesa îndeaproape pe Jean de Kermor, de vreme ce era vorba de doi compatrioţi de ai săi. Aşadar, aştepta cu oarecare emoţie răspunsul indianului.

— Doi europeni?... întrebă indianul.

— Da... doi francezi.

— Acum cinci săptămâni?... Da... i-am văzut, răspunse indianul. Piroga lor s-a oprit douăzeci şi patru de ore în acelaşi loc unde sunt acum ale dumneavoastră.

— Erau bine, sănătoşi? întrebă tânărul.

— Bine, sănătoşi... doi oameni voinici şi bine dispuşi... Unul dintre ei era un vânător cum mi-aş dori şi eu să fiu şi avea o carabină cum mi-aş dori şi eu una... A doborât o mulţime de jaguari şi de pumas... Ah! ce plăcere să-i tragi un glonte în cap, de la cinci sute de paşi, unui ozelot ori unui furnicar[1].

În timp ce vorbea, indianului îi scânteiau ochii. Şi el era un ţintaş dibaci şi un vânător pasionat. Dar nu se puteau compara puşca lui de duzină, arcul şi săgeţile lui cu armele de calitate pe care le aveau fără îndoială francezii.

— Şi tovarăşul lui?... întrebă domnul Miguel.

— Tovarăşul lui?... repetă indianul. Oh, acela... era un cercetător de plante, aduna ierburi...

În clipa aceea indiana spuse câteva cuvinte în limba indigenă, pe care oaspeţii nu le puteau înţelege, şi imediat soţul ei adăugă:

— Da... da... i-am dat o tulpină de saurau şi se pare că i-a făcut plăcere... o specie rară... era atât de bucuros, cât a ţinut să facă un tablou mic cu chipul nostru, folosindu-se de o-maşină…chipul nostrum pe o oglindă mică...

— I-a fotografiat, desigur, spuse domnul Felipe.

— Nu vreţi să ne-o arătaţi?... întrebă domnul Miguel.

Fetiţa se ridică de lângă prietenul ei Jean, se îndreptă spre una din acele canastos aşezate pe jos, o deschise, scoase «tabloul mic» şi i-l aduse.

Era desigur copia unei fotografii. Indianul stătea în poziţia lui favorită, cu pălăria de fibre pe cap, cu cobija drapată pe umeri; la dreapta, soţia lui, în cămaşă lungă, cu mărgele de sticlă la mâini şi la picioare; în stânga, fetiţa înfăşurată peste coapse cu o pânză şi strâmbându-se ca o maimuţică veselă.

— Şi ştiţi ce s-a mai întâmplat cu cei doi francezi?... îl întrebă domnul Miguel pe indian.

---

[1] Furnicar — mamifer cu capul lung si îngust, cu botul ascuţit şi limba cleioasă, care se hrăneşte cu furnici.

— Ştiu că au trecut fluviul şi au ajuns la Urbana, unde şi-au părăsit piroga şi au luat-o peste llanos către soare-răsare.

— Erau singuri?

— Nu... luaseră cu ei o călăuză şi trei indieni mapoyos.

— Şi, după ce au plecat, n-aţi mai auzit de ei?...

— N-avem nici o ştire.

Ce se întâmplase cu cei doi călători, cu domnii Jacques Helloch si Germain Paterne?... Oare nu era îndreptăţită temerea că pieriseră in expediţia întreprinsă la est de Orinoco?... Să-i fi trădat indienii? ... Să le fi fost viaţa primejduită în mijlocul acelor regiuni atât de puţin cunoscute?... Jean ştia că domnul Chaffanjon fusese expus la mari primejdii de oamenii care îl însoţeau în timp ce făcea cercetări pe Caura, că nu-şi salvase viaţa decât doborând cu un glonte călăuza, care îl trăda... Şi tânărul era profund emoţionat la gândul că cei doi compatrioţi ai săi şi-au pierdut poate viaţa, ca atâţi alţi exploratori ai acelei părţi din America de Sud...

Puţin după miezul nopţii furtuna începu să se domolească. După o ploaie torenţială, cerul se însenină. Apărură câteva stele, parcă umede, ca şi cum aversele ar fi inundat limitele extreme ale firmamentului. Furtuna se sfârşi aproape brusc — fenomen care se produce adesea în aceste ţinuturi când atmosfera e tulburată de descărcări electrice.

— Mâine va fi vreme bună, zise indianul când oaspeţii se culcară. De fapt ar fi fost mai cuminte să se întoarcă pe pirogi, de vreme ce noaptea părea să fie calmă şi nu-i mai ameninţa ploaia. Ar fi dormit mai bine pe estera, sub ruf, decât pe jos, în coliba de paie a indienilor.

A doua zi în zori erau gata pregătiţi să plece din Buena Vista. Soarele se ridica la orizont pe un cer destul de limpede, iar vântul bătea dinspre nord-est, aşa că se puteau ridica pânzele.

Dealtfel aveau de parcurs o distanţă mică până la târguşorul Urbana, unde poposeau douăzeci şi patru de ore. Dacă nu survenea nici un incident, pirogile ajungeau acolo după-amiază.

Domnul Miguel şi cei doi prieteni ai săi, sergentul Martial şi Jean de Kermor îşi luară rămas bun de la indian şi de la familia sa. Apoi, cu pânzele sus, *Gallinetta* şi *Maripare* porniră pe şenalele dintre pământurile nisipoase. Ar fi fost suficientă o creştere ceva mai mare a apelor ca să acopere toate bancurile acelea de nisip, şi fluviul ar fi căpătat o lăţime de mai mulţi kilometri.

La bordul pirogii lor, sergentul Martial şi tânărul stăteau în faţa rufului pentru a respira aerul tare şi curat al dimineţii aceleia frumoase. Pânza îi ferea de razele soarelui care strălucea chiar de la ivirea lui.

Sergentul Martial, încă sub impresia conversaţiei din ajun, pe care o înţelesese întrucâtva, deschise vorba:

— Ia spune, Jean, tu crezi toate poveştile alea ale indianului?
— Care poveşti?...
— Despre miile şi miile de broaşte ţestoase care străbat împrejurimile ca o armată în plin război...
— De ce n-ar fi aşa ?
— E nemaipomenit! Legiuni de şoareci, nu zic... s-au mai văzut... dar legiuni de animale mari, lungi de un metru...
— S-au văzut şi din acestea.
— Cine le-a văzut?...
— În primul rând, indianul.
— Eh, poveşti de-ale sălbaticilor!...
— Apoi şi călătorii care au urcat pe Orinoco pe lângă Urbana spun de asemenea...
— Eh, ce scrie în cărţi!... răspunse sergentul Martial, foarte neîncrezător în privinţa relatărilor de călătorii.
— Greşeşti, unchiule. E cât se poate de plauzibil, mai mult, e chiar foarte sigur.
— Bine... bine!... În orice caz, dacă e adevărat, nu cred, cum pretinde domnul Miguel, că ar fi mare primejdie să-ţi iasă în cale atâtea broaşte ţestoase!
— Totuşi... dacă îţi taie drumul...
— Ei şi... treci pe deasupra lor, ce dracu!
— Dar s-ar putea să te strivească dacă, din nefericire, te prăbuşeşti în mijlocul acestor animale...
— Oricum!... Până nu văd, nu cred...
— Am ajuns puţin prea târziu, răspunse Jean. Acum patru luni, în perioada ouatului, ai fi putut să te convingi cu ochii dumitale...
— Nu, Jean, nu!... Toate astea sunt simple poveşti născocite de călători pentru a-i păcăli pe oamenii cumsecade care preferă să rămână acasă...
— Unele sunt foarte plauzibile, dragă Martial.
— Dacă există atâtea broaşte ţestoase e de toată mirarea că noi n-am văzut măcar una!... Vezi tu bancurile acestea de nisip acoperite toate de carapace?!... Poftim... nu sunt prea pretenţios... nu ţin să văd sute de mii de broaşte ţestoase, doar vreo cincizeci... vreo zece... cu atât mai mult cu cât, dacă sunt atât de gustoase, mi-ar plăcea să-mi înmoi pâinea într-o supă ca aceea...
— Mi-ai, da şi mie jumătate din gamela ta, nu-i aşa, unchiule?
— Şi de ce, mă rog?... Cu un fleac de cinci, şase mii de lighioane de astea, cred că am putea umple şi gamela ta, şi a mea... Dar, nici una... nici una! Unde s-or fi ascuns?... În tărtăcuţa indianului, fără îndoială!
O neîncredere mai mare nici că s-ar fi putut afla. Dacă sergentul Martial nu zărea nici un chelonian nomad nu era totuşi vina lui; cercetase cu privirea peste tot, ba folosise până şi ocheanul.

Între timp cele două pirogi continuau să urce în susul apei, una după alta, împinse de vânt. Cât putură să se ţină de-a lungul malului stâng, briza rămase favorabilă, nu fusese nevoie să se folosească palanca. Navigară aşa până la gura râului Arauca, afluent de seamă al fluviului Orinoco în care varsă o parte din apele izvorâte chiar din versantul catenei Arizilor, căci nu se uneşte cu nici un alt afluent, având bazinul strict limitat. Urcară în susul fluviului până pe la ora unsprezece dimineaţa, când trebuiră să treacă de partea cealaltă, Urbana aflându-se pe malul drept.

Atunci începură greutăţile, şi încă destul de mari pentru a-i face să întârzie. Între bancurile de nisip fin, în momentul acela îngustate de creşterea apelor, şenalele făceau cotituri bruşte. Deocamdată, în loc să aibă vântul din spate, pirogile îl aveau din faţă. Aşadar trebuia să fie coborâte pânzele, să se înainteze cu ajutorul prăjinilor bifurcate, numite palancas, şi, cum aveau de înfruntat un curent foarte repede, să se depună toate eforturile pentru a nu fi traşi în aval.

Se făcuse ora două după-amiază când *Gallinetta* şi *Maripare* ajunseră, una după cealaltă, la o insulă care avea aceeaşi denumire ca târguşorul pe care-l adăpostea. Aspectul ei nu semăna cu cel al câmpiilor care se întindeau de o parte şi de alta a fluviului. Era împădurită şi se remarcau şi unele încercări de cultivare a pământului. Lucru rar în această parte a fluviului, unde indienii nu se ocupau decât cu vânătoarea, era pescuitul şi recoltarea ouălelor de broască ţestoasă — recolta era atât de bogată, încât se cerea un mare număr de oameni ca să dovedească cu treburile, indiferent de ceea ce credea sergentul Martial.

Cum marinarii erau foarte obosiţi după manevrele făcute sub cerul liber, în dogoarea soarelui de la amiază, căpitanii socotiră nimerit să le dea o pauză de o oră ca să mănânce şi apoi să se odihnească. Aveau destul timp să ajungă la Urbana înainte de a se însera. De fapt, de îndată ce ocoleau insula se şi zărea satul. Era ultimul de pe cursul mijlociu al fluviului Orinoco, apoi urma, la două sute de kilometri în amonte, aproape de gura râului Meta, satul Cariben.

Pirogile legară parâmele de-a lungul malului râpos şi călătorii coborâră pe uscat, unde se refugiară la umbra câtorva arbori cu frunzişul stufos.

În ciuda sergentului Martial, între călătorii de pe cele două pirogi începu să se înfiripe un fel de intimitate, cum e şi firesc atunci când călătoreşti în astfel de condiţii. Lipsa de sociabilitate ar fi fost un nonsens. Domnul Miguel îşi ascundea mai puţin ca oricând afecţiunea faţă de tânărul de Kermor, iar acesta nu putea, doar dacă ar fi încălcat cele mai elementare reguli de politeţe, să nu ia în seamă dovezile de simpatie. Sergentul

Martial nu avea încotro, trebuia să se resemneze şi să suporte ceea ce nu putea împiedica. Dar, deşi părea înclinat să se domolească, să nu-şi mai arate colţii, în sinea lui îşi aducea cele mai aspre învinuiri, înfierând prostia şi slăbiciunea care îl stăpâneau.

Insula, deşi avea pământul cultivat pe alocuri, nu părea să adăpostească vânat mare. Deasupra ei zburau doar câteva perechi de raţe şi de porumbei guleraţi. Vânătorii nici nu se gândiră, aşadar, să pună mâna pe puşti pentru a mai schimba felul de bucate. Dealtfel, la Urbana aveau să găsească tot ce le trebuia pentru a se aproviziona şi a-şi încărca pirogile.

În timpul popasului stătură de vorbă, iar marinarii dormiră la umbra copacilor.

Pe la trei, Valdez dădu semnalul de plecare. Pirogile porniră îndată. Întâi trebuiau să fie trase cu espilla până în partea de sud a insulei. De acolo nu le mai rămânea decât să traverseze pieziş cealaltă jumătate a fluviului.

Navigară pe această ultimă porţiune fără să întâmpine nici o greutate şi, înainte de căderea serii, ajunseră în port, chiar la poalele târguşorului Urbana.

VIII UN NOR DE PRAF LA ORIZONT

Urbana ar putea fi numită capitala regiunii străbătută de cursul mijlociu al fluviului Orinoco. E târguşorul cel mai important dintre Caicara şi San-Fernando de Atabapo, situate fiecare în cele două unghiuri pe care le face fluviul — primul, în locul unde se abate din direcţia est-vest, pentru a se îndrepta spre sud, al doilea, unde se abate din direcţia sud, pentru a se îndrepta de la vest spre est.

Bineînţeles că această poziţie hidrografică e cea autentică numai în măsura în care opinia domnului Miguel triumfă asupra celor ale domnilor Felipe şi Varinas şi în care e în conformitate cu traseul fluviului Orinoco, aşa cum e indicat pe hărţile moderne.

Dealtfel, după aproximativ şase sute de kilometri, geografii aveau să ajungă la tripla confluenţă unde problema avea să fie elucidată — cel puţin aşa sperăm.

Un cerro — colină cu altitudine nu prea mare — se înalţă pe malul drept şi are aceeaşi denumire cu târguşorul ridicat la poalele lui. Pe vremea aceea Urbana avea o populaţie de trei sute cincizeci, patru sute de locuitori, care locuiau în vreo sută de colibe, majoritatea mulatri şi metişi de provenienţă spaniolă şi indiană. Nu cultivau pământul, şi doar câţiva dintre ei se ocupau

cu creşterea vitelor. În afară de faptul că recoltau sarrapia şi ouă de broaşte ţestoase, care nu le răpeau prea mult timp, nu făceau altceva decât să pescuiască sau să vâneze; în general vădeau o înclinaţie spre trândăvie.

Aveau dealtfel un trai îndestulat şi locuinţele lor, presărate printre bananierii de pe mal, dovedeau o bunăstare rar întâlnită în regiunile acelea îndepărtate.

Domnii Miguel, Felipe şi Varinas, sergentul Martial şi Jean de Kermor intenţionau să rămână doar o noapte în Urbana. Ajunseseră acolo pe la cinci, aveau destul timp într-o seară să-şi reînnoiască proviziile de carne şi legume, fiindcă Urbana era în măsură să le ofere din plin tot ce le trebuia.

Cel mai bun lucru era să se adreseze comandantului civil al localităţii. Acesta se grăbi să-şi ofere serviciile şi puse propria lui locuinţă la dispoziţia călătorilor.

Era un mulatru de vreo cincizeci de ani, a cărui autoritate se întindea asupra vastelor llanos ale districtului şi căruia îi revenea menţinerea ordinei pe fluviu. Locuia la Urbana cu soţia lui, o metisă, şi o jumătate de duzină de copii de la şase la optsprezece ani, băieţi şi fete, voinici şi înfloritor de sănătoşi.

Când află că domnul Miguel şi colegii săi erau oameni de seamă din Ciudad-Bolivar, îi înconjură cu mai mare atenţie şi îi invită să-şi petreacă seara în coliba lui.

Invitaţia făcută îi includea până şi pe cei de pe *Gallinetta*. Jean de Kermor fu cu atât mai încântat, cu cât spera că poate se va ivi ocazia să se informeze despre cei doi compatrioţi ai săi de a căror soartă era încă preocupat.

În primul rând căpitanii Valdez şi Martos îşi luară sarcina să încarce pirogile, să facă reaprovizionarea cu zahăr, ignami şi mai ales cu făină de manioc, numită rayo, măcinată în piuă de piatră, care se foloseşte de obicei, dacă nu exclusiv, la facerea pâinii în regiunile Orinoco-ului mijlociu.

Pirogile acostaseră la malul destul de râpos din amonte, în fundul unui mic golf care închipuia portul şi unde îşi aveau legate parâmele câteva curiares şi bărci de pescuit.

Se mai vedea şi o a treia pirogă păzită de un căpitan indigen.

Era ambarcaţia celor doi exploratori francezi, domnii Jacques Helloch şi Germain Paterne. Marinarii lor îi aşteptau la Urbana de şase săptămâni, fără să fi primit între timp vreo ştire despre ei, aşa că, bineînţeles, erau foarte îngrijoraţi.

După ce cinară la bordul pirogilor, călătorii se duseră la coliba comandantului civil.

Familia se afla în camera principală care era mobilată simplu cu o masă, scaune din piele de cerb şi împodobită cu câteva obiecte de vânătoare.

La această serată fuseseră invitate mai multe «notabilităţi» din Urbana şi totodată un locuitor din împrejurimi. Persoana aceasta

nu-i era cu totul necunoscută lui Jean, datorită portretului pe care i-l face domnul Chaffanjon în relatările sale. Călătorul francez fusese găzduit cu multă cordialitate şi generozitate de acest om. Iată ce spune despre el:

«Domnul Marchal, un venezuelean acum destul de în vârstă, a venit în urmă cu cincisprezece ani să se stabilească la Tigra, situată în amonte de Urbana. Domnul Marchal e un adevărat înţelept. A renunţat la politică pentru a se ocupa de creşterea vitelor. A întemeiat un hato[1] al cărui corral[2] cuprinde o sută de animale îngrijite de câţiva peoni[3] cu familiile lor. În jurul acelui hato se întind câmpuri cultivate cu manioc, porumb, trestie de zahăr, mărginite de un şir de bananieri superbi, care asigură din plin hrana acestei mici comunităţi fericite şi paşnice.»

Acest domn Marchal, care venise cu unele treburi la Urbana, se afla deci în târguşor la sosirea pirogilor. Navigase până acolo într-un curiare personal, condus de doi oameni ai săi, şi trăsese la comandantul civil, care-i era prieten, aşa că, fireşte, se găsea printre invitaţi.

În târguşorul acela din cele mai îndepărtate llanos ale regiunii Orinoco nu putea fi vorba de o recepţie ca în *high-life.* Dar, în lipsa cofeturilor fine, a dulciurilor alese, a vinurilor de soi şi a lichiorurilor rafinate, s-au servit prăjituri felurite, făcute de gazdă împreună cu fiicele ei — şi apoi, oaspeţii au fost primiţi cu inima deschisă şi cu prietenie. S-au oferit şi câteva ceşti din delicioasa cafea bruquilla, care se face dintr-o leguminoasă ierbacee, cultivată de domnul Marchal în hato.

Acestui bătrân admirabil îi făcu mare plăcere să converseze cu Jean de Kermor în limba spaniolă. Îi aminti că, înainte cu cinci ani, compatriotul său poposise o vreme la el, la hato — dar prea puţin, spre marele lui regret.

— Era însă atât de nerăbdător să-şi continue călătoria sa primejdioasă! adăugă domnul Marchal. E un neînfricat deschizător de drumuri, tinere dragă. Fără să-i pese de primejdii, a explorat fluviul nostru naţional până la izvoare, şi cu riscul de a-şi pierde viaţa. E un francez care face cinste Franţei!

Cuvintele acestea, rostite cu sinceră însufleţire, dovedeau ardoarea care mai sălăşluia încă în inima venerabilului venezuelean.

Când domnul Marchal şi comandantul civil aflară scopul călătoriei domnilor Miguel, Felipe şi Varinas, Jean avu impresia că se privesc oarecum surprinşi. Pentru ei problema fluviului Orinoco era lămurită de mult, şi anume, potrivit opiniei domnului Miguel.

---

[1] Hato — aşezare, fermă.

[2] Corral — curte, bătătură.

[3] Peon — muncitor agricol.

Deşi domnul Marchal cunoştea San-Fernando şi avea o părere bine întemeiată în privinţa lui Atabapo şi Guaviare, nu înceta să-i încurajeze pe cei trei membri ai Societăţii de Geografie să-şi continue cercetările până la confluenţa celor trei fluvii.

— Ştiinţa nu poate decât să fie în profit, zise el, şi cine ştie, domnilor, dacă nu vă veţi întoarce din această expediţie cu câteva descoperiri personale...

— Aşa sperăm, răspunse domnul Miguel, fiindcă vom străbate o regiune aproape necunoscută, dacă va trebui să ne continuăm drumul mai departe de San-Fernando...

— Îl vom continua... afirmă domnul Felipe.

— Atât de departe cât va fi nevoie!... adăugă domnul Varinas. Sergentul Martial nu prea înţelegea ce sens avea această conversaţie din care nepotul său îi traducea câte ceva. Încă era uluit că nişte oameni pot avea curiozitatea, dacă nu cumva sunt lipsiţi de minte, să ştie «din ce crăpătură iese un râu».

— În sfârşit, mormăi el, dacă toţi oamenii ar fi cu mintea întreagă, nu s-ar clădi atâtea ospicii pentru nebuni.

Apoi veni vorba despre cei doi francezi a căror întoarcere la Urbana era aşteptată fără speranţe. Comandantul civil îi întâmpinase la sosire. Domnul Marchal îi cunoştea de asemenea, fiindcă, la plecare, se opriseră o zi la Tigra.

— Şi, de când au plecat, întrebă domnul Miguel, n-aţi mai auzit vorbindu-se de ei?...

— Câtuşi de puţin, răspunse comandantul civil. Llaneros, oamenii din llanos, întorşi din est, pe care i-am interogat în mai multe rânduri, spun că nu i-au întâlnit.

— Oare intenţia lor, zise Jean, nu era să urce în susul fluviului Orinoco?...

— Ba da, dragă tinere, răspunse domnul Marchal, şi aveau de gând să se oprească în diferite sate de pe malul fluviului. Unul dintre ei, domnul Germain Paterne, strânge plante şi le caută cu atâta interes, ca un naturalist care şi-ar pune şi viaţa în primejdie ca să descopere una necunoscută. Celălalt, domnul Jacques Helloch, un vânător desăvârşit, are pasiunea problemelor geografice, determinarea poziţiei unei regiuni, stabilirea cursului unei ape... Şi pasiunile de acest fel te duc departe... adesea foarte departe... poate prea departe... şi când e vorba de întoarcere...

— Să sperăm că nu li s-a întâmplat nimic rău celor doi francezi! zise domnul Varinas.

— Să sperăm, răspunse comandantul civil, deşi au întârziat prea mult!

— E sigur, întrebă domnul Felipe, că urmau să se întoarcă la Urbana?

— Nu există nici o îndoiala în această privinţă, de vreme ce piroga lor îi aşteaptă cu colecţiile pe care le-au adunat până acum şi cu echipamentul lor de campare.
— Când au plecat, zise Jean, aveau o călăuză... însoţitori?...
— Da... câţiva mapoyos de care le-am făcut eu rost, răspunse comandantul civil.
— Oameni de care eraţi sigur?... insistă domnul Miguel.
— Pe cât de sigur poţi fi când e vorba de indienii din interiorul regiunii.
— Şi, zise din nou Jean, se ştie în ce parte a ţinutului aveau de gând să se ducă?...
— Din cât le cunosc proiectele, răspunse domnul Marchal, trebuie să se fi îndreptat către sierra Matapey, la est de Orinoco, ţinut prea puţin cunoscut, pe care sunt în stare să-l străbată numai yaruros şi mapoyos. Cei doi compatrioţi ai dumneavoastră şi căpetenia însoţitorilor mergeau călare, iar ceilalţi indieni, vreo şase, şapte, pe jos, în urma lor, ducând bagajele.
— Ţinutul din est de Orinoco e cumva supus inundaţiilor?... întrebă Jean de Kermor.
— Nu, răspunse domnul Miguel, aceste llanos au o altitudine destul de mare.
— Într-adevăr, domnule Miguel, interveni comandantul civil, dar sunt ameninţate de cutremure şi, după cum ştiţi, acestea nu sunt prea rare în Venezuela.
— În orice anotimp?... întrebă tânărul.
— Nu, răspunse domnul Marchal, doar în anumite perioade şi tocmai în ultima lună am simţit zguduiri destul de puternice ale pământului chiar şi la hato din Tigra.
Se ştie dealtfel că solul venezuelean e adesea zguduit de mişcări vulcanice, deşi în munţii lui nici un crater nu e activ. Humboldt a şi numit chiar regiunea aceea «patria prin excelenţă a cutremurelor». Şi oare această denumire nu e justificată de distrugerea, în secolul al şaisprezecelea, a oraşului Cumana, prăbuşit din nou peste o sută cincizeci de ani, şi ale cărui împrejurimi «s-au cutremurat» timp de cincisprezece luni? Oare un alt oraş din ţinuturile andine, Mesida, n-a fost greu încercat de teribile zguduiri? În 1812 n-au fost striviţi sub ruinele oraşului Caracas douăsprezece mii de locuitori? Aceste dezastre care au făcut mii de victime sunt, aşadar, întotdeauna de temut în provinciile hispano-americane şi apoi, într-adevăr, de câtva timp se simţea pământul trepidând în părţile orientale din Orinoco mijlociu.
După ce se puseră toate întrebările şi se dădură toate răspunsurile în legătură cu cei doi francezi, domnul Marchal se simţi îndemnat să se intereseze şi de sergentul Martial şi de nepotul lui.

— Acum ştim, zise, de ce domnii Miguel, Varinas şi Felipe au întreprins această expediţie pe Orinoco. Călătoria dumneavoastră, desigur, n-are acelaşi scop...

Sergentul Martial făcu un gest de negare excesiv; dar, la un semn al lui Jean, se abţinu să-şi exprime dispreţul faţă de aceste probleme geografice, bune, cel mult, să-i intereseze pe fabricanţii de manuale şi de atlase.

Tânărul istorisi apoi povestea lui, ce-l determinase să plece din Franţa, cum îl îndemna sentimentul filial să navigheze în susul fluviului Orinoco în speranţa de a găsi unele noi informaţii la San-Fernando, de unde fusese expediată ultima scrisoare a colonelului de Kermor, tatăl său.

Bătrânul domn Marchal nu putu să-şi ascundă emoţia pe care i-o stârnise acest răspuns. Îl prinse pe Jean de mâini, îl îmbrăţişă şi-l sărută pe frunte — ceea ce-l făcu poate pe sergent să mormăie în sinea lui; era ca o binecuvântare pe care i-o dădea, însoţită de urările cele mai călduroase pentru reuşita planurilor sale.

— Dar, nici dumneavoastră, domnule Marchal, nici domnul comandant civil n-aţi auzit vorbindu-se de colonelul de Kermor?... întrebă tânărul.

Răspunseră negativ.

— Poate că, zise comandantul civil, colonelul nu s-o fi oprit la Urbana... Deşi m-aş mira, fiindcă rar se întâmplă ca pirogile să nu vină aici să se aprovizioneze... Spuneţi că în l879...

— Da, domnule, răspunse Jean. Şi pe atunci locuiaţi în acest târguşor?...

— Desigur, şi n-am avut niciodată cunoştinţă de faptul că ar fi trecut pe aici colonelul de Kermor.

Acelaşi incognito de care, probabil, colonelul se folosea încă de la plecare, pentru a fi în siguranţă.

— N-are importanţă, dragă băiete, zise domnul Miguel, e imposibil ca tatăl dumitale să fi poposit la San-Fernando fără să fi rămas vreo urmă. Acolo vei găsi informaţiile care vor asigura succesul cercetărilor dumitale.

Reuniunea ţinu până la ora zece. Oaspeţii comandantului civil, după ce îşi luară rămas bun de la amabila lui familie, se întoarseră la bordul pirogilor, care urmau să părăsească Urbana a doua zi în zori.

Jean se duse şi se întinse în culcuşul său din fundul rufului, iar sergentul Martial, după ce isprăvi obişnuita lui vânătoare de ţânţari, se lungi de asemenea într-al său.

Adormiră amândoi, dar somnul nu dură prea mult.

Pe la ora două îi trezi un vuiet îndepărtat, continuu, tot mai puternic.

Era ca un freamăt înăbuşit, care nu se putea confunda cu uruitul, chiar îndepărtat, al trăsnetului. În acelaşi timp, apele

fluviului, agitându-se ciudat, dădeau o mişcare de ruliu pirogii *Gallinetta*.

Sergentul Martial şi tânărul se sculară, ieşiră din ruf şi se postară lângă piciorul catargului.

Căpitanul Valdez şi marinarii săi, stând în partea dinainte a pirogii, cercetau orizontul.

— Ce este, Valdez?... întrebă Jean.

— Nu ştiu...

— Se apropie vreo furtună?...

— Nu... nu-i nici un nor pe cer... briza bate de la răsărit... e slabă...

— De unde vine zgomotul acesta?...

— Nu ştiu... nu ştiu... repeta Valdez.

Într-adevăr, era inexplicabil, doar dacă nu se produsese în amonte sau în aval de sat un fel de mascaret, datorită creşterii subite a apelor. Te poţi aştepta la orice din partea capriciosului Orinoco.

La bordul lui Maripare, şi călătorii şi echipajul erau de asemenea uluiţi.

Domnul Miguel şi cei doi prieteni ai săi ieşiseră de sub ruf şi căutau în zadar să descopere cauza fenomenului.

Din cuvintele schimbate între cei de pe cele două pirogi nu se putea alege nici o explicaţie plauzibilă.

Dealtfel, dacă mişcarea apelor se simţea în amândouă pirogile, nici solul din vecinătatea fluviului nu putea să facă excepţie.

De aceea, aproape în aceeaşi clipă locuitorii Urbanei îşi părăsiră colibele şi porniră către mal.

Domnul Marchal şi comandantul civil se alăturară curând populaţiei care începuse să se cam înspăimânte.

Se făcuse ora patru şi jumătate şi avea să se crape de ziuă.

Călătorii de pe cele două ambarcaţii debarcară îndată şi se duseră să-i ceară lămuriri comandantului civil.

— Ce se întâmplă?... întrebă domnul Miguel.

— Fără îndoială că e un cutremur de pământ în sierra Matapey, răspunse comandantul civil, şi zguduiturile se propagă până sub albia fluviului...

Domnul Miguel era de aceeaşi părere.

Cu siguranţă că regiunea era cuprinsă de trepidaţii ca urmare a zguduirilor seismice, foarte dese în llanos.

— Dar... e altceva... remarcă domnul Miguel. Nu auziţi un fel de freamăt care vine dinspre est?

Ascultând cu atenţie, se percepea un fel de huruit, un neîntrerupt sunet de bas a cărui provenienţă era inexplicabilă.

— Să aşteptăm, zise domnul Marchal. Nu cred că Urbana e ameninţată...

— Aceasta e şi părerea mea, declară comandantul civil; nu vom fi în primejdie dacă ne vom întoarce acasă.

Aşa se părea, şi totuşi numai o mică parte a locuitorilor îi urmară sfatul. În plus, ziua creştea şi poate că văzul ar fi ajutat mai mult la cunoaşterea cauzei fenomenului decât auzul.

Timp de trei ore rumoarea nu încetă să crească în chip foarte ciudat. Părea că se produce un fel de alunecare, o târâre a ceva greu pe suprafaţa pământului. Această alunecare apăsată şi ritmică se repercuta până pe malul drept al fluviului, ca şi cum solul ar fi fost de turbă. Ca trepidaţiile să fie atribuite unui cutremur de pământ al cărui centru se afla în sierra Matapey, se putea, nu era pentru prima oară că se simţea în târguşor. Dar huruitul, care semăna cu cel produs de o armată în marş, era inexplicabil şi nu se putea bănui de unde provine.

Comandantul civil şi domnul Marchal, însoţiţi de călătorii de pe cele două pirogi, se îndreptară spre colina Urbana, pentru a cerceta câmpul pe o rază mai mare.

Pe cerul foarte limpede, soarele se ridica asemenea unui balon umflat cu gaz luminos, pe care briza îl împingea către malurile fluviului Orinoco. Nici un nor la orizont, nici un indiciu că ziua ar putea fi furtunoasă.

Când cei plecaţi în cercetare urcară vreo treizeci de metri, îşi îndreptară privirile spre est.

Dinaintea lor se întindea vasta câmpie verde, «liniştita mare de iarbă», ca să folosim poetica metaforă a lui Blisee Reclus. Ce-i drept, marea aceasta nu era desăvârşit de calmă, trebuie să fi fost răscolită în străfunduri de serioase perturbări, fiindcă la o distanţă de patru, cinci kilometri se înălţau peste llanos rotocoale de nisip.

— Acolo, zise domnul Marchal, e un praf dens... praful care se ridică de pe sol...

— Şi totuşi nu-i stârnit de vânt... remarcă domnul Miguel.

— Desigur, fiindcă abia adie, răspunse domnul Marchal. Să fie atunci trepidaţiile?... Nu... nu se poate, e o ipoteză greşită...

— Şi apoi, adăugă comandantul civil, zgomotul acesta... care pare stârnit de un marş apăsat...

— Atunci, ce-i?!... exclamă domnul Felipe.

Şi în clipa aceea, de parcă i s-ar fi răspuns, se auzi o detunătură, detunătura unei arme de foc pe care o răsfrângeau ecourile colinei Urbana şi căreia îi urmară altele.

— Focuri de puşcă!... zise sergentul Martial. Sunt focuri de puşcă, doar mă pricep!

— Poate că sunt vânători pe câmpie, gonesc vânatul... presupuse Jean.

— Vânători?... Nu, tinere dragă... spuse domnul Marchal.

N-ar stârni praful în aşa măsură... doar dacă ar fi o armată de vânători...

Totuşi nu se putea contesta că detunăturile auzite erau de arme de foc, revolvere sau carabine. Apoi se zărea şi un abur alburiu care brăzda norul de praf gălbui.

Dealtfel se mai traseră focuri şi, oricât de îndepărtate erau încă, briza, deşi uşoară, le purta răsunetul până în târguşor.

— După părerea mea, domnilor, ar trebui să mergem să vedem ce se petrece acolo...

— Şi să le venim în ajutor celor care sunt poate în primejdie... adăugă domnul Varinas.

— Cine ştie, zise Jean, uitându-se la domnul Marchal, dacă nu sunt chiar compatrioţii mei...

— Vom avea deci de-a face cu o armată, răspunse bătrânul, numai mii de oameni pot stârni atâta praf!... Aveţi dreptate, domnule Miguel, să coborâm în câmpie...

— Bine înarmaţi! preciză domnul Miguel.

De fapt era o măsură de prevedere foarte indicată, dacă presentimentele lui Jean de Kermor nu-l înşelau, dacă erau cei doi francezi care se apărau cu focuri de puşcă de indienii din ţinut care îi atacau.

În câteva clipe, fiecare ajunse fie la coliba lui, fie la pirogi. Comandantul civil şi câţiva localnici, cei trei geografi, sergentul Martial şi nepotul său, cu revolverul la centură, cu carabina pe umăr, o luară peste llanos, ocolind colina Urbana.

Domnul Marchal ţinu să li se alăture, atât era de nerăbdător să afle despre ce era vorba.

Mica trupă mergea cu pas întins şi cum norul venea spre ea, cei trei, patru kilometri care se întindeau atunci între ei fură repede străbătuţi.

Dealtfel, chiar de la distanţa aceea s-ar fi putut distinge siluete de oameni, dacă rotocoalele de praf n-ar fi fost atât de dense. Se zărea însă licărirea împuşcăturilor care răsunau îndată după aceea, din ce în ce mai perceptibile.

Zgomotul confuz şi ritmic se înteţea de asemenea pe măsură ce se apropia târâş ceva imens şi scund care nu se putea încă distinge ce este.

Când ajunse la o depărtare de numai un kilometru, domnul Miguel, care mergea în frunte, alături de comandantul civil, cu carabinele gata de tras, se opri brusc. Îi scăpă o exclamaţie de neînchipuită uimire...

Dacă a avut vreodată un muritor ocazia să-şi satisfacă curiozitatea, dacă a fost vreodată om pus în încurcătură de propria lui neîncredere, acesta a fost fără îndoială sergentul Martial. Oh! Bătrânul oştean nu credea în existenţa miilor de chelonieni, care, în perioada ouatului, invadează plajele de-a lungul fluviului Orinoco, între gura râului Arauca şi bancurile de nisip din Cariben...

— Broaşte ţestoase!... Sunt broaşte ţestoase! exclamă domnul Miguel, şi nu se înşela.

Da!... Broaşte ţestoase, o sută de mii, poate chiar mai multe, înaintau spre malul drept al fluviului Orinoco. Dar, de ce acest exod anormal, care nu făcea parte din obiceiurile lor, de vreme ce nu mai era perioada ouatului?...

Domnul Marchal răspunse acestei întrebări pe care şi-o puneau toţi în sinea lor.

— Cred că animalele acestea s-au speriat de zguduirile cutremurului de pământ... Fără îndoială, izgonite de apele râului Tortuga sau ale râului Suapure care au ieşit din matcă... vin să-şi caute refugiu în Orinoco, şi chiar mai departe... mânate de irezistibilul instinct de conservare...

Era o explicaţie foarte firească şi chiar singura acceptabilă. Sierra , Matapey şi regiunile dimprejur trebuie să fi fost profund zdruncinate de cutremurul de pământ. În astfel de condiţii, asemenea invazie s-a produs fără să fie luna martie şi aprilie, când se pornea în mod obişnuit, aşa că locuitorii de pe malul fluviului nu aveau de ce să fie prea surprinşi. Totuşi, în oarecare măsură, putea să-i cuprindă îngrijorarea.

Dar, dacă exodul broaştelor ţestoase era acum de înţeles, rămânea întrebarea de unde proveneau focurile de armă?... Cine era nevoit să se apere de chelonieni?... Şi apoi, ce efect puteau să aibă gloanţele asupra carapacelor lor de nepătruns?...

Acest lucru s-a văzut îndată prin locurile unde norul dens a început să se destrame.

Într-adevăr, miriade de broaşte ţestoase înaintau în masă compactă, strânse una într-alta. Era ca o imensă suprafaţă de carapace de mai mulţi kilometri pătraţi, care se deplasa.

Şi, pe această suprafaţă în mişcare, se agitau nenumărate animale, care, pentru a nu fi strivite, fuseseră nevoite să se urce pe ea. Surprinsă de invazia care străbătea câmpia, alerga şi ţopăia pe mulţimea de carapace o ceată de maimuţe urlătoare, părând că «li se pare comic» după cum se exprimase sergentul Martial. Apoi se mai distingeau şi mai multe perechi de sălbăticiuni care populează vastele câmpii venezuelene, jaguari, pume, tigri, ozeloţi, nu mai puţin primejdioase în această situaţie decât dacă ar fi alergat libere prin păduri sau prin llanos.

Împotriva acestei cete se apărau doi oameni, trăgând cu puşca şi cu revolverul.

Câteva cadavre şi zăceau pe dosul carapacelor a căror mişcare ondulatorie nu-i deranja decât pe oameni, fiindcă nu se puteau sprijini bine pe picioare; patrupedele însă şi maimuţele n-o luau în seamă.

Cine erau cei doi oameni?... Nici domnul Marchal, nici comandantul civil nu izbutiră să-i recunoască din pricina distanţei. Totuşi, după îmbrăcăminte, se putea afirma că nu

putea fi vorba de yaruros, ori de mapoyos, ori de vreunul din indienii care treceau de obicei prin regiunea străbătută de Orinoco mijlociu.

Să fi fost oare cei doi francezi care se aventuraseră pe câmpiile din est şi a căror întoarcere era în zadar aşteptată ?... Jean de Kermor — căruia îi trecu prin minte acest gând — avea să aibă bucuria de a-şi regăsi compatrioţii?...

Domnii Marchal, Miguel, Felipe şi Varinas, comandantul civil şi localnicii care îl însoţeau se opriră din mers... Ar fi fost mai bine să înainteze?... Nu, fără îndoială... Ţinuţi în loc în primul rând de broaştele ţestoase, siliţi în curând să dea înapoi, n-ar fi putut să-i întâlnească pe cei doi oameni încercuiţi de ceata de sălbăticiuni.

Jean stărui totuşi să se pornească în ajutorul lor, neîndoindu-se câtuşi de puţin că cei doi oameni erau exploratorul şi naturalistul francez...

— E imposibil, zise domnul Marchal, şi zadarnic... Primejdia ar fi mare, iar de ajutat tot n-ar putea fi ajutaţi... Mai bine să lăsăm broaştele ţestoase să ajungă la fluviu... Acolo... blocul lor compact se va destrăma de la sine...

— Fără îndoială, spuse comandantul civil, dar suntem ameninţaţi de o mare primejdie!...

— Care?...

— Dacă miile acestea de broaşte ţestoase se îndreaptă spre Urbana... dacă nu o cotesc spre fluviu... s-a zis cu târguşorul nostru!

Din nefericire, nu se putea face nimic pentru a împiedica această catastrofă. După ce înconjurase colina, lenta şi irezistibila avalanşă , pornise spre Urbana, de care nu o mai despărţeau acum decât vreo două sute de metri. Tot satul avea să fie doborât, strivit, distrus. Vorba aceea, pe unde a trecut vrăjmaşul nu mai creşte iarba... Ei bine, pe unde avea să treacă puhoiul de broaşte ţestoase nu avea să mai rămână nici o colibă, nici o baracă, nici un arbore, nici o tufă...

— Focul!... Focul! exclamă domnul Marchal.

Focul era singurul obstacol care se putea pune în calea invaziei.

Locuitorii satului, la gândul primejdiei care-i pândea, femei şi copii, înspăimântaţi, strigau îngroziţi...

Domnul Marchal a fost înţeles şi călătorii de pe pirogi, echipajele lor, toţi, se puseră pe lucru.

Înaintea târguşorului se întindeau pajişti mari, cu iarba deasă, care în două zile de soare arzător se uscase, cu câţiva goyavieri şi alţi pomi ale căror crengi erau pline de fructe.

Nu trebuiau să şovăie a sacrifica aceste plantaţii şi nici nu şovăiră.

În zece, douăsprezece locuri, la o sută de paşi de Urbana, se dădu foc, în acelaşi timp, ierbii. Flăcările izbucniră de parcă

ţâşneau din măruntaiele pământului. Un fum des începu să se amestece cu norul de praf care se abătea către fluviu.

Fiarele sălbatice fură întîmpinate cu focuri de pușcă...

Şi totuşi, puhoiul de broaşte ţestoase înainta şi avea să mai înainteze, fără îndoială, până când primul rând va da peste incendiu. Dar dacă ultimele rânduri le vor împinge pe primele în flăcări, şi focul se va stinge?...

Primejdia n-ar fi fost aşadar înlăturată, iar din Urbana, strivită, distrusă, n-ar mai fi rămas decât un morman de ruine...

Altfel aveau să se întâmple însă lucrurile şi metoda propusă de domnul Marchal avea să se dovedească bună.

În primul rând, fiarele sălbatice fură întâmpinate cu focuri de puşcă trase de sergentul Martial, de domnul Miguel şi de prietenii săi, de localnici, care erau înarmaţi, în timp ce cei doi oameni de pe suprafaţa mişcătoare se apărau de ele cheltuindu-şi ultimele muniţii.

Atacate din două părţi, câteva sălbăticiuni căzură lovite de gloanţe. Celelalte, speriate de rotocoalele de flăcări care se învârtejeau, încercară să scape întorcându-se spre est şi izbutiră să se salveze luându-se după maimuţe, care alergau înainte umplând văzduhul de urlete.

În clipa aceea, cei doi bărbaţi alergară într-un suflet spre bariera de foc, înainte să ajungă la ea primul rând de broaşte ţestoase, care înaintau tot atât de încet...

Peste un minut, Jacques Helloch şi Germain Paterne — căci ei erau — după ce trecură de partea cealaltă a colinei, se aflau în siguranţă, alături de domnul Marchal.

Atunci, îndepărtându-se de perdeaua de flăcări care se întindea pe o lungime de o jumătate de kilometru, puhoiul de chelonieni o coti spre stânga târguşorului apoi, coborând malul, dispăru sub apele fluviului Orinoco.

IX TREI PIROGI NAVIGHEAZĂ ÎN CONVOI

Ca urmare a neobişnuitei invazii care ar fi putut să distrugă în întregime Urbana, plecarea celor două pirogi a fost întârziată cu douăzeci şi patru de ore. Dacă intenţia celor doi francezi era să continue explorarea fluviului Orinoco până la San-Fernando de Atabapo, n-ar fi fost preferabil să navigheze împreună cu ei?... Şi, în cazul acesta, nu era mai bine să amâne plecarea pe a doua zi, pentru a le da posibilitatea de a se odihni, apoi de a se pregăti de drum?...

Bineînţeles. Aşa gândeau cu înţelepciune domnii Miguel, Felipe şi Varinas. În fond, se întrebau, destul de miraţi, de ce să nu fie de aceeaşi părere şi unchiul şi nepotul? Dealtfel, Jacques Helloch şi Germain Paterne, având propria lor pirogă, nici nu-i împovărau, nici nu-i stânjeneau şi, indiferent de părerea

sergentului Martial, cele trei ambarcaţii erau mai în siguranţă dacă navigau în convoi.

— Apoi, nu uita, sunt compatrioţi de-ai noştri, îi spuse Jean de Kermor acestuia din urmă.

— Cam prea tineri! mormăi sergentul Martial, scuturând din cap. În fond, voia să ştie cu cine are de-a face, iar tinerii, când aflară că unchiul şi nepotul sunt francezi — şi încă bretoni — se grăbiră să le povestească ce e cu ei.

Jacques Helloch, în vârstă de douăzeci şi şase de ani, era din Brest. După câteva misiuni îndeplinite cu succes, fusese însărcinat de ministrul Instrucţiei publice să întreprindă o expediţie în regiunile din jurul fluviului Orinoco.

Tânărul acesta era considerat, pe bună dreptate, un explorator de mare valoare, pe cât de curajos pe atât de prudent, care dăduse dovadă de nenumărate ori de răbdare şi energie. Părul său negru, ochii înflăcăraţi, faţa îmbujorată de un sânge bogat, statura depăşind înălţimea medie, constituţia viguroasă, distincţia înnăscută pledau în favoarea lui. Avea o fizionomie gravă şi totodată zâmbitoare care inspira simpatie de la prima vedere. Te fermeca, fără să-şi dea cea mai mică silinţă, în mod firesc, simplu, nu căuta să-ţi impună, nici să iasă în evidenţă.

Tovarăşul lui, Germain Paterne — de douăzeci şi opt ani — desemnat de ministru să-l secondeze în misiunea lui ştiinţifică, era şi el breton. Făcea parte dintr-o familie onorabilă din Rennes. Tatăl său, consilier la Curtea de apel, mama şi cele două surori ale lui erau toţi în viaţă, pe când Jacques Helloch, care n-avea fraţi, îşi pierduse părinţii şi moştenise o oarecare avere ce putea, la pretenţiile lui, să-i ajungă atât în prezent cât şi în viitor.

Germain Paterne, la fel de ferm ca şi fostul lui prieten din colegiu, dar având cu totul altă fire, mergea unde îl ducea Jacques Helloch şi nu obiecta niciodată nimic. Îl pasiona istoria naturală, în special botanica, şi nu mai puţin fotografiatul. Ar fi putut să fotografieze şi sub o ploaie de gloanţe şi să rămână la fel de «neclintit» ca obiectivul său. Nu era frumos, dar nici urât. Cum poţi fi urât când ai o fizionomie de om inteligent şi o bună dispoziţie pe care nimic nu ţi-o alungă? Ceva mai scund decât prietenul său, era sănătos tun, rezista la orice încercări, mergea oricât, fără să se simtă obosit, avea un stomac în stare să mistuie şi pietre, nu se plângea niciodată când mâncarea era pe sponci sau când se făcea aşteptată. Aflând cu ce misiune fusese însărcinat Jacques Helloch, s-a propus ca secundant. Acesta nici n-ar fi putut găsi un tovarăş mai bun, mai util şi mai sigur decât pe fostul lui coleg, pe care îl cunoştea de atâta vreme. În ceea ce privea misiunea, avea să dureze cât va fi necesar. Nu i se fixase nici un termen. Trebuia să se extindă nu numai de-a lungul fluviului Orinoco, ci să cuprindă şi afluenţii lui, abia trasaţi pe

hărţi, în special cei din cursul mijlociu, până la San-Fernando, târguşor care avea să constituie punctul extrem al explorării lor.

Rămâne acum să vedem în ce condiţii au vrut cei doi exploratori să cerceteze regiunea de la est de fluviu, după ce studiaseră Orinoco de la multele braţe ale vărsării lui în ocean până la Ciudad-Bolivar şi de la Ciudad-Bolivar până la Urbana. Piroga şi bagajele le-au lăsat la Urbana; unul şi-a luat instrumentele de observaţie şi o excelentă carabină Hammerless cu repetiţie şi cu ejector Greener, celălalt, cutia lui de naturalist şi o armă la fel de bună, de aceeaşi marcă — fără să punem la socoteală cele două revolvere ţinute în tocuri de piele.

De la Urbana, Jacques Helloch şi Germain Paterne s-au îndreptat spre masivul sierra Matapey, prea puţin cercetat până atunci. Îi însoţeau câţiva mapoyos, care duceau un echipament uşor de campanie. Când au ajuns la capătul expediţiei, care durase trei săptămâni şi ceva, se aflau la trei sute de kilometri de malul fluviului Orinoco. După ce au studiat cursul râului Suapure, de la sud, al râului Tortuga ori Chaffanjon, de la nord, după ce au făcut determinări orografice şi hidrografice şi au strâns plante ce urmau să îmbogăţească ierbarul naturalistului, au pornit, în urmă cu două săptămâni, înapoi spre Urbana.

Atunci au avut loc întâmplări grave şi neaşteptate.

Întâi, cei doi tineri au fost atacaţi de o parte din indienii bravos care rătăcesc în cete în interiorul regiunii. După ce au respins, cu destule primejdii, atacurile, au trebuit să se întoarcă împreună cu însoţitorii lor până la poalele masivului sierra Matapey. Acolo ghidul şi oamenii lui i-au părăsit mişeleşte. Rămaşi fără echipamentul de campare, doar cu instrumentele şi armele lor, când se găseau încă la douăzeci de leghe de Urbana, au hotărât să se îndrepte spre târguşor, vânând ca să-şi asigure hrana zilnică şi culcându-se sub arbori, dormind şi veghind cu rândul.

Şi aşa, în urmă cu patruzeci şi opt de ore, datorită cutremurului de pământ care zguduia regiunea, au fost surprinşi, în timp ce se odihneau, de inimaginabilul exod al broaştelor ţestoase. Să o ia înaintea acestui puhoi nu se putea, fiindcă drumul era închis de jivinele pe care le alunga din urmă. Atunci, fără să şovăie, s-au urcat pe carapacele mişcătoare şi s-au lăsat purtaţi de chelonienii care se indreptau spre malul drept al fluviului Orinoco — ceea ce era şi prudent, şi folositor. La început nu-i imitară decât maimuţele, dar, la câteva leghe de fluviu, în ziua respectivă, mai multe perechi de animale, îngrozite, urmară exemplul cvadrumanelor. În momentul acela situaţia a devenit foarte periculoasă. Trebuiau să se apere de sălbăticiuni, de tigri, de puma şi de jaguari. Câteva fură doborâte de armele Hammerless, în timp ce puhoiul de broaşte ţestoase, asemănător cu trotuarele rulante din marile oraşe americane,

continua să se apropie de Orinoco. Jacques Helloch şi Germain Paterne mai aveau doar câteva cartuşe când zăriră primele case din Urbana, dincolo de perdeaua de flăcări care proteja târguşorul la care ajunseseră în împrejurările cunoscute. Aşa se terminase expediţia celor doi francezi. Pe scurt, tinerii erau teferi sănătoşi, iar Urbana scăpase de primejdia de a fi strivită de avalanşa târâtoare, deci totul era cât se poate de bine.

Jacques Helloch nu mai avea ce povesti. Cât despre itinerar, nici nu se gândea să-l modifice. Germain Paterne trebuia să se reîmbarce împreună cu el pentru a continua cercetarea fluviului până la San-Fernando de Atabapo.

— Până la San-Fernando?... întrebă sergentul Martial încruntându-şi sprâncenele.

— Dar nu mai departe, răspunse Jacques Helloch.

— Ah!

Şi mai mult ca sigur că, rostit de sergentul Martial, acest «ah!» exprima mai degrabă nemulţumire decât satisfacţie.

Neîndoios, unchiul provizoriu al lui Jean de Kermor devenea din ce în ce mai puţin sociabil!

Jean trebui apoi să istorisească şi el povestea vieţii lui şi nu e de mirare că Jacques Helloch simţi o puternică afecţiune pentru tânărul de cel mult şaptesprezece ani care nu dădea înapoi în faţa riscurilor unei astfel de călătorii. Nici tovarăşul lui, nici el nu-l cunoşteau personal pe colonelul de Kermor; dar, în Bretagne, auziseră de dispariţia lui, şi iată că întâmplarea îi scosese în cale tocmai pe acest copil care plecase în căutarea tatălui său... Şi Germain Paterne, care păstra câteva amintiri despre familia de Kermor, îşi frământa mintea să le regăsească.

— Domnule Jean, zise Jacques Helloch, când acesta termină de povestit, suntem fericiţi că împrejurările au făcut să ne întâlnim şi, întrucât intenţia noastră era să ne ducem la San-Fernando, vom merge împreună. Acolo, sper, veţi găsi noi informaţii în legătură cu colonelul de Kermor şi, dacă vom putea să vă fim de folos, bizuiţi-vă pe noi.

Tânărul mulţumi compatrioţilor săi, în timp ce sergentul Martial murmură pentru sine:

«Pe de o parte cei trei geografi, pe de alta, cei doi francezi!... Mii de trăsnete şi de carambas!... sunt mulţi... mult prea mulţi care vor să ne ajute!... Atenţie... să fim cu ochii în patru.»

În după-amiaza aceea pregătirile se terminară, adică cele ce priveau a treia pirogă, fiindcă celelalte două erau gata de plecare încă de dimineaţă. A treia pirogă se numea *Moriche*, avea un căpitan banivas, pe nume Parchal, şi un echipaj de nouă indigeni, cu care nu putea decât să se mândrească. Odată reaprovizionarea făcută, Jacques Helloch nu mai avea decât să regrete echipamentul său de campare, furat în decursul expediţiei în sierra Matapey. Germain Paterne, în schimb, care

îşi salvase intactă şi bine asortată cutia de botanist, ar fi fost nedrept să se plângă.

A doua zi, 28 august, încă de la ivirea zorilor, călătorii de pe pirogi îşi luară rămas bun de la comandantul civil din Urbana, de la domnul Marchal şi de la localnicii care îi primiseră cu atâta căldură.

Admirabilul bătrân ţinu să-l strângă în braţe pe tânăr, pe care spera să-l revadă când colonelul de Kermor împreună cu el vor trece din nou pe lângă hato Tigra, unde vor binevoi să se oprească pentru câteva zile. Apoi, îmbrăţişându-l, zise:

— Curaj, tinere dragă, urările mele de bine să te însoţească şi Dumnezeu să te îndrume!

Cele trei pirogi porniră una după alta. Vântul care se ridica înlesnea înaintarea şi, cum tindea să se intensifice, puteau spera că vor naviga repede. Cu pânzele ridicate, pirogile, după ce-şi luară un ultim rămas bun de la Urbana, plutiră de-a lungul malului drept, unde curentul era mai puţin puternic.

De la Urbana, Orinoco se întinde aproape în linie dreaptă dinspre nord spre sud, până la San-Fernando. Aceste două târguşoare se află fiecare în unghiul format de cele două coturi principale ale fluviului şi sunt aproape pe acelaşi meridian. Deci, dacă vântul nu slăbea, nu exista nici un motiv de întârziere.

Cele trei pirogi înaintau în convoi cu aceeaşi viteză, când una după alta, ca şlepurile de pe Loire, dacă o impunea îngustimea şenalului, când în linie, dacă pasa navigabilă era destul de largă.

De fapt, între malurile fluviului Orinoco distanţa era mare, dar în amonte de Urbana albia se îngusta din pricina vastelor plaje nisipoase. În perioada aceea, ce-i drept, apele fiind în creştere, plajele se micşoraseră, încât nu rămăseseră din ele decât nişte insule a căror parte centrală, ferită de inundaţii, se acoperise cu vegetaţie. Aşadar trebuiau să se aventureze printre aceste insule, despărţite de patru braţe, dintre care numai două rămâneau navigabile în sezonul secetos.

De vreme ce între pirogi nu era decât o distanţă de câţiva metri, se discuta de la un bord la altul. Jean, căruia i se adresa cuvântul, nu putea să nu răspundă. Vorbeau mai ales de călătoria întreprinsă pentru căutarea colonelului de Kermor, de şansele ei de izbândă, şi Jacques Helloch nu înceta să-l încurajeze pe tânăr.

Între timp, Germain Paterne, cu aparatul de fotografiat aşezat la prova pirogii *Moriche*, făcea instantanee de îndată ce peisajul îl impresiona.

Dar convorbirea nu se ducea numai între ambarcaţia lor şi *Gallinetta*. Cei doi francezi se interesau şi de expediţia geografică a domnilor Miguel, Felipe şi Varinas. Îi auzeai adesea discutând cu înflăcărare când credeau că pot găsi un argument într-o observaţie făcută în cursul călătoriei. De caracterele

diferite ale celor trei colegi şi-au dat seama de la început şi, pe drept, domnul Miguel le inspira mai multă simpatie şi încredere. În general această comunitate mică se înţelegea bine, ba Jacques Helloch socotea firească până şi starea de spirit a sergentului Martial care tot bombănea ca un ostaş bătrân.

De exemplu, îi trecu prin minte un gând care se pare că nu-i încercase pe domnul Miguel şi pe prietenii săi, şi i-l împărtăşi lui Germain Paterne:

— Nu ţi se pare ciudat că omul acesta care tot bombăne e unchiul tânărului de Kermor?

— De ce să mi se pară ciudat, dacă e cumnatul colonelului?

— Într-adevăr, dar atunci — trebuie să recunoşti — n-au mers deloc într-un pas... Unul a ajuns colonel, iar celălalt a rămas sergent...

— S-au mai văzut cazuri de acestea, Jacques... se mai văd... şi or să se mai vadă...

— Fie şi cum zici tu, Germain!... La urma urmei, dacă lor le convine să fie unchi şi nepot, îi priveşte.

De fapt, Jacques Helloch avea motive să găsească situaţia ciudată şi, după părerea lui, nu era probabil vorba decât de o înrudire de ocazie, născocită pentru a face mai uşoară călătoria.

În cursul dimineţii, flotila trecu prin dreptul gurii râului Capanaparo, apoi a râului Indabaro, care nu este decât un braţ al acestui afluent.

Se înţelege de la sine că vânătorii de nădejde de pe pirogi, domnul Miguel şi Jacques Helloch, trăgeau bucuroşi în vânatul care le venea în bătaia puştii. Raţele şi porumbeii gulleraţi, pregătiţi cum trebuie, aduceau o schimbare plăcută a hranei care consta de obicei din carne uscată şi conserve.

În locul acela malul stâng avea un aspect ciudat, cu faleza lui de stânci ascuţite, de fapt bazele colinelor Baraguan, la poalele cărora lăţimea fluviului mai era încă de o mie opt sute de metri. De acolo în sus, către gura râului Mina, fluviul se îngusta, iar curentul devenea mai puternic, aşa că putea să îngreuneze înaintarea pirogilor.

Din fericire, briza bătea din plin, atât de tare încât catargele strâmbe — simple trunchiuri de arbori abia descojite — se încovoiau sub tensiunea pânzelor umflate. Dar, până la urmă, nimic nu crăpă şi, după-amiază, pe la ora trei, ajunseră în apropiere de hato Tigra, proprietatea domnului Marchal.

Fără îndoială că, de ar fi fost acasă ospitalierul bătrân, ar fi trebuit, de voie, de nevoie — desigur de voie — să facă escală cel puţin o zi. Domnul Marchal nu le-ar fi îngăduit nici lui Jacques Helloch, nici lui Germain Paterne să nu-l onoreze cu o a doua vizită, în afară de cea pe care promiseseră că i-o vor face la întoarcere.

Dar, deşi călătorii nu debarcară din pirogi, ţinură să aibă o vedere cu pitorescul hato din Tigra, aşa că Germain Paterne făcu o fotografie foarte reuşită.

Din locul acela navigaţia deveni mai dificilă, şi greutăţile ar fi fost şi mai mari dacă vântul nu şi-ar fi păstrat direcţia şi forţa necesară pentru a ajuta pirogile să înfrunte curentul. De fapt lărgimea fluviului Orinoco se restrânsese la o mie două sute de metri şi numeroase recife se înălţau stânjenitoare din albia lui destul de sinuoasă.

Dar toate dificultăţile au fost învinse de dibăcia marinarilor. Pe la ora cinci şi jumătate seara, după ce trecură de rio Caripo, pirogile traseră pentru înnoptat la gura râului Sinaruco.

În apropiere se afla insula Macupina, acoperită de o pădure deasă, cu un subarboret aproape de nepătruns. O parte din pădure e formată din numeroşi palmas llaneras, un fel de palmieri ale căror frunze au o lungime de patru, cinci metri. Din frunzele acestea se alcătuiesc acoperişurile colibelor de paie ale indienilor, atunci când au nevoie doar de un adăpost temporar, în sezonul pescuitului.

Acolo se aflau câteva familii de mapoyos, cu care domnul Miguel şi Jacques Helloch intrară în legătură. Aşadar, de îndată ce pirogile lor acostară, ei şi coborâră pentru a vâna cu spor, cel puţin aşa sperau.

În primul rând, când văzură că se apropie nişte străini, femeile o luară la fugă, după obiceiul pământului, şi nu reapărură decât după ce îşi puseră cămăşile lungi care le acopereau mai mult sau mai puţin decent. Cu câteva minute înainte nu purtaseră decât guayuco, la fel cu bărbaţii, şi nu erau învăluite decât în părul lor lung. Dintre diversele triburi care formează populaţia indigenă din Venezuela centrală, indienii aceştia merită să fie în primul rând remarcaţi. Robuşti, vânjoşi, bine făcuţi, ei întruchipează forţa şi sănătatea.

Cu ajutorul lor izbutiră vânătorii să străbată pădurea deasă care stă îngrămădită la gura râului Sinaruco.

Două focuri de puşcă doborâră la pământ doi pecari[1] mari, ca să nu vorbim de alte focuri trase în timpul vânătorii asupra unei cete de capuţini[2] — maimuţe demne, fără îndoială, de această desemnare congregaţionistă, dar din care n-a fost atinsă nici una.

— Capuţinii aceştia, zise Jacques Helloch, par mai dibaci decât ceilalţi..

— Într-adevăr, e greu să te apropii de aceste cvadrumane, răspunse domnul Miguel, şi, în ceea ce mă priveşte, n-am făcut

[1] Specie de porci sălbatici din America.

[2] Specie de maimuţe (Pithecia monachus).

decât să risipesc praf de puşcă şi gloanţe... Niciodată n-am nimerit vreuna...

— Păcat, domnule Miguel, fiindcă animalele acestea, fripte cum trebuie, constituie pentru amatorii de mâncăruri alese o adevărată desfătare!

Jean afirmă că aceasta era şi părerea domului Chaffanjon: maimuţa, după ce-i scoţi măruntaiele, o pârleşti şi o frigi ca indienii, la foc mic, pe încetul, până capătă o culoare aurie, dintre cele mai apetisante, e o mâncare de prima clasă...

În seara aceea trebuiră să se mulţumească doar cu pecarii, care fură împărţiţi în trei grămezi, fiecare pentru o pirogă. Desigur, sergentul Martial ar fi refuzat cu duşmănie partea pe care le-o aduse Jacques Helloch, dar tânărul Jean îi mulţumi pentru atenţie, spunând:

— Ce-i drept, compatriotul nostru face elogiul maimuţei la frigare, dar nu laudă mai puţin calităţile cărnii de pecari; afirmă chiar într-un loc că n-a mâncat nimic mai bun în timpul explorării sale...

— Are dreptate, domnule Jean... răspunse Jacques Helloch; dar, în lipsă de maimuţe...

— Mănânci ce găseşti! replică sergentul Martial care socoti răspunsul acesta ca un fel de mulţumire.

De fapt, pecarii, denumiţi de indigeni boquiros, erau delicioşi, ceea ce trebui să recunoască şi sergentul Martial. Dar totodată îi declară lui Jean că n-are de gând să mănânce niciodată din alţii decât din cei omorâţi cu propria lui mână.

— Totuşi, unchiule, e greu să refuzi... Domnul Helloch e foarte amabil...

— Prea amabil, nepoate!... Şi apoi, mai sunt şi eu pe aici, ce naiba! Dacă mi se aduce şi mie un pecari în bătaia puştii, îl dobor tot atât de bine ca domnul Helloch!

Tânărul nu putu să nu zâmbească în timp ce-i întinse mâna viteazului său tovarăş de drum.

— Din fericire, murmură bătrânul, toate amabilităţile acestea, care nu-mi plac deloc, vor lua sfârşit la San-Fernando, şi asta se va întâmpla tocmai la timp, sper!

Pirogile plecară a doua zi, la revărsatul zorilor, când călătorii se mai odihneau încă sub ruf. Vântul părea că şi-a stabilit bine direcţia dinspre nord şi căpitanii Valdez, Martos şi Parchal, pornind devreme, sperau să ajungă chiar în seara aceea la Cariben, localitate aflată la vreo patruzeci de kilometri în aval de gura râului Meta.

Ziua trecu fără incidente. Apele fluviului fiind destul de umflate, pirogile izbutiră să străbată capricioasele angosturas, străjuite de crestele recifelor, primejdioase mai ales în partea din amonte a insulei Parguaza, care poartă aceeaşi denumire cu râul ce se varsă în fluviu, pe malul drept.

Şenalul acesta forma un fel de raudal foarte greu de trecut în sezonul secetos. Totuşi lungimea lui nici nu se poate compara cu aceea a altor raudals pe care ambarcaţiile aveau să le întâlnească în apropiere de Atures, la vreo treizeci de leghe, pe cursul superior al fluviului. Aşadar nu era necesar să se debarce materialul de pe pirogi, nici ca ele să fie târâte pe uscat, operaţii atât de istovitoare, care produceau totodată întârzieri.

În dreapta fluviului, solul avea un aspect cu totul diferit. Nu se mai vedeau câmpii imense care se întindeau până la orizont, unde se profilau munţii. Accidentele de teren, foarte pronunţate şi apropiate, aveau forma unor mameloane izolate, unor bancos de structură bizară — această dispoziţie orografică se aduna spre est într-o adevărată catenă. Ai fi zis că vezi un fel de cordillieră riverană care contrasta cu câmpiile de pe malul stâng. Dintre coline, cerros, se remarcau mai ales cele de la Garichana, care se înălţau în mijlocul unei regiuni foarte împădurite, acoperită de o vegetaţie luxuriantă.

După-amiază, când malul drept deveni plat, pirogile trebuiră să se apropie de cel stâng pentru a urca pe raudal Cariben, singurul loc prin care se poate trece în susul fluviului în punctul respectiv.

Spre est se întindeau vaste battures, plaje largi frecventate de broaşte ţestoase, exploatate odinioară cu atâta folos şi cu nimic mai prejos decât cele de la Urbana. Dar exploatarea neorganizată, efectuată fără nici o regulă, va duce cu siguranţă la distrugerea totală a chelonienilor. În orice caz, lucru cert este că broaştele ţestoase aproape că au abandonat plajele din această parte a bazinului fluvial. Şi Cariben, o aşezare fermecătoare, la mică distanţă în aval de Meta, unul din marii afluenţi ai fluviului, şi-a pierdut importanţa. În loc să devină târguşor, abia dacă se poate numi sat şi până la urmă va decade, intrând în rândul micilor cătune din Orinoco mijlociu.

Trecând de-a lungul malurilor înalte de granit al unei insule numite Piedra del Tigre, călătorii de pe pirogi fură surprinşi de un suflu ciudat emis de stâncile acelea sonore, renumite în Venezuela. În primul rând le-a ajuns la urechi o suită de sunete muzicale foarte distincte, un ansamblu armonic de o deosebită intensitate. Cum navigau în linie, îl auziră deodată pe sergentul Martial strigând de la prova pirogii *Gallinetta*:

— Ah, ce şef de fanfară ne cântă o astfel de serenadă?...

Nu era deloc vorba de o serenadă, deşi în regiunea aceea obiceiurile erau la fel de spaniole ca în Castillia sau în Andaluzia. Dar călătorii s-ar fi putut crede în Theba, la picioarele statuii lui Memnon.

Domnul Miguel se grăbi să explice acest fenomen acustic, care nu se întâlneşte doar în acele locuri.

— La răsăritul soarelui, spuse el, muzica aceasta pe care o auzim se distinge mai bine, şi iată din ce cauză: Aceste stânci conţin o mulţime de plăcuţe de mică. Sub acţiunea razelor solare, aerul se dilată şi iese din fisurile stâncilor, iar când iese, face să vibreze plăcuţele.

— Ei, zise Jacques Helioch, soarele e un muzician iscusit!...

— Asta nu se poate compara nici pe departe cu cimpoiul nostru din Bretagne! spuse sergentul Martial.

— Nu, desigur, răspunse Germain Paterne. Totuşi, o orgă naturală înfrumuseţează peisajul....

— Dar prea o aude multă lume! mormăi sergentul Martial.

X LA GURA RÂULUI META

După ce se apropiară de malul stâng, cele trei pirogi putură să treacă de raudal Cariben fără a fi nevoie să se debarce încărcătura. Către ora şase seara legară parâmele, una după alta, în partea cea mai retrasă a micului port.

Altădată călătorii ar fi găsit acolo un târguşor cu o populaţie vioaie, cu oarecare activitate comercială, care tindea spre prosperitate. Acum Cariben decăzuse, din motivele cunoscute, şi nu mai era alcătuit decât din cinci colibe de indieni — cu una mai puţin decât pe vremea când domnul Chaffanjon debarcase acolo împreună cu generalul Oublion.

Apoi, n-aveau nimic de câştigat dacă ar fi cerut găzduire celor câţiva yaruros care le locuiau. Nu exista nici o nădejde ca pirogile să poată fi reaprovizionate în localitatea aceea decăzută. Dealtfel cumpăraseră din belşug la Urbana tot ce le trebuia şi până la Atures nu le lipsea nimic. Între timp vânătorii n-aveau să-i lase să ducă lipsă de vânat.

A doua zi, în 3l august, parâmele fură dezlegate până în zori. Dacă briza continua să bată dinspre nord, ar mai fi înlesnit navigaţia. De fapt direcţia pe care o aveau de urmat era aproape spre sud, adică aceea a cursului fluviului Orinoco de la Urbana până la San-Fernando. Cariben se afla aproximativ la jumătatea drumului.

Vântul bătea într-adevăr dinspre nord, dar nu era continuu, aşa că nu se puteau bizui pe pânze care, după ce se umflau două, trei minute, atârnau nemişcate de-a lungul catargelor. Trebuiau să recurgă la palancas şi la garapatos fiindcă, la înălţimea aceea, curentul, amplificat la câţiva kilometri în amonte de apele râului Meta, era destul de greu de învins.

În această parte a cursului său. Orinoco nu era pustiu. Câteva ambarcaţii indigene îl urcau şi-l coborau. Nici una nu încercă să se apropie de vreo pirogă.

În curiare se aflau indieni quivas care preferau să circule pe fluviu în apropierea afluentului său important. Aşadar cei din pirogi nu aveau de ce să se mire şi nici de ce să regrete că n-au intrat în legătură cu ei. De fapt aceşti indieni se bucurau de o reputaţie detestabilă.

Pe la ora unsprezece, încetând vântul, Valdez şi ceilalţi doi căpitani poruncită să se coboare pânzele. Acum se cerea să navigheze cu palanca, profitând de vâltoarea formată de-a lungul malului, unde curentul era mai slab.

Pirogile înaintară deci prea puţin în amonte în ziua aceea, dealtfel posomorâtă şi ploioasă. Pe la ora cinci după-amiază aruncară ancora la gura râului Meta, după o limbă de pământ a malului drept, unde erau în afara curentului.

Înainte de a se înnopta, cerul se însenină. Nu mai ploua. Atmosfera era foarte calmă. La orizont, spre apus, printr-o spărtură a norilor, soarele îşi arunca ultimele raze peste apele râului Meta, care păreau, să se amestece cu cele ale lui Orinoco într-un şuvoi luminos.

Pirogile se aşezară în linie, una lângă alta, *Gallinetta* avându-şi locul la mijloc. Era ca şi cum călătorii ar fi locuit în trei camere alăturate ale aceleiaşi case — şi încă toate camerele cu uşile deschise.

În cazul acesta, după atâtea ore neplăcute petrecute sub ruf din pricina rafalelor, de ce n-ar fi ieşit să respire împreună aerul înviorător al serii, de ce n-ar fi mâncat împreună, de ce nu ar fi stat de vorbă ca nişte prieteni reuniţi la aceeaşi masă?.... Oricât de ursuz ar fi fost sergentul Martial n-avea cum se plânge de această viaţă în comun.

Aşadar cei patru francezi şi cei trei venezueleni se înfrăţiră.Fiecare luă parte la conversaţie, îndreptată de la început de Jacques Helloch spre un domeniu în care adversarii aveau să se afle la îndemână - domeniul geografic.

Spuse, poate cu oarecare maliţie:

— Iată-ne, domnule Miguel, ancoraţi la gura râului Meta...

— Într-adevăr, domnule Helloch.

— E un afluent al fluviului Orinoco?...

— Da, unul dintre cei mai importanţi, de vreme ce-l alimentează cu patru mii cinci sute de metri cubi de apă pe secundă.

— Nu vine din Cordillierii superiori, din republica columbiană?...

— Ba da, afirmă atunci domnul Felipe, care nu-şi prea dădea seama unde vrea să ajungă Jacques Helloch.

— Şi nu are de-a lungul lui o mulţime de afluenţi?....

— Da, o mulţime, răspunse domnul Miguel. Cei mai importanţi sunt Upia şi Humadea, la joncţiunea cărora cursul apei primeşte denumirea Meta, apoi Casanare, a cărui denumire se extinde asupra unei arii imense de llanos.

— Dragă Jean, continuă atunci Jacques Helloch, cred că îmi permiţi să-ţi spun aşa...

Tânărul roşi puţin, iar sergentul Martial se ridică în picioare de parcă ar fi fost proiectat de un resort.

— Ce s-a întâmplat, sergent?... întrebă domnul Miguel.

— Nimic! răspunse bătrânul ostaş şi se aşeză din nou. Jacques Helloch reluă atunci:

— Dragă Jean, cred că nu vom mai avea asemenea ocazie să vorbim despre Meta, de vreme ce acum curge chiar sub ochii noştri...

Francezii și venezuelenii se înfrățiră

— Şi poţi să adaugi, remarcă Germain Paterne, întorcându-se spre domnul Miguel şi colegii săi, că nici nu vom mai avea vreodată profesori mai buni care să ne instruiască.

— Sunteţi foarte amabil, domnule, răspunse domnul Varinas, dar noi nu cunoaştem râul Meta atât de bine cum vă închipuiţi... A, dacă ar fi vorba de Guaviare....

— Sau de Atabapo! ripostă domnul Felipe.

— Vom ajunge şi acolo, domnilor, continuă Jacques Helloch. Totuşi, cum domnul Miguel, după cum se pare, e un foarte bun cunoscător al hidrografiei râului Meta, am să continui să-i pun întrebări, aşa de pildă, dacă acest afluent al fluviului Orinoco nu are pe alocuri o lăţime foarte mare...

— Desigur... o lăţime care atinge chiar două mii de metri, răspunse domnul Miguel.

— Dar adâncimea...

— Acum, de când şenalul e balizat, navele cu un pescaj de şase picioare îl pot urca, în sezonul ploios, până la confluenţa cu Upia, iar în sezonul secetos până la o treime din această distanţă.

— Rezultă deci, trase concluzia Jacques Helloch, că râul Meta e o cale de comunicaţie cât se poate de naturală între oceanul Atlantic şi Columbia...

— Incontestabil, răspunse domnul Miguel, ba unii geografi au afirmat chiar că Meta e calea cea mai scurtă între Bogota şi Paris.

— Atunci, domnilor, de ce, în loc să fie un simplu afluent al fluviului Orinoco, Meta n-ar fi chiar Orinoco, de ce domnii Felipe şi Varinas n-ar renunţa, în favoarea lui, la pretenţiile insuficient justificate pe care le ridică pentru Guaviare şi Atabapo?....

Aşa! Va să zică aici voia să ajungă francezul!... E uşor de închipuit că nici nu apucă să-şi termine fraza, când cei doi apărători ai lui Atabapo şi Guaviare şi începură să protesteze prin gesturi, de vreme ce nu se puteau folosi de cuvinte.

După aceea se încinse îndată o discuţie în care argumentele cădeau ca grindina asupra celui care îndrăznise să ridice o problemă referitoare la cursul fluviului Orinoco. Dealtfel, pe Jacques Helloch nici nu-l interesa chestiunea aceasta fiindcă, după părerea lui, adevărul era de partea domnului Miguel şi a majorităţii geografilor, dar îi făcea plăcere să-i vadă pe rivali încăierându-se. Apoi, argumentele lui erau în realitate tot atât de puternice ca ale domnilor Varinas şi Felipe, dacă nu chiar mai puternice, fiindcă, în privinţa importanţei hidrografice, Meta întrecea cu siguranţă Atabapo şi Guaviare. Dar cei doi savanţi nu voiau să cedeze nici unul şi discuţia s-ar fi prelungit fără îndoială până noaptea târziu, dacă Jean de Kermor nu i-ar fi schimbat cursul, punându-i o întrebare mult mai serioasă domnului Miguel. Conform ghidului său, malurile râului Meta erau

bântuite de nişte indieni primejdioşi. De aceea îl întrebă ce ar putea să le spună în această privinţă.

— Fireşte, e o problemă care ne interesează mai mult, răspunse domnul Miguel, fără să se supere că va produce o diversiune.

De fapt, cei doi colegi ai săi se înfierbântaseră, cum le era obiceiul, şi se întreba ce va fi când se vor afla la confluenţa celor trei fluvii?...

— E vorba, continuă el, de o bandă de indieni quivas, a cărei cruzime e prea binecunoscută de călătorii care navighează până la San-Fernando. Se spune chiar că o parte din ei ar fi trecut fluviul şi că s-ar afla în ţinuturile din est unde s-ar ţine de jafuri şi măceluri.

— Parcă şeful bandei a murit?... zise Jacques Helloch care auzise şi el de ceata de răufăcători.

— A murit, într-adevăr, răspunse domnul Miguel, a murit de aproape doi ani.

— Şi ce fel de om era?...

— Un negru pe nume Sarrapia, pe care banda l-a ales căpetenie şi pe care l-a înlocuit cu un ocnaş evadat...

— Dar indienii quivas, întrebă Jean, cei care au rămas pe malurile fluviului Orinoco...

— Nu sunt mai puţin primejdioşi, afirmă domnul Miguel. Majoritatea bărcilor pe care le-am întâlnit de La Cariben încoace sunt ale lor şi ar fi prudent să luăm măsuri de apărare cât ne mai aflăm în ţinutul acesta unde jefuitorii, capabili de orice crimă, sunt încă foarte numeroşi.

Această afirmaţie era îndreptăţită, având în vedere atacurile cărora le căzuseră de curind victime câţiva negustori din San-Fernando. Preşedintele Venezuelei şi Congresul, după câte se spunea, aveau de gând să organizeze o expediţie cu misiunea de a nimici aceste bande din Alto-Orinoco. După ce fuseseră izgoniţi din Columbia, aceşti quivas aveau să fie izgoniţi din Venezuela şi — cel puţin dacă nu aveau să fie nimiciţi cu totul — urma ca Brazilia să devină câmpul lor de acţiune. Până la pornirea expediţiei, ei constituiau pentru călători o mare primejdie, mai ales de când le era căpetenie un evadat din închisoarea din Cayenne. Aşadar, călătorii de pe cele trei pirogi trebuiau să vegheze neîncetat şi cu mare atenţie cât navigau prin acele locuri.

— Ce-i drept, noi suntem numeroşi, punându-i la socoteală şi pe marinari, pe care ne putem bizui, spuse Jacques Helloch, apoi nu ne lipsesc nici armele, nici muniţiile... Dragă Jean, vei putea dormi la noapte liniştit, la adăpostul rufului dumitale... Te vom păzi noi...

— Asta-i treaba mea, dacă nu mă-nşel! zise tăios sergentul Martial.

— E o chestiune care ne priveşte pe toţi, dragă domnule sergent, răspunse Jacques Helloch, principalul e ca nepotul dumitale, la vârsta lui, să-şi poată face somnul...

— Vă mulţumesc, domnule Helloch, zise tânărul zâmbind, dar mai bine ar fi ca fiecare dintre noi să stea de pază cu rândul.

— Să facem de gardă cu schimbul, adăugă sergentul Martial. Dar în sinea lui îşi spunea că, desigur, dacă Jean va adormi când îi va veni rândul, nu-l va trezi şi va veghea doar el singur.

Odată luată această hotărâre, garda de la ora opt la unsprezece fu încredinţată celor doi francezi. Domnul Miguel şi colegii lui aveau să-i înlocuiască de la ora unsprezece la ora două dimineaţa. După aceea preluau garda, până la revărsatul zorilor, Jean de Kermor şi sergentul Martial.

Călătorii de pe *Gallinetta* şi *Maripare* se duseră deci să se întindă pe esteras, iar, pe de altă parte, echipajele, istovite de manevrele grele ale halajului, adică ale tragerii pirogilor cu espilla, se bucurau de o odihnă binemeritată.

Jacques Helloch şi Germain Paterne se postară în partea din spate a pirogii. De acolo puteau să supravegheze fluviul în amonte şi în aval, ba chiar şi gura râului Meta. Dinspre mal nu-i putea pândi nici o primejdie, fiindcă dădea într-un fel de mlaştină de nestrăbătut.

Cei doi prieteni, aşezaţi alături, vorbeau de una, de alta. Unul fuma una din ţigările de foi cu care era din plin aprovizionat, fiindcă tutunul e un articol de schimb obişnuit cu populaţia de pe malurile fluviului. Celălalt pufăia amarnic din pipa lui de pământ ars la care ţinea tot atât de mult cum ţinea sergentul Martial la a sa.

Stelele străluceau pe cerul senin, lipsit de nori, fără umbră de negură. Briza, care încetase aproape, adia doar uşor, din când în când. Crucea Sudului sclipea la câteva grade deasupra orizontului meridional. Datorită acestui calm al elementelor naturii, cel mai mic zgomot, despicarea apei de o ambarcaţie, tulburarea ei, de o pagaie, s-ar fi auzit de departe, apoi era destul să cercetezi cu oarecare atenţie malurile înalte, pentru a preveni orice apropiere suspectă.

Cei doi tineri supravegheau împrejurimile dedându-se la o convorbire particulară.

Incontestabil că Jean de Kermor îi inspira o vie simpatie lui Jacques Helloch, care privea cu teamă aventurarea unui băiat de vârsta lui într-o călătorie plină de mari primejdii. Deşi admira motivul atât de nobil, de impresionant care-l determinase să ia această hotărâre, îl îngrozeau primejdiile la care îl expunea intenţia lui de a se avânta... până... nici el nu ştia unde...

În legătură cu această problemă discutase adesea şi înainte cu Germain Paterne, care căuta să-şi amintească de familia

colonelului de Kermor de care auzise cu siguranţă vorbindu-se în urmă cu cincisprezece ani.

— Ştii, Germain, îi spuse în seara aceea Jacques Helloch, nu pot să mă împac cu ideea că acest copil — fiindcă nu-i decât un copil — porneşte aşa să străbată ţinuturile din Alto-Orinoco!... Şi îndrumat de cine? De bătrânul acesta cumsecade, cu o inimă de aur, recunosc, dar care nu mi se pare o călăuză aşa cum i-ar trebui nepotului său dacă împrejurările devin grave...

— Oare să fie unchiul său?... îl întrerupse Germain Paterne. Mă cam îndoiesc!...

— Că sergentul Martial e sau nu unchiul lui Jean de Kermor n-ar avea importanţă, dacă ostaşul acesta ar fi încă un om în putere şi ar fi obişnuit cu aceste expediţii periculoase!... De aceea mă şi întreb cum a putut consimţi...

— Consimţi... bine zici, Jacques, sublinie Germain Paterne scuturând scrumul din pipă. Da, a consimţit, fiindcă nu încape îndoială că tânărului i-a venit ideea să întreprindă călătoria... El şi-a îndemnat unchiul... Nu... precis că ursuzul asta nu-i e unchi, pentru că, după cât îmi amintesc, colonelul de Kermor nu mai avea familie când a plecat din Nantes...

— Unde a plecat?...

— Nu s-a putut afla niciodată.

— Totuşi, fiul său ne-a spus că a aflat din ultima scrisoare expediată din San-Fernando... Într-adevăr, dacă au plecat bazându-se doar pe informaţii atât de vagi...

— Nădăjduiesc să obţină altele, mai amănunţite, la San-Fernando, unde e sigur că a poposit colonelul de Kermor, acum treisprezece, paisprezece ani...

— Aşa-i, Germain, şi tocmai de aceea sunt îngrijorat! Dacă tânărul culege noi informaţii la San-Fernando, cine ştie dacă nu va voi să meargă mai departe... foarte departe... fie în Columbia, străbătând ţinuturile Atabapo sau Guaviare, fie la izvoarele fluviului Orinoco!... Şi această încercare îl va duce sigur la pieire...

În clipa aceea, Germain Paterne îl întrerupse şi spuse în şoaptă:

— Nu auzi nimic, Jacques...?

Heloch se ridică, înainta uşor până în partea din faţă a pirogii, trase cu urechea, cercetă cu privirea suprafaţa fluviului, de la malul opus până la gura râului Meta.

— Nu văd nimic, îi spuse lui Germain Paterne, care îl urmase, şi totuşi... Da... adăugă după ce ascultă cu mai mare atenţie, parcă se aude un fel de zgomot pe apă...

— N-ar fi bine să trezim echipajele?...

— Aşteaptă... Zgomotul acesta nu-i al unei bărci care se apropie... Poate e produs de ciocnirea apelor râului Meta cu ale fluviului Orinoco la confluenţa lor...

— Uite... uite... acolo! zise Germain Paterne.

Şi-i arătă nişte puncte mari, negre care se mişcau la câteva picioare în aval de pirogi.

Jacques Helloch îşi luă carabina aşezată aproape de ruf şi se aplecă peste bord.

— Nu-i o ambarcaţie, zise el, şi totuşi mi se pare că văd... Tocmai se pregătea să ducă arma la umăr, când Germain Paterne îl opri cu un gest.

— Nu trage... nu trage!... repetă el. Nu sunt quivas puşi pe jafuri!... Sunt nişte amfibii cumsecade care ies la suprafaţa apei să respire.

— Amfibii?...

— Da... trei sau patru lamantine sau toninos, oaspeţi obişnuiţi ai fluviului Orinoco!...

Germain Paterne nu se înşelase. Nu erau decât perechi de vaci marine — lamantine — şi de toninos — porci de mare — care se întâlnesc frecvent în fluviile şi râurile din Venezuela.

Amfibiile acestea inofensive se apropiau încet de pirogi; dar, cuprinse de teamă, desigur, dispărură îndată.

Cei doi tineri se întoarseră la locurile lor, la pupa pirogii, şi conversaţia, întreruptă o clipă, reîncepu, după ce Germain Paterne îşi umplu din nou pipa şi o aprinse.

— Ziceai adineauri, întrebă Jacques Helloch, că, dacă nu te înşală memoria, colonelul de Kermor nu mai avea familie...

— Cred că nu mă înşală, Jacques!... Şi... uite... îmi amintesc un amănunt... A fost un proces pe care i l-a intentat o rudă a soţiei sale, proces pe care colonelul l-a câştigat la Curtea de apel din Rennes, după ce-l pierduse în primă instanţă la Nantes... Da... da... mi-amintesc totul limpede... Peste patru sau cinci ani, doamna de Kermor, care era o creolă din Martinica, a pierit într-un naufragiu pe când se întorcea din colonii în Franţa... a pierit cu unicul său copil, o fetiţă... Pentru colonel a fost o lovitură teribilă... După ce a zăcut mult timp, zguduit de moartea a tot ce avea mai scump pe lume, soţia şi copilul său, rămas fără familie, cum îţi spuneam, Jacques, şi-a dat demisia... La câtva timp după aceea s-a răspândit zvonul că a părăsit Franţa. Şi, după cum se pare, nu s-a ştiut niciodată în ce ţară s-a expatriat, în afară doar din acea ultimă scrisoare adresată din San-Fernando unuia din prietenii săi... Da... aşa este, mă mir cum a putut să mă trădeze memoria în această privinţă. Dacă i-am întreba pe sergentul Martial şi pe tânărul de Kermor, sunt sigur că ar confirma ceea ce ţi-am spus.

— Nu-i vom întreba nimic, răspunse Jacques Helloch. Sunt chestiuni particulare şi am fi indiscreţi dacă am vrea să ne amestecăm în treburile lor.

— Bine, Jacques, dar, vezi, aveam dreptate când spuneam că sergentul Martial nu poate fi unchiul lui Jean de Kermor, fiindcă

colonelul de Kermor, după pierderea soţiei şi a fiicei sale, nu mai rămăsese cu nici o rudă apropiată...

Jacques Helloch, cu braţele încrucişate, cu capul înclinat, medita la cele aflate de la prietenul său. Să se fi înşelat oare Germain?... Nu!... Doar locuia la Rennes când s-a judecat în apel procesul colonelului de Kermor şi faptele relatate mai sus fuseseră menţionate în cursul procesului...

Atunci îl încercă un gând atât de firesc încât i-ar fi trecut prin minte oricui.

— Dacă sergentul Martial nu îi e rudă colonelului de Kermor, spuse el, cu atât mai puţin nu poate fi Jean fiul lui, de vreme ce colonelul n-a avut decât o fată, care a pierit de foarte mică în naufragiul în care şi-a pierdut viaţa mama ei...

— Bineînţeles, zise Germain Paterne. E imposibil ca tânărul acesta să fie fiul colonelului...

— Şi totuşi... el zice că este, replică Jacques Helloch. Chestiunea aceasta era foarte nebuloasă, chiar plină de mistere.

Oare se putea admite că tânărul Jean ar fi fost victima unei erori — o eroare care l-ar fi târât într-o aventură atât de primejdioasă?... Nu, fără îndoială. Sergentul Martial şi pretinsul său nepot trebuie să se fi bazat, în privinţa colonelului de Kermor şi a legăturilor dintre el şi Jean, pe un fapt cert, necorespunzător informaţiilor lui Germain Paterne. Până la urmă, interesul pe care-l dovedea Jacques Helloch pentru tânărul Jean nu putea decât să crească datorită aspectelor inexplicabile ale situaţiei.

Cei doi prieteni continuară discuţia pe această temă până când — pe la ora unsprezece — domnii Miguel şi Felipe, lăsându-l să doarmă pe fanaticul apărător al Guaviarei, veniră să preia garda.

— N-aţi văzut nimic suspect?... întrebă domnul Miguel, stând în picioare la pupa pirogii Maripare.

— Absolut nimic, domnule Miguel, răspunse Jacques Helloch. Malurile şi fluviul sunt liniştite.

— Şi, probabil, adăugă Germain Paterne, nici garda dumneavoastră nu va fi mai puţin liniştită decât a noastră.

— Atunci, noapte bună, domnilor, răspunse domnul Felipe, strângându-le mâna peste bord.

Mai mult decât probabil că, dacă domnul Miguel şi colegul său au stat de vorbă în cele câteva ore cât trebuia să facă de gardă, conversaţia lor n-a avut nimic comun cu cea dintre Jacques Helloch şi Germain Paterne. Fără îndoială că domnul Felipe a profitat de absenţa domnului Varinas pentru a-l nimici cu toate trăsnetele argumentaţiei sale, iar domnul Miguel l-a ascultat desigur cu obişnuita lui bunăvoinţă.

Pe scurt, n-a survenit nimic anormal până către ora două dimineaţa când a venit sergentul Martial să-i înlocuiască, iar ei au intrat sub ruful pirogii *Maripare*.

Sergentul Martial se instală la pupa pirogii, cu carabina alături, şi căzu pe gânduri. Niciodată nu fusese atât de îngrijorat — nu în ceea ce-l privea, Dumnezeule! dar în privinţa copilului acela drag, care dormea sub acoperişul pirogii. I se perindau prin minte toate amănuntele expediţiei pusă la cale de Jean, în faţa voinţei căruia a fost nevoit să cedeze, plecarea din Europa, traversarea Atlanticului, diversele incidente survenite de când părăsiseră Ciudad-Bolivar... Unde mergeau ei aşa... şi până unde avea să-i ducă această expediţie de cercetare?... În ce târguşor îndepărtat al ţinutului aceluia se retrăsese colonelul de Kermor să-şi petreacă ultimii ani ai unei existenţe atât de fericite la început, apoi atât de repede frântă de cea mai îngrozitoare catastrofă?... Şi, pentru a-l găsi, la ce primejdii va fi expusă singura fiinţă care-i mai rămăsese pe lume?...

Şi apoi, lucrurile nu se petrecuseră cum şi-ar fi dorit sergentul Martial... El ar fi vrut să se desfăşoare călătoria fără să întâlnească vreun străin în drum... Şi, iată, întâi *Maripare* şi *Gallinetta* au navigat în convoi... Călătorii de pe *Maripare* au intrat în legătură cu pretinsul său nepot, şi s-ar fi putut oare altfel, când călătoreau în aceleaşi condiţii?... În al doilea rând — ceea ce era poate mai grav, din considerente pe care numai el le ştia — nenorocul le-a scos în cale pe cei doi francezi... Şi, cum ar fi putut el să pună stavilă relaţiilor mai strânse care se stabilesc între compatrioţi, interesului stârnit de ţelul pe care-l urmărea Jean, propunerilor de a le face servicii, aproape imposibil de refuzat?... Şi, culmea, erau bretoni, chiar din Bretagne... Într-adevăr, întâmplarea e ciudat de indiscretă, îi place să se amestece în treburi care n-o privesc!...

În clipa aceea, dinspre est, liniştea fu întreruptă de un zgomot uşor, un fel de cadenţă care se intensifica.

Adâncit în gândurile lui, sergentul Martial nu auzea zgomotul acela, dealtfel slab. Nu zări nici cele patru ambarcaţii mici pe care curentul râului Meta le purta de-a lungul malului drept. Erau conduse cu pagaie, ceea ce le îngăduia să se apropie de pirogi mergând împotriva curentului din aval.

Încărcate cu vreo douăzeci de quivas, curiares erau doar la două sute de metri de pirogi, şi dacă ar fi fost surprinşi în somn, călătorii ar fi fost masacraţi fără să mai apuce să se apere, fiindcă sergentul Martial, neatent, nu vedea, nu auzea nimic...

Deodată, când între pirogi şi curiares nu mai erau decât vreo şaizeci de picioare, răsună un foc de armă. Aproape în acelaşi timp izbucniră strigăte la bordul ambarcaţiei celei mai apropiate.

Jacques Helloch trăsese focul de armă, căruia îi urmă un al doilea, pornit din carabina lui Germain Paterne.

Cei doi tineri tocmai se treziseră — era ora cinci dimineaţa şi zorile abia începuseră să se reverse — când zgomotul pagaiei le ajunse la ureche. Se furişaseră la pupa pirogii *Moriche* şi, dându-

şi seama că atacul nu avea să întârzie, trăseseră asupra ambarcaţiilor.

Alarma odată dată, călători şi marinari fură într-o clipă în picioare.

Domnii Miguel, Varicas şi Felipe, cu puşca în mână, dădură buzna de sub ruful pirogii *Maripare*.

Jean apăru alături de sergentul Martial care tocmai trăsese şi el în direcţia ambarcaţiilor şi striga cu deznădejde:

— Vai... vai!... Să mă ia prin surprindere!

Atacatorii ripostară, şi vreo douăzeci de săgeţi trecură pe deasupra pirogilor. Unele se înfipseră în rufuri, dar nu atinseră nici o persoană.

Domnul Miguel şi tovarăşii săi răspunseră cu o a doua salvă şi gloanţele, mai bine dirijate decât săgeţile, produseră dezordine printre bandiţi.

— Intră sub ruf, Jean, intră sub ruf!... strigă Jacques Helloch, socotind inutil ca tânărul să se expună în timpul atacului.

O nouă pală de săgeţi se abătu în clipa aceea, şi una dintre ele îl răni pe sergentul Martial la umăr.

— Foarte bine!.... Foarte bine!.... izbucni el. Eu.... un ostaş.... În timpul gărzii!.... Aşa-mi trebuie!

Carabinele şi revolverele se descărcară a treia oară asupra ambarcaţiilor, care se retraseră din faţa pirogilor.

Quivas, nereuşind să ia prin surprindere călătorii şi echipajele, nu puteau decât să fugă. Mulţi dintre ei fuseseră doborâţi, iar alţii grav răniţi.

Atacul fiind neizbutit, curiares dispărură în aval de Orinoco.

XI POPAS ÎN SATUL ATURES

În ziua aceea — l septembrie — încă de la şase dimineaţa, pirogile părăsiră regiunile primejdioase. Călătorii şi marinarii scăpaseră de masacru tocmai în locurile unde atâţia alţii fuseseră victimele triburilor acelora neînduplecate.

— Aşa îmi trebuie! strigase sergentul Martial smulgându-şi săgeata care i se înfipsese în umăr.

Şi remuşcările că privise mai degrabă în trecut decât în prezent, cât stătuse de gardă, îl făceau să sufere mai mult decât rana. Totuşi această greşeală nu se plătea cu viaţa — chiar dacă era vorba de un ostaş surprins de duşman pe când se afla în post aşa că — după cum se nădăjduia — rana nu avea să fie mortală.

De îndată ce nu se mai zăriră ambarcaţiile inamice, sergentul Martial, întins pe rogojina lui de sub ruf, primi primele îngrijiri de la Jean. Dar nu e de ajuns sa fii nepotul unchiului tău şi să te

străduieşti cât poţi, pentru a-l scoate din primejdie. Mai trebuie să cunoşti şi puţină medicină, iar tânărul nu avea astfel de cunoştinţe.

A fost deci o întâmplare fericită că Germain Paterne, în calitatea lui de naturalist-botanist, studiase şi medicina şi că la bordul pirogii Moriche se afla o trusă cu medicamente...

Germain Paterne ţinu deci să-l îngrijească pe sergentul Martial, şi nu e de mirare că Jacques Helloch depunea mare zel să-i vină în ajutor.

Din acest concurs de împrejurări rezultă că, în primele ore de navigaţie, pe *Gallinetta* aveau să se afle doi călători în plus — care nu puteau să nu fie impresionaţi de afecţiunea dovedită de Jean de Kermor faţă de bătrânul ostaş.

După ce examină rana, Germain Paterne constată că vârful săgeţii pătrunsese trei centimetri în dreptul umărului, fără să atingă nici un muşchi important, nici un nerv, se înfipsese doar în carne. Pe scurt, nu existau temeri că rana ar putea avea urmări grave, doar dacă săgeata n-ar fi fost otrăvită.

Şi se întâmplă adesea ca indienii din Orinoco să-şi înmoaie săgeţile într-o licoare cunoscută sub numele de curaxe. Această licoare se compune din suc de mavacare, o liană din familia stricneelor, şi din câteva picături de venin de şarpe. E un produs negricios, strălucitor ca siropul, mult folosit de indigeni. Se pare chiar că odinioară indienii otomaques, citaţi în relatările lui Humboldt, îşi ungeau unghia degetului arătător în această substanţă şi transmiteau otrava printr-o simplă strângere de mână.

Dar, dacă sergentul Martial fusese atins de o săgeată înmuiată în curare, avea să se vadă în curând. Rănitul avea să-şi piardă îndată glasul, apoi mobilitatea membrelor, a feţei şi a toraxului, rămânând însă lucid până la moarte, care nu putea fi evitată.

Trebuia aşadar să se vadă dacă aceste simptome aveau să se producă în câteva ore.

După ce fu pansat, sergentul Martial n-avu încotro şi-i mulţumi lui Germain Paterne, deşi îl înfuria gândul că aveau să se stabilească relaţii mai strânse între cele două pirogi. Apoi căzu într-un fel de somnolenţă letargică, spre îngrijorarea tovarăşilor lui de drum.

Tânărul Jean se adresă lui Germain Paternel:

— Sunteţi liniştit în privinţa stării sale, sau nu... domnule?...

— Nu pot să mă pronunţ încă... răspunse Germain Paterne, în realitate, nu-i vorba decât de o rană uşoară... care se va închide de la sine... dacă săgeata n-a fost otrăvită... Să mai aşteptăm, în curând ne vom lămuri....

— Dragă Jean, interveni Jacques Helloch, nu-ţi pierde nădejdea... Sergentul Martial se va vindeca, se va vindeca

repede... Am impresia că, dacă ar fi fost vorba de curare, rana ar fi arătat încă de pe acum altfel...

— Aceasta-i şi părerea mea, Jacques, declară Germain Paterne. Când vom schimba pansamentul ne vom lămuri... şi unchiul dumitale... vreau să spun sergentul Martial...

— Să mi-l ţină Dumnezeu! murmură tânărul cu ochii în lacrimi.

— Da... dragă Jean... repetă Jacques Helloch, îl va ţine... Îngrijirile dumitale... ale noastre îl vor vindeca pe bătrânul oştean!... Îţi repet, ai încredere!

Şi îi strânse mâna lui Jean, care tremura într-a sa. Din fericire sergentul Martial dormea.

Domnii Miguel, Felipe şi Varinas — în timp ce pirogile înaintau în front, mânate de o briză puternică dinspre nord spre sud — primiră repede veşti despre rănit şi sperau că va scăpa cu bine.

De fapt, quivas foloseau adesea curare pentru a-şi otrăvi săgeţile şi sarbacanele[1]; dar nu era un obicei statornicit. Dealtfel, această otravă n-o puteau prepara decât «specialiştii» şi nu era întotdeauna uşor să se recurgă la priceperea lor. Aşadar, după toate probabilităţile, întâmplarea nu avea să aibă un deznodământ neplăcut.

Mai mult, dacă, împotriva tuturor aşteptărilor, starea sergentului Martial îi va impune câteva zile de odihnă, şi în condiţii mai bune decât cele de pe *Gallinetta*, va fi uşor să facă un popas în satul Atures, aflat la vreo şaizeci de kilometri în amonte de gura râului Meta.

Dealtfel, călătorii urmau să aştepte acolo cel puţin o săptămână, până când pirogile lor, de care se vor despărţi, vor izbuti să treacă numeroasele torente din acea parte a fluviului Orinoco. Şi cum vântul era favorabil, se putea presupune că satul Atures le va apărea înaintea ochilor în ziua următoare.

Pânzele fură întinse în aşa fel încât pirogile să înainteze cu maximă viteză, şi, dacă briza se menţinea, aveau să parcurgă până seara mai mult de jumătate din drum.

În cursul dimineţii, Jacques Helloch şi Germain Paterne veniră de trei, patru ori să vadă cum îi merge sergentului Martial.

După-amiază, pe la ora unu, când sergentul se trezi, îl văzu lângă el pe tânărul Jean şi-l salută cu un zâmbet cald. Dar, zărindu-i şi pe cei doi francezi alături de el, nu se putu stăpâni să nu se încrunte oarecum.

— Tot mai aveţi dureri?... îl întrebă Germain Paterne.

— Eu... domnule... zise sergentul Martial, ca şi când ar fi fost jignit de o asemenea întrebare, câtuşi de puţin!... O simplă zgârietură... o bubiţă!... Doar nu credeţi că am o piele de femeiuşcă!... Mâine nici n-o să se mai vadă şi, dacă n-aveţi nimic

[1] Sarbacană, ţeavă de suflat proiectile mici.

împotrivă, am să vă duc pe umăr!.... Dealtfel, am de gând să mă ridic...

— Nu... vei rămâne culcat, domnule sergent, spuse Jacques Helloch... Aşa a ordonat medicul....

— Unchiule, interveni tânărul Jean, doar nu vei nesocoti ordinul... şi în curând nu vei avea decât să le mulţumeşti acestor domni pentru îngrijirile date....

— Bine... bine! murmură sergentul Martial, mârâind ca un buldog sâcâit de o potaie.

Germain Paterne îi schimbă apoi pansamentul şi constată că rana nu era câtuşi de puţin infectată. Nu încăpea îndoială că, dacă săgeata ar fi fost otrăvită, efectul otrăvii ar fi şi început să se arate.

În momentul acela, rănitul ar fi fost atins fizic, dacă nu şi moral, de o paralizie parţială.

— Aşa... sergent... merge mai bine... declară Germain Paterne.

— Şi în câteva zile va fi totul foarte bine! adăugă Jacques Helloch. Apoi se întoarseră pe piroga lor care naviga alături de *Gallinetta*.

— Atâta mai lipsea!... mormăi sergentul Martial. Iată-i instalaţi aici... pe cei doi francezi....

— Ce vrei, unchiule... răspunse Jcan potolindu-l. N-ar fi trebuit să te laşi rănit...

— Nu, desigur, n-ar fi trebuit, şi asta... din vina mea... da, a mea... un recrut... un nepriceput... care nu ştie nici să facă de gardă!...

Când se lăsă amurgul şi malurile fluviului începură să se întunece, pirogile ajunseră la barajul Vivoral unde aveau să se adăpostească peste noapte. De acolo se şi auzeau, confuze şi îndepărtate, vuietele dinspre raudals Atures.

Cum mai exista încă primejdia de a fi atacaţi de niscaiva quivas, s-au luat cele mai straşnice măsuri de prevedere. Căpitanul Valdez nu-i lăsă pe oamenii săi să se culce înainte de a-i desemna pe cei care aveau să stea de pază în prima tură. Aceleaşi măsuri au fost luate şi de Martos şi Parchal pe celelalte două pirogi, între altele, armele, carabinele, revolverele au lost pregătite, reîncărcate.

Nici o alertă nu le-a tulburat însă timpul de odihnă, iar sergentul Martial a dormit neîntors. Când Germain Paterne i-a schimbat de dimineaţă pansamentul, a constatat că rana era pe cale să se vindece. Peste câteva zile avea să se cicatrizeze. Nu mai exista nici o teamă că se vor ivi consecinţe ale îngrozitoarei curare. Timpul rămăsese frumos, briza răcoroasă şi favorabilă. În depărtare se profilau munţii de pe cele două maluri între care se intercalau raudals Atures.

În locul acela insula Vivoral împarte fluviul în două braţe ale căror ape cad în torente furioase. De obicei, când etiajul este în

descreştere, stâncile din albia fluviului ies la suprafaţă şi nu se poate trece fără a transporta încărcătura pe uscat până la cealaltă extremitate a insulei.

Această operaţie, îndelungată şi obositoare, nu a fost necesară acum; trase de-a lungul malului cu ajutorul espillei, pirogile putură trece de capătul din amonte. În felul acesta au câştigat câteva ore şi au revenit la navigarea obişnuită când soarele se revărsa la orizont cu câteva grade deasupra colinelor de la Cataniapo, de pe malul drept.

În cursul dimineţii au navigat uşor de-a lungul malului, pe la poalele colinelor, iar către prânz s-au oprit în sătucul Puerto-Real. Frumos nume pentru un port fluvial cu câteva colibe de paie risipite ici-colo şi numai unele dintre ele locuite.

De acolo se începe de obicei transportul pe uscat al încărcăturii de pe ambarcaţii, până în satul Atures, situat cu cinci kilometri mai sus. De aceea guahibos se grăbesc să găsească astfel de ocazii de a câştiga câţiva piaştri. După ce se face învoiala, iau bagajele în spinare, iar călătorii îi urmează, lăsându-le marinarilor sarcina grea de a-şi trage pirogile prin torente.

Acel raudal era un fel de culoar între munţii abrupţi ai malului, lung de zece kilometri. Apele, înfuriate de îngustimea defileului spre care le îndruma înclinarea lor, deveneau tumultuoase. Dealtfel natura nu le-a asigurat o trecere liberă. Albia fluviului «în scară», cum spune Humboldt, este barată de cornişe, care, transformă torentele în cataracte. Peste tot răsar piscuri ca nişte boschete înverzite, stânci care par sferice şi dau impresia că-şi păstrează starea de stabilitate doar printr-o derogare de la legea echilibrului. Denivelarea fluviului între amonte şi aval este de nouă metri. Prin această sită care se întinde de la un baraj la altul, printre blocurile de piatră presărate ici-colo, deasupra pragurilor de nisip gata oricând să se deplaseze, trebuie trase bărcile. E o adevărată târâre pe pragurile de granit şi, cum circumstanţele climatice sunt atât de puţin prielnice, manevra aceasta cere mult timp şi mult efort.

Se înţelege că în primul rând trebuie să se descarce ambarcaţiile. Nici una n-ar putea să treacă aceste raudals fără a fi în primejdie să-şi piardă încărcătura. Şi aşa, goale, e de mai mare mirarea cum izbutesc să le treacă; multe dintre ele s-ar scufunda sau s-ar stărâma, dacă marinarii nu le-ar conduce cu o uimitoare pricepere prin mijlocul vâltorilor.

Aşadar, cele trei pirogi au fost descărcate. S-au dus tratative cu guahibos pentru transportarea bagajelor până în satul Atures.

Plata pe care o cer se face de obicei în stofe, bibelouri de duzină, ţigări, rachiu. E drept însă că nu refuză nici piaştrii, şi preţul ce li s-a oferit pentru cărarea lucrurilor din cele trei pirogi păru să le convină.

Distanţa dintre Puerto-Real şi satul Atures nu era decât de cinci kilometri, aşa că o puteau străbate uşor în câteva ore, deşi le îngreunau mersul bagajele destul de stânjenitoare, ustensilele, păturile, valizele, îmbrăcămintea, muniţiile, instrumentele de cercetare ale lui Jacques Helloch, ierbarele, cutiile şi aparatele de fotografiat ale lui Germain Paterne. Dar nu aceasta era problema. Sergentul Martial putea oare să meargă atâta drum pe jos? ...Nu trebuia, din cauza rănii, să fie transportat pe targă până în sat?....

Nu! Bătrânul oştean nu era o femeiuşcă, după cum tot spunea, şi un pansament la umăr nu-l împiedica să mişte picioarele. Rana nu îl durea deloc. Când Jacques Helloch îi întinse braţul, ca să se sprijine, îi răspunse:

— Mulţumesc, domnule... Am să merg vitejeşte, fără ajutorul nimănui.

Tânărul Jean îi aruncă o privire lui Jacques Helloch, din care se înţelegea că e mai bine să nu-l irite pe sergentul Martial, chiar dacă i se propunea ceva din bunăvoinţă.

Micul grup se despărţi de marinarii care urmau să tragă pirogile în amonte, prin vâltoarea torentelor. Căpitanii Valdez, Martos şi Parchal făgăduiră să nu piardă timpul, şi se putea avea încredere în râvna lor.

Călătorii părăsiră Puerto-Real pe la ora unsprezece şi jumătate dimineaţa.

Nu era necesar «să meargă vitejeşte», aşa cum declarase sergentul Martial că e gata s-o facă. Jacques Helloch şi tovarăşii lui de drum avuseseră prevederea să mănânce mai întâi de prânz, aşa că, fără să se grăbească, puteau să ajungă în satul Atures înainte de ora cinei.

Drumul sau mai degrabă poteca se întindea de-a lungul malului drept. Faptul acesta îi scutea să treacă fluviul, fiindcă satul se afla pe aceeaşi parte. În stânga se înălţa taluzul aproape perpendicular al colinelor care se ţineau lanţ până în amonte de raudals. Uneori pe potecă abia de putea trece o singură persoană, aşa că micul grup mergea în şir.

Guahibos se aflau în frunte. La câţiva paşi după ei veneau domnul Miguel şi colegii săi. Urmau apoi Jacques Helloch, Jean de Kermor şi sergentul Martial. Germain Paterne forma ariergarda.

Când lăţimea malului le îngăduia, mergeau câte doi sau câte trei. Tânărul Jean, sergentul Martial şi Jacques Helloch se aflau atunci în acelaşi rând.

Hotărât lucru, Jacques Helloch şi Jean deveniseră prieteni şi, cel puţin dacă nu erai un bătrân încăpăţânat, care scânceşte mereu, această prietenie n-avea de ce să te supere....

Între timp, Germain Paterne, cu valoroasa lui cutie pe spate, se oprea de câte ori o plantă îi stârnea curiozitatea. Tovarăşii lui de

drum, care se îndepărtau, îl strigau insistent, dar el nu se grăbea să le dea ascultare.

A vâna în astfel de condiţii nici nu putea fi vorba, doar dacă nu se ivea vreun prilej de a urca vreo sută de paşi mai sus, în strâmtele trecători dintre cerros.

Şi faptul acesta se întâmplă, spre imensa satisfacţie a domnului Miguel, dar şi spre suprema durere a unei maimuţe urlătoare - prima pe care a avut norocul să o doboare.

— Felicitările mele, domnule Miguel, felicitările mele! strigă Jacques Helloch când unul din guahibos, care se despărţise de ai săi, aduse animalul.

— Vă mulţumesc, domnule Helloch, şi vă promit că pielea acestui animal, după ce ne vom întoarce, va fi expusă la Muzeul de ştiinţe naturale cu inscripţia: «*Împuşcat de domnul Miguel, membru al Societăţii de Geografie din Ciudad-Bolivar*».

— Aşa şi se cuvine, adăugă domnul Felipe.

— Bietul animal! zise Jean, privind maimuţa urlătoare întinsă pe jos, cu inima străpunsă de un glonţ.

— Da, bietul... dar constituie o mâncare excelentă... aşa se zice... replică Germain Paterne.

— Într-adevăr, domnule, afirmă domnul Varinas. Vă veţi da singuri seama, deseară, când vom ajunge la Atures. Maimuţa aceasta va fi mâncarea de bază a cinei noastre....

— N-ar însemna un fel de antropofagie?... zise în glumă Jacques Helloch.

— Oh, domnule Helloch!... interveni Jean. Între o maimuţă şi un om....

— Ei aş! Diferenţa nu-i chiar atât de mare, dragă Jean!... N-am dreptate, sergent?....

— Într-adevăr... şi maimuţa şi omul ştiu să se strâmbe! răspunse sergentul Martial, care-şi demonstra perfect afirmaţia chiar în clipa aceea.

Se găseau şi păsări de vânat, raţe, porumbei gulerați şi altele, o mulţime de zburătoare acvatice, mai ales pavas, un fel de găini cu deschizătura aripilor mare. Dar, deşi uşor de doborât, ar fi fost greu de adunat, fiindcă ar fi căzut în vârtejul torentelor.

Orinoco are într-adevăr un aspect straniu când apele lui vijelioase se reped în raudal Atures, cel mai lung şi poate cel mai puţin navigabil din tot cursul său. Imaginaţi-vă vuietul asurzitor al cataractelor, pulberea de vapori care le învăluie, trunchiurile de copaci smulse de pe maluri de violenţa torentului, duse de curent, izbite de stâncile ieşite din apă, bucăţi de faleză care se desprind fără veste şi pot oricând să se prăbuşească odată cu poteca îngustă care se întinde de-a lungul lor. E de mirare cum pot pirogile să-l treacă fără să-şi fărâme scândurile flancurilor sau cele care alcătuiesc fundul. În realitate, călătorii de pe *Gallinetta*, *Moriche* şi *Maripare* n-aveau să-şi găsească liniştea în

această privinţă decât în clipa când aveau să-şi vadă ambarcaţiile în portul Atures.

Micul grup, al cărui drum n-a fost întrerupt de nici un incident ori accident, ajunse puţin după ora două după-amiază în sat.

Pe vremea aceea, Atures era la fel cum îl găsise exploratorul francez cu cinci ani înainte, la fel cum avea să rămână fară îndoială şi în viitor dacă ţinem seama de pronosticurile lui Elisee Reclus privitoare la satele din Orinoco mijlociu. Până a ajunge la San-Fernando, călătorii de pe cele trei pirogi n-aveau să întâlnească nici un târguşor cât de cât important. Şi, de la San-Fernando încolo, era aproape pustiu, chiar în vastele bazine ale lui Rio Negro şi Amazonului.

Şapte, opt colibe alcătuiau tot Atures, vreo treizeci de indieni, întreaga sa populaţie. Acolo indigenii se mai ocupau cu creşterea vitelor, dar în amonte de fluviu în zadar ai mai fi căutat llaneros cu o astfel de îndeletnicire. Nu se vedeau decât cornute în trecere când venea vremea «transhumanţei».

Domnul Miguel şi cei doi colegi ai săi, sergentul Martial şi Jean, Jacques Helloch şi Germain Paterne trebuiră aşadar să se mulţumească cu nişte colibe de paie mai puţin dărăpănate, unde fiecare grup putu să se instaleze de bine, de rău.

Până la urmă, deşi satul nu le oferea nici un confort, deşi regretau ruful de pe pirogi, se bucurau totuşi de un mare avantaj. Nu exista nici un ţânţar! De ce o luaseră la goană insectele acelea insuportabile?... Nu se ştia. Nici Germain Paterne nu putea să-şi explice. Lucru cert este doar că, peste noapte, sergentul Martial nu mai trebui să-şi adăpostească nepotul sub obişnuitul toldo.

Totuşi, dacă nu erau ţânţari, se aflau o mulţime de niguas, specie de căpuşe din ţările tropicale, care îi făceau să sufere mult mai ales pe indienii de pe malurile acestei părţi a fluviului.

De fapt, indigenii aceştia merg desculţi şi înţepăturile căpuşelor sunt foarte dureroase. Niguas intră pe sub piele şi produc o umflătură, nu se pot scoate decât cu ceva ascuţit, iar operaţia aceasta e dificilă şi dureroasă.

E de prisos să spunem că la cină — care a avut loc în comun, sub un pâlc de arbori — maimuţa urlătoare vânată de domnul Miguel şi friptă la foc domol a constituit mâncarea de bază...

— Ei, exclamă domnul Felipe, nu-i o friptură dintre cele mai gustoase?

— E excelent acest cvadruman, afirmă domnul Miguel. Ar merita să deţină un loc de frunte la mesele europenilor!

— Sunt de aceeaşi părere, răspunse Jacques Helloch. Ar trebui să expediem câteva duzini restaurantelor din Paris...

— De ce n-ar fi la fel de bune ca vaca, boul sau oaia, zise Germain Paterne, de vreme ce se hrănesc numai cu vegetale al căror miros e atât de delicat?...

— Numai că, interveni domnul Varinas, e greu să le aduci atât de aproape încât să tragi în ele cu folos.

— Tot ne pricepem oarecum, răspunse domnul Miguel, întrucât, o repet, aceasta e prima...

— După care trebuie să urmeze a doua, domnule Miguel, zise Jacques Helloch. Dacă tot suntem nevoiţi să rămânem câteva zile în satul acesta, să vânăm maimuţe. Vii şi dumneata, Jean, nu-i aşa?

— Nu mă socotesc demn să vă însoţesc, răspunse tânărul, mulţumind cu un gest. Dealtfel, unchiul meu nu mi-ar îngădui... cel puţin, fără el...

— Desigur că nu i-aş îngădui! confirmă sergentul Martial, foarte bucuros că nepotul său i-a dat prilejul să refuze propunerea compatriotului lor.

— De ce?... insistă Jacques Helloch. Vânătoarea aceasta nu prezintă nici o primejdie...

— Oricum e primejdios să te aventurezi în pădurile acestea care nu sunt populate numai de maimuţe, după cum presupun, răspunse sergentul Martial.

— Într-adevăr... se pot întâlni şi urşi... câteodată... zise domnul Felipe.

— Oh, nişte urşi blânzi, interveni Germain Paterne, care nu se dau niciodată la om şi care se hrănesc numai cu peşte şi miere!

— Dar tigrii... leii... ozeloţii... şi ei se hrănesc numai cu miere?... ripostă sergentul Martial, hotărât să nu cedeze.

— Fiarele acestea sunt rare, zise domnul Miguel, şi nu dau niciodată târcoale satelor, în schimb maimuţelor le place să se zbenguie în preajma locuinţelor.

— În orice caz, spuse atunci domnul Varinas, în târguleţele din Orinoco există un mijloc foarte simplu de a prinde maimuţele, fără a le urmări, chiar fără a ieşi din colibă.

— Care?... întrebă Jean.

— Se pun la marginea unei păduri câteva tigve, se fixează bine pe pământ şi li se face câte o gaură prin care maimuţa poate să-şi bage mâna când e deschisă, dar nu mai poate să o scoată când o ţine pumn. În interiorul tigvei se introduce o fructă care să o ademenească. Maimuţa o vede, o simte, pofta îi dă ghes, bagă mâna prin gaură, apucă prada şi, cum pe de o parte nu vrea să-i dea drumul, iar pe de alta nu poate să scoată mâna făcută pumn, s-a prins...

— Cum, exclamă sergentul Martial, nu-i trece prin minte să renunţe ?...

— Nu... nu-i trece prin minte, răspunse domnul Varinas.

— Şi se mai pretinde că maimuţele sunt foarte inteligente şi şirete...

— Desigur, dar lăcomia lor e mai tare decât inteligenţa, spuse domnul Felipe.

— Netrebnice lighioane!

Fără îndoială, cvadrumanele care se lasă astfel prinse în cursă merită acest calificativ. Şi totuşi metoda descrisă de domnul Varinas este adesea aplicată cu succes în pădurile din preajma fluviului Orinoco.

Dar călătorii trebuiau să-şi umple timpul în cele câteva zile de popas în satul Atures, până la sosirea pirogilor. Tânărul Jean povesti chiar cum, cu şase ani înainte, compatriotul său, aşteptase acolo unsprezece zile — atât durase până când piroga sa izbutise să treacă raudal Atures. De data aceasta, apele fiind mari, poate că pirogile lor, plecate în aceeaşi dimineaţă din Puerto-Real, nu aveau nevoie de atâta timp.

În orice caz, cât dură popasul, Jean de Kermor şi sergentul Martial nu-i însoţiră pe cei trei venezueleni şi pe cei doi francezi care colindară locurile din jurul satului. Vânătorii nu întâlniră nici o fiară sau, cel puţin, cele pe care le văzură n-au încercat să-i atace. Doar un tapir a fost rănit de un glonţ pornit din puşca lui Jacques Helloch, dar s-a îndepărtat înainte de a-i urma al doilea care, fără îndoială, l-ar fi doborât la pământ.

În schimb vânătorii au avut ocazia să împuşte cât pofteau pecari, cerbi, hydrochoerus, o specie de rozători, pentru a-şi împrospăta proviziile. Ceea ce nu se consuma se punea la uscat sau la afumat, după sistemul indian, pentru a avea o rezervă suficientă de carne în restul drumului.

Între timp domnii Miguel, Varinas şi Felipe, Jacques Helloch şi Germain Paterne făcură excursii mai lungi, până la celebrele grote din regiunea Atures, la Punta Cerro, apoi până la insula Cucuritale, unde se găsesc urmele trecerii pe acolo a nefericitului doctor Crevaux şi, în sfârşit, la cerro de Los Muertos, ale cărui grote sunt folosite ca cimitir de indieni piaroas. Domnul Miguel şi tovarăşii lui de drum merseră chiar vreo doisprezece kilometri spre sud-est ca să vadă Cerro Pintado, un bloc de porfir, înalt de două sute cincizeci de metri, pe care indienii au reuşit să-l împodobească, pe la mijloc, cu inscripţii gigantice, cu desene reprezentând un miriapod, un om, o pasăre şi un şarpe lung de peste trei sute de picioare.

Poate că Germain Paterne ar fi preferat să culeagă câteva plante rare de la poalele Muntelui-Pictat — ar fi fost mai indicat să i se spună Muntele-Gravat — dar, spre marele lui regret, cercetările i-au fost zadarnice.

E de înţeles că excursioniştii se întorceau din lungile lor incursiuni oarecum obosiţi. Căldura era neînchipuit de mare, şi nici desele furtuni, care izbucneau cu violenţă, nu izbuteau să o mai domolească.

Aşa îşi petreceau timpul în satul Atures. Cele două mese zilnice îi adunau pe toţi la un loc. Îşi povesteau întâmplările de peste zi. Lui Jean îi plăceau foarte mult istorisirile de vânătoare ale lui

Jacques Helloch, care avea grijă întotdeauna să abată gândurile tânărului de la tristele preocupări ce-l aşteptau. Şi cât îşi dorea ca Jean să obţină la San-Fernando informaţii exacte referitoare la colonelul de Kermor şi să nu fie obligat să se avânte în noi şi primejdioase aventuri!

După aceea, seara, tânărul citea cu glas tare diferite pagini din ghidul său favorit, dar mai ales acelea în care era vorba de Atures şi împrejurimile sale. Domnul Miguel şi colegii săi erau uimiţi de exactitudinea, de precizia informaţiilor exploratorului francez în ceea ce privea cursul fluviului Orinoco, obiceiurile diferitelor triburi indiene, particularităţile locurilor unde trăiau, datinile populaţiei Uaneros cu care avea legături.

Într-adevăr, dacă Jean de Kermor ar fi fost nevoit să-şi extindă expediţia până la izvoarele fluviului, nu putea decât să tragă mari foloase din informaţiile atât de precise ale compatriotului său.

În sfârşit, în ziua de 9 septembrie, pe la prânz, Germain Paterne, care strângea plante pe mal, în faţa satului, se întoarse strigându-şi tovarăşii de drum.

Cum în ziua aceea nu-şi propuseseră să facă nici o excursie, erau cu toţii adunaţi în coliba principală a satului şi aşteptau ora prânzului.

Când auzi strigătele, Jacques Helloch se şi repezi afară.

Ceilalţi îl urmară, crezând că Germain Paterne cere ajutor, că-l încolţiseră cine ştie ce sălbăticiuni sau că dăduse peste o bandă de quivas prin împrejurimile satului.

Germain Paterne se întorcea singur, cu cutia pe spate, făcând gesturi largi.

— Ei, ce s-a întâmplat?... îi strigă Jacques Helloch.

— Pirogile noastre, prieteni!

— Pirogile noastre?... se miră domnul Miguel.

— Au şi venit?!... exclamă domnul Felipe.

— Dacă sunt la o jumătate de kilometru.

Toţi o luară atunci la fugă, coborând malul stâng al fluviului şi, la o cotitură, zăriră pirogile pe care echipajele le trăgeau de-a lungul malului cu ajutorul espillei.

Curind călătorii se putură face auziţi de căpitani, care, în picioare, la pupa ambarcaţiei, ţineau direcţia, ca să nu devieze din pricina remorcării.

— Dumneata eşti... Valdez?... întrebă sergentul Martial.

— Chiar eu, sergent, şi, după cum vezi, tovarăşii mei mă urmează.

— Nici o stricăciune?... întrebă domnul Miguel.

— Nici una, răspunse Valdez, dar ne-am chinuit mult.

— În sfârşit, iată-vă ajunşi... îi zise Jacques Helloch căpitanului de pe Moriche.

— Da... şi în şapte zile... ceea ce rar se întâmplă când e vorba să treci raudal Atures.

Parchal avea dreptate, dar, trebuie să recunoaştem, banivas sunt nişte marinari excelenţi. Meritau toată lauda pentru îndemânarea şi râvna lor. Oamenii aceia cumsecade se arătară cu atât mai sensibili la elogiile călătorilor, cu cât aceste elogii au fost însoţite de câţiva piaştri în plus — pentru destoinicie.

XII UNELE OBIECŢII ADUSE DE GERMAIN PATERNE

Cele trei pirogi plecară a doua zi, îndată după ivirea zorilor. Fuseseră reîncărcate în ajun, după-amiază şi, cum nu suferiseră nici o stricăciune în timp ce trecuseră de raudal Atures, călătoria putea fi reluată fără întârziere.

Ce-i drept, între Atures şi târguşorul San-Fernando, călătorii aveau să fie poate mai puţin favorizaţi. Vântul, care părea să slăbească, poate că nu avea să fie de ajuns de puternic pentru a purta pirogile împotriva curentului. Cel mult le va ajuta să-i ţină piept. Dar cum briza sufla încă dinspre nord, variind doar puţin dinspre est spre vest, pânzele fură ridicate; când se va dovedi necesar, se va recurge la espilla şi la palancas.

E de la sine înţeles că fiecare grup şi-a reluat locul în piroga sa — sergentul Martial şi Jean de Kermor în *Gallinetta*, domnii Miguel, Varinas şi Felipe în *Maripare*, iar Jacques Helloch şi Germain Paterne în *Moriche.*

Pe cât era posibil, se naviga în linie şi de cele mai multe ori — sergentul Martial constata acest lucru mormăind în barbă — *Moriche* se afla bord în bord cu *Gallinetta*, ceea ce le îngăduia călătorilor să stea de vorbă, iar ei nu scăpau ocazia.

În cursul dimineţii pirogile nu înaintară decât cinci kilometri în amonte. La început au fost nevoiţi să treacă prin labirintul de insuliţe şi recife care împânzeau fluviul până mai sus de Atures. Nu se putea nici măcar menţine o orientare constantă a pânzelor. Între şenalele strâmte apele erau repezi şi manevrarea pirogilor cerea mari eforturi.

Când flotila ajunse la travers de cerro Los Muertos, albia fluviului deveni mai netedă. După ce se apropiară de malul drept, unde curentul era mai slab, pirogile putură să se folosească într-o oarecare măsură de briză.

Pe malul opus, în depărtare, se înălţa Cerro Pintado pe care domnul Miguel şi tovarăşii săi fuseseră să-l vadă. Bizarul masiv,

după cum se putea observa acum, domina vastele câmpii frecventate de indienii guahibos.

În timp ce soarele cobora spre orizont, vântul se domolea încetul cu încetul, schimbându-şi direcţia spre nord-est, iar pe la ora cinci seara încetă cu totul.

Pirogile navigau atunci în apropiere de raudal Garcita. La sfatul căpitanului Valdez, călătorii se pregătiră să poposească acolo, fiind un loc bun de adăpost pentru o noapte.

În ziua aceea nu parcurseseră decât vreo cincisprezece kilometri. A doua zi porniră la drum de cum se revărsară zorile.

Raudal Garcita îl trecură uşor. E navigabil tot anul şi nu impune nici o transbordare. În luna aceea, dealtfel, Orinoco, având un debit maxim, era destul de adânc pentru ambarcaţiile cu fundul plat. Totuşi apele începeau să scadă, de vreme ce era pe la mijlocul lunii septembrie, şi sezonul secetos avea să-i micşoreze în curând etiajul.

E drept însă că ploile erau încă abundente şi frecvente. Nu-i cruţaseră pe călători de când plecaseră şi bieţii de ei mai aveau să îndure averse torenţiale până să ajungă la San-Fernando. În ziua aceea rafale nesfârşite îi obligară să se retragă sub ruf. De fapt briza tindea mai curând să se intensifice — ceea ce nu putea să-i supere.

Seara, la un cot al fluviului care se îndrepta spre est, între malul drept şi o insulă, insula Rabo Pelado, pirogile aruncară parâmele într-un loc destul de ferit.

De la ora şase la ora şapte vânătorii cutreierară marginea insulei acoperită în întregime de un desiş aproape de nepătruns. Împuşcară vreo şase gabiotas, nişte palmipede nu prea de soi, de mărimea porumbeilor, care fură servite seara, la cină.

În plus, la reîntoarcere, Jacques Helloch doborî dintr-un foc un caiman[1] din aceia tineri, numiţi de indieni «babas», a căror carne o socotesc excelentă.

De fapt preparatul acesta culinar, acest sancocho, cum i se spune prin părţile locului, fu dispreţuit de convivi. Îl cedară marinarilor care se delectară cu el.

Numai Germain Paterne vru să guste, pentru că un naturalist n-are dreptul să facă mofturi şi trebuie să se sacrifice în folosul ştiinţei.

— Ei ?... îl întrebă Jacques Helloch.

— Ce să spun, răspunse Germain Paterne, prima îmbucătură nu e bună... dar a doua...

— A doua?...

— E dezgustătoare!

Sancocho fusese judecat şi condamnat fără apel.

---

[1] Specie de crocodil.

A doua zi au părăsit insula Rabo Pelado şi au reluat navigarea către sud-vest — direcţie în care se îndreaptă Orinoco până la raudal Guahibos. Toată ziua a plouat. Briza, bătând de la nord spre est, era intermitentă. Pânzele pirogilor când atârnau nemişcate de-a lungul catargelor, când se umflau şi se rotunjeau ca o anvelopă de aerostat.

Seara, Valdez legă parâmele în aval de insula Guayabo. Nu străbătuseră decât doisprezece kilometri, fiindcă adesea acţiunea vântului fusese inferioară celei a curentului.

A doua zi, după eforturi istovitoare, cele trei pirogi ajunseră la raudal Guahibos şi se opriră la gura braţului Carestia, care înconjură către malul drept o insulă lungă, adăpostindu-se în locul unde aceasta împarte cursul fluviului în două. Noaptea o petrecură în linişte după ce luară masa de seară, îmbogăţită cu o pereche de huccos, păsări acvatice, împuşcate pe malul insulei.

Acolo albia fluviului e sinuoasă, largă, dar presărată cu insule şi insuliţe. În plus, e tăiată de un baraj de unde apele cad în cascade zgomotoase. Priveliştea e de o sălbăticie superbă, una dintre cele mai frumoase poate care se întâlnesc pe cursul mijlociu al fluviului Orinoco.

Călătorii avură tot timpul să o admire, fiindcă le trebuiră câteva ore să treacă raudal Guahibos. Pirogile îl străbătură fără să fie necesară descărcarea lor, deşi de obicei se întâmpină mai multe greutăţi decât pe Garcita.

Pe la ora trei după-amiază, după ce navigară pe braţul dinspre malul stâng, ajunseră în satul Carestia, unde trebuiau să descarce pirogile pentru a le uşura trecerea peste raudal Maipures.

Reîncepură aşadar manevrele pe care le făcuseră la Puerto-Real. Indienii se angajară să ducă în spate bagajele şi îi însoţiră pe călători până la Maipures, unde ajunseră înainte de ora cinci seara.

Dealtfel, distanţa dintre Carestia şi Maipures nu e decât de şase kilometri, iar poteca ce se întindea de-a lungul falezei se putea străbate uşor.

La Maipures trebuiau să aştepte sosirea pirogilor *Gallinetta*, *Maripare* şi *Moriche*, care aveau nevoie de cel puţin trei, patru zile pentru a-i ajunge din urmă.

De fapt, raudal Maipures e mai scurt decât cel de la Atures, dar obstacolele ce le ridică sunt poate dintre cele mai grele. În orice caz, denivelarea apelor devine şi mai mare — aproximativ doisprezece metri pe un parcurs de şase kilometri. Dar se puteau bizui pe zelul şi priceperea echipajelor. Aveau să facă tot ce era omeneşte posibil pentru a câştiga timp.

În fond, nu le trebuiseră nici cinci zile pentru a parcurge cei şaizeci de kilometri dintre principalele raudals din acea parte a fluviului Orinoco.

Indienii maipures, de la care provenea denumirea satului, erau un trib vechi, constând acum din câteva familii, cu trăsăturile caracteristice profund modificate din pricina încrucişării cu alte rase. Satul, situat la poalele unor faleze dure de granit, foarte impresionante, se compunea doar din vreo zece, douăsprezece colibe.

Micul grup de călători avea să poposească acolo câteva zile şi să trăiască în condiţii aproape identice cu cele din satul Atures.

Dealtfel era pentru ultima oară când se cerea să-şi părăsească pirogile înainte de a ajunge la San-Fernando. Până la târguşorul acela, fluviul nu mai era curmat de torente care să impună pe de o parte debarcarea călătorilor şi a bagajelor, pe de altă parte, târârea ambarcaţiilor pe praguri stâncoase peste care trec vijelios apele. Aşadar, cel mai bun lucru era să aibă răbdare, fără a cârti împotriva acestui fapt, ceea ce şi făcură, indiferent de protestele sergentului Martial care ardea de nerăbdare să ajungă la San-Fernando.

La Maipures nu-şi puteau petrece timpul făcând excursii ca în regiunea de şes din jurul lui Cerro Pintado. Se mulţumiră să vâneze şi să culeagă plante pentru studiu. Tânărul Jean, însoţit de sergentul Martial, luă parte cu mare interes la plimbările ştiinţifice ale lui Germain Paterne, în timp ce vânătorii se îngrijeau de nevoile zilnice.

Era util, chiar necesar, fiindcă proviziile făcute la Urbana ca şi cele din vânătorile precedente s-ar fi terminat, dacă s-ar fi produs vreo întârziere, şi altă posibilitate de aprovizionare nu mai exista până la sfârşitul călătoriei.

Iar de la Maipures la San-Fernando, având în vedere cursul neregulat al fluviului, puteau să fie cam o sută treizeci, o sută patruzeci de kilometri.

În sfârşit, în ziua de l8, după-amiază, cele trei pirogi ajunseră în sat, după ce urmaseră malul stâng, pe care era situat. Prin aşezarea lui, satul nu aparţinea Venezuelei, ci Columbiei. Dar, calea de halaj, de remorcare, a acestui mal se pare că a fost declarată neutră.

După cum se vede, Valdez şi tovarăşii lui îşi dăduseră toată străduinţa, de vreme ce trecuseră raudal Maipures în cinci zile. Pirogile fură încărcate în aceeaşi după-amiază, iar a doua zi, în l9 dimineaţa, porniră iar la drum.

Era o zi ploioasă şi tot timpul flotila mai avu încă de navigat printre nenumărate insuliţe şi stânci care împănau albia fluviului. Vântul sufla dinspre vest, aşa că nu le uşura înaintarea, dar chiar dacă ar fi bătut dinspre nord, tot nu le-ar fi fost de ajutor, fiindcă erau mereu obligaţi să schimbe direcţia pentru a trece pe diferitele şenale.

Mai sus de gura râului Sipapo se află un mic raudal, numit Sijuaumi, pe care îl trecură doar în câteva ore, fără a fi nevoiţi să debarce.

Totuşi, datorită diverselor piedici, pirogile nu putură să înainteze decât până la gura râului Vichada, unde se pregătiră de înnoptat.

În locul acela, cele două maluri ale fluviului aveau un aspect izbitor de diferit. Spre est solul era frământat de umflături, de bancos uniforme, de coline scunde care se uneau cu munţii al căror profil îndepărtat îl luminau atunci ultimele raze ale soarelui gata să apună. Spre vest, dimpotrivă, se întindeau şesuri vaste, udate de apele negre ale râului Vichada, care veneau din llanos columbiene şi măreau considerabil debitul fluviului Orinoco.

Jacques Helloch se aştepta probabil să înceapă o discuţie între domnii Felipe şi Varinas în legătură cu Vichada, fiindcă ar fi putut fi considerat braţul principal al fluviului cu tot atâta îndreptăţire ca Guaviare sau Atabapo. Dar nu se întâmplă aşa. Cei doi adversari se apropiau de locul unde se afla confluenţa cursurilor lor de apă favorite. Atunci era momentul să înceapă disputa, la faţa locului şi în cunoştinţă de cauză.

A doua zi înaintară vreo douăzeci de kilometri. Era mai uşor de navigat pe această porţiune a fluviului, lipsită de stânci. Căpitanii putură, câteva ore, să se folosească de pânze şi să se apropie, în condiţii mai puţin obositoare, de satul Mataweni, situat pe malul stâng, nu departe de râul cu acelaşi nume.

Se zăreau vreo zece, douăsprezece colibe de ale indienilor guahibos care locuiau în ţinuturile din vecinătatea fluviului Orinoco, mai ales în cele de pe malul stâng. Dacă ar fi dispus de timp şi ar fi urcat în susul râului Vichada, călătorii ar fi întâlnit câteva sate locuite de aceşti indieni blânzi din fire, harnici, inteligenţi, care făceau comerţ cu manioc cu negustorii din San-Fernando.

Ba chiar, dacă Jacques Helloch şi Germain Paterne ar fi fost singuri, poate că ar fi făcut escală la gura acestui afluent, aşa cum procedaseră la Urbana cu câteva săptămâni în urmă. E drept că excursia lor prin sierra Matapey era cât pe ce să se sfârşească prost. Totuşi, când *Moriche* legă parâmele de malul râpos al râului Mataweni, alături de *Gallinetta*, Germain Paterne socoti de cuviinţă să-şi formuleze propunerea în felul următor:

— Dragă Jacques, spuse, dacă nu mă înşel, am primit din partea ministrului Instrucţiunii publice misiunea de a întreprinde cercetări ştiinţifice pe fluviul Orinoco...

— Adică, ce vrei să zici?... întrebă Jacques Helloch, destul de surprins.

— Mă întreb, Jacques.,. Oare această misiune are ca obiect numai fluviul Orinoco?...

— Orinoco şi afluenţii lui...

— Ei bine, ca să spun lucrurilor pe nume, am impresia că, de când am plecat din Urbana, neglijăm oarecum afluenţii acestui fluviu superb...

— Aceasta-i părerea ta?...

— Gândeşte-te, dragă prietene, am mers noi în susul râurilor Suapure, Pararuma şi Parguaza, de pe malul drept?

— N-aş crede.

— Am trecut noi, cu piroga noastră, prin albia râului Meta, de pe malul stâng al fluviului, a râului Meta care e cel mai important afluent al marelui fluviu venezuelean?...

— Nu, am trecut de gura râului Meta, fără să pătrundem în apele lui.

— Dar rio Sipopo?...

— Am nesocotit rio Sipopo.

— Dar rio Vichada?...

— Nu ne-am îndeplinit nici o îndatorire faţă de rio Vichada.

— Cum poţi să glumeşti, Jacques?...

— Pot, dragul meu Germain, fiindcă, la urma urmei, ar trebui să-ţi închipui că ceea ce n-am făcut la dus avem tot timpul să facem la întoarcere. Afluenţii tăi n-or să dispară, cred, nici măcar în sezonul cald nu seacă şi-i vom găsi la locul lor, când vom coborî superbul fluviu...

— Jacques... Jacques... când vom avea onoarea de a fi primiţi de ministrul Instrucţiunii publice...

— Ei bine, naturalistule, atunci îi vom spune înaltului funcţionar: dacă am fi fost singuri, domnule ministru, am fi făcut fără îndoială aceste excursii la urcarea fluviului Orinoco, dar am fost în grup... am avut tovarăşi de drum minunaţi... şi ni s-a părut că e preferabil să navigăm în convoi până la San-Fernando.

— Unde vom poposi câtva timp, presupun... zise Germain Paterne.

— Până când se va elucida problema râurilor Guaviare şi Atabapo, răspunse Jacques Helloch, deşi îmi pare de netăgăduit opinia domnului Miguel. În orice caz, vom avea ocazia minunată de a studia aceşti doi afluenţi în compania domnilor Felipe şi Varinas. Fii sigur că misiunea noastră nu va avea decât de câştigat şi că ministrul Instrucţiunii publice ne va încununa cu cele mai oficiale felicitări.

Trebuie să spunem că Jean de Kermor, care se afla atunci singur pe *Gallinetta*, auzise conversaţia dintre cei doi prieteni. Nu comisese o indiscreţie şi, în fond, cele discutate nu aveau un caracter intim.

Era evident că, în ciuda tuturor piedicilor la care ar fi recurs sergentul Martial, Jacques Helloch, de când îl întâlnise pe Jean de Kermor, nu pierdea nici o ocazie de a-i dovedi o caldă simpatie. Tânărul îşi dăduse seama, fără îndoială, dar cum

răspundea el acestei simpatii?... Se alipise, cum era de aşteptat de la un băiat de vârsta lui, de compatriotul său atât de îndatoritor, care se interesa atât de mult de el, care dorea atât de fierbinte să-i reuşească planurile, care îl ajuta pe cât era cu putinţă?...

Nu, şi faptul acesta putea să pară destul de ciudat. Oricât de impresionat ar fi fost Jean, oricâtă recunoştinţă ar fi trebuit să-i dovedească, era extrem de reţinut faţă de Jacques Helloch — şi nu pentru că l-ar fi certat sergentul Martial dacă se comporta altfel, ci fiindcă avea o fire retrasă, vădind întotdeauna oarecare timiditate.

Când avea să vină clipa despărţirii, când Jean avea să părăsească San-Fernando, dacă trebuia să-şi continue cercetările, iar Jacques Helloch să pornească înapoi, fără îndoială că Jean avea să fie foarte întristat... Poate că avea să-şi spună chiar că, dacă Jacques Helloch i-ar fi fost călăuză, şi-ar fi atins mai degrabă ţinta.

Dealtfel, fusese foarte emoţionat când, la sfârşitul conversaţiei, la care trăsese bucuros cu urechea, îl auzise pe Jacques Helloch spunându-i prietenului său:

— Apoi, Germain, mai e şi tânărul acesta pe care întâmplarea ni l-a scos în cale şi a cărui soartă nu-mi e indiferentă... Ţie nu-ţi inspiră o adâncă simpatie?...

— Ba da, Jacques!

— Fiindcă, Germain, cu cât mă gândesc mai bine, cu atât mă tem mai tare că, deşi, pe bună dreptate, se lasă îndemnat de sentimentul filial pentru a întreprinde această călătorie, în curând va întâmpina greutăţi şi primejdii cărora n-o să le poată face faţă! Dacă va culege noi informaţii la San-Fernando, nu se va aventura prin ţinuturile străbătute de cursul superior al fluviului Orinoco... sau chiar de Rio Negro?... Desigur... dacă îşi zice: «Tatăl meu e acolo!... Trebuie să mă duc!»... Copilul acesta e foarte curajos!... E destul să-l observi cum se comportă, să-l auzi cum vorbeşte, ca să-ţi dai seama că pentru el sentimentul datoriei merge până la eroism!... N-ai aceeaşi impresie, Germain?...

— Jacques, sunt de aceeaşi părere cu tine în ceea ce-l priveşte pe tânărul de Kermor, şi pe bună dreptate te îngrijorează...

— Apoi, cine-l sfătuieşte, cine îl apără?... continuă Jacques Helloch. Un ostaş bătrân care, nu încape îndoială, şi-ar da şi viaţa pentru el... Dar e acesta însoţitorul care i-ar trebui?... Nu, Germain. Vrei să-ţi spun până la capăt tot ce gândesc?... Ar fi mult mai bine ca bietul copil să nu găsească la San-Fernando nici o informaţie despre tatăl său...

Dacă Jacques Helloch l-ar fi văzut pe Jean în clipa când vorbea aşa, ar fi observat cum îşi îndreaptă spinarea, cum înalţă capul şi cum i se aprind ochii... apoi cum se încovoaie deznădăjduit, la

gândul că nu-şi va atinge probabil ţinta... că va fi silit să se reîntoarcă fără să fi izbândit...

Totuşi, după această clipă de slăbiciune, îi reveni speranţa, când îl auzi pe Jacques Helloch adăugând:

— Nu! Nu!... Ar fi prea cumplit pentru bietul Jean; trag nădejdea că cercetările lui îl vor duce la izbândă... Acum treisprezece ani colonelul de Kermor a trecut prin San-Fernando... Nu încape îndoială în această privinţă... Acolo... Jean va afla ce s-a întâmplat cu tatăl său... Ah! Aş fi vrut să-l pot însoţi...

— Te înţeleg, Jacques... I-ar fi trebuit o călăuză ca tine, nu un oştean bătrân... care nu-i e unchi cum nu-i sunt eu mătuşă!... Dar ce să-i faci?... Itinerarul lui nu poate fi şi al nostru, ca să nu mai vorbim de afluenţii pe care trebuie să-i explorăm la întoarcere...

— Oare nu sunt afluenţi şi mai sus de San-Fernando?... remarcă Jacques Helloch.

— Cum să nu?!... Pot să-ţi citez chiar unii admirabili... Cunucunuma, Cassiquiare, Mavaca... şi, în felul acesta, expediţia noastră se va extinde până la izvoarele fluviului Orinoco...

— De ce nu, Germain?... Explorarea va fi mai substanţială, atâta tot... şi ministrul Instrucţiunii publice n-ar avea de ce se plânge!...

— Ei, ministrul, ministrul, Jacques! Tu îl suceşti şi-l răsuceşti cum îţi place pe acest distins profesor universitar!... Dar dacă Jean de Kermor nu-şi va continua cercetările prin părţile fluviului Orinoco... dacă se va aventura să străbată vastele llanos din Columbia... dacă va coborî chiar spre bazinul lui Rio Negro şi al Amazonului?...

Jacques Helloch nu răspunse, fiindcă nu avea ce răspunde, îşi dădea bine seama că, la rigoare, putea să-şi extindă călătoria chiar până la izvoarele fluviului Orinoco, fiindcă n-ar fi deviat de la sensul misiunii sale... Dar să părăsească bazinul fluviului şi chiar Venezuela pentru a-l însoţi pe tânăr şi a străbate teritoriul Columbiei sau al Braziliei...

Din piroga alăturată, Jean, îngenuncheat în fundul rufului, auzise totul... Ştia ce simpatie le inspira tovarăşilor săi de drum... Şi mai ştia că nici Jacques Helloch, nici Germain Paterne nu credeau că există vreo legătură de rudenie între el şi sergentul Martial... Oare ce-i făcea să nu creadă, şi ce ar fi zis bătrânul său prieten dacă ar fi aflat?...

Fără să se întrebe ce-l va aştepta în viitor, dacă devotamentul şi curajul lui Jacques Helloch îi vor fi vreodată de ajutor, Jean era recunoscător providenţei că-i scosese în cale un compatriot atât de viteaz şi de generos.

XIII VENERAREA TAPIRULUI

A doua zi dimineaţă — 2l septembrie — când părăsiră micul port Mataweni, călătorii nu mai aveau decât trei zile şi jumătate de navigat până la San-Fernando. În optzeci de ore, dacă nu se ivea nici o piedică — chiar dacă vremea nu era favorabilă — trebuiau să ajungă la capătul călătoriei lor.

Începură din nou să navigheze în condiţiile obişnuite — cu ajutorul pânzelor, când le îngăduia briza — cu palanca şi cu garapato, când puteau să profite de contracurentul ce se forma la numeroasele coturi ale fluviului — cu espilla, când prăjinile nu izbuteau să învingă forţa curentului.

Temperatura se menţinea ridicată. Nori de furtună se târau anevoie pe cer, spărgându-se uneori şi provocând puternice ploi calde. Apoi începea să ardă soarele şi călătorii erau nevoiţi să se adăpostească sub ruf. În general vântul bătea slab, cu intermitenţe şi nu izbutea să împrospăteze atmosfera aceea mistuitoare.

Numeroase cursuri de apă se vărsau în fluviu, mai ales pe malul stâng — cursuri de apă fără nume, a căror albie avea să sece în sezonul uscat. Dealtfel, Germain Paterne nu pleda în favoarea lor şi nici pentru geografi nu prezentau interes.

De mai multe ori întâlniră bărci de ale indienilor piaroas care prin părţile acelea locuiesc de obicei pe malul drept al fluviului.

Aceşti indieni acostau pur şi simplu pirogile şi-şi ofereau serviciile pentru manevrarea atât de dificilă a espillei. Erau angajaţi fără nici o şovăială, iar ei se mulţumeau, ca răsplată, cu bucăţi de stofă, mărgele de sticlă, ţigări. Marinari dibaci, totodată, aveau căutare şi pentru trecerea torentelor.

Aşadar, escortată de cinci, şase curiares, flotila acostă în satul Augustino, situat pe malul drept, pe care domnul Chaffanjon nici nu-l pomeneşte, pentru simplul motiv că nu exista pe vremea călătoriei sale.

Dealtfel, în general, aceşti indieni nu sunt sedentari. După cum îşi părăsesc bărcile din scoarţă de copaci de care s-au folosit pentru trecerea unui râu, aşa îşi părăsesc şi colibele ridicate ca un cort pentru câteva zile.

Se părea însă că satul Augustino avea unele şanse să dăinuiască, deşi fusese ridicat de curând. Se afla într-un loc bine ales, la o cotitură a fluviului Orinoco. Pe plajă şi dincolo de sat, până la nişte cerros de mărime mijlocie, acoperite cu vegetaţie, creşteau sute de arbori. La stânga se îngrămădea o pădure de arbori de cauciuc din care gomeros îşi făceau o sursă de câştig, adunând preţioasa gumă.

Satul era alcătuit din vreo patruzeci de colibe de paie cilindrice sau cilindro-conice, iar populaţia se ridica la aproximativ două sute de locuitori.

La debarcare, domnul Miguel şi tovarăşii lui de drum ar fi putut crede că la Augustino nu se aflau nici copii, nici femei.

Aceasta se datora faptului că femeile şi copiii, speriaţi, fugiseră în pădure, după cum le era obiceiul, de îndată ce fuseseră anunţaţi că se apropie nişte străini.

Apăru un piaroa bine făcut, în vârstă de patruzeci de ani, vânjos, lat în spate, îmbrăcat în guayuco, cu părul, rărit deasupra frunţii, căzându-i pe umeri, cu brăţări de sârmă sub genunchi şi deasupra gleznelor. Se plimba de-a lungul falezei înconjurat de vreo doisprezece indieni care îi arătau un oarecare respect.

Era căpetenia, conducătorul satului, cel care alesese locul — un loc foarte sănătos, unde Augustino nu avea să fie atins de flagelul obişnuit al acelor maluri, blestemaţii şi insuportabilii ţânţari.

Domnul Miguel, urmat de ceilalţi călători, se apropiau de căpetenie, care vorbea limba venezueleană.

— Fiţi bineveniţi, prietenii tăi şi cu tine, spuse acesta, întinzându-le mâna.

— Am venit aici doar pentru câteva ore, răspunse domnul Miguel, avem de gând să plecăm mâine în zori.

— Până atunci, zise piaroa, poţi să te odihneşti în colibele noastre... Vei fi primit în oricare din ele.

— Îţi mulţumim, căpitan, răspunse domnul Miguel, vom veni să te vizităm. Dar, pentru o noapte, e mai bine să rămânem la bordul pirogilor noastre.

— Cum doreşti.

— Eşti căpetenia unui sat frumos, continuă apoi domnul Miguel, urcând spre faleză.

— Da... abia l-am întemeiat, şi va deveni înfloritor, dacă se va bucura de sprijinul guvernatorului din San-Fernando. Sper că îi va fi pe plac preşedintelui republicii să aibă un sat în plus pe malul fluviului Orinoco...

— Îl vom informa, la întoarcerea noastră, răspunse domnul Miguel, că tu, căpitan...

— Caribal, zise indianul, spunându-şi numele cu atâta mândrie de parcă ar fi fost al fondatorului unui oraş sau acela al eroului Simon Bolivar.

— Căpetenia Caribal, continuă domnul Miguel, se poate bizui pe intervenţia noastră, la San-Fernando, pe lângă guvernator, ca şi la Caracas pe lângă preşedinte.

Nici nu se putea să intri în legătură cu piaroas în condiţii mai prielnice şi să vorbeşti cu ei mai politicos.

Domnul Miguel şi tovarăşii lui de drum îi urmară pe indieni până în sat, care se afla la o bătaie de puşcă de faleză.

Jacques Helloch şi prietenul său Jean mergeau unul lângă celălalt, înaintea sergentului Martial.

— Ghidul dumitale obişnuit, cartea compatriotului nostru, dragă Jean, zise Jacques Helloch îţi dă fără îndoială informaţii precise asupra indienilor piaroas şi trebuie să ştii mai mult decât noi în privinţa lor...

— Scrie că, răspunse tânărul, aceşti indieni au o fire domoală şi că nu prea sunt războinici. Cea mai mare parte a timpului trăiesc în adâncul celor mai îndepărtate păduri din bazinul fluviului Orinoco. Se pare că cei de aici au vrut să încerce un nou fel de viaţă, pe malul fluviului.

— Probabil, dragă Jean, şi căpetenia lor, care pare un om inteligent, i-a convins să întemeieze satul în locul acesta. Statul venezuelean ar avea toate motivele să încurajeze astfel de tentative.

Coliba căpeteniei era ridicată de mai mare plăcerea, sub un pâlc de arbori magnifici. Acoperişul, din frunze de palmier, se termina într-un fel de coroană cilindrică, deasupra căreia se afla o tufă de flori. O singură uşă dădea într-o cameră unică, al cărei diametru era de cincisprezece picioare. Mobilierul, restrâns la strictul necesar, se compunea din coşuri, pături, o masă, câteva scaune lucrate grosolan, ustensilele foarte simple ale unei gospodării de indieni, arcuri, săgeţi, unelte de lucrat pământul.

Coliba aceasta fusese terminată de curând şi chiar în ajun avusese loc ceremonia inaugurării — ceremonie care consta în izgonirea duhului rău.

Dar duhul rău nu se destramă ca aburii, nu se împrăştie ca o suflare. Nu e suficient să baţi pereţii de paie, să-i scuturi de praf, aşa cum ar face o gospodină din Europa. Duhul acesta nu e un praf pe care îl strângi cu mătura şi-l arunci afară. E de esenţă imaterială şi se cere ca un animal viu să-l inspire întâi, apoi să zboare cât mai repede cu el în spaţiul nemărginit. Trebuie, aşadar, să se încredinţeze această misiune unei păsări deosebite.

De obicei se preferă un tucan, zburătoare care îşi îndeplineşte sarcina de minune. În timp ce pasărea îşi vede de treabă, familia, adunată în interiorul colibei, purtând podoabele de sărbătoare, cântă, dansează, bea vârtos, dând pe gât nenumărate ceşti de cafea bruquilla, fără să facă economie nici de aguardiente sau de tafia.

Cum în ajun fusese imposibil să găsească un tucan, puseseră un papagal să îndeplinească în locul lui rolul de purificator.

Pe scurt, după ce zburase de ici colo şi piuise, pasărea îşi luase zborul spre pădure şi familia putea să locuiască fără nici o primejdie în colibă. De aceea căpetenia nu ezită să-i poftească pe străini înăuntru, iar aceştia nu avură a se teme că vor fi chinuiţi de duhul rău.

Când oaspeţii ieşiră din coliba căpeteniei Caribal, găsiră populaţia din Augustino mai numeroasă, s-ar putea spune chiar în totalitatea ei. Femeile, copiii, liniştiţi acum şi rechemaţi de taţii, fraţii şi soţii lor, se întorseseră în sat. Se duceau de la o colibă la alta, se plimbau pe sub arbori, se îndreptau spre partea plajei unde acostaseră pirogile.

Germain Paterne observă că femeile, cu trăsături regulate, mici de stat, bine făcute, erau, în realitate, de un tip inferior celui al bărbaţilor.

Toţi piaroas începură apoi să facă schimburile obişnuite dintre indieni şi călătorii, turiştii sau negustorii care urcă sau coboară pe Orinoco. Ei ofereau legume proaspete, trestie de zahăr, vreo câţiva ciorchini de banane denumite platanos care, uscate şi conservate, asigură hrana indienilor cât sunt plecaţi la drum.

În schimb primiră pachete de ţigări, de care piaroas sunt foarte dornici, cuţite, toporaşe, mărgele de sticlă şi se arătară deosebit de mulţumiţi de legăturile lor cu străinii.

Totuşi alergatul de colo, colo nu ţinu mai mult de o oră. Până la apusul soarelui vânătorii mai aveau destul timp să încerce a trage câteva focuri în plin prin pădurile din apropierea satului.

Propunerea fu aşadar făcută, mai bine-zis şi-o făcură lor înşişi Jacques Helloch şi domnul Miguel. Dealtfel tovarăşii lor de drum îi îndemnau să doboare cabiai, pecari, cerbi, pavas, huccos, porumbei, raţe, întotdeauna bine primite de echipajul pirogilor.

Prin urmare, domnii Varinas şi Felipe, Jean de Kermor şi sergentul Martial rămaseră unii în ambarcaţii, ceilalţi pe mal sau în sat, în timp ce Jacques Helloch şi domnul Miguel, urmaţi de Germain Paterne, cu cutia lui de botanist pe spate, se afundară pe sub bolta palmierilor, a arborilor coloradito şi a nenumăraţilor morichals care se înălţau în crânguri dese dincolo de câmpurile de trestie de zahăr şi de manioc.

Nu exista nici o primejdie să se rătăcească, fiindcă vânătoarea urma să se desfăşoare în apropiere de Augustino, doar dacă vânătorii nu se avântau cumva mai departe, mânaţi de pasiunea lor cinegetică.

Dealtfel nici nu fură nevoiţi să se îndepărteze. Foarte curând Miguel doborî un cabiai, iar Jacques Helloch culcă la pământ un cerb. Aceste două animale constituiau o povară destul de mare de cărat până la pirogi. Poate că ar fi fost preferabil să ia cu ei un indian, doi, dar cum nici unul nu se oferi să le facă acest serviciu, nu le cerură ajutorul. Pe de altă parte, nu voiseră să apeleze la marinari, care făceau mici reparaţii la pirogi. Aşadar plecaseră singuri din sat şi se întorceau singuri.

De la o depărtare de doi, trei kilometri, domnul Miguel, cu cabiaiul său pe umăr, iar Jacques Helloch şi Germain Paterne, ducând cerbul, porniră spre Augustino. Când ajunseră doar la cinci, şase bătăi de puşcă de sat, se opriră să-şi tragă răsuflarea.

Era foarte cald şi aerul circula destul de greu pe sub cupola deasă a arborilor. Deodată, după ce se întinseră sub un palmier, crengile unui desiş foarte stufos, din dreapta lor, începură să se mişte aprig. Se părea că ceva masiv şi puternic încearcă să străbată hăţişul.

— Atenţie!... zise Jacques Helloch. Acolo e o sălbăticiune...

— Am în carabină două cartuşe cu glonţ... răspunse domnul Miguel.

— Atunci fiţi gata de tras, până mi-o încarc şi eu pe a mea, replică Jacques Helloch.

În câteva secunde arma sa Hammerless se şi afla pregătită pentru declanşarea focului.

Arbuştii tufişului nu se mai mişcau. Totuşi, ascultând cu atenţie, vânătorii prinseră cu urechea suflul unei gâfâieli şi un mormăit aspru de a cărui provenienţă nu se puteau îndoi.

— Trebuie să fie un animal de mari dimensiuni, zise Germain Paterne. înaintând.

— Stai aici... stai... îi spuse Jacques Helloch. Avem de-a face, fără îndoială, cu un jaguar sau cu o puma... Dar, cu cele patru gloanţe care-l aşteaptă...

— Atenţie... atenţie!... izbucni domnul Miguel. Am impresia că am văzut un bot lung care se întinde printre crengi...

— Ei bine, oricine ar fi posesorul acestui bot... zise Jacques Helloch...

Şi trase cele două focuri.

Deodată, desişul se despică, împins de o forţă formidabilă, un urlet răsună prin frunziş şi o dihanie enormă se repezi afară, dintre ramuri.

Răsunară alte două împuşcături. Domnul Miguel îşi descarcă şi el carabina. De data aceasta animalul căzu la pământ, scoţând un ultim strigăt, de moarte.

— Ei!... Nu-i decât un tapir! exclamă Germain Paterne. Drept să spun... nu făcea să vă prăpădiţi pe el cele patru încărcături de praf de puşcă şi de gloanţe!

Fără îndoială, din punct de vedere al apărării, animalul acela inofensiv nu merita atâta risipă, dar poate că din punct de vedere comestibil stăteau altfel lucrurile.

Aşadar, în loc să aibă de-a face cu o puma sau cu un jaguar, cele mai de temut carnasiere din America meridională, vânătorii n-au înfruntat decât un tapir. Animalul acesta e masiv, cu pielea cafenie, bătând în cenuşiu la cap şi la gât, scund, cu rare fire de păr şi cu un fel de coamă, atribut al masculului. Mai mult vietate de noapte decât de zi, locuieşte prin desişuri şi prin mlaştini. Nasul, un fel de mică trompă mobilă prelungită în formă de rât, îl face să semene cu un mistreţ, şi chiar cu un porc, dar cu un porc care ar fi de mărimea unui măgar.

În fond nici nu există primejdia de a fi atacat de acest pahiderm care se hrăneşte doar cu fructe şi cu plante vegetale. Tapirul e cel mult în stare să îmbrâncească un vânător.

Totuşi n-aveau de ce să regrete cele patru focuri de armă, iar dacă reuşeau să transporte animalul până la pirogi, echipajele ar fi ştiut să tragă foloase de pe urma lui.

Dar, după ce tapirul se prăbuşise la pământ, domnul Miguel şi însoţitorii lui nu auziseră strigătul unui indian care îi pândea din stânga desişului, nici nu-l văzuseră luând-o la goană, cât îl ţineau picioarele, în direcţia satului. Luară iar pe umeri cerbul şi cabiaiul şi porniră la drum, cu gândul să trimită câţiva marinari după tapir.

Când ajunseră la Augustino, populaţia era cuprinsă de furie şi groază. Bărbaţi, femei stăteau în jurul căpeteniei. Domnul Caribal nu părea mai puţin întărâtat decât obştea pe care o conducea. De indată ce se iviră Germain Paterne, domnul Miguel şi Jacques Helloch, fură intâmpinaţi cu strigăte înfiorătoare, cu strigăte de ură şi de răzbunare.

Ce se întâmplase?... Din ce cauză se produsese deodată această schimbare?... Oare piaroas aveau de gând să-şi manifeste ostilitatea împotriva pirogilor?...

Jacques Helloch şi cei doi tovarăşi ai săi se liniştiră curând când îi văzură pe Jean, pe sergentul Martial, pe domnii Felipe şi Varinas îndreptându-se spre ei.

— Ce s-a întâmplat?... îi întrebară.

— Valdez care era în sat, răspunse Jean, a văzut un indian ieşind din pădure, alergând spre căpetenie şi spunându-i că aţi omorât...

— Un cabiai... un cerb... pe care îi aducem... răspunse domnul Miguel.

— Şi un tapir?...

— Da... şi un tapir, răspunse Jacques Helloch, dar ce nenorocire e să omori un tapir?...

— Fuga la pirogi... la pirogi! strigă sergentul Martial imediat.

Într-adevăr, populaţia părea să fie pe punctul de a purcede la acte de violenţă. Indienii aceia atât de paşnici, de primitori, de îndatoritori fuseseră cuprinşi acum de o adevărată furie. Unii se înarmaseră cu arcuri şi săgeţi.

Strigătele deveneau din ce în ce mai puternice. Piaroas erau gata să se repeadă la străini. Căpetenia Caribal abia reuşea să-i domolească, admiţând că voia cu adevărat acest lucru, şi primejdia creştea cu fiecare secundă.

Oare numai pentru că vânătorii doborâseră un tapir?...

Da, numai din această cauză, şi Jean făcuse o greşeală că, înainte de plecarea lor, nu-i avertizase, conform celor citite în ghidul său, să nu se atingă nici măcar de un fir de păr al acestui pahiderm. Era, se pare, un animal sacru pentru indigenii aceia

predispuşi la toate superstiţiile, aşadar, înclinaţi din fire să admită metempsihoză.

Nu numai că piaroas cred în spirite, dar îl socotesc pe tapir ca pe un strămoş al lor, ca pe cel mai venerabil şi mai venerat străbun. Când moare un indian, sufletul lui se duce să sălăşluiască în corpul unui tapir. Aşadar, un tapir mai puţin înseamnă un sălaş mai puţin pentru suflete, care riscă să rătăcească la infinit prin spaţiu, din lipsă de domiciliu. De aici vine interzicerea absolută de a atenta la viaţa unui animal căruia îi e destinată onorabila funcţie de a-şi închiria corpul. Când unul din ei e omorât, mânia îi poate împinge pe piaroas la cele mai de temut represalii.

Cu toate acestea, nici domnul Miguel, nici Jacques Helloch nu voiră să renunţe la cerb şi la cabiai, de a căror moarte nu puteau fi traşi la răspundere. Dealtfel, marinarii, veniţi în grabă, luară ei vânatul să-l care şi întregul grup se îndreptă spre pirogi.

Populaţia îi urmărea din ce în ce mai furioasă. Căpetenia nu încerca să o domolească — dimpotrivă. Mergea în fruntea ei şi îşi vântura arcul; întărâtarea indigenilor ajunse la culme când apăru corpul tapirului pe o targă de crengi, purtată de patru oameni.

În clipa aceea, călătorii ajunseseră la pirogi, ale căror rufuri puteau să-i ferească de săgeţi, întrucât indienii nu aveau arme de foc.

Jacques Helloch îl ajută repede pe Jean să urce pe *Gallinetta*, înainte ca sergentul Martial să poată lua această măsură de prevedere, şi îl sfătui să se întindă pe jos, sub ruf. Apoi dădu fuga la bordul pirogii *Moriche*, urmat de Germain Paterne.

În ceea ce-i privea, domnii Miguel,Varinas şi Felipe se adăpostiră în *Maripare*.

Echipajele, aflate acum la locurile lor, luară toate măsurile să dirijeze repede pirogile spre mijlocul fluviului.

Parâmele fură dezlegate chiar în clipa când o ploaie de săgeţi se abătu asupra pirogilor, care se îndepărtau cu ajutorul palancei pentru a ieşi din contracurentul produs de limba de pământ. Înainte de a intra în mijlocul curentului, manevrele nu puteau fi executate decât foarte încet şi pirogile erau expuse la un nou atac al indigenilor, înşiraţi de-a lungul falezei.

Salva nu atinse pe nimeni. Majoritatea săgeţilor zburară pe deasupra ambarcaţiilor, doar câteva se înfipseră în paiele rufurilor.

Între timp, pirogile, scăpând de primejdia de a mai fi hărţuite, făcură ocolul limbii de pământ şi, cu ajutorul brizei, traversară pieziş fluviul.

Pe la ora şase seara, *Moriche*, *Maripare* şi *Gallinetta* legară parâmele de malul stâng pentru a înnopta, fără teama de a le fi tulburată odihna de vreun atac.

În legătură cu cele întâmplate, Germain Paterne îl întrebă pe prietenul său în clipa când începuse să-i învăluie somnul:

— Ia spune, Jacques, ce-or să facă acum piaroas cu tapirul lor?...

— Îl vor îngropa cu toate onorurile datorate unui animal atât de sacru!

— Ei, aş... Jacques! Pun rămăşag că îl vor mânca, şi n-or să facă rău, fiindcă nimic nu-i mai bun ca un file de tapir la frigare!

XIV CHUBASCO

Din zorii zilei, când ultimele constelaţii mai străluceau încă la orizont, spre vest, călătorii fură treziţi de zgomotul pregătirilor ce se făceau pentru plecare. Aveau toate motivele să spere că urma ultima etapă. San-Fernando se afla doar la vreo cincisprezece kilometri depărtare. Gândul că în chiar seara aceea vor dormi într-o cameră adevărată, într-un pat adevărat însemna pentru ei o perspectivă foarte plăcută. De când plecaseră din Caicara, navigaseră treizeci şi una de zile, aşadar, tot atâtea nopţi trebuiseră să se mulţumească să doarmă doar pe estera, sub ruf. Cât poposiseră la Urbana, în satele Atures şi Maipures, odihnindu-se sub acoperişul de paie al colibelor, în culcuşuri indiene, nu se bucuraseră de confortul, nu al unui hotel, dar nici măcar al unui han oricât de puţin ar fi fost el mobilat europeneşte. Fără îndoială că la San-Fernando vor fi foarte mulţumiţi în această privinţă.

Când domnul Miguel şi colegii săi ieşiră de sub ruf, pirogile navigau prin mijlocul fluviului, înaintau destul de repede sub acţiunea vântului de nord-est. Din păcate, unele semne, asupra cărora marinarii de pe Orinoco nu se înşală niciodată, îi făceau să se teamă că briza nu va dura suficient pentru a putea parcurge cincisprezece kilometri. Pirogile navigau una lângă cealaltă, aşa că Jacques Helloch, întorcându-se către *Gallinetta*, îl întrebă pe tânăr, salutându-l cu un gest:

— Te simţi bine în dimineaţa aceasta, dragă Jean?...

— Da, vă mulţumesc, domnule Helloch, răspunse tânărul.

— Dar dumneata, domnule sergent Martial?...

— Se pare că nu mă simt mai rău ca de obicei, se mulţumi să-i întoarcă vorba bătrânul soldat.

— Se şi vede... se şi vede... repetă Jacques Helloch bine dispus. Sper să ajungem toţi cât se poate de sănătoşi în seara aceasta la San-Fernando...

— În seara aceasta?... zise atunci căpitanul Valdez, clătinând din cap cu îndoială.

În clipa aceea, domnul Miguel, care cerceta cerul, intră şi el în vorbă.

— Te îngrijorează cumva starea vremii, Valdez?... întrebă.

— Cam aşa, domnule Miguel... Iată, vin nori dinspre sud şi nu se arată a fi buni!

— N-o să-i alunge briza?...

— Dacă ţine... poate... dar dacă va înceta... cum mă tem! ...Vedeţi, acolo se adună nori de furtună şi de multe ori înving vântul.

Jacques Helloch îşi plimbă privirile de-a lungul orizontului şi păru să fie de aceeaşi părere cu căpitanul de pe *Gallinetta*.

— Până atunci, zise, să profităm de briză şi să parcurgem o distanţă cât mai mare cu putinţă.

— Negreşit, domnule Helloch, răspunse Valdez.

În cursul dimineţii pirogile nu întâmpinară prea multe dificultăţi. Se putură folosi de pânze pentru a înainta împotriva curentului destul de repede între malurile care mărgineau vastele Hanos, întrerupte de câteva mesas, un fel de moviliţe pline de vegetaţie. Multe rios care îşi vărsau în fluviu apele umflate de ultimele ploi aveau să fie seci în cel mult cinci, şase săptămâni.

Datorită brizei, ambarcaţiile, după ce ocoliră stâncile Nericawa, reuşiră, nu fără oarecare greutate şi cu preţul unor eforturi serioase, să treacă micul raudal Aji, ale cărui şenale erau încă destul de adânci în epoca aceea pentru a le permite să navigheze printre numeroasele recife. Exista primejdia ca o pirogă, luată pe neaşteptate de curent, să fie izbită de o stâncă subacvatică, caz în care s-ar fi sfărâmat fără îndoială.

Unei astfel de catastrofe fu cât pe-aci să-i cadă victimă *Moriche*. Smulsă cu extremă violenţă de curent, puţin a lipsit să nu fie azvârlită pe coama unei stânci enorme. De fapt, dacă accidentul s-ar fi produs, *Gallinetta* şi *Maripare* ar fi putut fără îndoială să salveze oamenii şi materialul de pe *Moriche*. Atunci Jacques Helloch şi tovarăşul său ar fi fost obligaţi să treacă pe una din celelalte două pirogi şi, pe bună dreptate, s-ar fi cuvenit ca *Gallinetta* să ia la bord compatrioţii celor pe care îi transporta.

Această eventualitate l-ar fi nemulţumit la culme — pentru a nu spune mai mult — pe sergentul Martial. Deşi ospitalitatea oferită celor doi francezi n-ar fi durat decât câteva ore.

După ce au scăpat de primejdiile de la raudal Aji, marinarii au avut de întâmpinat altele, la fel de grele, când au trecut de raudal Castillito — ultimul care mai putea îngreuna navigaţia pe fluviu, în aval de San-Fernando. Pe la amiază, după ce prânzise, Jacques Helloch s-a dus la prova pirogii *Moriche*, să fumeze o ţigară.

Cu mare părere de rău fu nevoit să constate că cele prevăzute de Valdez se confirmau. Briza slăbea şi pânzele, lipsite de forţă, nu reuşeau nici măcar să contracareze curentul. Uneori, când le umfla o slabă răbufnire, pirogile înaintau cu câteva cabluri[1] în amonte.

Era evident că starea atmosferică avea să se schimbe în rău peste puţin timp. La sud, nori cenuşii, brăzdaţi de dungi întunecate ca funinginea, asemenea părului de jivine, închideau orizontul. Lungi cozi zbârlite se împrăştiau în depărtare. Soarele care, ajuns la punctul de culminaţie, se apropia de zenit, avea să dispară curând după perdeaua deasă de vapori.

— Foarte bine! spuse Germain Paterne, a cărui faţă bronzată era numai broboane de sudoare.

— Foarte rău! răspunse Jacques Helloch. E preferabil să te topeşti de căldură decât să fii ameninţat de furtună în această parte a fluviului unde nu văd nici un refugiu.

— Nu se mai poate respira, le spuse atunci domnul Felipe colegilor săi; dacă încetează vântul, ne vom sufoca...

— Ştiţi cât arată termometrul în interiorul rufului?... zise domnul Varinas. Treizeci şi şapte de grade! Dacă va mai urca oricât de puţin, vom atinge limita fierberii!

— Niciodată nu mi-a fost atât de cald, se mulţumi domnul Miguel să răspundă, ştergându-şi fruntea de sudoare.

Sub ruf nu mai era cu putinţă a căuta adăpost. Cel mult la pupa pirogilor puteai trage puţin aer în piept — un aer fierbinte, ce-i drept, de parcă ar fi răbufnit din gura unui cuptor. Din nefericire, pirogile înaintând odată cu briza, abia se simţea câte o adiere, ba uneori nici atât, datorită intermitenţelor sale, devenite îngrijorătoare.

Gallinetta, *Maripare* şi *Moriche* reuşiră totuşi, pe la ora trei, să se apropie de o insulă mare, indicată pe hartă cu numele Amanameni — o insulă împădurită, acoperită de un crâng des şi cu malurile înalte, aproape perpendiculare.

Urcând pe braţul fluviului, unde curentul nu era atât de repede, şi trăgând pirogile cu espilla, marinarii ajunseră la extremitatea sudică a insulei.

Soarele dispăruse îndărătul îngrămădirii aceleia de baloturi de vapori care păreau gata să se deruleze unele peste altele. Lungi huruituri de tunete mormăiau spre sud. Primele fulgere brăzdau mormanul de nori care era pe punctul să explodeze. Nici o adiere nu venea dinspre nord. Aşadar, furtuna, deschizându-şi enormele aripi electrice, se putea întinde de la răsărit la apus. Toată suprafaţa cerului avea să fie repede invadată de mormanele de nori negri ca funinginea. Vijelia s-ar fi putut ea risipi fără să producă o formidabilă luptă a elementelor?... Uneori e posibil,

[1] Cablu - circa 200 m.

dar de data aceasta nici cel mai optimist meteorolog n-ar fi putut nutri o astfel de speranţă.

Din prevedere, pânzele pirogilor fură coborâte, mai ales că nu mai erau de nici un folos. Tot din prevedere, marinarii demontară şi catargele, pe care le întinseră de la prova la pupa. În clipa când pirogile începură să dea înapoi, fiecare echipaj recurse la palanca şi, cu toată puterea pe care puteau să o aibă în atmosfera aceea sufocantă, porniră împotriva curentului rapid al fluviului.

După insula Amanameni ajunseră la insula Guayartivari, la fel de mare, şi izbutiră să tragă la espilla de-a lungul malurilor destul de abrupte. De fapt, pirogile înaintau aşa mai repede decât cu palanca, în aceste condiţii, putură să treacă de extremitatea din amonte.

În timp ce marinarii care trăseseră la espilla se odihneau puţin înainte de a trece la manevrarea cu palanca, domnul Miguel se apropie de *Moriche* şi întrebă:

— La ce distanţă mai suntem de San-Fernando?...

— La trei kilometri, răspunse Jacques Helloch, care tocmai consultase harta fluviului.

— Ei bine... aceşti trei kilometri trebuie să-i facem în după-amiaza aceasta, declară domnul Miguel.

Apoi se întoarse către marinari.

— Hai, prieteni, strigă el tare, un ultim efort!... N-o să vă pară rău şi o să fiţi bine plătiţi pentru truda voastră! Fiecare dintre voi va primi câte doi piaştri dacă acostăm înainte de a se însera la cheiul din San-Fernando.

Tovarăşii de drum ai domnului Miguel îi asigurară că îşi va ţine făgăduiala. Ademenite de recompensă, echipajele celor trei pirogi părură că sunt gata să facă imposibilul pentru a o încasa. Şi, având în vedere împrejurările în care li se cerea acest efort suplimentar, cei doi piaştri erau un câştig mai mult decât îndreptăţit.

Ambarcaţiile se găseau la travers de Guaviare, a cărui gură făcea o adâncitură mare în malul stâng al fluviului Orinoco, dacă nu cumva Orinoco era acela care mâncase până departe malul drept al apei Guaviare, admiţând că domnul Varinas avea dreptate, în pofida domnilor Miguel şi Felipe.

Nu e de mirare, aşadar, că apărătorul Guaviarei, cu binoclul la ochi, îşi plimba privirile înflăcărate peste estuarul prin care îşi vărsa apele argiloase şi gălbui fluviul său favorit. Şi, cu atât mai mult nu-i de mirare că domnul Felipe, simulând un dispreţ desăvârşit, când trecu cu piroga prin deschizătura respectivei guri, întrebă ironic, deşi ştia la ce se aştepta:

— Oare ce pârâu e acesta?...

Un pârâu, Guaviare, pe care navele mari pot naviga în amonte o mie de kilometri... un pârâu ai cărui afluenţi udă regiunea

aceea până la poalele Anzilor... un pârâu al cărui aport este de trei mii două sute metri cubi pe secundă!...

Şi totuşi, la întrebarea dispreţuitoare a domnului Felipe, nimeni nu răspunse, nimeni nu avu timp să răspundă, ori, mai degrabă, răspunsul nu fu decât un cuvânt strigat deodată de marinarii de pe cele trei pirogi:

— Chubasco... chubasco!

Aşa numesc indienii îngrozitoarea furtună care începuse să se dezlănţuie la orizont. Chubasco se năpustea asupra albiei fluviului Orinoco, asemeni unei avalanşe. Şi, ceea ce ar părea straniu, inexplicabil oricui nu e obişnuit cu fenomenele specifice acelor llanos din Venezuela, se rostogolea pe suprafaţa lor dinspre nord-vest.

Cu o clipă înainte, atmosfera era calmă — mai mult decât calmă, grea, apăsătoare, aerul parcă se solidificase. Norii, saturaţi de electricitate, invadau cerul, şi furtuna, în loc să vină din sud, izbucni la orizontul opus. Vântul întâlni aproape la zenit masele de vapori, lc împrăştie şi îngrămădi altele, pline de curenţi, de grindină, de ploaie, care perturbară răspântia fluvială unde se amestecau apele unui fluviu puternic cu cele a doi mari afluenţi.

Chubasco determină, în primul rând, îndepărtarea ambarcaţiilor de gura lui Guaviare şi, în al doilea rând, nu numai menţinerea lor împotriva curentului, fără ajutorul palancei, dar împingerea lor, pieziş, în direcţia târgului San-Fernando. Dacă furtuna nu i-ar fi pus în primejdie, călătorii nu ar fi avut a se plânge de direcţia pe care o imprima celor trei pirogi.

Din nefericire, adevărul e că acest chubasco provoacă de cele mai multe ori o groază de dezastre. Cine nu l-a văzut cu ochii nici nu-şi poate imagina cât e de violent. Stârneşte rafale biciuitoare, amestecate cu grindină, a căror izbitură lasă urme grave, pătrunde prin paiele rufului ca o ploaie de gloanţe.

Auzind strigându-se «chubasco... chubasco!», toţi călătorii îşi căutară un adăpost. Cum pânzele fuseseră coborâte şi catargele demontate în vederea acestei «lovituri afurisite», cum îi spuneau marinarii, *Maripare*, *Moriche* şi *Gallinetta* izbutiră să reziste primului şoc al furtunii. Totuşi aceste măsuri de prevedere nu înlăturaseră orice primejdie. Mai erau şi altele în afară de aceea de a se răsturna. Împinse cu furie, bătute de valuri care se spărgeau rostogolindu-se, ca şi cele ale unui ocean, pirogile se repezeau una împotriva alteia, se ciocneau, erau gata să se spargă sau să se fărâme izbindu-se de stâncile de pe malul drept. Admiţând că, într-un fel, călătorii ar fi reuşit să se salveze urcând pe malul înalt, oricum, lucrurile lor s-ar fi pierdut.

Deocamdată ambarcaţiile săltau pe suprafaţa foarte agitată a fluviului. Era imposibil de a le stăpâni cu pagaiele din spate pe care căpitanii încercau zadarnic să le mânuiască. Se învârteau

pe loc când se ciocneau de câte un val monstruos care arunca la bord enorme cantităţi de apă. Pe jumătate scufundate de această supraîncărcătură, ar fi fost cu siguranţă înghiţite de apă, dacă marinarii n-ar fi avut grijă să le golească şi dacă nu li s-ar fi alăturat şi călătorii. De fapt, aceste nave cu fundul plat, făcute să navigheze pe suprafeţe de apă liniştite, n-au nici mărimea, nici forma potrivită să reziste unor astfel de lovituri; o mulţime au pierit între malurile cursului mijlociu al fluviului Orinoco, în timpul frecventelor chubascos din sezonul cald.

În locul acela fluviul e foarte lat. Se lărgeşte începând de la extrema meridională a marii insule Guayartivari. Ai crede că e un lac enorm, cu malurile rotunjite spre est, în partea opusă gurii afluentului Guaviare care se adânceşte ca o pâlnie către sud. Violenţele atmosferice se pot dezlănţui aşadar în voie, iar pe llanos riverane nu se ridică nici un cerros, nici o pădure în stare să le stăvilească. O ambarcaţie surprinsă de o astfel de furtună nu are nici măcar posibilitatea să o ia la fugă, cum fac navele pe mare; nu-i rămâne decât să se avânte spre mal.

Marinarii ştiau acest lucru şi nu puteau întreprinde nimic pentru a evita catastrofa. De aceea se şi gândeau să-şi salveze viaţa înainte de a se ciocni de stânci, ceea ce ar fi fost posibil doar dacă s-ar fi aruncat de-a curmezişul resacului[1]. Domnii Miguel, Varinas şi Felipe, în ciuda asaltului rafalelor, ieşiseră de sub ruful pirogii Maripare, inundată în parte de lovitura valurilor, şi se aşteptau la orice.

Unul dintre ei se mărgini să spună:

— E ca şi cum ai naufragia în port!

La bordul pirogii *Gallinetta*, sergentul Martial căuta să-şi ţină firea. Dacă ar fi fost singur, dacă s-ar fi găsit doar el în primejdie, s-ar fi resemnat ca un ostaş bătrân care trecuse prin multe. Dar Jean... fiul colonelului său... copilul pe care se învoise să-l însoţească în călătoria aceasta riscantă, cum să-l salveze pe Jean, dacă piroga se scufunda înainte de a ajunge la mal?... Sergentul Martial nu ştia să înoate, şi chiar dacă ar fi ştiut, ce ar fi putut să facă în vâltoarea apelor dezlănţuite, mânate de un curent ca trăsnetul?... Dar tot se va arunca în apă şi chiar de nu va reuşi să-l salveze, va pieri odată cu el!...

Tânărul îşi păstra sângele rece în timp ce sergentul Martial simţea că e gata să şi-l piardă. Ieşise de sub ruf şi se ţinea zdravăn de copastie... Vedea primejdia, dar o privea în faţă... Iar buzele îi murmurau numele tatălui său...

Totuşi cineva îi stătea în ajutor... veghea asupra lui, fără să prindă de veste, în timp ce pirogile, care nu mai puteau fi

---

[1] Val produs prin întoarcerea violentă a apei care a lovit un obstacol, de obicei ţărmul, şi care se combină continuu cu valul direct, prezentând aspectul unei explozii.

manevrate, derivau în aceeaşi direcţie, când alături una de alta, când despărţite de saltul valurilor. Jacques Helloch nu-l pierdea din ochi, iar când pirogile se apropiau atât de tare încât s-ar fi putut sfărâma, nu făcea decât să-l încurajeze. Oare mai avea nevoie de încurajare tânărul acela pe care nu-l înfricoşa primejdia de moarte?!...

— Încă două minute şi ajungem la mal... zise Germain Paterne care stătea în picioare la prova pirogii *Moriche*.

— Să fim gata... răspunse tăios Jacques Helloch, gata să-i salvăm pe ceilalţi!

Malul stâng al fluviului Orinoco era la o distanţă de vreo două sute de metri, datorită cotului pe care îl face înainte de a se uni cu gura râului Guaviare. Se vedea, printre dârele de ploaie şi de grindină, alb tot, din pricina pulberei de apă care-i încununa stâncile. În câteva clipe aveau să ajungă acolo, fiindcă chubasco bătea mai tare iar pirogile, fiind la travers, săltau sub palele valurilor care le acopereau.

S-a produs o ciocnire.

Moriche a izbit *Gallinetta*.

Şocul a fost foarte violent, *Gallinetta* s-a înclinat atât de mult, transversal, încât apa a trecut peste copastie. Totuşi nu s-a răsturnat.

Dar un strigăt îngrozitor răsună mai puternic decât vuietul furtunii.

Strigătul acesta izbucnise din pieptul sergentului Martial.

În momentul ciocnirii, Jean fusese azvârlit în apele învolburate.

— Copilul meu... copilul meu!... repeta bătrânul ostaş, buimac, înlemnit de groază...

Totuşi, avea să se arunce şi el în vârtej... Dar ce ar fi izbutit să facă?...

Jacques Helloch îl opri, cuprinzându-l cu braţul său viguros, apoi îl împinse în fundul pirogii.

Ambarcațiile săltau pe suprafața agitată a fluviului

Jacques Helloch se afla acolo, fiindcă tocmai sărise pe puntea pirogii *Gallinetta* pentru a fi mai aproape de tânăr şi a-i putea veni mai repede în ajutor...

Şi, în clipa în care Jean dispăruse, îl auzise pe sergentul Martial strigând un nume... da!... un alt nume... nu acela al lui Jean...

— Lasă-mă pe mine... îi spuse.

— Doar n-o să mă împiedicaţi... strigă sergentul Martial.

— Dumneata nu ştii să înoţi... veţi pieri amândoi! Eu... am... am să-ţi salvez copilul!

Şi Jacques Helloch sări în fluviu.

Toate acestea s-au petrecut în câteva secunde.

Din cinci, şase mişcări ale braţelor, Jacques Helloch îl ajunse pe Jean care, după ce ieşise de mai multe ori la suprafaţă, era pe punctul să se scufunde... Îl luă pe după mijloc, îi săltă capul, i-l ţinu deasupra apei şi se lăsă dus în derivă, către mal.

— Curaj... curaj! îi tot repeta.

Jean, cu ochii închişi, în nesimţire, nu putea nici să-l audă... nici să-l înţeleagă...

Pirogile erau la nici douăzeci de metri mai în urmă. În timp ce Valdez îl ţinea strâns pe sergentul Martial, înnebunit de desperare, Jacques Helloch îl susţinea pe tânăr. Rafala îi împingea pe amândoi către mal. Pirogile ajunseră în sfârşit aproape de uscat şi, printr-o întâmplare fericită, în loc să fie izbite de stânci, fură luate de un val puternic şi duse pe o plajă nisipoasă unde eşuară fără să sufere avarii grave.

În aceeaşi clipă Jacques Helloch ieşi din apă şi puse piciorul pe pământ. În braţele lui zăcea Jean, care-şi pierduse cunoştinţa. După ce îl întinse aproape de o stâncă şi îi săltă puţin capul, încercă să-l readucă în fire...

Nimeni nu pierise în timpul furtunii — nici când pirogile se izbeau una de alta, nici când eşuaseră.

Domnul Miguel şi colegii săi, după ce săriră din Maripare, se îndreptară spre Jacques Helloch, care stătea îngenuncheat lângă tânăr.

Germain Paterne, teafăr, sănătos, alerga şi el într-acolo în timp ce echipajele trăgeau ambarcaţiile în afara resacului.

Sergentul Martial ajunse în momentul în care Jean, deschizând ochii, îşi îndrepta privirea spre salvatorul său.

— Copilul meu... copilul meu!... strigă el.

— Martial... bunul meu Martial...! murmură Jean.

Apoi ochii i se închiseră, după ce îi mai mulţumi o dată celui care înfruntase moartea pentru el...

La cinci sute de metri, spre stânga, se zăreau primele case din San-Fernando şi trebuiau să se îndrepte degrabă într-acolo.

Jacques Helloch tocmai se apleca să-l ridice pe tânăr, când sergentul Martial îi spuse:

— Dacă nu ştiu să înot... cel puţin ştiu să merg... domnule, şi am să am atâta putere ca să-mi duc în braţe copilul!...

Aceasta a fost singura mulţumire pe care i-a adresat-o lui Jacques Helloch.

Apoi, cu Jean în braţe, însoţit de domnul Miguel şi de cei doi colegi ai săi, de Jacques Helloch şi de Germain Paterne, sergentul Martial porni pe cărarea de pe malul înalt care ducea în târguşor.

XV SAN-FERNANDO

Atabapo şi Guaviare, în locul unde se varsă în Orinoco — să acceptăm această ipoteză până se vor produce dovezi mai amănunţite — sunt despărţite de un fel de peninsulă. Albiile celor doi afluenţi mărginesc această peninsulă, primul la est, al doilea la vest, iar capul ei se îndreaptă spre nord.

Acolo se profilează răspântia pe care domnul Reclus o numeşte pe bună dreptate «adevăratul centru hidrografic al întregului ţinut cuprins între Antile şi Amazon».

San-Fernando e aşezat pe malul vestic al peninsulei, mărginit totodată de malul drept al râului Atabapo. Acest afluent se varsă oare direct în Orinoco, ori poate nu-i decât un braţ al Guaviarei?... E o problemă încă deschisă, pe care noile dispute şi studii ale domnilor Miguel, Varinas şi Felipe vor ajunge poate să o elucideze.

Târguşorul, întemeiat în l757 de Solano, este situat la o altitudine de două sute treizeci şi şapte de metri. Dacă vreun târguşor putea spera pe bună dreptate să dobândească o mare importanţă în viitor, acesta era fără îndoială San-Fernando. Cinci căi navigabile se ramificau în jurul acestui punct geografic: Atabapo ducea în Brazilia, trecând prin Gavita, peste bazinul lui rio Negro şi acel al Amazonului. Orinoco superior ducea către regiunile estice ale Venezuelei, iar Orinoco mijlociu către regiunile nordice; Yrinida făcea legătura cu ţinuturile din sud-vest; Guaviare curge pe teritoriul Columbiei.

Dar, cu toate că San-Fernando radiază ca o stea în această provincie, se pare că n-a profitat încă de radiaţia lui — cel puţin în ceea ce-l priveşte. În l887, pe vremea când domnul Chaffanjon a poposit acolo, înainte de a întreprinde expediţia la izvoarele fluviului Orinoco, nu era decât un sat mare. Fără îndoială, după şapte ani, casele s-au înmulţit, populaţia a crescut, dar nu în prea mare măsură.

San-Fernando are cel mult cinci, şase sute de locuitori. Aceştia lucrează la construirea bărcilor care se folosesc la navigarea în

respectiva răspântie, fac negoţ cu cauciuc şi cu fructe, mai ales cu acelea ale palmierului piriguao.

Din acest sat a pornit în 1882 doctorul Crevaux, însoţit de domnul Lejeanne, în susul râului Guaviare — explorare care avea să mai adauge o victimă la necrologia descoperitorilor moderni.

Populaţia din San-Fernando e alcătuită din câteva familii de albi, din negri şi din indieni, aceştia făcând parte, în majoritate, din tribul banivas. Autoritatea Preşedintelui Republicii şi a Congresului o reprezintă un guvernator, care nu dispune decât de un număr foarte mic de soldaţi. Această trupă e folosită mai ales pentru menţinerea ordinei în ţinut şi pentru rechiziţionarea de oameni când se impune să fie puse la punct bandele care bântuie pe malurile fluviului Orinoco şi ale afluenţilor lui.

Dintre seminţiile autohtone din Venezuela, indienii banivas merită toată atenţia. Au corpul vânjos, membrele bine legate, o fizionomie care denotă inteligenţă, faţa fără zbârcituri, sângele pulsează din belşug pe sub pielea lor roşcată, iar ochii înflăcăraţi le sunt puţin oblici. Au şi multe calităţi morale. Sunt iscusiţi, fie că exercită meseria de luntraşi, fie că fac hamace sau împletesc espilla, folosită la remorcarea ambarcaţiilor. Bunătatea şi cinstea acestor indieni îi fac pe călători să apeleze la serviciile lor. Sunt pescari, vânători, se pricep la cultivarea şi recoltarea cauciucului. Sunt şi ei superstiţioşi?... Nu, dacă îi comparăm cu piaroas. Au îmbrăţişat religia catolică, la care i-au convertit misionarii, dar o îmbină câteodată cu practici locale, greu de dezrădăcinat.

Deşi locuinţele din San-Fernando nu se pot numi decât colibe, există printre ele unele care oferă un anumit confort.

Domnii Miguel, Felipe şi Varinas fură găzduiţi de guvernator. Acest înalt personaj ţinea să-i aibă ca oaspeţi pe cei trei oameni de vază din Ciudad-Bolivar. Era aşadar probabil că locuinţa Excelenţei Sale urma să se umple de izbucnirile unei discuţii care aveau să o facă aproape de nelocuit. Totuşi domnul Miguel şi colegii săi nu ajunseseră încă acolo. Înainte de a se avânta în discuţii, dacă voiau să aibă un caracter serios, se cerea să se ducă la faţa locului, să facă observaţii, să constate, să verifice argumentele pro şi contra. Problema impunea aşadar o examinare minuţioasă a gurilor celor trei fluvii, lungi popasuri la confluenţa lui Atabapo şi a lui Guaviare, poate chiar o explorare efectivă a cursurilor lor pe câţiva kilometri. Deocamdată apărătorii acestor afluenţi trebuiau să se odihnească după o călătorie obositoare de mai mult de şase săptămâni pe cursul inferior şi cel mijlociu al fluviului Orinoco.

Sergentul Martial şi Jean de Kermor trăseseră la un fel de hotel acceptabil, din apropierea portului, şi aşteptau ca noi informaţii să le dea prilejul de a întreprinde cercetări într-o direcţie sau alta.

Jacques Helloch şi Germain Paterne preferară să nu-şi părăsească piroga. Obişnuiţi cu această locuinţă plutitoare, se socoteau mai bine instalaţi ca oriunde. Moriche îi adusese la San-Fernando. Moriche avea să-i ducă înapoi la Caicara, când misiunea lor ştiinţifică avea să fie împlinită.

Se înţelege de la sine că de îndată ce furiosul chubasco a încetat, marinarii s-au grăbit să aducă cele trei pirogi în port la San-Fernando. Până seara au şi isprăvit treaba, fiindcă furtunile acestea se domolesc de obicei după două, trei ore. Pirogile, desigur, suferiseră lovituri când traversaseră fluviul şi, întrucâtva, şi când eşuaseră pe plajă. E drept însă că, nefiind izbite de stânci, avariile nu erau grave şi puteau fi repede reparate. Dealtfel, nici *Maripare*, nici *Moriche* nu se grăbeau, de vreme ce călătorii lor poposeau la San-Fernando. Oare la fel stăteau lucrurile cu *Gallinetta*?... Numai împrejurările aveau să hotărască, fiindcă Jean, dacă dădea de urma colonelului de Kermor, intenţiona să-şi continue drumul fără să piardă o zi.

Dealtfel, tovarăşii lui de drum, care arătau un viu interes acţiunii pe care o întreprindea, aveau să-şi unească eforturile pentru a obţine noi informaţii. Prin domnul Miguel şi colegii săi, ajutorul guvernatorului din San-Fernando era asigurat, şi nimeni n-ar fi putut întreprinde o cercetare mai serioasă decât el. În ceea ce-i privea, Jacques Helloch şi Germain Paterne ar fi făcut imposibilul pentru a-l ajuta pe compatriotul lor. Ei erau înarmaţi cu o scrisoare de recomandare către un locuitor al târguşorului, foarte binevoitor, alb de origine, domnul Mirabal, pe atunci în vârstă de şaizeci şi opt de ani, despre care domnul Chaffanjon vorbeşte cu vie recunoştinţă în relatarea expediţiei sale la izvoarele fluviului Orinoco. Cei doi francezi, sau mai degrabă patru, aveau să fie cât se poate de bine primiţi de familia aceea onestă, afectuoasă şi îndatoritoare.

Totuşi, înainte de a povesti ce demersuri s-au făcut de îndată ce au sosit călătorii la San-Fernando, se cere să spunem cum s-a desfăşurat drumul lor până în târguşor, după naufragiul pirogilor.

Cum se ştie, sergentul Martial îl ducea pe Jean în braţe, domnii Varinas, Felipe şi Miguel mergeau înainte, urmaţi de Jacques Helloch şi de Germain Paterne, care îi asigurase că tânărul, după o odihnă bună de o noapte, îşi va recăpăta toate puterile. Avusese precauţia să-şi ia cu el trusa de medicamente aşa că de îngrijire în orice caz nu avea să ducă lipsă Jean. E drept că, pe cât de neplăcut, pe atât de neînţeles, sergentul Martial nu înceta să-l ţină pe Germain Paterne la distanţă, iar când acesta dădea să se apropie, mormăia:

— E bine... e bine!... Nepotul meu respiră ca dumneata şi ca mine... şi n-o să ducem lipsă de nimic de îndată ce *Gallinetta* va fi în port...

— Peste câteva ore, zise Jacques Helloch care ştia de la Valdez şi de la Parchal că pirogile vor ajunge înainte de a se înnopta.

— Foarte bine, replică sergentul Martial, numai să găsim un pat bun la San-Fernando... Ah, da... domnule Helloch... vă mulţumesc că l-aţi salvat pe copil!

Fără îndoială socotise că îi datora barem aceste foarte simple şi foarte puţine cuvinte de mulţumire; dar pe ce ton ciudat le rosti şi ce privire bănuitoare îi aruncă lui Jacques Helloch... Acesta, drept răspuns, înclină doar capul şi rămase cu câţiva paşi mai în urmă.

Aşa ajunseră «naufragiaţii» în târguşor, unde, îndrumat de domnul Miguel, sergentul Martial putu să reţină două camere, dintre care, într-una, Jean avea să se instaleze mai bine decât sub ruful *Gallinettei*.

Germain Paterne veni de mai multe ori în cursul serii — fără să fie însoţit de prietenul său — să se intereseze de starea tânărului. Drept răspuns, era asigurat că totul mergea cât se poate de bine şi că nu aveau nevoie de ajutorul lui, pentru care îi mulţumeau.

Într-adevăr, aşa era, tânărul de Kermor se odihnea în linişte şi, de îndată ce piroga legă parâmele în port, Valdez aduse o valiză cu îmbrăcăminte pe care sergentul Martial o pregăti pentru a doua zi.

Şi, efectiv, în dimineaţa următoare, când Germain Paterne se prezentă în dubla sa calitate de medic şi de prieten, Jean, care îşi revenise după oboseala din ajun, îl primi, în ciuda bombănelilor unchiului său, cât se poate mai bine, numai ca prieten, plin de recunoştinţă pentru ajutorul dat.

— Doar v-am spus că nu-i nici o primejdie, domnule... mai declară încă o dată sergentul Martial.

— Ai dreptate, domnule sergent, dar s-ar fi putut să fie grav, şi apoi, fără prietenul meu Jacques...

— Îi datorez viaţa domnului Helloch, zise Jean, şi când îl voi vedea... nici nu ştiu cum aş putea să-i exprim...

— Nu şi-a făcut decât datoria, răspunse Germain Paterne, şi chiar dacă n-aţi fi fost compatriotul nostru...

— Bine... bine... bombăni sergentul Martial, şi când o să-l întâlnim pe domnul Helloch?...

Nu-l întâlniră — cel puţin în cursul dimineţii. Avea aşadar intenţia să se ţină deoparte?... Îl dezgusta să pară că aleargă după mulţumirile pe care le merita comportarea sa?... Singurul lucru sigur este că rămase la bordul pirogii *Moriche*, foarte îngândurat, foarte tăcut si Germain Paterne, după ce îi dădu veşti despre tânărul Jean, nu reuşi să-l facă să spună nici două vorbe.

Sergentul Martial îl ducea pe Jean în brațe...

Totuşi Jacques Helloch şi Jean se revăzură după-amiază. Jacques puţin stânjenit — sergentul Martial îşi muşcă mustaţa când observă — cuprinse mâna care-i fusese întinsă, dar n-o strânse ca de obicei.

Întâlnirea a avut loc la domnul Mirabal. Jacques Helloch venise cu scrisoarea de recomandare adresată admirabilului bătrân. Sergentul Martial şi Jean se gândiseră, pe de altă parte, să-l viziteze, pentru a obţine informaţii referitoare la colonelul de Kermor.

Domnul Mirabal nu ascunse deloc francezilor care îi erau recomandaţi şi celor care îi cereau recomandări cât era de bucuros să-i primească. Le spuse că le stă cu totul la dispoziţie şi că nu va precupeţi nimic pentru a le fi de folos. Simpatia pe care o resimţea pentru călătorii aceştia, a căror limbă o vorbea, reieşea din atitudinea lui, din cuvintele lui, din zelul cu care îi informa despre orice. Îl văzuse pe doctorul Crevaux când trecuse pe acolo... îşi amintea de domnul Chaffanjon şi era fericit că îi fusese de ajutor... îi va ajuta nu mai puţin pe Jacques Helloch şi Germain Paterne... pe sergentul Martial şi pe nepotul său, care se puteau bizui pe el în orice împrejurare.

Tânărul îi făcu atunci cunoscut motivul care îl determinase să plece în Venezuela, ceea ce spori simpatia ce i-o inspira domnului Mirabal. În primul rând se punea întrebarea dacă îşi amintea bătrânul că, în urmă cu paisprezece ani, colonelul de Kermor poposise în târguşorul San-Fernando...

Răspunsul nu era deloc de natură să-l mulţumească pe tânăr. Scrutându-şi memoria, domnul Mirabal nu-şi aminti nimic referitor la prezenţa unui colonel cu acest nume la San-Fernando.

O tristeţe profundă se întipări pe faţa lui Jean şi câteva lacrimi îi picurară din ochi.

— Domnule Mirabal, întrebă atunci Jacques Helloch, sunteţi de multă vreme aici?...

— De peste patruzeci de ani, domnule Helloch, răspunse bătrânul, şi n-am lipsit din San-Fernando decât rareori şi pentru puţin timp. Dacă un călător de talia colonelului de Kermor ar fi poposit câteva zile aici, l-aş fi văzut cu siguranţă... aş fi intrat în legătură cu el... Târguşorul nostru nu este nici atât de mare, nici atât de populat ca un străin să nu atragă atenţia, şi aş fi fost informat de prezenţa lui...

— Dar... dacă ar fi vrut să rămână incognito?...

— E o întrebare la care nu pot să vă răspund, zise domnul Mirabal. Avea aşadar motive să o facă?...

— Domnule, spuse Jean, tatăl meu a părăsit Franţa de paisprezece ani şi prietenii lui n-au aflat că a plecat decât mult mai târziu... Unchiul meu... sergentul Martial... nu cunoştea nici măcar el proiectele tainice ale colonelului său...

— Nu, desigur, strigă bătrânul ostaş, fiindcă altfel aş fi ştiut eu să-l împiedic!...

— Dar dumneata, copile dragă?... întrebă domnul Mirabal.

— Eu nu locuiam în casa tatălui meu pe vremea aceea, răspunse Jean, nu fără oarecare şovăire. Mama şi cu mine eram în colonii... şi când ne întorceam în Franţa, a pierit într-un naufragiu... Eu... eu am fost salvat... şi peste câţiva ani, când m-am întors în Bretagne... tatăl meu nu mai era la Nantes... şi nu ştiu ce s-a întâmplat cu el...

În viaţa acestui tânăr exista desigur un mister pe care Jacques Helloch îl presimţise mai de mult. Dar cum nu era îndreptăţit să-l pătrundă, a fost întotdeauna extrem de discret. Ceea ce nu se putea pune la îndoială era că tatăl, colonelul de Kermor, nu se mai afla în ţară când a sosit fiul său şi că sergentul Martial, fie că făcea parte din familie sau nu, habar nu avea unde plecase.

— Şi totuşi, spuse domnul Mirabal, ai motive serioase, dragă copile, să crezi că tatăl dumitale a venit la San-Fernando...

— Nu numai serioase, domnule, dar şi incontestabile.

— Ce anume?

— O scrisoare scrisă de tatăl meu, semnată de el, datată la San-Fernando, a fost primită de un prieten de-al său în cursul anului l879.

— E într-adevăr o dovadă incontestabilă... numai că... adăugă domnul Mirabal, mai există un târguşor cu acelaşi nume în Venezuela, la est de Orinoco... San-Fernando de Apure...

— Scrisoarea era expediată din San-Fernando de Atabapo şi avea pe timbrul poştal imprimată data de l2 aprilie l879.

— Şi de ce nu ţi-ai pus imediat în aplicare planul, copile dragă?...

— Pentru că... unchiul meu şi cu mine... n-am aflat de această scrisoare decât acum trei luni... Prietenul căruia îi era adresată nu trebuia să vorbească despre ea nimănui... Abia după moartea lui ne-a dat-o familia... Ah, dacă n-aş fi fost atât de departe când s-a expatriat tatăl meu... n-ar mai fi plecat...

Domnul Mirabal, foarte emoţionat, îl îmbrăţişă călduros pe Jean. Ce ar fi putut să facă pentru a-i veni în ajutor?... Nu ştia ...Totuşi un fapt era incontestabil, acela că o scrisoare fusese scrisă de colonelul de Kermor, că purta data de l2 aprilie l879 şi că o expediase din San-Fernando de Atabapo.

— Cu toate acestea, zise domnul Mirabal, nu-mi amintesc nimic... da... nimic... deşi în perioada aceea trebuie să fi fost cu siguranţă în San-Fernando...

— Cum! exclamă tânărul. Tatăl meu a trecut pe aici... fără îndoială că a poposit o vreme aici... şi să nu fi lăsat nici o urmă?...

Izbucni în plâns, ca şi cum i-ar fi năruit ultima speranţă afirmaţiile atât de categorice, atât de dezolante ale domnului Mirabal.

— Nu-ţi pierde nădejdea... Jean — de data aceasta nu mai spuse «dragă Jean!» — interveni Jacques Helloch, incapabil şi el să-şi stăpânească emoţia. Fără îndoială că tatăl dumitale, colonelul de Kermor, poate să fi venit la San-Fernando fără ca domnul Mirabal să fi prins de veste...

Bătrânul înălţă capul.

— Poate că l-au cunoscut alte persoane... continuă Jacques Helloch... Vom cerceta... vom întreba... Îţi repet... Jean... nu trebuie să te dai bătut...

Sergentul Martial tăcea... Se uita la tânăr... Parcă i-ar fi repetat ceea ce-i spusese de atâtea ori înainte de plecare: «Ai să vezi, sărmanul meu copil, că vom face în zadar călătoria!»

— În sfârşit, concluse domnul Mirabal, cum e posibil, la urma urmei, să nu fi aflat nimic de prezenţa colonelului de Kermor aici, am să cercetez... am să-i întreb pe locuitorii din San-Fernando... Şi eu — te asigur! — cred că nu trebuie să-ţi pierzi nădejdea... E neîndoios că tatăl dumitale a venit la San-Fernando. Dar călătorea sub adevăratul său nume?... Îşi declarase, în timpul călătoriei, calitatea de colonel?...

Da! Mai exista şi această ipoteză, admisibilă în fond, dar nu prea era de înţeles de ce colonelul şi-ar fi ascuns numele şi gradul.

— Poate că, zise Jacques Helloch, domnul de Kermor a vrut să treacă prin San-Fernando fără să fie cunoscut.

— Ce interes avea?... întrebă domnul Mirabal.

— Tatăl meu a fost încercat de mari necazuri, răspunse tânărul a cărui inimă bătea să se spargă. După moartea sărmanei mele mame a crezut că a rămas singur pe lume...

— Dar dumneata... dragă copile?...

— Credea că şi eu am murit... răspunse Jean, în timp ce sergentul Martial nu înceta să mormăie în ungherul lui.

Era limpede că întrebările acestea, care semănau cu un interogatoriu, nu-i plăceau câtuşi de puţin. Atingeau anumite chestiuni din trecutul pretinsului său nepot, pe care întotdeauna a ţinut să nu le dea în vileag.

Nici domnul Mirabal, nici Jacques Helloch nu insistară. În fond, colonelul de Kermor, încercat de atâtea nenorociri, a socotit că trebuie să plece în taină — atât de în taină, încât nici vechiul lui tovarăş de arme n-a ştiut nimic. Aşadar nu era imposibil să-şi fi schimbat numele, în dorinţa de a nu se putea afla vreodată locul unde îşi ascundea viaţa frântă de atâtea încercări!

Sergentul Martial şi Jean îşi luară apoi rămas bun de la domnul Mirabal şi plecară, adânc întristaţi amândoi. Dar, în sfârşit, bătrânul le promisese să se informeze de tot ce ar fi putut fi în

legătură cu colonelul de Kermor şi nu încăpea îndoială că avea să se ţină de cuvânt.

Odată ajunşi la han, sergentul Martial şi Jean nu mai ieşiră în târguşor în ziua aceea.

A doua zi, prin intermediul domnului Miguel, Jean avu o întrevedere cu guvernatorul respectivei provincii a lui Orinoco.

Excelenţa Sa nu putu să-i dea nici o informaţie privitoare la tatăl său. Dealtfel, nu locuia la San-Fernando decât de cinci ani. Dar, în schimb, va colabora cu domnul Mirabal la cercetările pe care acesta îi făgăduise că le va întreprinde.

Ziua aceasta, a doua, trecu fără să se ivească nimic nou. Sergentul Martial fierbea de mânie!... Să vii atât de departe, să înfrunţi atâtea primejdii cu totul şi cu totul în zadar!... Cum putuse să fie atât de naiv ca să aprobe această călătorie, atât de naiv ca să pornească la drum!... Totuşi îşi impuse să nu cârtească de faţă cu nefericitul Jean, fiindcă n-ar fi făcut decât să-i sporească durerea, şi vedea bine cât e de zdrobit, de exasperat...

Jacques Helloch pornise şi el, pe de altă parte, să culeagă informaţii. Din nefericire, demersurile lui fură zadarnice. Atunci se întoarse la bordul pirogii *Moriche* şi căzu pradă unei tristeţi care începu să-l înspăimânte pe Germain Paterne. Prietenul său, atât de bucuros de vorbă, atât de echilibrat, atât de comunicativ, abia-i răspundea.

— Ce ai?... îl întrebă Germain Paterne.

— Nimic.

— Nimic... Uneori aceasta spune totul!... Desigur, situaţia bietului băiat e îngrozitoare, sunt de acord, dar, oricum, din cauza aceasta nu poţi să pierzi din vedere misiunea ta...

— Misiunea mea!

— Nu îmi închipui... sau cel puţin nu cred că ministrul Instrucţiunii publice te-a trimis pe Orinoco pentru a-l găsi pe colonel.

— De ce nu?...

— Ascultă... Jacques... să vorbim serios!... Ai fost destul de norocos că l-ai putut salva pe fiul colonelului...

— Fiul!... izbucni Jacques Helloch. Ah... fiul!... Ei bine, Germain, poate că... Da!... ar fi fost poate mai bine ca Jean să fi pierit... dacă nu va reuşi să-şi găsească tatăl...

— Nu înţeleg, Jacques...

— Pentru că sunt lucruri la care nu te pricepi deloc... pe care nu poţi să le pricepi...

— Mulţumesc!

Germain Paterne se hotărî atunci să nu-l mai întrebe nimic pe tovarăşul său, deşi îl nedumerea extraordinara creştere a afecţiunii lui pentru tânărul de Kermor. A doua zi, când Jean

ajunse cu sergentul Martial la domnul Mirabal, acesta se pregătea, împreună cu Jacques Helloch, să le facă o vizită.

Din cercetările întreprinse printre locuitorii din San-Fernando rezulta că, cu vreo doisprezece ani în urmă, un străin poposise într-adevăr în târguşor. Era acest străin un francez?... Nimeni nu ştia şi, dealtfel, se pare că avea motive serioase pentru a rămâne incognito.

Jean avu impresia că tenebrele misterioasei chestiuni încep să se risipească oarecum. Fie că se cade sau nu să crezi in presentimente lui îi trecu prin minte că străinul era... trebuie să fi fost tatăl său.

— Şi, când călătorul acesta a părăsit San-Fernando, domnule Mirabal, întrebă el, se ştie încotro s-a îndreptat?...

— Da... copile... S-a dus către Orinoco superior.

— Şi... de atunci... nu s-a mai auzit de el?

— Nu se ştie ce s-a întâmplat cu el.

— Se va şti poate, zise Jacques Helloch, dacă se vor face cercetări în această parte a fluviului...

— Ar fi o expediţie foarte primejdioasă, remarcă domnul Mirabal, şi să rişti, bazându-te pe indicii atât de vagi...

Sergentul Martial aprobă cu un gest temerile exprimate de domnul Mirabal.

Jean, în ceea ce-l privea, tăcea, dar din atitudinea lui hotărâtă, din privirile lui înflăcărate se ghicea intenţia fermă de a nu ceda, de a-şi continua expediţia, oricât de primejdioasă ar fi fost, de a nu renunţa la planurile lui, de a merge până la capăt...

Şi domnul Mirabal îi înţelese bine intenţiile când Jean îi spuse:

— Vă mulţumesc, domnule Mirabal... vă mulţumesc şi dumneavoastră, domnule Helloch, pentru tot ce aţi făcut... Un străin a fost văzut aici în perioada când tatăl meu se afla la San-Fernando... în perioada în care scria chiar din San-Fernando...

— Fără îndoială... dar, pornind doar de la atât, să te gândeşti că era colonelul de Kermor... obiectă bătrânul.

— De ce nu... protestă Jacques Helloch, oare nu sunt şanse să fi fost el?...

— Ei bine... de vreme ce străinul acela s-a îndreptat spre Orinoco superior, zise Jean, mă voi duce acolo...

— Jean!... Jean! izbucni sergentul Martial repezindu-se către tânăr.

— Mă voi duce! repetă Jean pe un ton care dovedea că e ferm hotărât.

Apoi se întoarse către bătrân şi-l întrebă:

— Există pe Orinoco superior unele târguleţe, unele sate unde m-aş putea duce să culeg informaţii, domnule Mirabal?

— Sate... sunt mai multe, Guachapana... Esmeralda... şi altele... Dar, după părerea mea, dacă e posibil de a da de urma tatălui

dumitale, copile dragă, nu vei afla decât dincolo de izvoare... la misiunea Santa-Juana.

— Am mai auzit vorbindu-se de această misiune, zise Jacques Helloch. E înfiinţată de curând?...

— Au trecut câţiva ani, de atunci, răspunse domnul Mirabal, şi pare să prospere.

— O misiune spaniolă?...

— Da, e condusă de un misionar spaniol... părintele Esperante.

— De îndată ce pregătirile de drum vor fi gata, zise Jean, plecăm la Santa-Juana...

— Dragă copile, spuse bătrânul, mă socotesc dator să-ţi atrag atenţia că pe Orinoco superior primejdiile sunt mari — extenuare, privaţiuni, riscul de a cădea în mâinile acelor bande de quivas, conduşi acum de un ocnaş evadat de la Cayenne...

— Toate aceste primejdii, pe care le-a întâmpinat tatăl meu, răspunse Jean, nu voi ezita să le întâmpin şi eu pentru a-l regăsi!

Discuţia luă sfârşit cu acest răspuns al tânărului. Domnul Mirabal înţelese că nimic nu l-ar fi putut opri. Va merge «până la capăt» aşa cum spusese.

Sergentul Martial, desperat, plecă împreună cu Jean care îşi petrecu restul zilei pe *Gallinetta*.

Când Jacques Helloch rămase singur cu domnul Mirabal, acesta îi repetă la câte primejdii, de toate felurile, avea să se expună fiul colonelului de Kermor, care nu avea drept călăuză decât pe ostaşul acela bătrân.

— Dacă ai oarecare influenţă asupra lui, domnule Helloch, adăugă el, fă-l să renunţe la planurile acestea care se bazează pe atâta incertitudine... împiedică-l să plece...

— Nimic nu-l va face să renunţe, domnule Mirabal, declară Jacques Helloch. Îl cunosc... nimic!

Jacques Helloch se întoarse la bordul pirogii *Moriche* mai îngrijorat ca oricând, şi nici nu răspunse măcar la cele câteva cuvinte pe care i le adresă tovarăşul său.

Aşezat la pupa pirogii, Jacques Helloch îi privea pe Valdez şi pe doi oameni din echipajul lui care pregăteau *Gallinetta* pentru o lungă călătorie. Trebuiau să o descarce cu totul pentru a-i cerceta fundul şi a-i face o reparaţie capitală, impusă de deteriorările produse în ultima parte a drumului şi de eşuarea pe plaja de la San-Fernando.

Jacques Helloch îl privea şi pe Jean, care supraveghea lucrările. Poate că tânărul se aştepta ca acesta să-i vorbească... să facă unele reflecţii asupra temerităţii planurilor sale... să încerce a-l determina să renunţe la ele...

Dar Jacques Helloch rămase mut, nemişcat. Adâncit în gânduri, părea obsedat de o idee fixă... o idee din acelea care ţi se înfig în creier... care te macină...

Se lăsă seara.

Pe la opt Jean se pregăti să se întoarcă la han să se mai odihnească.

— Bună seara... domnule Helloch.., zise el.

— Bună seara... Jean... răspunse Jacques Helloch, ridicându-se de parcă ar fi avut intenţia să-l urmeze pe băiat...

Jean mergea fără a întoarce capul şi, după vreo sută de paşi, dispăru printre colibe.

Sergentul Martial rămăsese pe plajă, foarte tulburat de gândul unui demers pe care se hotarâse să-l facă. În sfârşit, se decise şi se întoarse către Moriche.

— Domnule Helloch, murmură el, aş avea să vă spun două vorbe.

Jacques Helloch coborî îndată din pirogă şi se apropie de bătrânul ostaş.

— Ce doreşti, domnule sergent?... întrebă el.

— Dacă aţi avea bunăvoinţa... să-l sfătuiţi pe nepotul meu... care vă va asculta poate... pe dumneavoastră... să nu întreprindă această călătorie...

Jacques Helloch îl privi pe sergentul Martial drept în faţă. Apoi, după o oarecare ezitare, răspunse:

— N-am să-i dau acest sfat, fiindcă va fi inutil, ştii bine... ba chiar... în cazul că eşti de acord... am luat o hotărâre...

— Ce hotărâre?...

— Să-l însoţesc pe Jean...

— Dumneavoastră... să-l însoţiţi pe nepotul meu...

— Care nu e nepotul dumitale, sergent!

— Pe el... fiul colonelului...

— Care nu e fiul său... ci fiica sa... fiica domnului colonel de Kermor!

PARTEA A DOUA

I CÂTEVA CUVINTE DESPRE TRECUT

Pe la ora opt, în dimineaţa zilei de 2 octombrie, pirogile *Gallinetta* şi *Moriche*, după ce coborâseră de-a lungul braţului care mărgineşte partea dreaptă a peninsulei Atabapo, urcau pe cursul superior al fluviului Orinoco, mânate dinspre nord-vest de o briză favorabilă.

În ajun, după discuţia cu Jacques Helloch, sergentul Martial nu mai îndrăznise să-i interzică acestuia să-i însoţească «pe nepotul său şi pe el» până la misiunea Santa-Juana. Taina care o înconjura pe Jeanne de Kermor era acum cunoscută de salvatorul ei şi avea s-o afle în curând — nu încăpea nici o îndoială — şi Germain Paterne. Ar fi fost dealtfel greu — trebuie să recunoaştem — să fie păstrată şi, ţinând seama de condiţiile în care urma să se desfăşoare a doua parte a călătoriei, era chiar mai bine aşa. Dar secretul ascuns cu atâta grijă nu avea să fie divulgat de cei doi tineri domnilor Miguel, Felipe, Varinas, Mirabal sau guvernatorului provinciei. La întoarcere, dacă cercetările îşi atingeau scopul, însuşi colonelul de Kermor avea să aibă bucuria de a le prezenta pe fiica lui.

Se înţeleseră de asemenea ca nici Valdez, nici Parchal şi nici unul din marinarii pirogilor să nu fie informat de ultimele întâmplări. Până la urmă sergentul Martial procedase bine dându-o pe Jeanne drept nepotul său pentru a preîntâmpina dificultăţile unei astfel de expediţii, aşa că era preferabil să nu se renunţe la această măsură de prevedere.

A descrie acum uluirea, deznădejdea şi apoi furia bătrânului ostaş când Jacques Helloch îi aduse la cunoştinţă ceea ce

descoperise — că Jean de Kermor era Jeanne de Kermor — ar fi penibil şi dealtfel inutil, fiindcă e uşor de imaginat.

De asemenea n-are rost să insistăm asupra sfielei foarte fireşti care o cuprinse pe Jeanne când se află în faţa lui Jacques Helloch şi Germain Paterne. Amândoi ţinură să o asigure de respectul, de devotamentul şi de discreţia lor. Dealtfel, firea ei hotărâtă, mai presus de obişnuitele sfiiciuni femeieşti, se impuse repede.

— Pentru dumneavoastră, Jean... rămâne tot Jean... spuse întinzând mâna celor doi compatrioţi.

— Tot Jean... domnişoară... zise Germain Paterne înclinându-se.

— Da... Jean... dragă Jean... zise Jacques Helloch, şi aşa va rămâne până în ziua când o vom încredinţa pe domnişoara Jeanne de Kermor tatălui său.

Se înţelege că Germain Paterne nu făcu nici o obiecţie în privinţa călătoriei care avea să se prelungească până la izvoarele fluviului Orinoco sau poate şi mai departe.

În ceea ce-l privea, împrejurarea aceasta nu-i displăcea deloc; avea să-i dea nenumărate prilejuri de a-şi îmbogăţi colecţiile, de a studia plantele florei specifice regiunii din jurul cursului superior al fluviului Orinoco. Astfel misiunea sa de naturalist avea să fie completă şi, fără îndoială, ministrul Instrucţiunii publice nu va putea să-l dezaprobe că a extins-o.

Pe de altă parte, Jeanne de Kermor încerca o profundă emoţie la gândul că cei doi tineri aveau să-şi unească eforturile cu ale ei, să o însoţească până la misiunea Santa-Juana, să înfrunte în interesul ei eventualele primejdii ale expediţiei şi să mărească în acest fel şansele de reuşită. În acelaşi timp inima îi era plină de recunoştinţă faţă de cel care o salvase de la moarte şi voia să fie alături de ea tot timpul călătoriei.

— Prietene, îi spuse sergentului Martial, împlinească-se voia Domnului!... Dumnezeu ştie ce face...

— Înainte de a-i aduce mulţumiri, aştept să văd rezultatul! se mărgini să răspundă bătrânul ostaş.

Şi se retrase să mormăie în colţul său, copleşit de ruşine, ca un unchi care şi-a pierdut nepotul.

Se înţelege de la sine că Jacques Helloch îi spusese lui Germain Paterne:

— Îţi dai seama că nu putem să o părăsim pe domnişoara de Kermor...

— Îmi dau seama de toate, dragă Jacques, răspunse Germain Paterne. Înţeleg chiar şi lucrurile la care tu pretinzi că nu mă pricep!... Ai crezut că salvezi un băiat şi ai salvat o fată, asta e, şi fireşte că nu se poate să părăsim această persoană vrednică de interes...

— N-aş fi făcut-o nici dacă ar fi fost vorba de Jean de Kermor! declară Jacques Helloch. Ba nu!... N-aş fi putut să-l las să se expună la atâtea primejdii, fără să-l însoţesc!... Era datoria mea,

— datoria noastră a amândurora, Germain, să-l ajutăm până la capăt...

— Fireşte! răspunse Germain Paterne cum nu se poate mai serios.

Iată ce le-a povestit, pe scurt, domnişoara de Kermor celor doi compatrioţi ai săi.

Colonelul de Kermor, născut în l829, acum în vârstă de şaizeci şi trei de ani, s-a căsătorit, în l859, cu o creolă din Martinica. Primii lor doi copii muriseră de foarte mici. Jeanne nu-i cunoscuse. Domnul şi doamna de Kermor rămăseseră deznădăjduiţi.

Domnul de Kermor, ofiţer eminent, datorită vitejiei, inteligenţei şi deosebitelor sale calităţi, înaintase în grad repede şi cu mare succes. Ajunsese colonel la patruzeci de ani. Soldatul, apoi caporalul, apoi sergentul Martial era legat cu un devotament fără margini de acest ofiţer care avusese prilejul să-i salveze viaţa pe câmpul de luptă de la Solferino. Amândoi participaseră apoi la eroica şi funesta campanie împotriva armatelor prusace.

Cu două, trei săptămâni înainte de declararea războiului, în l870, chestiuni de familie o obligaseră pe doamna de Kermor să plece în Martinica. Acolo s-a născut Jeanne. Colonelul, împovărat de necazuri înfiorătoare, resimţi o adâncă bucurie când află de naşterea copilului. Dacă nu l-ar fi reţinut datoria de ostaş, ar fi plecat în Antile, la soţia şi fiica lui, şi le-ar fi adus pe amândouă în Franţa.

În împrejurările respective, doamna de Kermor n-a mai aşteptat să se sfârşească războiul pentru a putea veni soţul ei să o ia. Voia să se afle cât mai curând alături de el, aşa că, în luna mai l87l, se îmbarcă în portul Saint-Pierre-Martinique pe un pachebot englez, *Norton*, cu destinaţia Liverpool.

Doamna de Kermor era însoţită de o creolă, doica fetiţei care împlinise doar câteva luni. Intenţia ei era să o păstreze pe această femeie în serviciul său după ce vor ajunge în Bretagne, la Nantes, unde locuise înainte de a pleca.

În noaptea de 23 spre 24 mai, în largul Atlanticului, pe o ceaţă deasă, *Norton* fu lovit de un steamer spaniol, *Vigo*, din Santander. În urma ciocnirii, *Norton* se scufundă aproape imediat, odată cu pasagerii, în afară de cinci, şi cu echipajul din care scăpară numai doi oameni, fără ca cealaltă navă să-i poată veni în ajutor.

Doamna de Kermor n-a avut timp să iasă din cabină, care se afla în partea unde se produsese ciocnirea, iar doica pieri şi ea, deşi reuşise să se urce pe punte cu fetiţa.

Ca prin minune, copilul nu se numără printre victime, datorită devotamentului unuia dintre cei doi marinari de pe *Norton*, care reuşi să ajungă la *Vigo*.

După ce s-a scufundat *Norton*, nava spaniolă, avariată la prova, dar cu maşinile intacte, neatinse de ciocnire, rămase la locul catastrofei şi-şi coborî ambarcaţiile pe mare. Cercetările îndelungate nu duseră la nici un rezultat, aşa că, în cele din urmă, se îndreptă spre cea mai apropiată insulă a Antilelor, unde ajunse după opt zile.

Acolo se făcu repatrierea celor câteva persoane care se refugiaseră la bordul navei *Vigo*.

Printre pasagerii de pe această navă se aflau domnul şi doamna Eredia, nişte colonişti bogaţi originari din Havana, care vrură să o ia la ei pe mica Jeanne. Oare copilul rămăsese fără familie? Nu se ştia. Unul dintre marinarii care scăpaseră cu viaţă spunea să mama fetiţei, o franţuzoaică, se aflase pe *Norton*, dar nu-i ştia numele. Şi cum să-i afli numele, dacă nu fusese înscris la birourile steamer-ului englez înainte de îmbarcare?... Fiindcă nu fusese înscris, după cum stabili ancheta referitoare la ciocnirea celor două nave.

Jeanne, adoptată de familia Eredia, a fost dusă la Havana. Acolo au crescut-o, după ce au încercat zadarnic să-i găsească familia. I-au dat numele de Juana. Foarte inteligentă, fetiţa trase foloase din educaţia pe care o primi şi învăţă atât limba franceză cât şi cea spaniolă. Dealtfel, îşi cunoştea povestea vieţii, nu i se ascunsese nimic. De aceea, gândurile ei zburau mereu spre Franţa unde se afla probabil tatăl său care o jelea şi nu nădăjduia să o vadă vreodată.

Cât despre colonelul de Kermor, e uşor de imaginat durerea pe care a resimţit-o când a fost de două ori lovit de soartă prin moartea soţiei sale şi a copilului pe care nici nu-l văzuse. În vâltoarea războiului din 1871, nici nu a putut afla că doamna de Kermor se hotarâse să părăsească Saint-Pierre-Martinique pentru a veni la el. Nu ştia că se îmbarcase pe *Norton*. A primit vestea odată cu ştirile despre catastrofa maritimă. În zadar a făcut apoi cercetări peste cercetări. Rezultatele n-au dus decât la certitudinea că soţia şi fiica lui pieriseră odată cu majoritatea pasagerilor şi a echipajului pachebotului.

Durerea colonelului de Kermor era nemărginită. Îşi pierduse în acelaşi timp soţia adorată şi fetiţa pe care nici nu apucase să o sărute. În urma acestei duble nenorociri au existat temeri că îşi va pierde mintea. Dealtfel căzu atât de greu bolnav că, fără îngrijirile pline de zel ale soldatului său credincios, sergentul Martial, numele de Kermor ar fi dispărut poate odată cu capul familiei.

Colonelul se însănătoşi totuşi, dar avu o convalescenţă lungă. În acelaşi timp, hotărându-se să renunţe la profesia lui, care constituise gloria întregii sale vieţi şi îi rezerva un viitor strălucit, demisionă în 1873. N-avea pe atunci decât patruzeci şi patru de ani, era în puterea vârstei.

De atunci colonelul de Kermor a trăit foarte retras într-o casă simplă de ţară, la Chantenay-sur-Loire, în apropiere de Nantes. Nu mai primea nici un prieten, nu avea altă tovărăşie decât aceea a sergentului Martial, care ieşise din cadrele militare odată cu el. Era ca un biet nefericit abandonat pe ţărmul pustiu, după un naufragiu — acela al sentimentelor sale.

În sfârşit, după doi ani, colonelul de Kermor dispăru. Sub pretextul că pleacă într-o călătorie, părăsi Nantes şi sergentul Martial aşteptă în zadar să se mai întoarcă. Jumătate din averea sa — o rentă de vreo douăsprezece mii de franci — i-o lăsase acestui devotat tovarăş de arme, căruia îi fu înmânată de notarul familiei. Cealaltă jumătate o preschimbă în bani lichizi şi o luă cu el... Unde?... A rămas o taină de nepătruns.

Actul de donaţie în favoarea sergentului Martial era însoţit de o notiţă astfel redactată:

«Îmi iau adio de la viteazul meu soldat cu care am vrut să-mi împart avutul. Să nu caute să mă găsească, va fi trudă zadarnică. Sunt mort pentru el, pentru prietenii mei, pentru această lume, aşa cum sunt moarte fiinţele pe care le-am iubit mai mult ca orice pe lume.»

Şi nimic mai mult.

Sergentului Martial nu-i venea să creadă că va fi imposibil să-l revadă vreodată pe colonelul său. Făcu demersuri pentru a descoperi în ce ţară s-a dus să-şi înmormânteze existenţa tragică, departe de toţi cei pe care-i cunoscuse şi de la care îşi luase adio pentru totdeauna...

Între timp fetiţa creştea în mijlocul familiei care o adoptase. Au trecut doisprezece ani până când soţii Eredia au reuşit să culeagă câteva informaţii referitoare la familia copilului. Până la urmă au aflat că mama lui Juana era o doamnă de Kermor, care călătorea pe *Norton*, şi că soţul acesteia, un colonel, mai trăia încă.

Fetiţa împlinise doisprezece ani şi părea să devină o tânără încântătoare. Instruită, serioasă, pătrunsă de un adânc sentiment al datoriei, dădea dovadă de o energie puţin obişnuită pentru vârsta şi sexul ei.

Soţii Eredia socotiră că nu au dreptul să-i ascundă noile informaţii. Din ziua aceea licări în sufletul ei o rază de lumină stăruitoare. Se credea chemată să-l regăsească pe tatăl său. Şi această credinţă începu să-i stăpânească gândurile, era un fel de obsesie care produse schimbări evidente în intelectul şi moralul său. Deşi soţii Eredia, în casa cărora îşi petrecuse anii copilăriei, se purtau atât de frumos, atât de părinteşte cu ea, fata nu trăia decât cu gândul de a-l întâlni pe colonelul de Kermor... Se ştia că se retrăsese în Bretagne, aproape de Nantes, oraşul său natal... Se cerură în scris informaţii dacă mai locuieşte acolo... Sosi o veste insuportabilă pentru fată: tatăl său dispăruse de câţiva ani.

Atunci domnişoara de Kermor îi imploră pe părinţii ei adoptivi să o lase să plece în Europa… Se va duce în Franţa… la Nantes…

Va reuşi să găsească urmele care se considerau pierdute… Ceea ce nu izbutesc străinii, o fiică, îndrumată numai de instinct, poate să izbutească...

Pe scurt, soţii Eredia îi îngăduiră să plece, deşi nu-i împărtăşeau speranţa. Domnişoara de Kermor părăsi deci Havana şi, după ce traversă cu bine oceanul,

Gîndiţi-vă la emoţia bătrînului soldat...

ajunse la Nantes, unde nu-l găsi decât pe sergentul Martial, care tot nu aflase unde se găsea colonelul.

Gândiţi-vă la emoţia bătrânului soldat când copilul despre care se spunea că pierise în naufragiul vasului Norton păşi pragul casei din Chantenay. Nu putea să creadă şi totuşi era silit să creadă. Faţa Jeannei îi amintea trăsăturile tatălui ei, ochii, fizionomia, toate asemănările fizice şi morale care se pot transmite prin ereditate. Aşadar o primi pe tânără ca pe un mesager pe care i-l trimisese colonelul său din ceruri...

Dar în perioada aceea, renunţase la orice speranţă de a afla în ce ţară fugise colonelul de Kermor să-şi ascundă trista existenţă...

Jeanne luă hotărârea de a nu mai părăsi casa părintească. Averea pe care o primise sergentul Martial şi pe care era gata să o restituie aveau să o folosească amândoi pentru a întreprinde noi cercetări.

În zadar insistară soţii Eredia ca domnişoara de Kermor să vină din nou la ei. Trebuiră să se resemneze, să se despartă de fiica lor adoptivă. Jeanne le mulţumi binefăcătorilor ei pentru tot ce făcuseră pentru ea... le era nespus de recunoscătoare celor pe care, fără îndoială, nu-i va revedea multă vreme... dar, pentru ea, colonelul de Kermor mai trăia încă şi poate că nu se înşela, întrucât vestea morţii lui nu ajunsese la sergentul Martial, nici la vreunul din prietenii săi din Bretagne... Îl va căuta şi îl va găsi... Dragostei paterne îi răspundea dragostea filială, deşi tatăl şi fiica nu se văzuseră niciodată... Era între ei o legătură care-i unea, o legătură atât de puternică, încât nimic nu o putea rupe!

Tânăra rămase aşadar la Chantenay împreună cu sergentul Martial. Acesta îi spuse că fusese botezată Jeanne, la câteva zile după naşterea ei la Saint-Pierre-Martinique, şi o numi astfel, renunţând la numele pe care-l purtase în familia Eredia. Jeanne locuia împreună cu el şi ţinea cu îndărătnicie să găsească un indiciu cât de mic care s-o poată ajuta să-i dea de urmă colonelului de Kermor.

Dar cui să se adreseze pentru a obţine veşti despre cel dispărut?... Oare sergentul Martial nu încercase şi el, în toate felurile, fără nici un rezultat, să culeagă informaţii?... Şi când te gândeşti că numai fiindcă se credea singur pe lume colonelul de Kermor se expatriase!... Ah, dacă ar fi ştiut că fiica sa, salvată de la naufragiu, îl aştepta în casa părintească!...

Trecură mai mulţi ani. Nici o rază nu luminase între timp tenebrele necunoscutului. Şi, fără îndoială, misterul cel mai de nepătruns ar fi continuat să-l învăluie pe colonelul de Kermor, dacă o primă descoperire, foarte neaşteptată, nu s-ar fi produs în împrejurările următoare.

Am mai spus că o scrisoare semnată de colonel ajunsese la Nantes în l879. Scrisoarea era expediată din San-Fernando de

Atabapo, Venezuela, America de Sud. Adresată notarului familiei de Kermor, se referea la o chestiune cu totul personală pe care acesta trebuia să o rezolve. Dar, în acelaşi timp, colonelul îi cerea să păstreze în mare taină faptul că primise o scrisoare. Respectivul notar murise pe când Jeanne de Kermor se mai afla încă în Havana şi nimeni nu ştia că este fata colonelului.

Abia după şapte ani scrisoarea — din urmă cu treisprezece ani — fu găsită printre hârtiile decedatului. Atunci, moştenitorii, care cunoşteau povestea tinerei Jeanne de Kermor, faptul că locuia împreună cu sergentul Martial şi că se străduia să găsească date referitoare la tatăl ei, se grăbiră să o înştiinţeze de existenţa scrisorii.

Jeanne de Kermor devenise între timp majoră. De când trăia — s-ar putea spune «sub aripa maternă» a bătrânului tovarăş de arme al tatălui său — educaţia primită în familia Eredia şi-o completa cu instruirea solidă şi serioasă pe care o oferă pedagogia modernă.

Nu-i greu de imaginat ce a simţit, ce dorinţă irezistibilă a cuprins-o, când a avut în mână acest document! Dobândise certitudinea incontestabilă că în l879 colonelul de Kermor se afla la San-Fernando. Şi chiar dacă nu se ştia ce se mai întâmplase cu el între timp, cel puţin avea un indiciu — un indiciu atât de căutat — care îi dădea posibilitatea de a întreprinde primii paşi pe calea cercetărilor. Îi scrise guvernatorului de la San-Fernando, îi scrise de mai multe ori... Răspunsul fu întotdeauna acelaşi... Nimeni nu-l cunoştea pe colonelul de Kermor... nimeni nu-şi amintea să-l fi văzut în târguşor... Şi totuşi, scrisoarea era o dovadă incontestabilă...

În condiţiile acestea, n-ar fi fost mai bine să se ducă la San-Fernando?... Desigur... Aşadar, tânăra se hotărî să plece în regiunea aceea, străbătută de cursul superior al fluviului Orinoco.

Domnişoara de Kermor se afla în corespondenţă cu familia Eredia. Le aduse deci la cunoştinţă părinţilor săi adoptivi hotărârea de a pleca acolo unde s-ar fi putut să găsească ultimele urme ale tatălui său, iar aceştia nu putură decât s-o încurajeze, deşi era o călătorie primejdioasă.

Dar dacă Jeanne de Kermor avea astfel de planuri, de o extremă gravitate, trebuie să recunoaştem, înseamnă că sergentul Martial era gata să le accepte?... Nu va refuza el să-şi dea consimţământul?... Nu se va opune la înfăptuirea a ceea ce Jeanne considera o datorie?... Nu se va împotrivi, gândindu-se la chinurile, la primejdiile care o ameninţau în ţinuturile acelea îndepărtate ale Venezuelei?... Să străbaţi mii de kilometri!... O fată tânără să pornească într-o expediţie atât de riscantă... cu un bătrân ostaş drept călăuză... fiindcă, dacă pleca, n-avea s-o lase singură...

— Şi totuşi, dragul meu Martial a trebuit să se învoiască, zise Jeanne încheind relatarea care dezvăluia celor doi tineri taina trecutului său. Da!... S-a învoit, fiindcă era necesar, nu-i aşa, prietene dragă?...

— Şi acum nu pot decât să mă căiesc răspunse sergentul Martial, de vreme ce, în ciuda tuturor precauţiilor...

— Secretul nostru a fost descoperit! adăugă Jeanne zâmbind. Iată aşadar, că nu mai sunt nepotul tău... şi că tu nu mai îmi eşti unchi!... Dar domnul Helloch şi domnul Paterne n-or să spună nimănui... Nu-i aşa, domnule Helloch?...

— Nimănui, domnişoară!

— Fără domnişoară, domnule Helloch, se grăbi să-i spună Jeanne de Kermor. Nu trebuie să te înveţi cu acest rău obicei, de a mi te adresa aşa... Până la urmă te vei trăda... Nu... Jean... numai Jean.

— Da... Jean... pur şi simplu... şi chiar dragul nostru Jean, pentru a mai schimba din când în când... zise Germain Paterne.

— Acum, domnule Helloch, înţelegi ce condiţii mi-a pus bunul meu Martial... El a devenit unchiul meu, iar eu nepotul lui... Mi-am pus haine de băiat, mi-am tăiat părul şi, astfel metamorfozată, m-am îmbarcat la Saint-Nazaire cu destinaţia Caracas. Vorbeam spaniola ca pe limba mea maternă — ceea ce putea să-mi fie de mare folos în timpul călătoriei — şi iată-mă în târguşorul San-Fernando! Apoi, după ce-mi voi găsi tatăl, ne vom reîntoarce în Europa trecând pe la Havana... Vreau să fac o vizită familiei aceleia generoase care i-a ţinut locul... şi căreia îi datorăm amândoi atâta recunoştinţă!

Jeanne de Kermor simţi că i se umezesc ochii. Dar îşi stăpâni emoţia şi continuă:

— Nu unchiule, nu trebuie să regretăm că secretul nostru a fost descoperit... Aşa a hotărât soarta, după cum tot voia ei a fost să întâlnim doi compatrioţi, doi prieteni devotaţi... În numele tatălui meu, domnilor, vă mulţumesc din toată inima pentru ce aţi făcut... şi pentru ce v-aţi hotărât să mai faceţi!

Le întinse apoi mâna lui Jacques Helloch şi lui Germain Paterne, care i-o strânseră călduros.

A doua zi, cei doi tineri, sergentul Martial şi Jean — vom rămâne la acest nume atâta vreme cât o vor cere împrejurările — îşi luară rămas bun de la domnii Miguel, Felipe şi Varinas care se îngrijeau de cele necesare pentru explorarea confluenţei cursurilor de apă Guaviare şi Atabapo. Cei trei colegi erau nespus de îngrijoraţi că Jean pornea pe cursul superior al fluviului Orinoco, fie şi în tovărăşia compatrioţilor lui. Domnul Miguel, după ce îi ură să încheie cu bine călătoria, îi spuse:

— Poate vom mai fi aici la întoarcerea dumitale, copile dragă, dacă tovarăşii mei şi cu mine nu vom reuşi să cădem de acord...

În sfârşit, după ce-şi luară rămas bun de la guvernatorul din San-Fernando, care le dădu scrisori pentru comisarii principalelor târguleţe din amonte, după ce-i îmbrăţişa domnul Mirabal, care-l strânse pe Jean la piept, Jacques Helloch şi Germain Paterne, Jean şi sergentul Martial se urcară la bordul pirogilor.

Populaţia ţinuse să asiste la plecare. Când s-au desprins de malul stâng al fluviului, cele două pirogi au fost salutate cu urale. După ce au înconjurat apoi stâncile care se ridică la confluenţă, acolo unde se amestecă apele purtate de Atabapo cu cele aduse de Guaviare, au şi ajuns în Orinoco şi au dispărut navigând în amonte, spre est.

II PRIMA ETAPĂ

Gallinetta şi *Moriche* erau conduse, cum fuseseră încă de la plecarea lor din Caicara, de căpitanii Parchal şi Valdez. Cu Parchal şi oamenii lui, Jacques Helloch şi Germain Paterne se înţeleseră uşor în privinţa prelungirii călătoriei. Angajată în vederea unei expediţii cu durată nedeterminată, puţin le păsa vitejilor acelora că va fi explorat Orinoco până la izvoare sau oricare din afluenţii lui, de vreme ce erau bine plătiţi.

În ceea ce-l priveşte pe Valdez, trebuia stabilită o nouă înţelegere. Indianul nu era obligat să-i ducă pe sergentul Martial şi pe nepotul său decât până la San-Fernando, aşa se învoiseră, întrucât totul depindea de informaţiile pe care urmau să le culeagă în acest târguşor. Valdez, după cum se ştie, era de fel din San-Fernando, unde locuia de obicei şi, după ce-şi încheia socotelile cu sergentul Martial, avea de gând să aştepte prilejul de a coborî fluviul cu alţi pasageri, negustori sau călători.

Dar sergentul Martial şi Jean erau nespus de mulţumiţi de iscusinţa şi râvna lui Valdez şi le-ar fi părut rău să se despartă de el în a doua parte a expediţiei, fără îndoială mai grea. De aceea îi propuseră să rămână la bordul pirogii sale *Gallinetta* şi în timpul navigării pe Orinoco superior.

Valdez se învoi bucuros. Totuşi, din cei nouă oameni ai echipajului său nu puteau rămâne decât cinci, patru preferând să se ocupe de recoltarea cauciucului, care le aducea un câştig mai bun. Căpitanul găsi din fericire cu cine să-i înlocuiască — angajă trei mariquitares şi un spaniol, ca să-şi completeze echipajul.

Mariquitares, care aparţin tribului cu acelaşi nume, răspândit în regiunile din est, sunt luntraşi neîntrecuţi. Şi apoi, cunosc fluviul pe o întindere de câteva sute de kilometri în amonte de San-Fernando.

Spaniolul, numit Jorres, nu sosise decât de cincisprezece zile în târguşor şi căuta anume un prilej de a se duce la Santa-Juana unde, zicea, părintele Esperante nu va refuza să-l primească în serviciul misiunii. Auzind că fiul colonelului de Kermor se hotarâse să plece la Santa-Juana, şi în ce scop, se grăbi să ceară a fi angajat ca luntraş. Valdez, căruia îi lipsea un om, îl angaja. Spaniolul acesta părea să fie foarte inteligent, deşi trăsăturile lui aspre, focul din privirea lui nu prea pledau în favoarea lui. Dealtfel, era tăcut din fire şi destul de puţin sociabil.

Trebuie să mai spunem că cei doi căpitani, Valdez şi Parchal, mai urcaseră în susul fluviului până la rio Mavaca, un afluent de pe partea stângă, care se află cam la trei sute cincizeci de kilometri în aval de masivul Parima, de unde curg primele ape ale marelui fluviu.

De asemenea se cere să precizăm că pirogile folosite pe Orinoco superior sunt de obicei mai uşoare decât cele de pe cursul mijlociu. Dar *Gallinetta* şi *Moriche*, fiind de dimensiuni mici, nu păreau deloc nepotrivite pentru o astfel de navigare. Fuseseră cercetate cu atenţie, reparate temeinic, aduse în perfectă stare. În luna octombrie sezonul secetos nu coborâse încă la minimum etiajul fluviului. Adâncimea lui putea să suporte deci, pescajul celor două pirogi. Era mai bine să nu le părăsească în favoarea altora, de vreme ce călătorii se obişnuiseră cu ele de mai mult de două luni.

Pe vremea când Chaffanjon întreprindea extraordinara lui călătorie, nu exista, în materie de hărţi, decât aceea a lui Coddazzi, în general nu prea exactă, căreia călătorul francez i-a rectificat multe erori. Aşadar, în partea a doua a expediţiei aveau să utilizeze harta alcătuită de Chaffanjon.

Vântul era favorabil, briza bătea destul de tare. Cele două pirogi, cu pânzele complet întinse, înaintau repede, aproape în linie. Echipajele, strânse grup la prova, nu aveau nevoie să-şi pună la încercare braţele. Era vreme bună, pe cer câţiva nori subţiri goneau dinspre vest.

La San-Fernando pirogile fuseseră aprovizionate din nou cu carne uscată, legume, făină de manioc, conserve, tutun, tafla şi aguardiente, cu obiecte de schimb, cuţite, toporaşe, podoabe de sticlă, oglinzi, stofe şi chiar cu îmbrăcăminte, pături şi muniţii. Precauţie necesară, fiindcă în amonte de târguşor ar fi fost greu de procurat toate acestea, exceptând alimentele. În ceea ce privea hrana echipajelor, dealtfel, arma Hammerless a lui Jacques Helloch şi carabina sergentului Martial aveau să o asigure din plin. Şi pescuitul promitea să fie mănos, fiindcă la gura nenumăratelor rios care îmbogăţesc apele cursului superior al fluviului mişună peştii.

Seara, pe la ora cinci, cele două pirogi, ajutate bine de briză, reuşiră să arunce parâmele la capul cel mai îndepărtat al insulei

Mina, aproape faţă în faţă cu Mawa. Doi cabiai fură doborâţi şi, în consecinţă, nu mai fu nevoie să se recurgă la provizii, nici pentru masa călătorilor nici pentru cea a echipajelor.

A doua zi, în 4 octombrie, îşi reluară drumul în condiţii identice. După o navigare în linie dreaptă pe porţiunea de douăzeci de kilometri a fluviului Orinoco, denumită de indieni canon Nube, *Moriche* şi *Gallinetta* acostară la poalele ciudatelor stânci Piedra Pintada.

Germain Paterne încercă în zadar să descifreze inscripţiile de pe această «Piatră pictată», acoperite în parte de apă. De fapt, în urma sezonului ploios, nivelul fluviului era deasupra etiajului său normal. Apoi se mai află o Piedra Pintada şi mai sus de gura lui Cassiquiare, cu aceleaşi semne hieroglifice — semnătura autentică a seminţiilor de indieni, pe care timpul a respectat-o.

De obicei călătorii de pe Alto Orinoco preferă să debarce în timpul nopţii. De cum se stabileşte un loc de popas sub arbori, îşi agaţă hamacele de crengi mai joase şi se culcă sub cerul înstelat, iar stelele sunt întotdeauna frumoase pe cerul Venezuelei, când nu le acoperă norii. Călătorii de pe cele două pirogi se mulţumiseră până atunci cu adăpostul de sub ruf şi socoteau că n-au de ce să-şi schimbe obiceiul.

Într-adevăr, în afară de faptul că riscau să fie surprinşi în somn de averse neaşteptate şi violente, destul de frecvente prin părţile acelea, puteau să se producă şi alte incidente, nu mai puţin îngrijorătoare.

În felul acesta vorbiră în seara respectivă şi cei doi căpitani, Valdez şi Parchal.

— Dacă asta te-ar scăpa de tânţari, ar fi mai bine să debarci, zise Valdez. Altminteri, tânţarii sunt la fel de vătămători pe mal ca şi pe fluviu...

— În plus, adăugă Parchal, mai sunt şi furnici. Iar după înţepăturile lor ai febră ceasuri întregi.

— Nu-i vorba de cele numite «veinte y cuatro»? întrebă Jean, care era foarte informat după citirea cu atâta râvnă a ghidului său.

— Chiar aşa, răspunse Valdez. Ca să nu mai pomenim de chipitas, nişte gângănii atât de mici de abia le vezi, care te ciupesc din cap până în picioare, apoi de termite, care sunt de neîndurat; indienii îşi părăsesc şi colibele de groaza lor.

— Dar chiques[1], adăugă Parchal, şi vampirii, care-ţi sug sângele până la ultima picătură...

— Dar şerpii, suprasolicită Germain Paterne, culebra mapanare şi alţii, lungi de peste şase metri... Parcă mă împac mai bine cu ţînţarii...

— Mie îmi displac şi unii, şi alţii, zise Jacques Helloch.

[1] Specie de purice din ţările tropicale.

Toţi fură de aceeaşi părere. Aşadar, aveau să doarmă la bordul pirogilor atâta vreme cât vreo furtună, vreun chubasco, de pildă, nu-i va sili să-şi caute refugiu pe mal.

Seara ajunseră la gura râului Ventuari, un afluent important de pe malul drept. Nici nu se făcuse ora cinci, mai aveau încă două ore de lumină. Totuşi, la sfatul lui Valdez, poposiră acolo, întrucât, mai sus de Ventuari, albia fluviului fiind presărată cu stânci, navigaţia devenea mai dificilă şi mai primejdioasă. Însemna să comită o imprudenţă, dacă porneau mai departe în preajma nopţii.

Călătorii luară masa împreună. Sergentul Martial nu mai putea să se împotrivească acum, când cei doi compatrioţi cunoşteau taina lui Jean. Jacques Helloch şi Germain Paterne aveau, în mod evident, o atitudine extrem de rezervată faţă de tânără. Dacă ar fi fost mai stăruitori, s-ar fi învinuit că o stânjenesc — în special Jacques Helloch. Când se afla în prezenţa domnişoarei de Kermor îl încerca cel puţin un sentiment ciudat, dacă nu chiar o oarecare emoţie. Jeanne nu se poate să nu fi observat, dar nu voia să ia seama. Ea se purta la fel de firesc, de simplu, ca şi înainte. Seara îi invita pe cei doi tineri în piroga ei. Apoi vorbeau despre întâmplările din timpul navigaţiei, despre ce putea să survină în viitor, despre şansele de izbândă, despre informaţiile pe care aveau să le primească fără îndoială la misiunea Santa-Juana.

— E de bun augur că se numeşte aşa, remarcă Jacques Helloch. Da! e de bun augur, de vreme ce poartă chiar numele dumneavoastră... domnişoară...

— Domnule Jean... aşa te rog să-mi spui... domnule Jean! îl întrerupse fata zâmbind, în timp ce sprâncenele groase ale sergentului Martial se încruntară.

— Da... domnule Jean! răspunse Jacques Helloch după ce făcu un gest care voia să însemne că nici un marinar de pe pirogă nu-l putuse auzi.

În seara respectivă discutară despre afluentul la gura căruia trăseseră pirogile pentru popasul de noapte.

E unul dintre cei mai importanţi afluenţi ai fluviului Orinoco, îi măreşte debitul cu o cantitate enormă de apă pe care o varsă prin şapte guri, formând o deltă în dreptul uneia dintre cele mai pronunţate curbe a întregului său sistem hidrografic — un cot în unghi ascuţit din care muşcă adânc. Ventuari coboară de la nord-est spre sud-vest, alimentat de inepuizabilele rezervoare ale Arizilor guianezi, şi udă ţinuturile locuite de obicei de indienii macos şi indienii mariquitares. Aportul lui e deci mai mare decât cel al afluenţilor de pe stânga, care curg leneşi peste savana netedă.

Faptul acesta îl făcu pe Germain Paterne să spună, dând uşor din umeri.

— Domnii Miguel, Varinas şi Felipe ar găsi aici, într-adevăr, un minunat subiect de discuţie! Iată, Ventuari ar rivaliza, fiind mai în drept, cu Atabapo şi Guaviare, favoriţii lor. Dacă ar fi prezenţi, am putea asculta toată noaptea argumentele cu care s-ar bombarda.

— Tot ce se poate, zise Jean, fiind cel mai important curs de apă din regiune.

— Fără glumă, exclamă Germain Paterne, simt că demonul hidrografiei pune stâpânire pe creierul meu!... De ce nu ar fi Ventuari Orinoco?...

— Dacă îţi închipui că am să discut această ipoteză... replică Jacques Helloch.

— De ce nu? E tot atât de valabilă ca acele ale domnilor Varinas şi Felipe...

— Vrei să spui că e tot atât de puţin valabilă...

— Din ce motive?

— Fiindcă Orinoco... e Orinoco.

— Solid argument, Jacques!

— Aşadar, domnule Helloch, întrebă Jean, opinia dumneavoastră e aceeaşi cu a domnului Miguel...

— Întru totul... dragă Jean.

— Bietul Ventuari! zise râzând Germain Paterne. Văd că n-are şanse de izbândă şi renunţ la el.

În zilele de 4, 5 şi 6 octombrie echipajele depuseră mari eforturi, fie trăgând la espilla, fie mânuind pagaia şi palanca. După Piedra Pintada pirogile trebuiră să ocolească pe o lungime de şapte, opt kilometri un hăţiş de insule mici şi de stânci, din cauza cărora nu se putea înainta decât foarte încet şi cu mare greutate. Cu toate că briza continua să bată dinspre vest, era imposibil să se folosească pânzele în labirintul acela. În plus ploua în averse năvalnice şi călătorii fură siliţi să şadă sub ruf ore întregi.

În amonte de stânci se aflau torentele Santa-Barbara pe care pirogile le trecură din fericire fără să fie nevoie a fi descărcate. Ruinele vechiului sat semnalat de domnul Chaffanjon în locul acela nu le zăriră şi se părea chiar că prin părţile respective ale malului stâng nici nu locuiseră vreodată indieni sedentari.

Abia după şenalul Cangreo putură naviga din nou în condiţii normale — ceea ce îngădui pirogilor să ajungă încă în după-amiaza de 6 octombrie în satul Guachapana, unde se opriră.

Căpitanii Valdez şi Parchal făcură acest popas numai pentru a da prilej echipajelor să se odihnească o jumătate de zi şi o noapte.

De fapt, Guachapana nu se compune decât din şase, şapte colibe părăsite de mult. Şi aceasta, fiindcă în savana alăturată mişună termitele ale căror cuiburi ating şi înălţimea de doi

metri. În faţa invaziei «păduchilor de pădure» nu-ţi rămâne decât să le cedezi locul, şi indienii aşa au făcut.

— Iată forţa câtimilor infinit de mici, zise Germain Paterne. Nimic nu se poate opune gângăniilor când sunt cu miriadele. O ceată de tigri, de jaguari o poţi respinge, până la urmă, ba chiar o poţi alunga dintr-un ţinut... în faţa fiarelor nu eşti silit s-o iei la fugă...

— Cel puţin dacă nu eşti un indian piaroa, zise Jean, după câte am citit...

— Da, dar ei o iau la fugă mai mult din cauza superstiţiei decât a fricii, răspunse Germain Paterne. Furnicile însă, termitele ajung să facă un ţinut de nelocuit.

Pe la ora cinci marinarii de pe *Moriche* reuşiră să pună mâna pe o broască ţestoasă din specia terecaie. Chelonianul acesta fu utilizat la prepararea unei supe excelente şi a unui rasol nu mai puţin excelent căruia indienii îi spun sancocho. În plus — prilej de a economisi proviziile — la marginea pădurilor din apropiere, maimuţe, cabiai, pecari nu aşteptau decât un foc de puşcă pentru a apărea pe masa călătorilor. Unde te întorceai, n-aveai decât să întinzi mâna pentru a culege ananas şi banane. Deasupra malului se împrăştiau necontenit, în zbor gălăgios, raţe, hoccos cu pieptul albicios, găini negre. În apă mişunau peştii şi erau atât de mulţi, că indigenii îi omorau cu săgeata.

Hrana nu era deci o problemă pentru călătorii de pe cursul superior al fluviului Orinoco.

Dincolo de Guachapana lăţimea lui nu depăşeşte cinci sute de metri. Totuşi apele îi mai sunt despărţite de nenumărate insule, care dau naştere la chorros, torente puternice, furioase, greu de trecut.

Moriche şi *Gallinetta* nu putură să ajungă în ziua aceea decât până la insula Perro de Agua, şi se făcuse aproape noapte când legară parâmele.

Peste douăzeci şi patru de ore, după o zi ploioasă şi agitată din pricina frecventei schimbări bruşte a direcţiei vântului, care impusese navigarea cu palanca în amonte de insula Camucapi, călătorii ajunseră în laguna Carida.

Pe vremuri, în locul acela existase un sat, dar fusese părăsit fiindcă un piaroa îşi pierduse viaţa între dinţii unui tigru — după cum fusese asigurat domnul Chaffanjon. Călătorul francez, dealtfel, nu mai găsise în satul acela decât câteva colibe folosite de un indian bare, mai puţin superstiţios sau mai puţin fricos decât congenerii săi. Indianul bare întemeiase un rancho pe care Jacques Helloch şi tovarăşii lui de drum îl aflară în perfectă stare de prosperitate. Acest rancho cuprindea câmpuri semănate cu porumb şi cu manioc, plantaţii de bananieri, de tutun, de ananas. Indianul şi soţia sa aveau în slujba lor vreo doisprezece peoni care trăiau la Carida în cea mai bună înţelegere.

Ar fi fost greu să-i fi refuzat acestui om cumsecade invitaţia de a vizita ceea ce înfăptuise. Urcase la bordul pirogilor de îndată ce acostaseră pe plajă. Îi oferiseră un pahar de aguardiente. Nu-l primise decât cu condiţia că vor veni să bea tafia şi să fumeze ţigări de tabari în coliba lui. Ar fi fost neplăcut să nu-i accepte invitaţia, aşadar călătorii îi făgăduiră să pornească spre rancho după ce vor sta la masă.

Atunci s-a produs un mic incident căruia nu i s-a dat importanţă şi nici nu era firesc să i se dea.

În clipa când să debarce de pe *Gallinetta*, indianul bare îşi opri ochii asupra unui om din echipaj — asupra lui Jorres pe care căpitanul îl angajase la San-Fernando.

Se ştie că spaniolul nu se angajase decât fiindcă voia să ajungă la misiunea Santa-Juana.

După ce îl privi cu oarecare interes, indianul bare îl întrebă:

— Hei, prietene... ia spune... oare nu te-am mai văzut undeva?... Jorres, ale cărui sprâncene se cam încruntară, se grăbi să răspundă:

— Nu aici... în orice caz, indianule, fiindcă n-am fost niciodată la tine, la rancho.

— E uimitor... Puţini străini trec pe la Carida, şi-i ţin bine minte cum arată la faţă... chiar dacă nu i-am văzut decât o dată...

— Poate că ne-am întâlnit la San-Fernando, răspunse spaniolul.

— De cât timp erai acolo?...

— De... trei săptămâni.

— Nu, nu se poate... fiindcă n-am mai fost la San-Fernando de doi ani.

— Atunci te înşeli, indianule... nu m-ai văzut niciodată, îl repezi spaniolul. Acesta e primul meu drum pe Orinoco superior...

— Se poate, răspunse indianul bare, şi totuşi...

Cu aceasta discuţia luă sfârşit. Jacques Helloch auzise cele câteva vorbe schimbate, dar nu le dădu importanţă. În fond, de ce ar fi tăinuit Jorres faptul că mai fusese la Carida, dacă fusese într-adevăr?

Dealtfel, Valdez nu putea decât să fie mândru de omul acesta foarte puternic şi îndemânatic care nu se dădea înapoi de la nici o treabă, oricât de grea. Atâta doar că — deşi nu aveai de ce-l învinui — şedea deoparte de ceilalţi şi vorbea puţin, ascultând mai degrabă ce discutau între ei călătorii şi oamenii echipajelor.

Totuşi, în urma celor câtorva cuvinte schimbate între indianul bare şi Jorres, lui Jacques Helloch îi trecu prin minte să-l întrebe pe spaniol ce-l făcea să se ducă la Santa-Juana.

Jean, pe care-l interesa foarte mult tot ce era în legătură cu această misiune, aştepta cu nerăbdare răspunsul.

Spaniolul, fără a se arăta câtuşi de puţin stânjenit, spuse cum nu se poate mai simplu:

— În copilărie am făcut parte din rândurile bisericii, eram novice la mănăstirea Mercedes, la Cadix... Apoi m-a cuprins dorinţa de a călători... Am fost marinar pe navele statului câţiva ani... Dar m-am plictisit de munca aceasta, a pus din nou stăpânire pe mine prima mea vocaţie, şi atunci m-am gândit să mă alătur unei misiuni... Acum şase luni, eram la Caracas, pe o navă comercială, am auzit vorbindu-se de misiunea Santa-Juana, întemeiată de câţiva ani de părintele Esperante... şi mi-am zis să mă duc la el, fiind sigur că voi fi bine primit în aşezământul acela care prosperă... Am plecat din Caracas şi, angajându-mă ca luntraş când pe o pirogă, când pe alta, am ajuns la San-Fernando... Acolo am aşteptat un prilej să pot urca pe Orinoco superior, dar fondurile mele, adică ce pusesem deoparte de-a lungul călătoriei, începuseră să se cam termine, când pirogile dumneavoastră au făcut escală în târguşor... Deodată s-a răspândit zvonul că fiul colonelului de Kermor, în speranţa de a-l regăsi pe tatăl său, se pregătea să plece la Santa-Juana. Auzind că Valdez, căpitanul, caută oameni pentru echipajul lui, i-am cerut să mă angajeze, şi acum, iată-mă navigând pe *Gallinetta*... Sunt îndreptăţit deci să spun că indianul n-a putut să mă vadă niciodată la Carida, de vreme ce în seara aceasta am pus prima oară piciorul aici.

Jacques Helloch şi Jean fură impresionaţi de tonul sincer cu care vorbea spaniolul. N-aveau dealtfel de ce să se mire, de vreme ce, după propriile lui spuse, încă din tinereţe, se bucurase de oarecare cultură. Îi propuseră să angajeze un indian pentru manevrarea pirogii *Gallinetta* şi el să rămână în calitate de călător pe una dintre ambarcaţii.

Jorres le mulţumi celor doi francezi, dar refuză. Se obişnuise cu meseria de luntraş şi, dacă o îndeplinise până la rancho din Carida, putea să o îndeplinească şi până la izvoarele fluviului.

— Iar dacă nu reuşesc să fiu primit la misiune, adăugă, v-aş ruga, domnilor, să mă aduceţi înapoi la San-Fernando, ca slujitor al dumneavoastră, şi chiar în Europa, când vă veţi întoarce.

Spaniolul vorbea liniştit, dar destul de aspru, deşi se silea să-şi îndulcească glasul. Totuşi acesta era în concordanţă cu fizionomia lui grosolană, cu aerul hotărât, cu capul lui mare, acoperit de păr negru, cu faţa lui întunecată, cu gura, ale cărei buze subţiri nu acopereau cu totul dinţii foarte albi.

Mai avea o particularitate de care nimeni nu-şi dăduse seama până atunci dar care, din ziua aceea, fu observată de multe ori de Jacques Helloch: era privirea ciudată pe care o arunca din când în când spre tânăr. Oare descoperise taina tinerei Jeanne de Kermor, pe care n-o bănuiau nici Valdez, nici Parchal, nici unul dintre oamenii echipajelor?

Jacques Helloch era destul de îngrijorat. Spaniolul trebuia să fie supravegheat, deşi nici Jeanne, nici sergentul Martial n-aveau

nici cea mai mică bănuială. Dacă temerile lui Jacques Helloch deveneau certitudini, avea tot timpul să ia măsuri radicale, să scape de Jorres debarcându-l în vreun sat — la Esmeralda, de pildă, când vor face pirogile popas. Nici nu era măcar nevoie să i se dea vreo explicaţie. Valdez avea să-i facă socoteala, să-i dea banii şi îl privea cum îşi va continua drumul spre Santa-Juana.

Totuşi, în legătură cu această misiune, Jean simţi îndemnul să afle de la spaniol tot ce ştia despre ea şi-l întrebă dacă-l cunoştea pe părintele Esperante, alături de care voia să rămână.

— Da, domnule de Kermor, răspunse Jorres, după ce ezită puţin.

— L-ai văzut?...

— La Caracas.

— În ce perioadă?...

— În l879, când mă aflam la bordul unei nave comerciale.

— Părintele Esperante venise pentru prima oară la Caracas?...

— Da... pentru prima oară... de acolo s-a dus să întemeieze misiunea Santa-Juana.

— Şi ce fel de om e... interveni Jacques Helloch, sau mai degrabă, ce fel de om era în perioada aceea?...

— Un om de vreo cincizeci de ani, înalt, foarte puternic; barba, pe care şi-o lăsase să crească în întregime, era de pe atunci căruntă, acum trebuie să fie albă. Se vedea că e un om hotărât, energic.

Discuţia se opri aici. Trebuiau să se ducă la rancho, să-i facă o vizită indianului bare. Sergentul Martial şi Jean, Jacques Helloch şi Germain Paterne coborâră pe mal. Apoi, printre câmpurile de porumb şi manioc, se îndreptară spre locuinţa indianului şi a soţiei sale.

Era o colibă construită mai cu grijă decât sunt de obicei colibele acoperite cu paie din regiunea aceea. Înăuntru se găseau diverse mobile, hamace, unelte de lucrat pământul, vase de bucătărie, o masă, mai multe coşuri folosite ca dulapuri şi vreo douăsprezece scaune fără spătare.

Îi întâmpină indianul bare, întrucât soţia lui nu ştia spaniola, limbă pe care el o vorbea curent. Femeia era tot o indiană, hotărât inferioară soţului ei.

Acesta, foarte mândru de domeniul lui, vorbi mult despre culturile pe care le făcea, despre viitorul lor, arătându-şi regretul că oaspeţii nu pot să-i viziteze în întregime rancho-ul. Dar o vor face mai târziu; la întoarcere, pirogile vor poposi mai mult acolo.

Prăjituri de manioc, ananas de prima calitate, tafia, pe care indianul o prepara singur din trestie de zahăr, ţigări din tutun care creşte de la sine, simple foi răsucite într-o coajă subţire de tabari, toate acestea fură oferite şi primite din toată inima.

Numai Jean nu luă nici o ţigară, în ciuda insistenţelor indianului, şi nu se învoi să-şi înmoaie buzele decât în câţiva

stropi de tafia. Cuminte măsură de prevedere, fiindcă licoarea aceea ardea ca focul. Jacques Helloch şi sergentul Martial nici nu încruntară din sprâncene. În schimb Germain Paterne nu se putu stăpâni şi făcu o strâmbătură pe care i-ar fi invidiat-o oricare maimuţă din Orinoco — ceea ce se pare că îl bucură nespus pe indian.

Oaspeţii plecară pe la ora zece, iar indianul bare, urmat de câţiva peoni, îi însoţi până la pirogi, al căror echipaj dormea profund.

În clipa când să se despartă, indianul nu se putu stăpâni să nu spună, gândindu-se la Jorres.

— Şi totuşi sunt sigur că l-am văzut pe aici, prin împrejurimi, pe lângă rancho...

— De ce s-ar ascunde? întrebă Jean.

— Nu poate fi vorba decât de o asemănare, se mărgini să răspundă Jacques Helloch.

III UN POPAS DE DOUĂ ZILE LA DANACO

De patruzeci şi opt de ore se profila la orizont, spre est, vârful unui munte care, după cum ziceau cei doi căpitani, Valdez şi Parchal, se numea cerro Yapacana. Şi tot ei spuneau că muntele acela ar fi bântuit de spirite, că în fiecare an, în februarie şi în martie, spiritele aprind pe vârful lui un foc mare a cărui lumină se răsfrânge asupra întregului ţinut şi se înalţă până la cer.

În seara de 11 octombrie pirogile ajunseră în locul de unde se puteau desluşi adevăratele dimensiuni ale acestui cerro — lung de patru kilometri, lat de un kilometru şi jumătate, înalt de aproximativ o mie două sute de metri.

Timp de trei zile, de când plecaseră din Carida, pirogile, avantajate de o briză constantă, navigaseră bine, repede şi fără a întâmpina piedici. Trecuseră pe lângă insula Luna şi urcaseră în susul fluviului printre malurile acoperite cu sumedenie de palmieri, având ca singur obstacol un raudal mic numit «curmezişul dracului». Numai că dracul nu s-a pus de-a curmezişul.

Cerro Yapacana se află pe şesul care se întinde la dreapta fluviului Orinoco şi, după cum arată domnul Chaffanjon, are forma unui sarcofag enorm.

— Atunci, zise Germain Paterne, de ce n-ar conţine nişte deva, myagre, troll, cucufa şi alte spirite provenind din mitologie?

În faţa acestui cerro, pe malul stâng, dincolo de insula Mavilla, se afla reşedinţa comisarului venezuelean, un metis pe nume Manuel Assomption. Locuia acolo cu soţia sa, tot metisă, şi mai mulţi copii — în general, o familie interesantă.

Când pirogile ajunseră în dreptul satului Danaco se şi înnoptase, întârziaseră din cauza unei avarii suferite de *Gallinetta*. Deşi foarte dibaci, Valdez nu izbutise să împiedice piroga, prinsă într-un vârtej, să se izbească de un colţ de stâncă. În urma ciocnirii, se produsese o spărtură, ce-i drept, nu prea mare, de vreme ce fusese astupată cu câţiva pumni de iarbă uscată. Dar, având în vedere restul călătoriei, se impunea o reparaţie serioasă, care se putea uşor face la Danaco.

Călătorii rămaseră toată noaptea la poalele malului, pe partea dinspre sud a insulei Mavilla, fără ca prezenţa lor să fie semnalată comisarului.

A doua zi, în zori, pirogile traversară micul braţ al fluviului şi acostară la un fel de debarcader destinat încărcării şi descărcării ambarcaţiilor.

Danaco ajunsese un sat, nu mai era un simplu rancho, cum îl denumise călătorul străin în însemnările sale.

Datorită activităţii inteligente a lui Manuel Assomption, aşezarea se mărise în câţiva ani şi tindea încă să prospere. Avusese o idee foarte bună metisul, când îşi părăsise sitio din Guachapana, mai apropiat de San-Fernando, unde îl ajungeau mai uşor supărătoarele rechiziţii ordonate de guvernator. La Danaco era aproape liber să-şi exercite comerţul şi această libertate dădea rezultate excelente.

Din zorii zilei Manuel află de sosirea pirogilor, însoţit de câţiva peoni, dădu fuga să-i primească pe călători.

Aceştia coborâră imediat pe mal. Jean crezu de cuviinţă să-i înmâneze fără întârziere una din scrisorile pe care i le dăduse guvernatorul să le prezinte comisarilor din Orinoco superior.

Manuel Assomption luă scrisoarea, o citi şi spuse cu oarecare mândrie:

— Nu era nevoie de această scrisoare pentru a-i primi bine pe călătorii care fac popas la Danaco. Străinii, şi mai ales francezii, sunt întotdeauna siguri că se vor bucura de o primire bună în satele noastre din Venezuela.

— Vă mulţumim, domnule Manuel, răspunse Jacques Helloch. Dar repararea unei stricăciuni suferite de una dintre pirogi ne va sili poate să fim oaspeţii dumneavoastră timp de patruzeci şi opt de ore...

— Şi opt zile, dacă doriţi, domnule... Danaco îi primeşte oricând cu braţele deschise pe compatrioţii francezului Truchon, căruia plantatorii din Orinoco superior îi datoresc recunoştinţă.

— Ştiam că vom fi primiţi bine, domnule Manuel... zise Jean.

— De unde ştiaţi, tinere prieten?...

— Pentru că la fel de bine l-aţi primit acum cinci ani pe un compatriot de al nostru care a urcat pe Orinoco până la izvoare...

— Domnul Chaffanjon! exclamă comisarul. Da, un explorator curajos, de care mi-amintesc cu plăcere, ca şi de tovarăşul său, domnul Moussot...

— Şi care îşi aminteşte cu nu mai puţină plăcere de dumneata, domnule Manuel, adăugă Jean, şi de serviciile pe care i le-ai făcut după cum scrie în relatarea călătoriei sale.

— Aveţi această relatare?... întrebă Manuel cu multă curiozitate.

— Da, o am, răspunse Jean, şi dacă doriţi am să vă traduc partea care vă priveşte.

— M-aş bucura, răspunse comisarul întinzând mâna călătorilor de pe pirogi.

În relatarea sa domnul Chaffanjon nu numai că avea cuvinte de laudă pentru domnul Manuel Assomption şi gospodăria lui din Danaco, dar pomenea şi de domnul Truchon, datorită căruia francezii erau ţinuţi la mare cinste prin părţile cursului superior al fluviului Orinoco.

Domnul Truchon îşi întemeiase în urmă cu vreo patruzeci de ani o gospodărie în ţinuturile acelea. Până atunci indienii habar nu aveau de exploatarea cauciucului şi numai datorită procedeelor practicate de el această exploatare atât de rentabilă a dus la prosperitatea acelor regiuni îndepărtate. De aici se trăgea popularitatea legitimă a francezilor în toate provinciile în care industria principală o constituia această cultură.

Manuel Assomption avea şaizeci de ani şi părea încă un om în putere. Pielea îi era de culoare închisă, fizionomia inteligentă şi privirea înflăcărată. Ştia să se facă ascultat, fiindcă ştia să poruncească, dar se purta bine cu indienii angajaţi la rancho, dovedindu-se plin de înţelegere şi bunăvoinţă.

Indienii făceau parte dintr-una din cele mai paşnice seminţii din Venezuela, mariquitares, iar satul pe care-l întemeiaseră pe lângă rancho era populat numai de ei.

De îndată ce călătorii primiră invitaţia comisarului de a-i fi oaspeţi, se şi dădu ordin să se înceapă fără întârziere repararea pirogii *Gallinetta*. Trebuia să fie descărcată, trasă pe plajă şi răsturnată pentru a i se călăfătui fundul. Cu ajutorul muncitorilor pe care comisarul făgădui să-i pună la dispoziţia lui Valdez, această operaţie avea să se sfârşească fără îndoială în două zile.

Se făcuse şapte dimineaţa. Vremea era închisă, norii, foarte sus, fără să ameninţe cu ploaie, temperatura suportabilă, nedepăşind douăzeci şi şapte de grade.

Pornină spre sat, care era ascuns sub bolta deasă a arborilor, la o depărtare de o jumătate de kilometru de malul stâng.

Manuel Assomption, Jacques Helloch şi Jean mergeau pe o cărare lată, bine trasată şi bine întreţinută, urmaţi de sergentul Martial şi Germain Paterne.

În drum comisarul le arăta călătorilor, spre admiraţia lor, bogatele roade ale culturilor din rancho, care se întindeau aproape până la fluviu, manghieri, lămâi, bananieri, arbori de cacao, palmieri din specia macanille — despre care sergentul Martial spunea că li se potriveşte de minune numele. Mai departe se întindeau vaste plantaţii de bananieri în plină producţie, câmpuri de porumb, de manioc, de trestie de zahăr, de tutun. În privinţa cauciucului trebuie să spunem că euphorbiaceele constituiau principala recoltă a domeniului, deopotrivă cu tonkas, arbuşti care dau bobul numit sarrapia.

Domnul Manuel repetă:

— Dacă va mai veni compatriotul dumneavoastră să ne vadă, ce schimbări va găsi la rancho din Danaco, fără să mai vorbim de sat, care a şi ajuns unul dintre cele mai importante din ţinut...

— Mai important decât Esmeralda?... întrebă Jacques Helloch, pomenind numele unuia dintre satele din amonte.

— Desigur, fiindcă târguşorul acela mic a şi fost părăsit, pe când Danaco e în plină dezvoltare. Vă veţi da singuri seama când veţi trece pe lângă Esmeralda. Dealtfel, mariquitares sunt indieni harnici şi iscusiţi, veţi vedea că şi colibele lor sunt mult mai confortabile decât cele ale indienilor mapoyos sau piaroas din Orinoco mijlociu.

— Totuşi, zise Jacques Helloch, am cunoscut la Urbana un domn Mirabal...

— Ştiu... ştiu! răspunse Manuel Assomption. E proprietarul acelui hato din Tigra... Un om inteligent... Am auzit vorbindu-se numai bine despre el... Dar, până la urmă, acel hato nu va ajunge niciodată târguşor, aşa cum va ajunge într-o zi satul nostru Danaco, în care intrăm chiar acum.

Probabil că tot îl invidia puţin comisarul pe domnul Mirabal. «Si de unde venea invidia ?...» se întreba pe bună dreptate Jacques Helloch...

Altfel, Manuel Assomption nu spusese decât adevărul în legătură cu satul despre care vorbea cu îndreptăţită mândrie. În perioada aceea Danaco era alcătuit din vreo cincizeci de locuinţe care nu se puteau numi chiar colibe.

Erau ridicate pe un fel de fundament cilindro-conic, dominat de un acoperiş înalt, din foi de palmier, culminând cu un vârf împodobit la bază cu câţiva ciucuri. Fundamentul era împletit din crengi bine îmbinate şi cimentate cu o tencuială de pământ, ale cărei crăpături îi dădeau aspectul unui zid de cărămidă.

Două uşi, în părţi opuse, se deschideau spre interior; în loc de o singură cameră, membrii aceleiaşi familii dispuneau de două, despărţite de o sală comună. Faptul acesta constituia un progres

serios în amenajarea colibelor indiene, întrucât evita orice promiscuitate. Un progres la fel de însemnat se remarca şi în privinţa mobilierului; lăzile, masa, taburetele, coşurile, hamacele, deşi rudimentare, dove-deau nevoia de confort.

Străbătând satul, călătorii avură ocazia să-i vadă atât populaţia masculină cât şi cea feminină, fiindcă femeile şi copiii nu o luară la fugă când se apropiară.

Bărbaţii, destul de frumoşi, robuşti, bine făcuţi, poate că dădeau mai puţină «culoare locală» decât pe vremea când nu purtau decât un guayuco prins de cingătoare. Ca şi femeile, dealtfel, care înainte se mulţumeau cu un simplu şorţ a cărui pânză, presărată cu desene din mărgele de sticlă, era agăţata de cordonul de perle de deasupra şoldurilor. Acum veşmintele lor se asemănau cu cele ale metişilor sau ale indienilor civilizaţi, nu mai încălcau legile decenţei. Pe scurt, căpeteniile purtau ceva asemănător cu poncho mexican, iar femeile n-ar fi fost femei dacă n-ar fi avut nenumărate brăţări la mâini şi la picioare.

După ce făcură vreo sută de paşi prin sat, comisarul îi îndrumă spre stânga. Peste două minute se opriră dinaintea principalei locuinţe din Danaco.

Imaginaţi-vă o colibă dublă sau mai degrabă două colibe unite, comunicând între ele, ridicate pe fundamente foarte înalte, cu pereţii străpunşi de ferestre şi uşi. Înconjurate de un gard viu, întărit cu o reţea de nuiele împletite între pari înfipţi în pământ, şi apărate de un gard de uluci, aveau înaintea faţadei o curte de intrare. Pe lături îşi aruncau umbra arbori magnifici, iar de fiecare parte, mai multe şuri în care se păstrau uneltele de lucru sau se închideau vitele constituiau anexele importantei exploatări.

Primirea avu loc în prima cameră a uneia din colibe, unde se afla soţia lui Manuel Assomption, metisă, urmaşa unui indian din Brazilia şi a unei negrese, împreună cu cei doi fii ai săi, voinici şi vioi, în vârstă de douăzeci şi cinci şi treizeci de ani, care aveau pielea mai deschisă la culoare decât tatăl şi mama lor.

Jacques Helloch şi tovarăşii lui fură primiţi cu multă căldură. Cum toată familia vorbea spaniola, conversaţia se închegă uşor.

— În primul rând, pentru că *Gallinetta* e în reparaţie patruzeci şi opt de ore, sergentul şi nepotul său vor locui aici, zise domnul Manuel adresându-se soţiei sale. Le vei pregăti o cameră sau două, după cum doresc.

— Două... dacă binevoiţi... răspunse sergentul Martial.

— Două, fie, continuă comisarul, iar dacă domnul Helloch şi prietenul său vor să doarmă la rancho...

— Nu, vă mulţumim, domnule Manuel, zise Germain Paterne. Piroga noastră, *Moriche*, e în bună stare, nu vrem să vă dăm atâta bătaie de cap; deseară ne întoarcem la bord...

— Cum doriţi, domnilor, răspunse comisarul. Pe noi nu ne stingheriţi, dar ţinem să nu vă deranjăm în nici un fel. Apoi se întoarse către fiii săi: Trebuie să trimitem câţiva dintre cei mai buni peoni ai noştri să ajute echipajele pirogilor...

— Vom lucra şi noi cu ei, răspunse cel mai mare dintre băieţi. Când rosti aceste cuvinte, se înclină respectuos înaintea tatălui şi mamei sale — semn de respect obişnuit în familiile din Venezuela.

După dejun, la care s-a servit din belşug vânat, fructe şi legume, domnul Manuel îi întrebă pe oaspeţi care era scopul călătoriei lor. Până atunci pe Orinoco superior nu trecuseră decât foarte rar negustori, îndreptându-se spre Cassiquiare, în amonte de Danaco. Mai departe nu se făcea nici un comerţ, numai nişte exploratori puteau avea intenţia de a naviga până la izvoarele fluviului.

Comisarul fu deci destul de surprins când Jean îi spuse motivele ce l-au determinat să întreprindă expediţia căreia i se alăturaseră cei doi compatrioţi.

— Aşadar, sunteţi în căutarea tatălui dumneavoastră?... zise el, cuprins de emoţie, ca şi fiii şi soţia sa, dealtfel.

— Da, domnule Manuel, şi sperăm să-i aflăm de urmă la Santa-Juana.

— Dumneata n-ai auzit vorbindu-se de colonelul de Kermor? ...îl întrebă Jacques Helloch pe domnul Manuel.

— Aud pentru prima oară acest nume.

— Totuşi, zise Germain Paterne, erai stabilit la Danaco acum doisprezece ani...

— Nu... locuiam încă la sitio Guachapana, dar nu ştim ca sosirea colonelului de Kermor să fi fost semnalată în locul acesta.

— Dar, insistă sergentul Martial, care înţelegea atâta spaniolă ca să poată lua parte la discuţie, între San-Fernando şi Santa-Juana nu există altă cale decât navigarea pe Orinoco?...

— E cea mai uşoară şi cea mai scurtă, răspunse domnul Manuel, şi pe călător îl pândesc mai puţine primejdii decât dacă ar străbate regiunile din interior, cutreierate de bandiţi. Dacă domnul de Kermor s-a dus la izvoarele fluviului, trebuie să fi navigat în amonte, ca şi dumneavoastră.

După cum vorbea, se vedea limpede că Manuel Assomption nu prea ştia ce să spună. Era deci surprinzător că, în cazul în care colonelul de Kermor ajunsese la Santa-Juana, nu lăsase nici o urmă a navigării lui pe Orinoco de la San-Fernando în sus.

— Domnule Manuel, întrebă atunci Jacques Helloch, dumneata ai vizitat misiunea?...

— Nu, n-am fost spre est dincolo de gura râului Cassiquiare.

— Ţi s-a vorbit vreodată de Santa-Juana?

— Da... ca despre o aşezare în plină înflorire, datorită devotamentului conducătorului ei.

— Nu-l cunoşti pe părintele Esperante?
— Ba da... l-am văzut o dată... acum vreo trei ani... Cobora fluviul, pentru treburile misiunii, şi s-a oprit o zi la Danaco.
— Şi ce fel de om e, misionarul acesta?... întrebă sergentul.
Comisarul îl descrise pe părintele Esperante cam în acelaşi fel cu Jorres. Nu încăpea îndoială, desigur, că spaniolul îl întâlnise pe misionar la Caracas, aşa cum spusese.
— Şi, de când a trecut prin Danaco, zise Jean, n-aţi mai avut nici o legătură cu părintele Esperante?...
— De nici un fel, răspunse domnul Manuel. Totuşi, de mai multe ori am aflat de la indienii veniţi din est că Santa-Juana se dezvoltă an de an. Săvârşeşte o faptă frumoasă misionarul acela.
— Da, domnule comisar, zise Jacques Helloch, şi sunt sigur că vom fi bine primiţi de părintele Esperante...
— Fără îndoială, răspunse domnul Manuel, se va purta cu dumneavoastră ca şi cum i-aţi fi compatrioţi. Aşa l-ar fi primit şi pe domnul Chaffanjon, dacă s-ar fi dus până la Santa-Juana...
— Şi, adăugă Jean, s-ar putea să ne pună pe urmele tatălui meu! După-amiază oaspeţii trebuiră să viziteze rancho, câmpurile bine cultivate, plantaţiile bine întreţinute, pădurile unde băieţii lui Manuel se războiau neîncetat cu maimuţele prădalnice, pajiştile unde păşteau turmele.
Era în perioada când se recolta cauciucul — recoltă timpurie în anul acela. De obicei nu începea decât în noiembrie şi ţinea până la sfârşitul lui martie. De aceea, domnul Manuel le spuse:
— Dacă vă interesează, domnilor, vă voi arăta mâine cum se face această recoltă.
— Primim bucuroşi invitaţia, răspunse Germain Paterne, va fi şi în avantajul meu...
— Cu condiţia de a vă scula foarte de dimineaţă, preciză comisarul. Gomeros se apucă de lucru cum se crapă de ziuă.
— N-o să-i facem să aştepte, fiţi sigur, zise Germain Paterne. Îţi convine, Jacques?...
— Voi fi gata la timp, făgădui Jacques Helloch. Dar dumneata, dragă Jean?...
— Nu voi pierde ocazia, răspunse Jean, iar dacă unchiul meu va mai dormi...
— Ai să mă trezeşti, nepoate, ai să mă trezeşti, nu încape vorbă! replică sergentul Martial. De vreme ce am venit în ţara cauciucului, e bine, cel puţin, să ştim cum se face...
— Guma elastică, sergent, guma elastică! exclamă Germain Paterne.
Se întoarseră apoi, după o plimbare care durase toată după-amiaza, din nou la locuinţa comisarului.
Seara, oaspeţii fură poftiţi la cină. Se vorbi mai ales despre călătoria lor, despre întâmplările ce se petrecuseră de când plecaseră din Caicara, despre invazia broaştelor ţestoase şi

despre chubasco, furtună care pusese în primejdie pirogile şi viaţa călătorilor.

— Într-adevăr, spuse domnul Manuel, aceste chubascos sunt îngrozitoare, nici Orinoco superior nu e scutit de ele. Cât priveşte însă invazia broaştelor ţestoase, n-avem a ne teme, în regiunea noastră nu sunt plaje potrivite pentru depunerea ouălor, rar când întâlneşti câte o lighioană de aceasta...

— Să nu le vorbim de rău! zise Germain Paterne. Un sancocho de broască ţestoasă, bine gătit, e delicios. Numai cu lighioanele acestea şi cu friptură de maimuţă — cine ar crede — poţi fi sigur că mănânci bine navigând în susul fluviului dumneavoastră!

— Fără îndoială, îl aprobă comisarul. Dar, ca să ne întoarcem la chubasco, fiţi cu mare grijă, domnilor. Sunt la fel de neaşteptate şi la fel de violente în aval ca şi în amonte de San-Fernando; să nu-i daţi prilejul domnului Helloch să vă mai salveze o dată, domnule Jean...

— Bine... bine!... replică sergentul Martial căruia nu-i plăcea deloc acest subiect de conversaţie. Vom fi atenţi la chubascos... vom fi atenţi, domnule comisar!

Atunci interveni Germain Paterne:

— Dar despre tovarăşii noştri de drum nu-i spunem nimic domnului Manuel?... Oare i-am şi uitat?...

— Într-adevăr, zise Jean, minunatul domn Miguel... şi domnul Felipe... şi domnul Varinas...

— Cine sunt domnii aceştia pe care îi numiţi?... întrebă îngrijorat comisarul.

— Trei venezueleni cu care am călătorit împreună de la Ciudad-Bolivar la San-Fernando.

— Călători?... vru să ştie domnul Manuel.

— Şi în acelaşi timp savanţi, zise Germain Paterne.

— Şi ce ştiu aceşti savanţi?...

— Mai bine aţi întreba ce nu ştiu, preciza Jacques Helloch.

— Ei, ce nu ştiu?...

— Nu ştiu dacă fluviul care udă acest rancho al dumneavoastră este sau nu Orinoco...

— Cum, exclamă domnul Manuel, au îndrăzneala să conteste?...

— Unul dintre ei, domnul Felipe, susţine că adevăratul Orinoco e afluentul Atabapo, celălalt, domnul Varinas, că e afluentul Guaviare...

— Ce neruşinare! izbucni comisarul. Auzi la ei... Orinoco să nu fie Orinoco!

Onorabilul domn Manuel Assomption îşi ieşise cu adevărat din fire, iar soţia sa şi cei doi băieţi erau la fel de furioşi. Se simţeau realmente loviţi în amorul propriu, fiindcă nu ţineau la nimic mai mult decât la Orinoco al lor, adică la «Apa mare», în dialectul tamanaque «Regele fluviilor»!

Trebuiră aşadar să le explice de ce se duseseră domnul Miguel şi colegii lui la San-Fernando, ce investigaţii făceau în momentul acela, urmate fără îndoială de discuţii furtunoase.

— Şi... domnul Miguel acela... ce pretinde?... întrebă comisarul.

— Domnul Miguel, în ceea ce-l priveşte, afirmă că Orinoco e chiar fluviul pe care am venit de la San-Fernando la Danaco, răspunse Germain Paterne.

— Şi care izvorăşte din masivul Parima! spuse aproape strigând comisarul. Prin urmare, domnul Miguel poate să vină să ne vadă, că va fi primit cu prietenie!... Dar ceilalţi doi să nu îndrăznească să poposească la rancho, că-i aruncăm în fluviu şi or să bea destul din apele lui ca să-şi dea seama că au de-a face cu Orinoco.

Era de mai mare hazul să-l auzi pe domnul Manuel vorbind cu atâta înflăcărare şi ameninţând atât de groaznic. Dar, lăsând deoparte exagerările, proprietarul acelui rancho ţinea la fluviul lui şi l-ar fi apărat până la ultima picătură.

Pe la ora zece seara, Jacques Helloch şi tovarăşul lui îşi luară rămas bun de la familia Assomption, spuseră la revedere sergentului Martial şi lui Jean, apoi se întoarseră la pirogă.

Fără să vrea, sau ca urmare a unui fel de presentiment, gândurile lui Jacques Helloch se îndreptară spre Jorres. Nu mai încăpea îndoială că spaniolul îl cunoscuse pe părintele Esperante, că-l întâlnise la Caracas sau în altă parte, de vreme ce îl descrisese la fel cu domnul Manuel. În privinţa aceasta nu putea fi acuzat că inventase întâlnirea cu misionarul pentru a face impresie bună călătorilor de pe pirogi, care se îndreptau spre Santa-Juana.

Totuşi, pe de altă parte, nu se putea trece peste afirmaţia indianului bare, care pretindea că Jorres mai urcase pe Orinoco în sus, cel puţin până la rancho din Carida. În ciuda faptului că spaniolul tăgăduise, indianul nu-şi retrăsese cuvintele. Prin regiunea aceea de sud a Venezuelei nu trec atât de mulţi străini, încât să nu-i poţi recunoaşte. Dacă ar fi fost vorba de un indigen, indianul s-ar fi putut înşela. Dar putea el să se înşele oare în privinţa spaniolului a cărui faţă era atât de uşor de recunoscut?

Iar dacă Jorres fusese pe la Carida, deci şi în satele şi în sitios aflate mai sus sau mai jos, de ce tăgăduia?... Ce motiv avea să se ascundă?... Dacă recunoştea, ce ar fi putut să-i strice, faţă de cei pe care-i însoţea la misiunea Santa-Juana?...

Până la urmă, poate că indianul bare se înşelase. Între cineva care spune: «Te-am văzut aici», şi altcineva care spune: «Nu puteai să mă vezi, fiindcă n-am fost niciodată aici», fireşte că cel ce se înşală nu poate fi cel de al doilea...

Şi totuşi, incidentul acesta continua să-l preocupe pe Jacques Helloch, nu pentru că s-ar fi temut de ce i se putea întâmpla lui; dar tot ce privea călătoria fiicei colonelului de Kermor, tot ce

putea să întârzie sau să împiedice reuşita îl obseda, îl îngrijora, îl tulbura mai mult decât voia să recunoască.

În noaptea aceea nu-l prinse somnul decât foarte târziu, iar a doua zi Germain Paterne trebui să-l trezească printr-o palmă amicală când începură să se reverse zorile.

IV ULTIMELE SFATURI DATE DE DOMNUL MANUEL ASSOMPTION

Oare mai e nevoie să stăruim asupra sentimentelor lui Jacques Helloch din ziua în care Jean deveni Jeanne, din ziua în care fata colonelului de Kermor, după ce fusese salvată din apele fluviului Orinoco, nu se mai putea ascunde sub aparenţa pretinsului nepot al sergentului Martial?

Că natura acestor sentimente nu putea să nu-i fie cunoscută tinerei care, având douăzeci şi doi de ani, izbutise, îmbrăcată în băiat, să nu pară decât de şaptesprezece, e, fireşte, explicabil.

În fond, Germain Paterne, care «nu se pricepea deloc la astfel de lucruri», dacă e să-l credem pe tovarăşul său, remarcase perfect schimbarea care se produsese inevitabil, în mod treptat, în inima lui Jacques Helloch. Dar dacă i-ar fi spus: «Jacques, tu o iubeşti pe domnişoara Jeanne de Kermor», fără îndoială că acesta i-ar mai fi răspuns încă: «Sărmane prieten, tu nu te pricepi deloc la astfel de lucruri!»

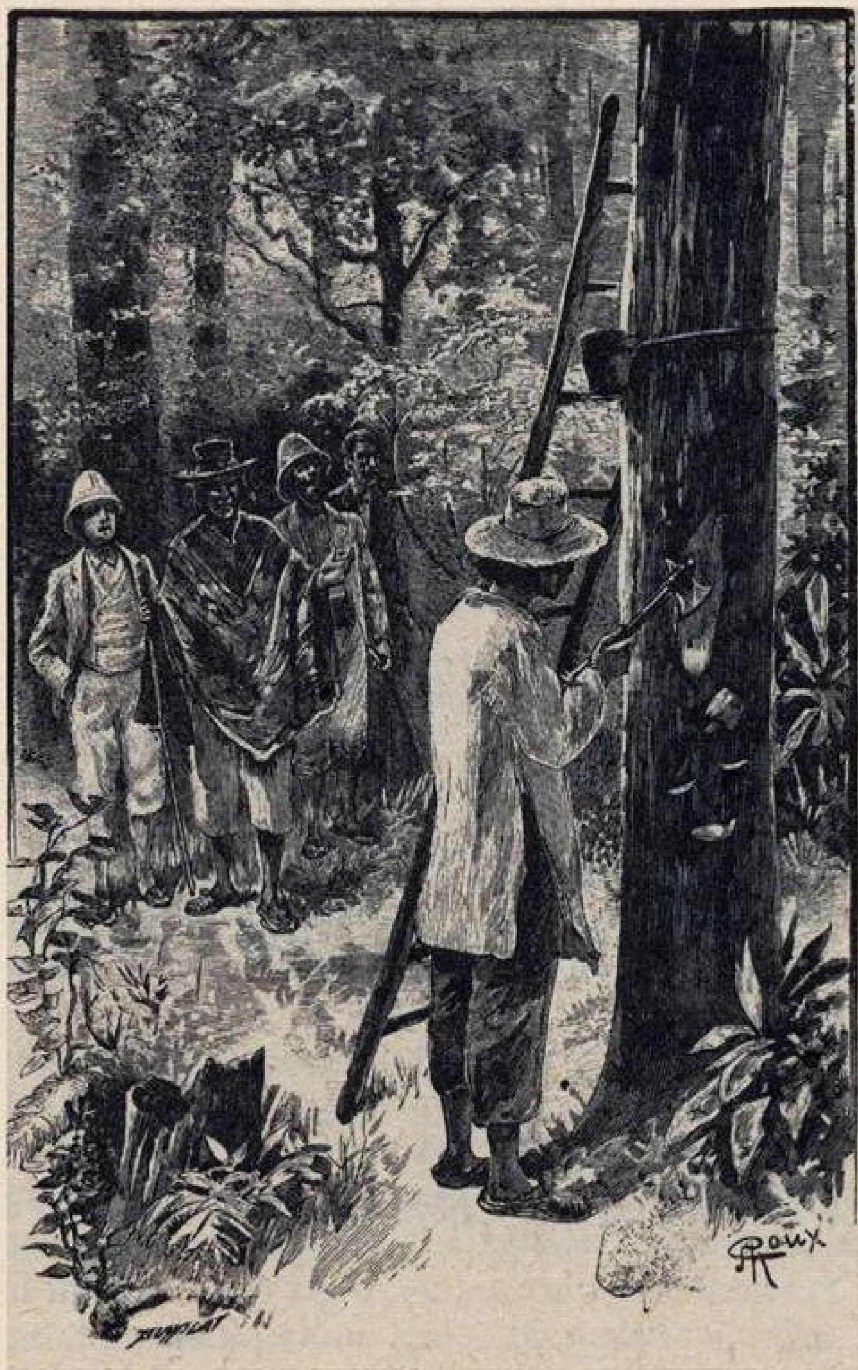
Germain Paterne abia aştepta ocazia să-şi spună părerea în această privinţă — chiar dacă n-ar fi fost decât să-i reabiliteze prin propria lui persoană pe naturalişti, botanişti şi alţi savanţi în *işti* care nu sunt chiar atât de străini de sentimentele cele mai gingaşe ale sufletului, cum pretinde lumea!

Sergentul Martial, în ce-l privea, când se gândea la câte se întâmplaseră, taina lui dezvăluită, planul dus de râpă, atâtea precauţii pe care urmările afurisitului de chubasco le nimiciseră, situaţia lui de unchi al lui Jean de Kermor pierdută pentru totdeauna, întrucât nepotul era o nepoată al cărei unchi nici nu era, sergentul Martial, aşadar, în voia căror gânduri se lăsa?...

De fapt, era furios — furios pe el, furios pe toţi. Jean n-ar fi trebuit să cadă în fluviu în timpul vijeliei... El însuşi ar fi trebuit să se arunce în apă pentru a nu-i îngădui altuia să-l salveze... Jacques Helloch n-avea de ce să-i sară în ajutor... Ce-l privea pe el?... Şi, totuşi, bine făcuse, fiindcă fără el... el... nu... ea... ar fi pierit cu siguranţă... Ce-i drept, putea trage nădejde că lucrurile se vor opri aici... Taina fusese păstrată cu grijă... Văzând atitudinea rezervată a salvatorului fetei, sergentului Martial nu i

se părea nimic suspect… iar colonelul, când s-or afla amândoi faţă în faţă, n-o să aibă de ce-l învinui…
Bietul sergent Martial!
Dis-de-dimineaţă se pomeni trezit de Jean, pe care domnul Manuel şi băieţii lui îl şi aşteptau în faţa locuinţei.
Aproape în acelaşi timp sosiră şi compatrioţii lor, care debarcaseră mai devreme cu un sfert de oră.

Procedeul era foarte simplu

Se salutară. Jacques Helloch le spuse că reparaţiile la *Gallinetta* înaintau şi că de a doua zi va putea naviga.

Porniră îndată spre câmpuri unde gomeros se şi adunaseră.

De fapt, aceste câmpuri sunt mai degrabă păduri cu arborii dinainte marcaţi, aşa cum se procedează în perioada tăiatului. Dealtfel, nu-i vorba de o tăiere, ci de o incizie în scoarţă, într-un cuvânt, de o «mulgere» cum se spune la arborele de lapte din ţinuturile Australiei.

Domnul Manuel, urmat de oaspeţi, pătrunse în ciudata pădure de cauciuc în clipa când gomeros îşi începeau lucrul.

Cel mai interesat dintre vizitatori, cel mai dornic să vadă cum se face această operaţie, ţinând seama de calitatea lui de botanist, era — nici nu-i de mirare — Germain Paterne. Urmări de aproape munca oamenilor, iar comisarul îi răspunse binevoitor la toate întrebările.

Procedeul era foarte simplu.

În primul rând, fiecare gomero, care avea o sută de arbori pe «estrada» repartizată, se ducea şi le crăpa scoarţa cu o toporişcă foarte ascuţită.

— Numărul inciziilor e limitat?... întrebă Germain Paterne.

— De la patru la douăsprezece, după grosimea arborelui, răspunse domnul Manuel, şi se cere să fie executate cu mare precizie, în aşa fel încât să nu se cresteze scoarţa mai mult decât trebuie.

— Aşadar, zise Germain Paterne, nu-i vorba de o amputare, ci doar de o luare de sânge.

De îndată ce se făcea incizia, seva curgea de-a lungul arborelui, strângându-se într-un vas mic, astfel potrivit încât să nu se piardă nici un strop.

— Şi cât timp curge?... întrebă Germain Paterne.

— Vreo şase, şapte ore, răspunse domnul Manuel.

O parte din dimineaţă Jacques Helloch şi tovarăşii lui se plimbară prin plantaţie, în timp ce gomeros «dădeau cep la arbori» — cum spusese, destul de bine, sergentul Martial. Şapte sute de arbori fură astfel supuşi operaţiei phlebotomice care făgăduia o recoltă bogată de cauciuc.

Nu se întoarseră la locuinţa comisarului decât la prânz, când se aşezară la masă şi mâncară copios, mai ales că le era foame. Cei doi băieţi ai lui Manuel organizaseră o vânătoare în pădurea învecinată, iar vânatul, a cărui pregătire o supraveghease mama lor, era minunat. Ca şi peştii, dealtfel, pe care îi pescuiseră doi peoni cu săgeata, chiar în dimineaţa respectivă, în apropierea malurilor înalte ale fluviului. Ca şi fructele şi legumele din rancho, ca ananasul, de pildă, care dăduse în anul acela fructe din belşug.

Până la urmă, faptul că asistase la începutul recoltării cauciucului, că văzuse făcându-se inciziile se dovedi a fi prea

puţin pentru a satisface curiozitatea lui Germain Paterne, de aceea îl rugă pe domnul Manuel să-i spună cum se proceda mai departe.

— Dacă aţi fi rămas mai multe zile la Danaco, răspunse comisarul, aţi fi observat, în primul rând, că în primele ore după incizie guma curge cu oarecare încetineală. Astfel trece o săptămână până se golesc cu totul arborii de sevă.

— Aşadar, abia peste opt zile veţi culege toată guma...

— Nu, domnule Paterne. Deseară, fiecare gomero aduce guma recoltată în cursul zilei de astăzi, apoi o afumă numaidecât, ca să se coaguleze. Întinde lichidul pe o scândură şi-l ţine la fum gros de lemn verde. Atunci se formează primul strat solidificat peste care se suprapun altele, pe măsură ce se înmoaie scândura în sevă. În felul acesta se obţine un fel de turtă de cauciuc, care poate fi vândută, iar operaţia e gata.

— Şi, înainte de a veni aici compatriotul nostru Truchon, întrebă Jacques Helloch, indienii nu se pricepeau deloc la treaba asta?...

— Deloc sau aproape deloc, răspunse comisarul. Nici nu bănuiau măcar valoarea acestui produs. Dealtfel, nimeni nu putea să prevadă importanţa comercială şi industrială pe care avea s-o capete în viitor. Francezul Truchon a fost acela care, după ce s-a stabilit întâi la San-Fernando, apoi la Esmeralda, le-a arătat indienilor cum se face această exploatare, cea mai însemnată, poate, din această parte a Americii.

— Atunci, trăiască domnul Truchon, trăiască ţara în care s-a născut! exclamă sau mai degrabă fredona Germain Paterne.

Şi băură entuziaşti întâi în sănătatea domnului Truchon, apoi a Franţei.

După-amiază, în urma unei sieste de câteva ore, comisarul le propuse oaspeţilor să meargă în port unde se lucra la repararea pirogii. Voia să vadă cu ochii lui cum se muncea.

Coborâră toţi către mal, străbătând câmpurile din rancho şi ascultându-l pe domnul Manuel care le vorbea cu legitimă mândrie de proprietatea sa.

Când ajunseră în port, *Gallinetta*, complet reparată, urma să fie relansată la apă. alături de Moriche care se legăna la capătul parâmei.

Valdez şi Parchal, ajutaţi de echipaje şi de peoni, făcuseră o treabă bună. Comisarul era foarte mulţumit; dealtfel, amândouă pirogile i se părură că îndeplinesc perfect toate condiţiile pentru a parcurge restul drumului.

Nu mai rămânea decât să fie târâtă *Gallinetta* pe nisip şi, după ce se va afla pe apă, să se pună la loc ruful, să se monteze catargul şi să se îmbarce lucrurile. Jean şi sergentul Martial puteau să se instaleze la bord chiar în seara aceea, iar a doua zi, în revărsatul zorilor, să pornească la drum.

În momentul acela soarele apunea dincolo de aburii purpurii care vesteau briza dinspre vest — împrejurare de care puteau să profite.

În timp ce marinarii şi peonii se pregăteau să lanseze *Gallinetta* la apă, domnul Manuel Assomption, fiii lui şi călătorii se plimbau de-a lungul plajei.

Dintre uriaşii care puseseră mâna să urnească piroga, comisarului îi atrase atenţia Jorres, deosebit ca înfăţişare de tovarăşii săi.

— Cine-i omul acesta?... întrebă el.

— Un luntraş de pe *Gallinetta*, răspunse Jacques Helloch.

— Nu-i indian...

— Nu, e spaniol.

— De unde l-aţi luat?

— De la San-Fernando.

— Şi practică meseria de marinar pe Orinoco?...

— De obicei nu, dar ne lipsea un om şi spaniolul, care avea de gând să se ducă la Santa-Juana, i-a cerut căpitanului Valdez să-l angajeze.

Jorres băgase de seamă că se vorbea de el şi, în timp ce-şi vedea de treabă, trăgea cu urechea.

Jacques Helloch îi puse comisarului o întrebare care îi trecuse atunci prin minte:

— Îl cunoşti pe acest om?...

— Nu, răspunse domnul Manuel. A mai fost pe Orinoco superior?...

— Indianul bare pretinde că l-a mai întâlnit la Carida, deşi Jorres zice că n-a fost niciodată acolo.

— E prima oară când îl văd, spuse comisarul, mi-a atras atenţia doar fiindcă e cu neputinţă să-l confunzi cu un indian.

— Ziceaţi că merge la Santa-Juana?

— Dorinţa lui ar fi, se pare, să intre în serviciul misiunii, întrucât şi-a făcut noviciatul înainte de a cutreiera lumea ca marinar. După câte spune, l-ar cunoaşte pe părintele Esperante pe care l-ar fi văzut la Caracas acum vreo doisprezece ani. ceea ce ar fi posibil, fiindcă ni l-a descris pe misionar întocmai ca dumneata.

— Până la urmă, zise domnul Manuel, n-are nici o importanţă, dacă e un luntraş priceput. Numai că, prin părţile acestea, e bine să te fereşti de aventurierii care vin de nu se ştie unde... şi se duc nu se ştie unde... poate.

— E un sfat de care voi ţine seama, domnule Manuel, răspunse Jacques Helloch. Am să-l supraveghez pe spaniol neîncetat.

Să fi auzit Jorres ce vorbiseră?... În orice caz, nu lăsă să se vadă, deşi de mai multe ori i se aprinseseră ochii şi nu reuşise să-şi ascundă teama care-i lucea în privirile arzătoare. După aceea, deşi nu mai discutară despre el, când comisarul şi

călătorii se apropiară de *Gallinetta*, care plutea alături de Moriche, continuă să tragă cu urechea, prefăcându-se indiferent. În momentul acela vorbeau de faptul că se cere să ai pirogile în foarte bună stare pentru a naviga împotriva curentului, care e puternic în partea superioară a fluviului — şi domnul Manuel insista asupra acestui subiect.

— Veţi mai da încă de raudals, spuse el, mai scurte, mai puţin anevoioase, fără îndoială, decât cele de la Apure şi Maipure, totuşi greu de trecut. S-ar putea să fie nevoie ca pirogile să fie târâte peste stânci, ceea ce ar fi destul să le facă de nefolosit, dacă nu sunt extrem de solide. Văd că la piroga sergentului Martial s-a lucrat cu nădejde. Dar, mă întreb, n-ar trebui cercetată şi a dumneavoastră, domnule Helloch?...

— Fiţi fără grijă, domnule Manuel, că am dat dispoziţii. Parchal s-a încredinţat că *Moriche* are fundul solid. Putem spera deci că pirogile noastre vor ieşi nevătămate din raudals, după cum vor face faţă violentelor chubascos — de vreme ce spuneţi că în amonte nu sunt mai puţin îngrozitoare decât în aval...

Acesta-i adevărul, răspunse comisarul. Fără prudenţă şi cu luntraşi care nu cunosc fluviul, nu poţi scăpa de aceste primejdii. Dealtfel, nu sunt cele mai de temut...

— Dar care sunt?... întrebă sergentul Martial oarecum îngrijorat.

— Primejdiile legate de prezenţa indienilor de-a lungul acestor maluri...

— Domnule Manuel, zise atunci Jean, n-aţi vrea să ne vorbiţi despre guaharibos?...

— Nu, copile dragă, răspunse comisarul zâmbind, fiindcă indienii aceştia nu fac nici un rău. Ştiu că înainte erau socotiţi primejdioşi. Mai precis, în 1879, pe vremea când trebuie să fi urcat colonelul de Kermor către izvoarele fluviului Orinoco, li se punea în cârcă distrugerea mai multor sate şi masacrarea populaţiei...

— Tatăl meu a trebuit poate să se apere împotriva atacurilor acestor guaharibos, izbucni Jean, şi a căzut poate în mâinile lor?...

— Nu... nu! se grăbi să răspundă Jacques Helloch. Niciodată, desigur, domnul Manuel n-a auzit...

— Niciodată, domnule Helloch, niciodată, copile dragă, şi, vă repet, tatăl dumneavoastră n-a putut fi victima acestor triburi de indieni, fiindcă de cincisprezece ani nu mai au o reputaţie atât de proastă...

— Aţi avut legături cu ei, domnule Manuel?... întrebă Germain Paterne.

— Da... de mai multe ori, şi m-am încredinţat că domnul Chaffanjon n-a spus decât adevărul, la întoarcerea lui, când mi i-a descris pe aceşti indieni ca pe nişte fiinţe destul de nenorocite,

mici de stat, plăpânzi, foarte sfioşi şi foarte fricoşi, pe scurt, neprimejdioşi. Aşadar, n-am să vă spun: «Feriţi-vă de guaharibos», ci: «Feriţi-vă de aventurierii de orice neam care bat savanele... Temeţi-vă de bandiţii în stare de orice crimă, pe care guvernul ar trebui să-i alunge din aceste ţinuturi, punând armata pe urmele lor!»

— Mă întreb, zise Germain Paterne, primejdia aceasta care-i ameninţă pe călători nu e la fel de mare pentru ranchos şi proprietarii lor?

— Bineînţeles, domnule Paterne. De aceea aici, la Danaco, fiii mei, peonii şi cu mine suntem cu ochii în patru. Dacă bandiţii s-ar apropia de rancho, am fi înştiinţaţi, nu ne-ar lua prin surprindere, i-am întâmpina cu focuri de puşcă şi i-am face să le piară pofta de a se mai întoarce. Dealtfel, ei ştiu că la Danaco mariquitares sunt neînfricaţi şi nu se încumetă să ne atace. Călătorii care navighează pe fluviu însă, mai ales în amonte de Cassiquiare, trebuie să fie tot timpul extrem de atenţi, fiindcă de pe mal îi pândeşte primejdia.

— Într-adevăr, răspunse Jacques Helloch, am şi fost preveniţi că ţinuturile acestea sunt bântuite de o bandă numeroasă de quivas...

— Din nefericire! răspunse comisarul.

— Se spune chiar că şeful bandei ar fi un ocnaş evadat...

— Da... un om înfricoşător!

— E a nu ştiu câta oară, interveni sergentul Martial, că auzim vorbindu-se de ocnaşul acesta care, zice-se, a evadat din temniţa de la Cayenne...

— De la Cayenne... e adevărat.

— Atunci e un francez?... întrebă Jacques Helloch.

— Nu... un spaniol care a fost condamnat în Franţa, zise domnul Manuel.

— Şi cum se numeşte?...

— Alfaniz...

— Alfaniz?... Poate şi-a luat un nume fals?... presupuse Germain Paterne.

— Se pare că e numele lui adevărat.

Dacă Jacques Helloch s-ar fi uitat la Jorres în clipa aceea, ar fi surprins pe faţa lui o tresărire pe care nu şi-o putuse stăpâni. Spaniolul mergea de-a lungul malului, cu paşi mici, pentru a se apropia de grup şi a asculta ce se vorbeşte, culegând în acelaşi timp diferite obiecte risipite pe nisip.

Dar Jacques Helloch tocmai se întorsese, auzind deodată o exclamaţie.

— Alfaniz?... izbucnise sergentul Martial adresându-se comisarului. Alfaniz aţi zis?...

— Da... Alfaniz...

— Ei bine... aveţi dreptate... Nu-i vorba de un nume fals. E chiar numele ticălosului...

— Îl cunoaşteţi pe acest Alfaniz?... întrebă imediat Jacques Helloch, foarte mirat de ceea ce spusese sergentul.

— Cum să nu-l cunosc!... Vorbeşte, Jean, povesteşte cum se face că îl cunoaştem! Eu m-aş încurca în limba spaniolă şi domnul Manuel n-ar înţelege nimic.

Jean povesti atunci întâmplarea pe care o ştia de la sergentul Martial — întâmplare pe care bătrânul ostaş i-o repetase de mai multe ori în casa lor din Chantenay, când şedeau de vorbă despre colonelul de Kermor.

În 1871[1], cu puţin înainte de sfârşitul războiului acela dezastruos, pe când colonelul era la comanda unui regiment de infanterie, intervenise ca martor într-un dublu proces de furt şi trădare.

Hoţul nu era altul decât spaniolul Alfaniz. Trădătorul, acţionând în serviciul prusacilor, făcând spionaj în favoarea lor, comitea furturi în înţelegere cu un nenorocit de soldat de intendenţă, care nu scăpă de pedeapsă decât sinucigându-se.

Când s-au descoperit uneltirile lui Alfaniz, acesta a apucat să fugă şi n-a fost chip să se pună mâna pe el. Într-o împrejurare cu totul întâmplătoare a fost arestat peste doi ani, în 1873, cu vreo şase luni înainte de dispariţia domnului de Kermor.

Judecat la curtea cu juri din Loire-Inferieure, demascat prin depoziţiile colonelului, a fost condamnat la muncă silnică pe viaţă. În urma acestui proces, Alfaniz a prins o ură teribilă pe colonelul de Kermor — ură care se manifesta prin ameninţări înfricoşătoare, în nădejdea că se vor putea odată transforma în fapte de răzbunare.

Spaniolul a fost trimis la temniţa din Cayenne, de unde a evadat la începutul anului 1892, după nouăsprezece ani, împreună cu alţi doi ocnaşi. Cum pe vremea condamnării avea douăzeci şi trei de ani, acum trebuie să fi fost în vârstă de patruzeci şi doi de ani. Considerându-l un răufăcător foarte periculos, administraţia franceză şi-a mobilizat agenţii ca să-i dea de urmă. A fost însă în zadar. Alfaniz a izbutit să fugă din Guyana, iar în ţinuturile acelea întinse, abia populate, prin imensele llanos din Venezuela, cum să afli pe unde a apucat-o?...

---

[1] E vorba de războiul franco-prusian (1870-1871) purtat de Prusia împotriva Franţei şi încheiat cu înfrângerea acesteia din urmă. Războiul a avut consecinţe importante pentru istoria celor două ţări şi a Europei: în Franţa, căderea celui de al doilea imperiu si izbucnirea primei revoluţii proletare (Comuna din Paris), iar în Germania realizarea unificării acesteia în jurul Prusiei.

Pe scurt, tot ce a aflat administraţia — fapt de care poliţia venezueleană nu se îndoia câtuşi de puţin — era că ocnaşul devenise şeful bandei de quivas care, alungată din Columbia, trecuse pe malul drept al fluviului Orinoco. Rămaşi fără conducător, după moartea lui Meta Sarrapia, indienii aceştia, cei mai de temut dintre toţi indigenii, s-au supus ordinelor Iui Alfaniz. De fapt, acestei bande trebuia să i se atribuie jafurile şi masacrele cărora le-au căzut victimă, de un an de zile, provinciile din sud ale republicii.

Aşa a vrut soarta, ca Alfaniz să străbată tocmai ţinuturile în care Jeanne de Kermor şi sergentul Martial veneau să-l caute pe colonel. Nu încape îndoială că ocnaşul ar fi fost fără milă dacă i-ar fi căzut în mână acuzatorul lui.

Teama aceasta, pe lângă atâtea altele, o făcură pe tânără să nu-şi poată ţine lacrimile la gândul că ticălosul întemniţat la Cayenne, care îl ura de moarte pe tatăl ei, evadase...

Dar Jacques Helloch şi domnul Manuel o îmbărbătară. Cum putea să creadă că Alfaniz ar fi descoperit locul unde se retrăsese colonelul de Kermor — când nici o anchetă nu scosese la iveală aşa ceva?... Nu!... N-avea nici un motiv să se teamă că tatăl ei căzuse în mâinile lui...

În orice caz, era bine să se grăbească, să-şi continue cercetările, să nu admită nici o întârziere, să nu dea înapoi în faţa nici unui obstacol.

Dealtfel, totul avea să fie gata de plecare. Echipajul lui Valdez — inclusiv Jorres — reîncărcau *Gallinetta* care a doua zi putea să şi pornească la drum.

Domnul Manuel îi conduse din nou la locuinţa sa, pentru a petrece ultima seară împreună, pe oaspeţi, care-i erau foarte recunoscători de buna primire ce le-o făcuse la Danaco.

După cină, conversaţia se încinse şi mai tare. Fiecare asculta cu atenţie recomandările insistente ale comisarului — mai ales în ceea ce privea măsurile de pază ce trebuiau luate la bordul pirogilor.

În sfârşit, la plecare, familia Assomption îi însoţi pe călători până în port.

Acolo îşi luară rămas bun, îşi strânseră pentru ultima oară mâna, îşi făgăduiră să se revadă la întoarcere, iar domnul Manuel nu uită să spună:

— Încă ceva, domnule Helloch şi domnule Paterne, când îi veţi reîntâlni pe tovarăşii dumneavoastră pe drum pe care i-aţi lăsat la San-Fernando, transmiteţi omagiile mele domnului Miguel! Iar celor doi prieteni ai săi toate blestemele mele. Trăiască Orinoco! Bineînţeles, singurul... cel adevărat... cel care trece pe la Danaco şi scaldă malurile domeniului meu!

V BOI ŞI GIMNOŢI

Navigarea pe cursul superior al fluviului a fost reluată. Călătorii sunt tot atât de încredinţaţi, ca şi înainte, că vor încheia cu succes călătoria lor. Se grăbesc să ajungă la misiunea Santa-Juana şi, dea cerul ca părintele Esperante să-i pună pe calea cea bună, ca informaţii mai precise să-i ajute în sfârşit să-şi atingă ţelul. De ar izbuti de asemenea să evite o întâlnire cu banda lui Alfaniz, care ar putea să zădărnicească expediţia!

În dimineaţa aceea, înainte de plecare, Jeanne de Kermor îi spusese lui Jacques Helloch într-un moment când se găseau singuri:

— Domnule Helloch, nu numai că mi-aţi salvat viaţa, dar aţi ţinut să vă uniţi forţele cu ale mele... Îmi simt inima plină de recunoştinţă... Nu ştiu cum voi putea vreodată să vă răsplătesc pentru...

— Să nu vorbim de recunoştinţă, domnişoară, răspunse Jacques Helloch. Între compatrioţi asemenea servicii sunt datorii, şi aceste datorii nimic nu mă va împiedica să le împlinesc până la capăt!

— Din nou ne vor ameninţa poate mari primejdii, domnule Jacques...

— Nu... sper că nu! Dealtfel, ar fi un motiv în plus ca să nu o părăsesc pe domnişoara de Kermor... Eu... să vă părăsesc... fiindcă, adăugă uitându-se la fată, care plecase ochii, desigur aceasta aveaţi de gând să-mi spuneţi...

— Domnule Jacques... da... voiam... trebuia... Nu pot să abuzez de generozitatea dumneavoastră... Am plecat singură în călătoria aceasta lungă... Providenţa v-a scos în calea mea, şi-i mulţumesc din toată inima... Dar...

— Dar vă aşteaptă piroga, domnişoară, cum mă aşteaptă şi pe mine a mea, şi amândouă vor merge spre aceeaşi ţintă... Când am luat această hotărâre ştiam la ce mă angajez, şi ceea ce m-am hotărât să fac, voi face... Dacă, pentru a vă lăsa să continuaţi singură drumul, n-aveţi alt motiv decât primejdiile de care vorbeaţi...

— Domnule Jacques, răspunse cu însufleţire domnişoara de Kermor, ce alte motive aş putea să am?...

— Ei bine... Jean... dragul meu Jean... cum trebuie să vă numesc... să nu mai vorbim de despărţire... Acum, la drum!

Inima îi bătuse tare când rostise «dragul meu Jean», în timp ce ajungeau la *Gallinetta*! Iar prietenul său, de care se apropie apoi, spuse zâmbind:

— Pariez că domnişoara de Kermor ţi-a mulţumit pentru ce-ai făcut pentru ea şi ţi-a cerut să renunţi de acum încolo...

— Dar am refuzat!... izbucni Jacques Helloch. N-am s-o părăsesc niciodată!...

— Chiar aşa! rosti simplu Germain Paterne, bătându-şi compatriotul pe umăr.

Că în această ultimă parte a drumului călătorii de pe cele două pirogi puteau să treacă prin împrejurări grele era posibil, era probabil. Totuşi n-aveau dreptul să se plângă. Briza de vest se menţinea şi ambarcaţiile urcau repede împotriva curentului, cu ajutorul pânzelor.

În ziua aceea, după ce au trecut pe lângă mai multe insule ai căror arbori se plecau în bătaia vântului, au ajuns spre seară la insula Bayanon, aflată la un cot al fluviului. Având hrană destulă, datorită generozităţii domnului Manuel Assomption şi fiilor săi, nu trebuiau să se apuce de vânat. De aceea, cum noaptea era senină, magnific luminată de razele lunii, Parchal şi Valdez propuseră să nu facă popas decât a doua zi.

— Dacă albia fluviului nu-i presărată cu recife şi stânci, zise Jacques Helloch, şi dacă nu vă e teamă că o să fiţi aruncaţi pe cine ştie ce piatră...

— Nu, răspunse căpitanul Valdez, şi trebuie să profităm de timpul acesta frumos pentru a ajunge cât mai sus, în amonte. Rar când sunt condiţii atât de favorabile în perioada aceasta.

Propunerea era înţeleaptă; o acceptară şi pirogile nu mai legară parâmele la mal.

Noaptea trecu fără nici un incident, deşi lăţimea fluviului, care nu era decât de trei sute cincizeci de metri, se micşora uneori foarte mult datorită şiragului de insule, aşa cum se dovedi mai ales la gura râului Guanami, un afluent de pe malul drept.

Dimineaţa *Gallinetta* şi *Moriche* se găseau în dreptul insulei Temblador, unde domnul Chaffanjon intrase în legătură cu un negru inteligent şi săritor pe care-l chema Ricardo. Dar negrul acesta, care deţinea pe atunci funcţia de comisar pentru Cunucunuma şi Cassiquiare, doi afluenţi importanţi de pe malul drept şi cel stâng, nu mai locuia acum acolo. După relatările călătorului francez, era un om foarte iscusit, extrem de sobru şi deosebit de energic, pe cale să izbutească în treburile pe care le începuse. Fără îndoială că, odată ce făcuse avere, îşi întemeiase un alt rancho în ţinuturile de nord ale savanei.

Probabil că cei de pe pirogi se aşteptau să-l întâlnească în insula Temblador, fiindcă Jean le povestise cele aflate despre el în ghidul lui atât de bine informat.

— Îmi pare rău că Ricardo acela nu mai e aici, zise Jacques Helloch. Poate că ne-ar fi putut spune dacă Alfaniz a fost văzut prin împrejurimile fluviului.

Apoi se întoarse către spaniol:

— Jorres, cât ai poposit la San-Fernando, ai auzit vorbindu-se de evadaţii de la Cayenne şi de banda de indieni care li s-a alăturat?...

— Da, domnule Helloch, răspunse spaniolul.

S-a semnalat prezenţa lor în provinciile din Orinoco superior?...

— Nu ştiu... Era vorba de o ceată de indieni quivas...

— Exact, Jorres, şi Alfaniz, un ocnaş, le-a devenit şef.

— E prima oară când aud acest nume, zise spaniolul. În orice caz, n-avem a ne teme că îi vom întâlni pe quivas, fiindcă, după cum se vorbea, aceştia încearcă să se reîntoarcă pe teritoriul Columbiei, de unde au fost izgoniţi şi, dacă e aşa, nu pot fi prin părţile acestea ale fluviului!

Oare Jorres era bine informat, de spunea că ceata de quivas se îndrepta către llanos din Columbia şi că nu avea să mai treacă prin nord? Tot ce-i posibil. În orice caz, călătorii îşi aminteau de sfaturile date de domnul Manuel şi erau cu ochii în patru.

Ziua trecu fără nici un incident. Pirogile continuau să navigheze repede, în cele mai bune condiţii. Treceau din insulă în insulă, nu părăseau bine una, că dădeau de alta.

Seara legară parâmele la capul insulei Caricha.

Vântul slăbise, aşa că era preferabil să rămână pe loc decât să se folosească de palancas prin întuneric.

În timpul unei mici plimbări pe malul insulei, Jacques Helloch şi sergentul Martial doborâră un leneş căţărat între ramurile unui cecropia, ale cărui frunze constituie hrana obişnuită a acestui animal. Apoi, la întoarcere, în dreptul gurii râului Caricha, unde prindeau peşte pe cont propriu o pereche de sarigi, din familia chironectelor, vânătorii îi ochiră pe amândoi deodată, ceea ce fu mai curând o dovadă de îndemânare decât o necesitate. De fapt, hrănindu-se numai cu peşti, aceşti sarigi au carnea tare şi uleioasă, aşa că indienii nu o mănâncă. Nu pot înlocui deci maimuţele care sunt într-adevăr delicioase — chiar şi pentru stomacul unui european.

În schimb chironectele se bucurară de aprecierea lui Germain Paterne, care se apucă, împreună cu Parchal, să le prepare pielea pentru a o conserva.

Leneşii, animale fructivore, fură însă puşi la copt într-o groapă umplută cu pietre fierbinţi, unde aveau să rămână toată noaptea.

Călătorii îşi spuneau că or să guste şi ei a doua zi dimineaţă, la masă, din felul acela de mâncare, iar dacă li se va părea carnea prea afumată şi nu le va plăcea, vor găsi amatori printre marinarii de pe cele două pirogi. Dealtfel, indienii nu erau deloc mofturoşi; chiar în seara aceea, unul dintre ei adusese câteva zeci de viermi de pământ groşi, râme lungi de câte un picior, pe care îi puseseră la fiert cu ierburi şi îi mâncaseră cu mare încântare.

Se înţelege că Germain Paterne, conform regulii pe care şi-o impusese de a experimenta totul el însuşi, a vrut să guste din mâncarea aceea pescărească din Venezuela. Dar scârba a învins curiozitatea ştiinţifică şi experienţa n-a fost făcută decât cu vârful buzelor.

— Te credeam mai devotat ştiinţei! zise Jacques Helloch, făcând haz de dezgustul dovedit, care nu se împăca deloc cu instinctele lui de naturalist.

— Ce vrei, Jacques, şi puterea de sacrificiu a unui naturalist are limite! răspunse Germain Paterne încereînd să-şi ascundă o ultimă răzvrătire a stomacului.

A doua zi plecară degrabă ca să profite de briza de dimineaţă, destul de puternică pentru a umfla pânzele. Din locul acela începea să se zărească pe deasupra pădurilor un lanţ de munţi înalţi, care se întindea pe malul drept până la orizont. Erau munţii Duido, una dintre cele mai importante catene din regiunea aceea; călătorii se aflau încă la o distanţă de câteva zile de ei.

Peste douăzeci şi patru de ore, după o zi obositoare, cu briza intermitentă, cu averse puternice şi înseninări scurte, Valdez şi Parchal traseră pirogile pentru înnoptat la Piedra Pintada.

Să nu se confunde această Piatră pictată cu aceea pe care călătorii o întâlniseră în amonte de San-Fernando. Se numea aşa, fiindcă stâncile de pe malul stâng aveau gravate pe ele figurine şi alte semne hieroglifice. Datorită scăderii apelor, care se făcea acum simţită, se vedeau semnele de la baza stâncilor şi Germain Paterne putu să le examineze în voie.

Dealtfel, le examinase şi domnul Chaffanjon, după cum scrie în relatarea călătoriei sale.

Dar trebuie să menţionăm că această parte a fluviului Orinoco fusese străbătută de el în a doua parte a lunii noiembrie, pe când Jacques Helloch şi tovarăşii lui treceau pe acolo în a doua parte a lunii octombrie. Şi în răstimp de o lună condiţiile climaterice se schimbă destul de serios într-o regiune unde sezonul uscat vine, ca să spunem aşa, brusc după sezonul ploios.

Etiajul fluviului era deci puţin mai mare decât avea să fie peste câteva săptămâni şi împrejurarea aceasta facilita navigarea celor două pirogi, fiindcă cele mai grele piedici se datorau lipsei de apă.

În seara aceea se opriră la gura râului Cunucunuma, unul dintre principalii afluenţi de pe malul drept. Germain Paterne nu crezu de cuviinţă să-i ia apărarea cum i-o luase afluentului Ventuari. Ar fi putut să o facă însă cu aceeaşi îndreptăţire.

— La ce bun! se mulţumi să spună. Dacă domnii Varinas şi Felipe nu sunt de faţă, discuţia ar lâncezi.

Poate că în alte împrejurări Jacques Helloch, ţinând seama de misiunea încredinţată, ar fi urmat exemplul compatriotului său

care străbătuse mai înainte Orinoco superior. Poate că s-ar fi îmbarcat în curiare cu Parchal şi un om din echipajul pirogii *Moriche*. Poate că, la fel ca domnul Chaffanjon, ar fi explorat Cunucunuma timp de cinci, şase zile, străbătând ţinuturile locuite de mariquitares. Poate că, în sfârşit, ar fi reînnodat legăturile cu acel căpitan general, cu şiretul Aramare şi cu familia lui, pe care îi vizitase şi îi fotografiase călătorul francez...

Dar — trebuie s-o spunem — directivele ministrului rămâneau în urma noului obiectiv care-l determina pe Jacques Helloch să se ducă până la Santa-Juana. Se grăbea să ajungă acolo, ar fi avut remuşcări dacă din pricina sa Jeanne de Kermor ar fi întârziat să-şi îndeplinească datoria filială.

Uneori Germain Paterne — nu fiindcă i-ar fi adus vreo vină, dar pentru a-şi linişti propria-i conştiinţă — îi mai amintea de misiunea pe care o cam neglijaseră.

— Bine... bine! răspundea Jacques Helloch. Ce n-am făcut la dus o să facem la întors...

— Când?...

— Când ne vom întoarce, ce naiba!... Ori îţi închipui că nu ne vom mai întoarce...

— Eu?... Habar n-am!... Cine ştie unde ne ducem?... Cine ştie ce se va întâmpla acolo?... Să presupunem că nu-l vom găsi pe colonelul de Kermor...

— Ei bine, Germain, atunci va fi momentul să ne gândim la întoarcere, la coborârea în josul fluviului.

— Împreună cu domnişoara de Kermor?...

— Fără îndoială.

— Dar dacă cercetările noastre dau rezultate... dacă îl găsim pe colonel... alături de care, probabil, fiica sa va voi să rămână, te vei hotărî să te întorci?

— Să mă întorc?... zise Jacques Helloch pe un ton din care se vedea că întrebarea îi displăcea.

— Să te întorci singur... cu mine, bineînţeles...

— Desigur... Germain...

— Nu cred deloc în acest «desigur» al tău, Jacques!

— Eşti nebun!

— Să zicem... dar tu... tu eşti îndrăgostit — ceea ce e un alt fel de nebunie, tot atât de incurabilă.

— Iar începi?... Vorbeşti de nişte lucruri...

— La care nu mă pricep nici un pic... de acord!... Ascultă, Jacques... fie vorba între noi... nu mă pricep, dar de văzut văd limpede... şi nu ştiu de ce încerci să ascunzi un sentiment care nu are nici o legătură cu misiunea ta ştiinţifică... şi pe care-l găsesc, dealtfel, foarte firesc!

— Ei bine, da, prietene! răspunse Jacques Helloch cu vocea sugrumată de emoţie, da... o iubesc pe fata aceasta atât de curajoasă. E oare de mirare că simpatia pe care mi-o inspira a

devenit... Da!... O iubesc!... N-am s-o părăsesc!... Ce se va întâmpla cu acest sentiment care m-a copleşit, nu ştiu... Cum se va sfârşi totul?...

— Bine! răspunse Germain Paterne.

Şi crezu de cuviinţă să nu mai adauge nimic pe lângă acest cuvânt, poate prea afirmativ, dar care atrase după sine cea mai călduroasă strângere de mână de care s-a bucurat vreodată din partea tovarăşului său.

Din toate aceste încurcături reieşi că, de vreme ce cursul afluentului Cunucunuma n-a fost explorat, nu era sigur că urma să fie la întoarcerea pirogilor. Şi totuşi merita, fiindcă udă un ţinut bogat şi pitoresc. Iar lăţimea sa, la vărsarea în fluviu, e de nu mai puţin de două sute de metri.

Aşadar, a doua zi *Gallinetta* şi *Moriche* porniră la drum, şi ceea ce nu se făcu pentru Cunucunuma nu se făcu cu atât mai mult pentru Cassiquiare, a cărui confluenţă fu depăşită în cursul dimineţii.

Şi era vorba, totuşi, de unul dintre cei mai importanţi afluenţi ai fluviului. Apele sale, pe care şi le varsă printr-o scobitură a malului stâng, vin din versantele bazinului Amazonului. Von Humboldt a confirmat, şi înaintea lui exploratorul Solano s-a încredinţat că între cele două bazine există o legătură prin rio Negro, apoi prin Cassiquiare.

Dealtfel, pe la l725, căpitanul portughez Moraes, continuând să navigheze pe rio Negro până mai jos de San-Gabriel, la confluenţa cu Guairia, apoi pe Guairia până la San-Carlos, a coborât de acolo pe Cassiquiare şi a ajuns în Orinoco, după ce a străbătut regiunea venezuelo-braziliană.

Hotărât lucru, Cassiquiare merita să fie cercetat de un explorator, deşi lăţimea lui nu depăşeşte în acel loc patruzeci de metri. Totuşi pirogile îşi continuară drumul în amonte.

În această parte a fluviului malul drept e foarte accidentat, în afară de catena Duido, care se profilează la orizont, acoperită de păduri de nepătruns, cerros Guaraco formează un taluz natural care permite privirii să se întindă până departe pe suprafaţa vastelor llanos din stânga, brăzdată de cursul capricios şi variat al râului Cassiquiare.

Pirogile înaintau aşadar cu ajutorul unei brize slabe, învingând uneori cu greu forţa curentului, când, cu puţin înainte de amiază, Jean observă un nor foarte jos şi foarte dens care se târa pe deasupra savanei.

Parchal şi Valdez cercetară acest nor ale cărui volute grele şi opace înaintau apropiindu-se încet de malul drept.

Jorres, în picioare, la prova pirogii *Gallinetta*, îşi plimba privirile în direcţia aceea, căutând să-şi dea seama de cauzele fenomenului.

— E un nor de praf, spuse Valdez. Parchal îi împărtăşi părerea.

— Cine poate să ridice atâta praf? întrebă sergentul Martial.

— Nişte trupe în marş, fără îndoială... răspunse Parchal.

— Atunci trebuie să fie foarte numeroase... remarcă Germain Paterne.

— Foarte numeroase, într-adevăr! replică Valdez.

Norul, care ajunsese la două sute de metri depărtare de mal, înainta repede. Uneori se destrăma şi se vedea parcă mişcându-se o mulţime roşietică.

— Oare nu-i ceata de quivas?!... exclamă Jacques Helloch.

— Atunci, zise Parchal, să fim prevăzători şi să îndreptăm pirogile spre malul celălalt.

— Da, răspunse Valdez, să fim prevăzători, să nu întârziem o clipă.

Dădură ordin să se facă manevra.

Marinarii coborâră pânzele, care i-ar fi stânjenit în traversarea piezişă a fluviului, apoi, opintindu-se în palancas, îndreptară către malul stâng *Gallinetta*, înaintea căreia se afla *Moriche*.

Dealtfel, după ce privise şi el cu atenţie norul de praf, Jorres venise şi-şi luase locul la pagaie fără să se arate deloc îngrijorat.

Dar dacă spaniolul nu era îngrijorat, călătorii aveau tot dreptul să fie, în cazul că îi pândea primejdia de a se întâlni cu Alfaniz şi cu indienii lui. Din partea bandiţilor acelora nu era de aşteptat nici un fel de milă. Din fericire, cum nu puteau să aibă cu ce trece fluviul, pirogile, stând aproape de malul stâng, erau ferite deocamdată de atacul lor.

Odată ajunşi, Valdez şi Parchal legară parâmele de buştenii de pe mal, iar călătorii aşteptau cu armele pregătite, gata să se apere.

Cei trei sute de metri, cât era lăţimea Orinocoului, nu depăşeau bătaia carabinelor.

Nu aşteptară mult. Volutele de praf se învârtejeau cam la douăzeci de paşi de fluviu. Se auziră strigăte sau mai degrabă mugete caracteristice care nu te puteau înşela.

— Eh, nici o grijă!... Nu-i decât o cireada de boi!... exclamă Valdez.

— Valdez are dreptate, întări Parchal. Câteva mii de dobitoace ridică tot praful acesta...

— Şi fac toată gălăgia asta! adăugă sergentul Martial.

Gălăgia aceea asurzitoare nu era decât mugetul care se înălţa din vârtejul viu ce se rostogolea pe deasupra întinselor llanos.

Jean, pe care Jacques îl implorase să stea la adăpost sub ruful pirogii *Gallinetta*, apăru atunci, curios să vadă cum trece cireada fluviul Orinoco.

Migrările de boi sunt frecvente în ţinuturile Venezuelei. De fapt, proprietarii animalelor trebuie să se conformeze condiţiilor sezonului uscat şi sezonului ploios. Când păşunile din regiunile muntoase sunt lipsite de iarbă, se văd nevoiţi să ducă vitele la

păscut în regiunile de şes din apropierea apelor, căutând de preferinţă pământurile udate periodic de creşterea apelor, unde vegetaţia este foarte bogată. De-a lungul tuturor esteros gramineele constituie pentru animale o hrană îmbelşugată şi gustoasă.

E necesar deci ca llaneros să-şi deplaseze vitele, şi când acestea dau de un curs de apă, fluviu sau rio, sau de bălţi, le trec înotând.

Jacques Helloch şi tovarăşii lui aveau să asiste la acest interesant spectacol, fără a se teme de grămada miilor de rumegătoare.

De cum ajunseră pe malul înalt, boii se opriră. Iar zarva crescu şi mai mult, întrucât rândurile din urmă le împingeau cu putere pe cele din faţă, şi acestea şovăiau să se arunce în apă.

Dealtfel, avea să le facă să se decidă cabestero, care se afla înaintea lor.

— E căpitanul de înot, zise Valdez. Se va arunca în curent aşa, călare, şi vitele îl vor urma.

Într-adevăr, dintr-o singură săritură, cabestero căzu de pe malul înalt în apă. Văcarii, în frunte cu o călăuză care intona un fel de imn barbar, un «înainte» în ritm straniu, începură să înoate. Atunci cireada se aruncă în apele fluviului, la suprafaţa căruia nu se mai vedeau decât capete cu coarne lungi, curbe, cu nări puternice, răsuflând aprig.

Trecerea se făcu uşor până la mijlocul albiei fluviului, în ciuda curentului repede, şi era nădejde că se va sfârşi cu bine datorită îndrumării căpitanului de înot şi îndemânării călăuzelor.

Nu se întâmplă nimic deosebit.

Deodată, însă, un neastâmpăr cumplit îi cuprinse pe boi, dintre care câteva sute se aflau încă doar la vreo douăzeci de metri de malul drept. Apoi, în aceeaşi clipă, răsunară strigătele văcarilor şi mugetele animalelor.

Se părea că toată mulţimea aceea de fiinţe era stăpânită de o groază a cărei pricină nu se putea ghici...

— Caribii... caribii! strigară marinarii de pe *Moriche* şi de pe *Gallinetta*.

— Caribii?... repetă Jacques Helloch.

— Da!... strigă Parchal. Caribii şi parayos!

Într-adevăr, cireada se întâlnise cu o grămadă de anghile înfricoşătoare, de ţipari electrici, de gimnoţi tembladors care mişună cu milioanele în apele din Venezuela.

În urma descărcărilor acelor «butelii de Leyda» vii, mereu sub tensiune şi cu o sarcină electrică extraordinar de mare, boii suferiră comoţii succesive, fură paralizaţi, reduşi la starea de inerţie. Se întorceau pe o parte şi, zguduiţi de şocurile electrice, dădeau pentru ultima oară din picioare.

Mulţi dispărură în câteva secunde, alţii, fără să mai asculte de glasul călăuzelor, dintre care unii erau şi ei atinşi de gimnoţi, se lăsară în voia curentului şi nu trecură pe malul opus decât la câteva sute de metri în aval.

În plus, cum nu puteau fi oprite rândurile ajunse la marginea apei, fiindcă le împingea grămada din spate, boii, înnebuniţi, cuprinşi de groază, fură siliţi să se arunce în fluviu. Dar, fără îndoială, energia electrică emisă de parayos şi de caribi nu mai era atât de puternică. Aşadar, o mulţime de animale izbutiră să ajungă pe malul stâng, unde o luară la fugă, tumultuos, peste savană.

— Iată, zise Germain Paterne, ceea ce nu se poate vedea nici pe Sena, nici pe Loire, nici chiar pe Garonne, şi e un spectacol demn de a fi văzut!

— La toţi dracii, mormăi sergentul Martial, ar fi bine să ne ferim de ţiparii aceştia îngrozitori!

— Bineînţeles, inimosule sergent, îi răspunse Jacques Helloch, dacă va fi cazul, ne vom feri de ei ca de o pilă electrică!

— Cel mai bine e, adăugă Parchal, să fii cu băgare de seamă şi să nu cazi în apele unde mişună...

— Chiar aşa, Parchal, chiar aşa! puse capăt discuţiei Germain Paterne.

Fără îndoială că gimnoţii mişună prin râurile din Venezuela. În schimb, din punct de vedere alimentar, pescarii nu trec cu vederea faptul că ei constituie o hrană excelentă. Încearcă să-i prindă cu plasele şi, după ce îi lasă să-şi cheltuiască în zadar energia electrică, îi mânuiesc fără teamă.

Ce să mai spunem de cele povestite de Von Humboldt, că, pe vremea lui, o mulţime de cai erau aruncaţi în mijlocul acestor monştri acvatici şi lăsaţi pradă zguduiturilor, pentru a face pescuitul mai lesnicios? După părerea lui Elisee Reclus, chiar în epoca în care nenumăraţi cai străbăteau vastele llanos, erau totuşi prea preţioşi pentru a fi sacrificaţi într-un mod atât de barbar, şi are, desigur, dreptate.

Când pirogile porniră iar la drum, navigară cu greu, din cauza vântului prea slab; dealtfel, vântul se domolea de obicei după-amiaza. La unele şenale înguste, unde curentul era foarte puternic, marinarii trebuiră să recurgă la espilla, să remorcheze pirogile de pe mal — ceea ce însemna o întârziere de câteva ore. Căzuse noaptea când traseră pentru popas la poalele satului Esmeralda.

În momentul acela, pe malul drept văzduhul strălucea, luminat de magnificele licăriri tremurătoare de pe vârful împădurit al piramidei muntelui Duido, aflat la o altitudine de două mii patru sute şaptezeci şi patru metri. Nu era vorba de o erupţie vulcanică, ci de flăcări mlădioase şi sprintene care jucau pe povârnişurile muntelui, în timp ce liliecii-pescari, orbiţi de

fulguraţiile sclipitoare, se învârtejeau deasupra pirogilor adormite lângă malul înalt.

VI ÎNGRIJORĂRI CUMPLITE

Atâta vreme cât indienii bares vor fi indieni bares, apariţia enormelor focuri nebunatice pe piscul Duido va fi considerată o prevestire funestă, un preludiu al catastrofelor.

Atâta vreme cât indienii mariquitares vor fi indieni mariquitares, acest fenomen va fi pentru ei semnul unui şir de evenimente fericite.

Cele două triburi interpretează deci cu totul diferit prezicerile muntelui lor profetic. Dar, indiferent care din ele are dreptate, cert este că vecinătatea muntelui Duido nu i-a adus noroc satului Esmeralda.

Nici nu se găseşte poziţie mai plăcută ca a lui în savanele din jurul fluviului Orinoco, păşuni mai potrivite pentru creşterea animalelor, un climat mai bun, ferit de excesele temperaturii tropicale. Şi totuşi, Esmeralda este într-o tristă stare de părăsire şi decădere. N-au mai rămas din vechiul sat întemeiat de colonişti spanioli decât ruinele unei mici biserici şi cinci, şase colibe care sunt folosite doar temporar, în sezonul de vânătoare şi de pescuit.

Când *Gallinetta* şi *Moriche* ajunseră acolo, nu găsiră în port nici o ambarcaţie.

Cine i-a izgonit pe indieni?... Legiunile de ţânţari care fac împrejurimile de nelocuit, miriadele de insecte al căror neam afurisit nu l-ar putea stârpi nici toate flăcările muntelui Duido.

Pirogile fură în aşa hal asaltate, pânzele de apărare împotriva ţânţarilor ajutau atât de puţin, călătorii şi echipajele erau atât de tare pişcaţi — chiar şi nepotul sergentului Martial, pe care unchiul său nu reuşi să-l-apere de data aceasta — încât Parchal şi Valdez plecară înainte de a se face ziuă, folosindu-se de palancas până să poată recurge la briza de dimineaţă.

Briza începu să bată abia pe la şase, iar după două ore pirogile treceau de gura râului Iguapo, un afluent de pe malul drept.

Jacques Helloch nici nu se mai gândea să exploreze Iguapo, de vreme ce nici nu-i trecuse prin minte să exploreze Cunucuruma sau Cassiquiare, iar Germain Paterne nu spuse o vorbă, nu făcu nici măcar o glumă prietenească.

Dealtfel se ivise un nou motiv de teamă pentru sergentul Martial şi nu mai puţin pentru Jacques Helloch.

Oricât era de robustă, de rezistentă, de plină de energie Jeanne de Kermor, care făcuse faţă până atunci la atâtea eforturi,

existau totuşi temeri că va plăti tribut climatului acelor regiuni. Suprafaţa terenurilor mocirloase e dominată de febra endemică pe care cu greu o poţi evita. Datorită constituţiei lor, Jacques Helloch. Germain Paterne şi sergentul Martial nu-i simţiseră încă efectele. Echipajele, datorită obişnuinţei, scăpaseră neatinse. Dar tânăra fată avea de câteva zile o stare generală proastă, a cărei gravitate era evidentă.

Germain Paterne îşi dădu seama că Jeanne de Kermor suferă de friguri palustre. Nu mai avea putere, nici poftă de mâncare şi o cuprinse o oboseală de neînvins care o făcea să stea întinsă sub ruf ore întregi. Se silea să reziste, fiindcă o întrista mai ales gândul că le dă tovarăşilor ei de drum un prilej în plus de îngrijorare.

Dar se mai putea spera că starea aceea proastă e trecătoare... Poate că diagnosticul pus de Germain Paterne era greşit... Şi apoi, ţinând seama de rezistenţa morală şi fizică a Jeannei, n-avea să fie chiar natura ei cel mai bun medic, iar remediul cel mai bun tinereţea ei?...

Totuşi, când porniră din nou în sus, pe Orinoco superior, Jacques Helloch şi tovarăşii lui de drum se simţeau stăpâniţi de o teamă crescândă.

Pirogile poposiră pentru înnoptat la gura râului Gabirima, un afluent de pe malul stâng. Nu se vedea nici o urmă lăsată de indienii bares semnalaţi de domnul Chaffanjon. Dealtfel, nici nu aveau de ce regreta, întrucât cele două colibe de pe Gabirima, pe vremea când le văzuse călătorul francez, adăposteau o familie de ucigaşi şi jefuitori, dintre membrii căreia unul era fostul căpitan din Esmeralda. Rămăseseră ticăloşi sau deveniseră oameni cinstiţi — era o problemă neelucidată. În orice caz îşi mutaseră ticăloşia sau cinstea în altă parte. În locul acela, deci, nu se putea culege nici o informaţie despre banda lui Alfaniz.

Pirogile îşi reluară drumul a doua zi, aprovizionate cu carne de cerb, de cabiai, de pecari, doborâţi în ajun de vânători. Vremea era proastă. Câteodată cădeau ploi torenţiale. Jeanne de Kermor suferea mult din pricina acestor intemperii. Starea ei nu se îmbunătăţea. Febra persista şi creştea chiar, în ciuda îngrijirilor ce i se dădeau.

Meandrele fluviului, a cărui lăţime ajunsese de numai două sute de metri, albia plină de recife nu le îngăduiră pirogilor să treacă de insula Yano — ultima pe care o mai aveau de întâlnit în amonte.

A doua zi, 21 octombrie, la un raudal care cotea între două maluri înalte, destul de apropiate, avură unele greutăţi. Seara *Moriche* şi *Gallinetta*, ajutate de briză, ajunseră în dreptul râului Padamo, unde făcură escală.

Febra care o mistuia încetul cu încetul pe tânăra fată nu cedase deloc. Jeanne era tot mai doborâtă şi, din cauza slăbiciunii, nu putea să iasă de sub ruf.

Atunci bătrânul soldat îşi aduse învinuiri aprige că se învoise să întreprindă călătoria!... De toate acestea era de vină numai el!... Şi ce putea să facă?... în ce fel să pună capăt acceselor de febră, cum să împiedice revenirea lor?... Admiţând chiar că în trusa de medicamente de pe *Moriche* se găsea un remediu eficace, nu era mai prudent să se întoarcă?... În câteva zile, luate de curent, pirogile ar fi ajuns din nou la San-Fernando...

Jeanne de Kermor îl auzise pe sergentul Martial discutând această problemă cu Jacques Helloch şi, frântă, spuse cu vocea stinsă:

— Nu... nu!... Să nu ne întoarcem la San-Fernando... Vreau să merg la Santa-Juana... vreau să merg până-mi găsesc tatăl... La Santa-Juana... la Santa-Juana!...

Apoi, după acest efort suprem, îşi pierdu aproape cunoştinţa.

Jacques Helloch nu ştia ce să facă. Dacă se lăsa înduplecat de stăruinţele sergentului Martial nu o expunea oare pe tânăra fată riscului de a cădea într-o criză funestă în clipa când avea să vadă că pirogile navighează în josul fluviului? În fond, nu era mai bine să continue călătoria, să ajungă la Santa-Juana unde aveau să găsească aceeaşi asistenţă medicală ca şi la San-Fernando?...

Atunci, Jacques Helloch i se adresă lui Germain Paterne:

— Aşadar, n-o poţi ajuta cu nimic?!... exclamă el deznădăjduit. Nu ştii, aşadar, nici un remediu ca să-i scadă febra de care se prăpădeşte?... Nu vezi că biata fată se topeşte pe zi ce trece?...

Germain Paterne nu ştia ce să răspundă şi nici ce ar fi putut face mai mult decât făcuse. Sulfatul de chinină, din care avea suficient în trusa de medicamente, nu-i scăzuse febra, deşi i-l administrase în doze mari.

Aşa că, atunci când sergentul Martial sau Jacques Helloch îl asaltau cu întrebările, cu rugăminţile lor, nu găsea alt răspuns decât acesta:

«Din nefericire, asupra ei sulfatul de chinină nu-şi face efectul!... Poate că ar trebui să recurgem la ierburi... la scoarţă de copaci... Desigur că se găsesc în regiunea aceasta... Dar cine să ni le indice şi cum să ni le procurăm?»

Valdez şi Parchal, întrebaţi în această problemă, confirmară spusele lui Germain Paterne. La San-Fernando se foloseau în mod curent anumite substanţe febrifuge de prin părţile locului. Sunt adevărate medicamente specifice împotriva frigurilor provocate de emanaţiile mlaştinilor, friguri care îi chinuie îngrozitor atât pe indigeni cât şi pe străini, în sezonul cald.

— Mai mult decât oricare, zise Valdez, se foloseşte scoarţa de chinehora şi în primul rând aceea de coloradito...

— Recunoaşteţi aceste plante?... întrebă Jacques Helloch.

— Nu, răspunse Valdez. Noi suntem luntraşi, ne aflăm mereu pe fiuviu... Llaneros v-ar putea spune, dar pe lângă maluri nu întâlneşti nici unul!

Germain Paterne ştia bine că cel mai eficace remediu în cazurile de friguri palustre era coloradito şi nu se îndoia că febra ar fi cedat dacă i s-ar fi dat bolnavei de câteva ori un decoct din această scoarţă. Dar, din nefericire, el, un botanist, mai căuta încă să identifice acest arbust în savanele din vecinătatea fluviului.

Totuşi, ţinând seama de voinţa categorică a dârzei Jeanne de Kermor, tovarăşii ei hotărâră să continue drumul fără întârziere.

La Santa-Juana vor găsi precis preţiosul medicament specific. Dar cât timp le trebuia pirogilor să parcurgă cei două sute de kilometri până la misiune?...

Îşi reluară drumul a doua zi în zori. Vremea era furtunoasă şi în depărtare se auzeau bubuituri de tunet. Aveau însă vânt favorabil şi Valdez şi Parchal nu voiau să piardă nici o adiere. Oameni cumsecade, ei împărtăşeau durerea călătorilor. Le era drag tânărul şi îi întrista faptul că îl vedeau tot mai vlăguit. Singurul care se dovedea oarecum indiferent era spaniolul Jorres. Tot timpul cutreiera cu privirile întinsele llanos din dreapta fluviului. Deşi se temea să nu trezească bănuieli, cel mai adesea stătea la un capăt al pirogii *Gallinetta* când tovarăşii lui şedeau culcaţi la piciorul catargului. O dată sau de două ori Valdez remarcă acest lucru, şi fără îndoială că lui Jacques Helloch i s-ar fi părut suspectă atitudinea spaniolului dacă ar fi avut răgazul să-l supravegheze. Dar gândurile lui zburau în altă parte, iar când pirogile navigau în linie, stătea ceasuri întregi în deschizătura rufului uitându-se la tânăra fată care încerca să-i zâmbească pentru a-i mulţumi de grija care i-o purta. Într-o zi ea îi spuse:

— Domnule Jacques, v-aş ruga să-mi făgăduiţi ceva...

— Spuneţi... spuneţi... domnişoară Jeanne... îmi voi ţine făgăduiala, oricare ar fi...

— Domnule Jacques... poate n-am să am destulă putere pentru a-mi continua cercetările... Când vom ajunge la misiune, poate că va trebui să rămân la Santa-Juana... Ei bine... dacă aflăm unde se află tatăl meu... aţi vrea...

— Să fac tot posibilul ca să-l întâlnesc!... Da... Jeanne... dragă Jeanne... da!... Voi pleca... voi porni pe urmele colonelului de Kermor... îl voi găsi... îl voi reda fiicei sale...

— Mulţumesc... domnule Jacques... mulţumesc! zise tânăra fată şi capul, pe care-l ridicase o clipă, îi recăzu pe pernă.

Padamo varsă în Orinoco o cantitate apreciabilă de apă limpede şi adâncă, printr-o gură a cărei lăţime e mai mare decât aceea a fluviului, încă un afluent care, pe bună dreptate, i-ar fi

putut face să se încaiere pe adepţii Guaviarei cu cei ai râului Atabapo!

În amonte curentul venea cu oarecare viteză între malurile râpoase, deasupra cărora se contura marginea unor păduri dese. Pirogile navigau când cu pânze, când cu pagaia.

In amonte de rio Ocamo, fluviul nu mai avea decât o lăţime de cincizeci de metri.

Către sfârşitul zilei, bolnava se simţea rău în urma unui acces de febră foarte puternic. Era de aşteptat un deznodământ fatal şi nu prea îndepărtat, dacă Germain Paterne nu reuşea să-şi procure singurul medicament care ar fi putut acţiona cu eficacitate.

Durerea călătorilor de pe pirogi era de nedescris. Pe sergentul Martial îl cuprinse o deznădejde atât de îngrozitoare, încât părea la un pas de nebunie. Oamenii de pe *Gallinetta* nu-l pierdeau din ochi de teamă ca, într-un acces de alienaţie mintală, să nu se arunce în fluviu.

Jacques Helloch, lângă Jeanne, îi potolea cu puţină apă proaspătă setea care o mistuia, îi pândea orice vorbă, se îngrozea de cel mai mic suspin. Aşadar, nu putea să o salveze pe aceea pe care o iubea cu o dragoste atât de curată, pentru care şi-ar fi dat viaţa?...

Şi atunci îşi spunea că ar fi trebuit să nu se supună voinţei ei, ci să dea dispoziţii de întoarcere la San-Fernando. Era absurd, în astfel de condiţii, să te gândeşti să urci până la izvoarele fluviului Orinoco... Şi chiar de ajungeau acolo, nu însemna că au ajuns şi la Santa-Juana... Dacă nu exista un rio care să facă legătura între misiune şi fluviu, trebuiau să meargă pe jos, să umble prin păduri nesfârşite pe o căldură copleşitoare...

Dar, când Jeanne de Kermor era mai puţin toropită, când febra îi dădea puţin răgaz, întreba îngrijorată:

— Domnule Jacques... mergem tot în direcţia cea bună... nu-i aşa ?...

— Da... Jeanne... da!... răspundea el.

— Mă gândesc tot timpul la bietul meu tată!... Am visat că l-am găsit... Şi vă mulţumesc... pentru tot ce aţi făcut pentru mine... şi pentru el...

Seara pirogile se opriră la Pedra Mapaya, de unde îşi reluară drumul dis-de-dimineaţă, navigând când cu pânze, când cu pagaia. Cum apele şi scăzuseră foarte mult, de câteva ori fură în primejdie să eşueze pe fundul nisipos al fluviului.

În ziua aceea istovitoare, pirogile depăşiră terenul accidentat de pe malul drept, unde cerros Moras îşi întind primele ramificaţii.

După-amiază, o nouă criză de o extraordinară intensitate era gata să o răpună pe bolnavă. Sergentul Martial fu cuprins de o desperare atât de mare, încât Germain Paterne, ca Jeanne să nu-

i audă ţipetele, îl îmbarcă pe *Moriche* care naviga cam la o sută de picioare în urmă. Sulfatul de chinină tot nu avea nici un efect.

— Germain... Germain... spuse atunci Jacques Helloch care îşi dusese prietenul la prova *Gailinettei*, Jeanne va muri...

— Nu-ţi pierde speranţa, Jacques!

— Îţi spun că va muri!... Dacă nu o răpune accesul acesta, următorul nu-l va mai putea suporta...

Era mai mult decât sigur, aşa că Germain Paterne lăsă capul în jos.

— Şi să nu poţi face nimic... nimic! spuse suspinând.

Pe la ora trei după-amiază căzu o ploaie torenţială care împrospăta puţin atmosfera cumplită, cu furtună aproape neîntreruptă. Nu aveau de ce se plânge, fiindcă fluviul profita de apa aceea multă venită din norii albicioşi, îngrămădiţi în straturi groase. Afluenţii de pe dreapta şi de pe stânga, atât de mulţi în partea aceea a cursului său, îi măreau etiajul şi asigurau navigarea pirogilor.

La ora patru, cerro Yaname, care are o altitudine considerabilă, apăru pe stânga, după ce ocoliră un masiv împădurit. Dincolo de cotitura bruscă a fluviului, se deschidea gura îngustă a râului Macava.

Cum briza nu mai bătea deloc, Valdez şi Parchal legară parâmele la poalele unui sitio, alcătuit din câteva colibe în care locuiau cinci sau şase familii de mariquitares.

Primul sări pe mal Jacques Helloch, care-i spuse căpitanului pirogii Moriche:

— Vino, Parchal. Unde se ducea?...

La căpetenia acelui sitio. Ce voia?...

Să-i ceară s-o smulgă pe fată din ghearele morţii!... Căpetenia locuia într-o colibă destul de confortabilă, aşa cum sunt în general cele ale indienilor mariquitares. Era un om de vreo patruzeci de ani, inteligent şi îndatoritor, care-i primi cu căldură pe cei doi oaspeţi. La insistenţele lui Jacques Helloch, Parchal îi puse imediat întrebări în legătură cu coloradito.

Cunoştea scoarţa aceea?... Arbustul creştea oare prin regiunea Mavaca?...

Da, răspunse indianul, o folosim adesea împotriva frigurilor...

— Şi te scapă de ele?

— Întotdeauna.

Vorbeau în limba indienilor, aşa că Jacques Helloch nu înţelegea ce spune. Dar după ce Parchal îi traduse răspunsul căpeteniei, zise cu sufletul la gură:

— Să ne dea şi nouă puţin din scoarţa aceasta... Am să-l răsplătesc cu tot ce vrea... cu tot ce am!...

Indianul scoase dintr-un coş din colibă câteva fărâmiţe de lemn şi i le dădu lui Parchal.

Într-o clipă se şi reîntoarseră pe *Gallinetta*.

— Germain... Germain... coloradito... coloradito!... Atât putu să spună Jacques Helloch.

— Bine, Jacques!... răspunse Germain Paterne... Noua criză nu s-a declarat încă... E momentul potrivit... O vom salva... prietene... o vom salva!

În timp ce Germain Paterne prepara decoctul, Jacques Helloch căuta să o liniştească pe Jeanne. Niciodată nu s-a întâmplat ca febra să nu scadă după acest coloradito... Căpetenia din Mavaca ştie ce spune...

Şi biata bolnavă, cu ochii măriţi, cu obrajii albi ca ceara, după ultimul acces, când i se ridicase febra la patruzeci de grade, avu puterea să zâmbească.

— Mă şi simt mai bine, spuse, deşi... n-am luat încă nici un medicament...

— Jeanne... dragă Jeanne!... murmură Jacques Helloch îngenunchind...

În câteva minute Germain Paterne făcu infuzia de scoarţă de coloradito. Jacques Helloch luă cana şi o apropie de buzele fetei.

— Mulţumesc! spuse ea după ce o goli, apoi închise ochii. Acum trebuia să rămână singură. De aceea Germain Paterne îl scoase afară pe Jacques, care nu voia să se îndepărteze de Jeanne. Se aşezară amândoi la prova pirogii şi rămaseră tăcuţi.

Echipajul primise ordin să debarce, ca să nu se producă nici un zgomot la bord. Dacă Jeanne adormea, se impunea ca somnul să nu-i fie tulburat.

Sergentul Martial fusese informat. Ştia că făcuseră rost de medicamentul febrifuge, ştia că i-l dăduseră Jeannei. Aşadar sări de pe *Moriche* pe mal şi o luă la fugă către *Gallinetta*...

Germain Paterne îi făcu semn să se oprească...

Bietul om se supuse şi, cu ochii în lacrimi, se sprijini de o stâncă.

După părerea lui Germain Paterne, dacă nu se declara un nou acces, însemna că infuzia de coloradito îşi făcuse efectul. Până în două ore aveau să se lămurească. Până în două ore aveau să ştie dacă sunt speranţe, ori poate aveau să aibă certitudinea că tânăra va fi salvată.

Cu ce teamă de nedescris aşteptau toţi! Erau numai urechi, să audă vreun suspin... vreo chemare... Nu!... Jeanne nu scotea nici un cuvânt...

Jacques Helloch se apropie de ruf...

Jeanne dormea, dormea fără să se zbuciume, fără să pară că se chinuie, era cu desăvârşire calmă.

— E salvată!... Salvată!... îi şopti lui Germain Paterne la ureche.

— Sper... cred... Eh! E bun coloradito!... Numai că sunt puţini farmacişti pe Orinoco superior!

Trecuse momentul critic, accesul nu se declarase... Şi nici nu avea să se mai declare.

După-amiază, când se trezi, Jeanne murmură, de data aceasta nu fără temei, întinzându-i mâna lui Jacques Helloch:

— Mă simt mai bine!... Da... mă simt mai bine.

Când se apropie de ea sergentul Martial, căruia îi îngăduiră să vină la bordul pirogii Gallinetta, Jeanne şterse cu mâna lacrimile bătrinului soldat şi spuse zâmbind:

— Mă fac bine... unchiule!

O supraveghează toată noaptea, îi dădură de mai multe ori să bea din infuzia aceea salutară de scoarţă de coloradito. Dormi liniştită, iar a doua zi, când deschise ochii, nimeni nu se mai îndoi că se va însănătoşi. Călătorii nu mai puteau de bucurie, ca şi echipajele de pe cele două pirogi, dealtfel.

Se înţelege de la sine că indianul, căpetenia din Mavaca, deşi refuzase politicos, avu dreptul să-şi aleagă din încărcătura de pe *Moriche* orice i-ar fi fost de trebuinţă familiei sale. De fapt, omul acela cumsecade se mulţumi cu puţin. Câteva cuţite, o toporişcă, o bucată de stofă, oglinzi, mărgele de sticlă şi vreo şase ţigări constituiră preţul scoarţei de coloradito.

În momentul plecării îşi dădură seama că Jorres nu mai era la bordul pirogii Gallinetta; desigur că lipsea încă din seara precedentă.

Când veni, Jacques Helloch îl întrebă unde a fost, iar el spuse că, de vreme ce echipajul primise ordin să debarce, se dusese să doarmă in pădure. Întrucât nu putea fi verificat, răspunsul fu luat de bun — şi, dealtfel, era plauzibil.

În următoarele patru zile pirogile urcară nu fără mari greutăţi pe Orinoco în sus. Abia dacă parcurgeau doisprezece kilometri în douăzeci şi patru de ore. Dar ce importanţă avea! Jeanne se însănătoşea repede, îşi venea în puteri datorită hranei pe care i-o prepara Germain Paterne cu deosebită grijă. Jacques Helloch stătea tot timpul lângă ea, şi sergentul Martial ajunsese să socotească într-adevăr firesc acest lucru.

«Aşa a fost scris! îşi tot repeta el. Dar, mii de carambas, ce-o să spună colonelul?»

Pe scurt, de a doua zi convalescenta avu voie să iasă din ruf de la ora douăsprezece la două, învelită într-o pătură subţire, întinsă pe un aşternut bun de iarbă uscată, la pupa ambarcaţiei, respira aerul tare şi reconfortant al savanelor.

Lăţimea fluviului nu depăşea acum treizeci de metri. De cele mai multe ori pirogile trebuiau să fie împinse cu garapatos, sau trase cu espilla. Dădură şi peste câteva raudals destul de greu de trecut, iar prin unele părţi apa era atât de mică, încât se punea întrebarea dacă nu va fi necesar să fie descărcate pirogile.

Din fericire această operaţie, care cerea mult timp, a putut fi evitată. Oamenii au coborât în apă, pirogile au devenit astfel mai uşoare şi au izbutit să treacă şenalele dificile. Aşa au procedat la raudal Manaviche şi la raudal Yamaraquin, de la poalele acelor

cerros Bocon care se înalţă la mai mult de opt sute de metri deasupra fluviului.

În fiecare seară Jacques Helloch şi sergentul Martial se duceau să vâneze în pădurile bogate în vânat de pe mal şi aduceau şiraguri de hoccos sau de pavas. Hotărât lucru, în provinciile din sudul Venezuelei hrana nu constituie o problemă dacă îţi place vânatul, care e de calitate superioară, şi peştele, care mişună în apele marelui fluviu.

Jeanne se restabilise. De când luase coloradito nu o mai cuprinsese deloc febra. Nici nu existau temeri că boala va reveni, acum o ajutau constituţia ei robustă şi tinereţea.

În ziua de 25 apăru pe dreapta un şir de munţi indicaţi pe hartă cu numele cerros Guanayos.

În 26, pirogile urcară raudal Marques cu mare greutate şi nespuse eforturi.

De mai multe ori Jacques Helloch, Valdez şi Parchal fură ispitiţi să creadă că malul drept nu era chiar atât de pustiu cum părea. Uneori aveau impresia că făpturi omeneşti se furişau printre arbori şi pe după tufăriş. Dacă erau indieni guaharibos, n-aveau de ce se teme, fiindcă triburile acestea sunt aproape inofensive.

Nu mai era ca pe vremea când explorase această parte a fluviului Orinoco domnul Chaffanjon, ai cărui însoţitori se aşteptau în fiecare zi la un atac din partea indigenilor.

Trebuie să spunem totuşi că Jacques Helloch şi sergentul Martial încercaseră în zadar să întâlnească fiinţele acelea, oricare ar fi fost ele, pe care avuseseră impresia că le zăriseră la marginea pădurii. Adevărul e că nu se aleseseră cu nimic din urmărirea lor inutilă.

Se înţelege de la sine că prezenţa indigenilor, dacă nu ar fi fost guaharibos, ci quivas — şi anume cei ai lui Alfaniz — ar fi constituit un mare pericol. De aceea Parchal şi Valdez supravegheau cu mare atenţie malurile şi nu-şi lăsau oamenii să debarce. Jorres, în ceea ce-l privea, nu avea o atitudine suspectă şi nici nu-şi manifestă vreodată intenţia de a coborî pe uscat. Dealtfel, după şapte, opt etape, pirogile urmau să-şi încheie drumul din cauza lipsei de apă în albia fluviului. Orinoco avea să fie redus la micul şuvoi care izvorăşte din sierra Parima şi din care trei sute de afluenţi fac apoi marea arteră fluvială a Americii de Sud.

Atunci călătorii aveau să fie nevoiţi să părăsească pirogile şi să străbată cale de vreo cincizeci de kilometri pădurile imense de pe malul drept, până la Santa-Juana. Desigur, aceea le era ţinta, şi speranţa avea să le dea putere să o atingă după câteva etape de marş.

Ziua de 27 octombrie şi cea următoare pot fi socotite printre cele mai grele zile ale călătoriei de la plecarea din Caicara. A fost nevoie de tot devotamentul echipajelor şi de toată iscusinţa

căpitanilor pentru a trece de raudal Guaharibos — punct atins în l760 de Diaz de la Fuente, primul explorator al fluviului Orinoco. Ceea ce-l determină pe Germain Paterne să facă această reflexie justă:

— Dacă indienii numiţi astfel nu sunt de temut, nu se poate spune acelaşi lucru de torentele care le poartă numele...

— Mare minune dacă vom putea trece fără să păţească nimic pirogile! răspunse Valdez.

— Dacă cerul a făcut o minune salvând viaţa dragului nostru Jean, zise Jacques Helloch, va face desigur şi a doua pentru piroga în care se află! Nu-i mare lucru o minune când eşti Dumnezeu atotputernic, făcătorul cerului şi al pământului.

— Amin! murmură sergentul Martial cât se poate de serios. Şi a fost într-adevăr o minune că au scăpat numai cu câteva avarii mici, cu câteva spărturi care puteau fi uşor reparate în cursul navigării.

Închipuiţi-vă o serie de rezervoare în trepte pe o distanţă de zece, doisprezece kilometri. Această dispunere aminteşte, la scară enormă, şirul de ecluze ale canalului Gotha din Suedia. Numai că acest canal dintre Stockholm şi Gotteborg e prevăzut cu stăvilare şi are porţi care le deschid şi le închid — ceea ce uşurează înaintarea navelor. Raudal Guaharibos n-are însă nici porţi, nici ecluze, piroga trebuie târâtă peste terasele de piatră, fără să rămână sub ea nici o palmă de apă. Toţi luntraşii au trebuit să se pună pe treabă şi să tragă de espilla prinsă de arbori sau de stânci. Fără îndoială, dacă sezonul uscat ar fi fost mai înaintat, la acest raudal pirogile ar fi trebuit să se oprească definitiv.

Şi e cu atât mai sigur cu cât domnul Chaffanjon chiar în locul acela a trebuit să renunţe la ambarcaţie şi să continue drumul cu curiare, pentru a-şi respecta itinerarul care prevedea şi izvoarele fluviului Orinoco. Plecară dis-de-dimineaţă. Lăţimea fluviului ajunsese de doar cincisprezece, douăzeci de metri. Pirogile mai urcară în susul câtorva torente la poalele sierrei Guaharibа — printre care un raudal numit «al francezilor» — şi de multe ori ambarcaţiile, abia plutind, trase cu braţele, lăsau urme adânci pe pragurile de nisip.

În sfârşit, seara, Parchal şi Valdez legară parâmele la malul râpos din dreapta.

În faţă, pe malul celălalt, se înălţa, sumbru, un pisc înalt. Nu putea să fie decât piscul Maunoir, numit aşa de călătorii francezi în onoarea secretarului general al Societăţii de Geografie din Paris.

Poate că — din pricina oboselii peste măsură de mari — supravegherea avea să fie oarecum neglijată. După cină, într-adevăr, fiecare nu se gândea decât la odihnă, de care avea atâta nevoie. Călători şi marinari căzură curând într-un somn adânc.

Peste noapte nu se întâmplă nimic, nu-i atacară nici indienii bravos, nici indienii quivas ai lui Alfaniz.

În zori, când se treziră, cei doi căpitani scoaseră un strigăt de dezamăgire.

Din ajun. apa scăzuse cu cincizeci de centimetri. Pirogile stăteau pe uscat. Pe albia fluviului Orinoco abia de şiroiau câteva firicele gălbui.

Aşadar navigaţia era întreruptă cât ţinea sezonul uscat. Când echipajele se strânseră la prova pirogilor, se observă că un om lipsea la apel.

Jorres dispăruse şi de data aceasta nu avea să se mai întoarcă.

VII TABĂRA DE LA PISCUL MAUNOIR

Piscul Maunoir domină de la o înălţime de o mie cinci sute de metri savana de pe malul stâng. Catena, care se sprijină pe blocul acesta masiv ca pe un adevărat contrafort de nezdruncinat, îşi întinde ramificaţiile cât vezi cu ochii în direcţia sud-est.

La vreo optzeci de kilometri depărtare se ridică piscul Ferdinand de Lesseps, conform denumirii de pe harta domnului Chaffanjon.

Aici începe regiunea muntoasă cu cele mai înalte reliefuri din sistemul orografic al Venezuelei. Aici se arcuiesc largi şi imense bolţi. Aici se întretaie capricioase creste convergente. Aici osatura munţilor ia un aspect impunător, măreţ. Aici se întinde sierra Parima care dă naştere fluviului Orinoco. Aici se înalţă «Muntele Roşu» înconjurat de nori, acea măgură, mamă rodnică a izvoarelor cum i se spune în incantaţiile indiene, acea gigantică piatră kilometrică înfiptă la intersecţia frontierelor a trei state.

Dacă fluviul le-ar fi îngăduit, Jacques Helloch şi tovarăşii lui de drum ar fi navigat până la sierra Parima de unde se preling primele lui picături. Dar, spre marea lor părere de rău, trebuia să se renunţe la acest mod de deplasare. Ar fi putut, desigur, să-şi continue călătoria în curiares. Dar în fiecare dintre cele două bărci ale pirogilor încăpeau doar două persoane. Apoi, cum să le conducă fără luntraşi, şi cu bagajele ce să facă?

În dimineaţa aceea Jacques Helloch, Germain Paterne, Jean, care se înzdrăvenea văzând cu ochii, sergentul Martial, la care se alăturară şi căpitanii Valdez şi Parchal, ţinură sfat — palabre, cum spun indienii din America de Nord. În sfârşit, palabre sau sfat, nu contează, dar trebuia să ducă la hotărâri importante de care avea să depindă durata călătoriei şi poate chiar reuşita expediţiei.

Toţi şase se aşezară la marginea pădurii într-un loc căruia îi ziseră «tabăra de la piscul Maunoir» — deşi piscul se înălţa pe celălalt mal. Jos se întindea terasa de pietre şi nisip de-a lungul căreia cele două pirogi zăceau pe uscat, la gura unui rio — rio Torrida.

Vremea era frumoasă, briza răcoroasă şi stabilă. La stânga, pe malul opus, piscul strălucea, atins de razele soarelui, iar în partea de est un disc mare îi lumina coasta împădurită.

Echipajele îşi pregăteau masa de dimineaţă la prova pirogilor, unde flutura ca un panaş fumul uşor, purtat de briză către sud.

Vântul sufla dinspre nord, abia adiind, oricum nefavorabil navigaţiei, dacă s-ar fi putut relua în amonte de tabără.

Altfel, nici pe cursul fluviului în aval, nici pe malul înalt, nici pe sub arborii pădurii nu se ivi vreun indian. De colibe locuite sau părăsite, nici urmă. Şi totuşi, în perioada respectivă se circula de obicei pe malurile acelea. Dar triburile răspândite pe suprafaţa întregului ţinut nu se stabileau nicăieri. Că negustorii din San-Fernando nu urcau niciodată atât de sus pe cursul fluviului era de înţeles, fiindcă ar fi riscat să ducă lipsă de apă. Şi apoi, cu ce târguşor, cu ce rancho ar fi putut face comerţ, vânzând sau cumpărând ? Dincolo de Esmeralda, acum părăsită, nu se găsesc nici măcar atâtea locuinţe cât să alcătuiască un sat. De aceea şi pirogile doar rareori trec de gura afluentului Cassiquiare.

Jacques Helloch luă primul cuvântul:

— Ai urcat vreodată mai sus, pe Orinoco superior, Valdez?...

— Niciodată, răspunse căpitanul pirogii *Gallinetta*.

— Dar dumneata, Parchal?...

— Nici eu, răspunse căpitanul pirogii *Moriche*.

— Nimeni din cele două echipaje nu cunoaşte cursul fluviului în amonte de piscul Maunoir?...

— Nimeni, răspunseră Parchal şi Valdez.

— Nimeni... în afară poate de Jorres, remarcă Germain Paterne, dar spaniolul lipseşte de la întâlnire... Am impresia că nu se plimbă prima oară prin ţinuturile acestea, deşi a susţinut contrariul...

— Unde s-a putut duce?... întrebă sergentul Martial.

— Unde e aşteptat, fără îndoială... răspunse Jacques Helloch.

— Aşteptat?...

— Da, sergent. Vă mărturisesc că de la o vreme Jorres acesta mi s-a părut destul de suspect.

— Şi mie, interveni Valdez. Când a lipsit o noapte întreagă la rio Mavaca şi l-am luat la întrebări, mi-a răspuns... şi nu mi-a răspuns.

— Totuşi, remarcă Jean, când s-a îmbarcat la San-Fernando, avea intenţia să meargă la misiunea Santa-Juana...

Şi nici măcar nu încape îndoială că l-a cunoscut pe părintele Esperante, adăugă Germain Paterne.

— Asta aşa e, zise sergentul Martial, dar nu-i de înţeles de ce a dispărut tocmai acum, când mai avem de străbătut doar câteva etape până la misiune...

În ultimele zile, gândul că bănuielile sale în privinţa lui Jorres erau justificate se înrădăcina tot mai adânc în mintea lui Jacques Helloch. Nu-l împărtăşise nimănui, fiindcă nu voia să-i îngrijoreze pe tovarăşii lui de drum. De aceea, dintre toţi, a fost cel mai puţin surprins de plecarea spaniolului şi în acelaşi timp foarte îngrijorat.

Datorită acestei stări de spirit, se întrebă dacă Jorres nu era cumva unul din evadaţii de la Cayenne care se alăturaseră cetei de quivas conduşi de Alfaniz, tot spaniol şi el... Şi dacă aşa stăteau lucrurile, ce căuta Jorres la San-Fernando când l-au întâlnit?... De ce se afla în târguşorul acela?... Că se afla acolo era fapt sigur, şi auzind că pirogile cu călători se pregătesc să plece către Santa-Juana, i-a cerut căpitanului de pe *Gallinetta* să-l angajeze.

Acum, Jacques Helloch, de când dispariţia spaniolului îi confirmase bănuielile, făcea următorul raţionament:

Dacă Jorres nu era din banda lui Alfaniz, dacă nu avea intenţii rele, dacă îşi propusese să meargă la misiune, de ce-şi părăsise tovarăşii de drum înainte de a ajunge la capătul călătoriei?...

Dar el plecase tocmai când ar fi fost mai indicat să rămână. Cine ştie, poate fusese înştiinţat în ascuns că indienii quivas şi căpetenia lor străbat savana învecinată, şi profitase de noapte ca să-i întâlnească.

Dacă aşa stăteau lucrurile, acum, când pirogile nu mai puteau naviga, micul lor grup, silit să-şi facă drum prin pădurile dese pentru a ajunge la Santa-Juana, avea să fie expus la primejdiile unui atac greu de respins din cauza inferiorităţii numerice...

Astfel de temeri serioase îl asaltau pe Jacques Helloch.

Dar nu şi-a destăinuit aceste temeri nimănui — abia de i-a spus câteva cuvinte lui Valdez, care şi el îl bănuia pe spaniol.

Şi acum, după întrebarea precisă pusă de sergentul Martial referitor la inexplicabila dispariţie a lui Jorres, vru să dea alt curs discuţiei, îndreptând-o spre probleme practice.

— Să-l lăsăm pe Jorres acolo unde e, spuse. S-ar putea să se întoarcă, s-ar putea să nu se întoarcă... Important e să ne ocupăm de situaţia noastră de acum şi de felul în care ne vom atinge ţinta. Nu mai e posibil să ne continuăm călătoria pe Orinoco, situaţie neplăcută, recunosc...

— Oricum am fi întâmpinat această dificultate peste câteva zile, remarcă Jean. Admiţând că am fi ajuns la izvoarele fluviului cu pirogile, tot trebuia să debarcăm la poalele muntelui Parima. De acolo până la misiune, întrucât nici un afluent navigabil nu face legătura între Santa-Juana şi Orinoco, oricum ne gândeam să parcurgem ultimele etape prin savană.

— Dragă Jean, răspunse Jacques Helloch, ai dreptate, mai devreme sau mai târziu, mâine dacă nu chiar astăzi ar fi trebuit să părăsim pirogile. Desigur, dacă am fi înaintat cu vreo patruzeci de kilometri mai spre est — şi navigarea pe această distanţă ar fi fost uşoară în sezonul ploios — am fi fost scutiţi de eforturi... de care mă tem... mai ales în ceea ce te priveşte...

— Mă simt din nou în putere, domnule Helloch, declară Jean.

Sunt gata să plec chiar astăzi... şi n-am să rămân în urmă...

— Frumoase vorbe! exclamă Germain Paterne. Numai auzindu-te vorbind, Jean, şi ne simţim mai bine dispuşi şi mai sprinteni. Dar să ajungem la concluzii, şi, pentru a ajunge la ele, poţi să ne spui, Jacques, la ce distanţă ne aflăm de misiune?...

— Am calculat distanţele după hartă, răspunse Jacques Helloch. Până la Parima nu sunt mai mult de cincizeci de kilometri. Dar, după părerea mea, nu trebuie să facem drumul până sus, la izvoare...

— De ce? întrebă sergentul Martial.

— Pentru că, dacă misiunea se află, aşa cum ni s-a spus la San-Fernando şi ne-a confirmat domnul Manuel, pe rio Torrida, la nord-est de tabăra noastră, e preferabil să încercăm a ne duce acolo direct, fără a mai lungi drumul, trecând pe la sierra Parima...

— Într-adevăr, zise Jean. E inutil, cred, să facem acest ocol obositor, mai bine mergem în linie dreaptă la misiunea Santa-Juana...

— Dar cum?... întrebă sergentul Martial.

— Aşa cum o vom face... cum am fi fost nevoiţi s-o facem odată ajunşi la sierra Parima.

— Pe jos?

— Pe jos, răspunse Jacques Helloch. În ţinutul acesta pustiu nu există nici un sitio, nici un rancho de unde să facem rost de cai.

— Şi bagajele?... întrebă Germain Paterne. Va trebui, aşadar, să le lăsăm la bordul pirogilor...

— Aşa cred, răspunse Jacques Helloch. N-ar fi un inconvenient prea mare. De ce să ne mai încurcăm cu colete stânjenitoare?...

— Hm! făcu Germain Paterne, care se gândea la colecţia lui de naturalist mai mult decât la cămăşi şi la ciorapi.

— Pe de altă parte, obiectă Jean, poate că informaţiile pe care le vom primi ne vor îndrepta paşii mai departe de Santa-Juana...

— Într-adevăr, zise Jacques Helloch. În cazul acesta, dacă nu vom găsi la misiune tot ce ne va fi necesar, o să trimitem pe cineva după bagaje. Pirogile vor rămâne aici până la întoarcerea noastră. Parchal şi Valdez, sau cel puţin unul din ei, împreună cu echipajele, le vor păzi. Misiunea nu e la o distanţă atât de mare încât un om să nu o poată străbate, călare, în douăzeci şi patru de ore. Fără îndoială că se comunică uşor eu Santa-Juana.

Deci, domnule Helloch, continuă Jean, trebuie să luăm doar strictul necesar pentru un drum de trei, patru zile...

— Da, dragă Jean, cred că e cea mai bună soluţie, şi v-aş propune să pornim imediat dacă nu s-ar cere să organizăm întâi tabăra de la gura râului Torrida. Să nu uităm că trebuie să ne regăsim pirogile când vom voi să coborâm pe Orinoco, pentru a ne întoarce la San-Fernando.

— Cu colonelul meu... izbucni sergentul Martial.

— Cu tatăl meu! murmură Jean.

O umbră de îndoială întunecă fruntea lui Jacques Helloch. Fiindcă bănuia că vor întâmpina mari greutăţi şi se temea că vor da peste multe piedici până să ajungă la ţintă!... Pe de altă parte, vor obţine la Santa-Juana informaţii precise care să le permită să se avânte cu oarecare şanse de reuşită pe urmele colonelului de Kermor?...

Totuşi se feri să-şi descurajeze tovarăşii de drum. Datorită împrejurărilor acceptase să însoţească expediţia până la capăt şi nu avea să dea înapoi dinaintea nici unui pericol. Acum, devenind conducătorul ei, deşi izbânda era probabil foarte îndepărtată, se simţea dator să ia hotărâri şi avea să facă tot ce-i stătea în putere pentru a-şi împlini datoria.

Plecarea fiind amânată pentru a doua zi, fiecare se apucă să-şi aleagă cele necesare pentru trei, patru etape lungi de mers pe jos prin pădurile acelei sierra.

La propunerea lui Valdez, el şi doi oameni din echipajul lui fură desemnaţi să-i însoţească pe călători până la misiune. Parchal şi ceilalţi şaisprezece marinari aveau să rămână în tabără şi să păzească pirogile. Cine ştie dacă nu vor trece câteva luni până să poată Jacques Helloch şi tovarăşii lui de drum să vină înapoi?... în acest caz, sezonul cald fiind pe sfârşite, navigarea devenea din nou posibilă. Dealtfel, aveau să hotărască ce-i de făcut când va fi vorba de întoarcere.

Spre marea lor părere de rău, Alto Orinoco era o regiune complet pustie. Cât de bine le-ar fi prins să întâlnească acolo câteva familii de indieni! Le-ar fi dat desigur informaţii utile în privinţa drumului pe care să apuce, a misiunii Santa-Juana şi a locului precis unde se află situată, la nord-est de fluviu.

Jacques Helloch ar fi căutat de asemenea să afle dacă banda de quivas condusă de Alfaniz se arătase prin părţile de pe malul drept, întrucât, dacă Jorres putuse să o întâlnească, însemna că străbate câmpiile învecinate.

Mai mult, ar fi avut prilejul, fară îndoială, să se înţeleagă cu un indian să le fie călăuză prin pădurile dese, străbătute doar de câteva poteci bătute de sălbăticiuni sau de indigeni.

Când îi mărturisi lui Valdez că şi-ar fi dorit să întâlnească indieni, acesta nu-l lăsă să-şi sfârşească vorba şi spuse:

— S-ar putea ca la o bătaie de puşcă, două, de tabără să se afle colibe de-ale indienilor guaharibos...

— Ce te face să crezi?... Ai vreo dovadă?

— Una, cel puţin, am, domnule Helloch, fiindcă, mergând pe la marginea pădurii, am văzut aproape de mal cenuşa unui foc...

— Stins...

— Da, dar cenuşa era caldă încă...

— Să nu te fi înşelat, Valdez! Dacă s-ar fi aflat guaharibos prin apropiere, n-ar fi dat fuga înaintea pirogilor?

— Să fi dat fuga, domnule Helloch?!... Credeţi-mă, mai curând o luau la fugă...

— De ce?... N-ar fi fost un noroc pentru ei să intre în legătură cu călătorii... un prilej de a face schimb şi a se alege cu un câştig?...

— Sunt prea înspăimântaţi bieţii indieni!... De aceea, prima lor grijă ar fi fost să se ascundă în pădure, chiar dacă s-ar fi întors când ar fi socotit că nu-i ameninţă nici o primejdie.

— Chiar aşa, Valdez, dacă au fugit, cel puţin colibele lor au rămas pe loc; poate descoperim câteva în pădure...

— E uşor de văzut, răspunse Valdez. Nu trebuie să cercetăm, de la marginea pădurii, decât două-trei sute de paşi în adâncime... De obicei indienii nu se îndepărtează de fluviu... Dacă e vreun sitio sau vreo colibă prin împrejurimi, peste o jumătate de oră de mers ne-a şi apărut înaintea ochilor...

— Fie, Valdez, hai să căutăm... Dar cum excursia noastră s-ar putea prelungi, să mâncăm întâi şi apoi să pornim la drum.

Sub îndrumarea celor doi căpitani, tabăra fu repede organizată. Cu toate că aveau destule provizii de carne sărată, conserve, făină de manioc, se luă hotărârea ca alimentele să fie păstrate pentru drum, ca nu cumva să se ajungă la impas. Valdez şi doi oameni din echipajul lui urmau să care sacii. Câţiva indieni, dacă se aflau prin împrejurimi, aveau să-i ajute. Fluturându-le pe dinainte un număr oarecare de piaştri, i-ar fi determinat uşor să facă pe hamalii şi călăuzele.

De fapt, vânătoarea ar fi constituit o sursă mai mult decât suficientă pentru Jacques Helloch şi tovarăşii lui de drum, ca şi pentru marinarii care poposeau în tabăra de la piscul Maunoir. Se ştie că niciodată hrana n-a fost pricină de îngrijorare pentru cei care au străbătut regiuni atât de bogate în vânat. Chiar la marginea pădurii se vedeau zburând raţe, hoccos, pavas, sărind maimuţe dintr-un copac în altul, alergând cabiais şi pecaris prin spatele hăţişului des, mişunând miriade de peşti în apele râului Torrida.

În timpul mesei Jacques Helloch le aduse la cunoştinţă hotărârea pe care o luase în înţelegere cu Valdez. Amândoi se vor duce să caute pe o rază de un kilometru indieni guaharibos, care cutreieră poate acele llanos din Orinoco superior.

— Vă însoţesc bucuros... zise Jean.

— Dacă îţi dau eu voie, nepoate! interveni sergentul Martial. Părerea mea este să-ţi păstrezi picioarele pentru drum... Mai odihneşte-te azi... cum ţi-a recomandat medicul.

Oricit i-ar fi plăcut lui Jacques Helloch să facă excursia în tovărăşia tinerei fete. trebui să recunoască faptul că sergentul Martial avea dreptate. Micul lor grup avea să lupte destul cu oboseala, mergând pe jos până la Santa-Juana, aşa că Jeanne de Kermor trebuia să-şi dea silinţa să se odihnească douăzeci şi patru de ore.

— Dragă Jean, zise el, unchiul dumitale te sfătuieşte de bine... Astăzi ai să-ţi recapeţi toate forţele, dacă ai să rămâi în tabără... E destul dacă mergem Valdez şi cu mine...

— Aşadar, nu aveţi nevoie de un naturalist?... întrebă Germain Paterne.

— Nu-i nevoie de un naturalist când e vorba să descoperi oameni ai naturii, răspunse Jacques Helloch. Rămâi aici, Germain, şi alege de la marginea pădurii, de-a lungul malului, ce plantă îţi place ca să o studiezi.

— Vă ajut şi eu, domnule Paterne, sări Jean, şi oricât de puţine plante rare s-or găsi, tot facem o treabă bună!

Înainte de a pleca, Jacques Helloch îl îndemnă pe Parchal să grăbească pregătirile pentru drum. În ceea ce-i privea pe el şi pe Valdez, sperau să se întoarcă până în două ore, în orice caz n-aveau să-şi extindă cercetările dincolo de o anumită distanţă.

Aşadar, unul cu carabina pe spate, celălalt cu toporişca la brâu, se despărţiră de tovarăşii de drum, apoi o luară pieziş către nord-est şi dispărură pe sub primii arbori.

Era ora nouă dimineaţa. Soarele năpădea pădurea cu raze fierbinţi. Din fericire, pe pământ se întindea o vegetaţie deasă.

În Alto Orinoco munţii nu sunt împăduriţi până în vârf, cum sunt acei cerros de pe cursul mijlociu, în schimb pădurile lor bogate cuprind o mare varietate de specii de arbori şi abundă de tot ce poate zămisli un pământ virgin.

Pădurea din sierra Parima părea pustie. Totuşi, după câteva semne observate de el, iarbă călcată, crengi rupte, urme încă proaspete, Valdez putu de la început să afirme că se află indieni pe malul drept al fluviului.

Grămada de arbori — e bine de reţinut — era alcătuită mai ales din specii uşor de valorificat chiar de indigeni. Ici, colo, palmieri de soiuri foarte diferite, deşi cunoscute din vedere de călătorul care a urcat fluviul de la Ciudad-Bolivar până la piscul Maunoir — bananieri, chapparos, cobigas, tigve, marinas, din a căror scoarţă se fac sacii indigeni.

Ici, colo, de asemenea, câţiva arbori de vacă sau de lapte, cum se intâlnesc mai totdeauna în apropierea litoralului, pâlcuri de murichis, arbori ai vieţii, atât de numeroşi în delta fluviului

Orinoco; din frunzele acestei preţioase plante se fac acoperişurile colibelor, fibrele ei se transformă în fire şi în funii, din măduva ei se prepară o hrană substanţială, iar seva ei, după ce fermentează, dă o băutură salutară.

Pe măsură ce Jacques Helloch se afunda în pădure, se trezeau în el instinctele de vânător. Cât i-ar fi plăcut să tragă în cabiais, în leneşi, în pecaris, în numeroasele maimuţe albe numite vinditas şi în câţiva tapiri care îi veniră în bătaia puştii! Dar nici el, nici Valdez n-ar fi putut să care atâta vânat şi apoi, din prudenţă, era preferabil să nu se trădeze prin detunătura puştii. N-avea de unde şti cine o aude şi dacă nu cumva dădeau târcoale quivas dincolo de tufişuri. În orice caz guaharibos, dacă se ascunseseră de frică, n-ar fi fost îndemnaţi să se arate.

Jacques Helloch şi Valdez înaintau, aşadar, în tăcere. Mergeau pe un fel de cărare întortocheată, pe care o marca doar iarba răvăşită.

Unde ducea cărarea aceea ?... Dădea în vreun luminiş de pe coasta muntelui?...

Pe scurt — nu era greu de constatat — când vor porni la drum, vor înainta foarte încet, foarte anevoie; îi aşteptau întârzieri, oboseală mare, popasuri dese. Dacă pirogile ar fi putut ajunge la izvoarele fluviului Orinoco, poate că în regiunea munţilor Parima ar fi găsit un drum mai neted către misiunea Santa-Juana.

Jacques Helloch se lăsa furat de aceste gânduri, în timp ce Valdez nu pierdea din vedere scopul explorării lor, adică descoperirea vreunui sitio sau a vreunei colibe locuite de un indian care, după cum sperau, avea să le fie de mare folos.

De aceea, după o oră de mers, căpitanul de pe Gallinetta fu acela care exclamă primul:

— O colibă!

Jacques Helloch şi Valdez se opriră.

La o sută de paşi se vedea o colibă sărăcăcioasă, rotundă ca o ciupercă mare. Acoperişul ei conic, al cărui vârf se pierdea în profunzimea unui pâlc de palmieri, cobora aproape până la pământ. Sub marginea de jos a acoperişului era scobită o gaură strâmtă, neregulată, care nici nu avea măcar uşă.

Jacques Helloch şi Valdez se îndreptară spre colibă şi intrară înăuntru...

Era goală.

În momentul acela răsună destul de aproape, dinspre nord, o împuşcătură.

VIII TÂNĂRUL INDIAN

— Un foc de armă!... exclamă Jacques Helloch.

— Şi la mai puţin de trei sute de paşi... zise Valdez.

— Să se fi apucat sergentul Martial de vânat după plecarea noastră?...

— Nu cred...

— Atunci, să fie indianul a cărui colibă e fără îndoială aceasta?...

— Să vedem întâi dacă era locuită... răspunse căpitanul de pe *Gallinetta*.

Amândoi intrară din nou în colibă, de unde ieşiseră, făcând câţiva paşi, când răsunase împuşcătura.

Interiorul avea acelaşi aspect sărăcăcios ca şi exteriorul. De mobilă, nici vorbă. În fund, pe pământul gol, un aşternut de iarbă potrivit de curând. Mai multe tigve înşirate jos lângă zid. Într-un colţ, un canastero[1] cu un rest de cassave[2], o bucată de pecari atârnată de una din prăjinile acoperişului. Grămadă, două, trei duzini de gavilla, un fel de nuci care seamănă cu migdalele, un pumn de furnici bachacos şi termite fripte, care constituie hrana indienilor bravos. În sfârşit, pe o piatră netedă, vatra, cu un tăciune încă aprins, care scotea fum gros.

— Stăpânul acestei colibe, zise Valdez, trebuie să fi fost aici... înainte de sosirea noastră...

— Şi nu se poate să fi ajuns prea departe, remarcă Jacques Helloch, fără îndoială că el a tras...

Valdez clătină din cap.

— Indienii aceştia n-au nici puşti, nici pistoale, zise. Un arc, săgeţi, o sarbacană şi atâta tot.

— Totuşi trebuie să ştim!... izbucni Jacques Helloch care, cuprins din nou de temerile sale, se întreba dacă banda de quivas, în frunte cu Alfaniz, nu bătea împrejurimile.

În acest caz, ce primejdii îi pândeau pe călătorii din tabăra de la piscul Maunoir! Şi când vor fi în drum spre Santa-Juana, la ce atac puteau să se aştepte!...

Jacques Helloch şi Valdez ieşiră din colibă cu armele încărcate şi, ferindu-se pe după arbori şi desişuri, porniră în direcţia din care se auzise împuşcătura.

Coliba din care ieşiseră nu făcea parte nici măcar dintr-un sitio. Primprejur, nicăieri, nici urmă de defrişare sau de cultivare a pământului, nici un răzor de legume, nici un pom fructifer, nici o păşune pentru vite.

Jacques Helloch şi Valdez, trăgând cu urechea, rotind ochii, înaintau cu paşi mici.

---

[1] Canastero – coşuleţ.

[2] Cassave – lipie din făină de manioc.

Nu se auzeau decât strigăte de hoccos, şuierături de pavas, rătăciţi pe sub rămuriş, sau fâşâitul mărăcinişului zgâlţâit de vreo sălbăticiune.

Mergeau aşa de vreo douăzeci de minute şi se întrebau dacă n-ar fi mai bine să se întoarcă la colibă şi de acolo în tabără, când li se păru că aud gemete în apropiere.

Valdez făcu semn să se chincească la pământ — nu pentru a auzi mai bine, ci pentru a nu fi văzuţi înainte de a veni momentul să se arate.

Dincolo de un tufiş de tigve pitice se deschidea o poiană potopită de soare.

Valdez îndepărtă crengile tufişului, îşi plimbă privirile pe toată întinderea poienii şi îşi dădu seama că gemetele veneau dintr-acolo.

Jacques Helloch, ghemuit lângă el, cu degetul pe trăgaciul carabinei, privea printre crengi.

— Acolo... acolo! zise în cele din urmă Valdez.

Nu era nevoie de atâta prevedere — cel puţin în momentul acela, în capătul celălalt al poienii, lângă un palmier moriche, se vedeau doi inşi.

Unul zăcea pe pământ, nemişcat, de parcă dormea sau mai degrabă de parcă ar fi fost lovit de moarte.

Celălalt, în genunchi, îi ridica încet capul şi se văita. Aşadar, de acolo veneau gemetele.

Nu-i pândea nici o primejdie dacă se apropiau de aceşti indieni, pe care se simţeau datori să-i ajute.

Nu făceau parte dintre triburile bravos, nomade sau sedentare, care se întâlnesc de obicei în Orinoco superior. Valdez îşi dădu seama, după înfăţişarea lor, că erau din seminţia banivas, ca şi el.

Unul — cel care nu mai dădea semne de viaţă — părea un om de vreo cincizeci de ani, celălalt era un băieţandru de treisprezece ani.

Jacques Helloch şi Valdez ocoliră tufişul şi ajunseră la zece paşi de ei.

Tânărul indian, cum îi zări pe cei doi străini, sări în picioare. Ezită o secundă, cu groaza întipărită pe faţă. Apoi, după ce mai ridică o dată capul omului căzut lângă trunchiul copacului, o luă la fugă, fără să ţină seama de gestul prietenesc pe care i-l adresă Valdez.

Amândoi alergară spre omul căzut, se aplecară, îl săltară, îi ascultară respiraţia şi-i puseră mâna pe inimă...

Inima nu-i mai bătea, nici o răsuflare, cât de mică, nu se strecura printre buzele livide.

Indianul era mort — de un sfert de oră cel mult, întrucât n-avea corpul nici rece, nici ţeapăn. Sub guayuco, pătat de sânge, i se vedea pieptul străpuns de un glonţ în dreptul plămânului.

Valdez căută pe jos şi, în iarba înroşită, găsi un proiectil.

Era un glonţ dc revolver cu calibrul de şase milimetri şi jumătate.

— Calibrul celor de pe *Gallinetta*... remarcă Jacques Helloch. Cele de pe *Moriche* sunt de opt milimetri... Nu cumva?...

Şi gândul îl duse la Jorres.

— Trebuie să încercăm, spuse, să-l aducem înapoi pe copil... Numai el poate să ne spună în ce împrejurări a fost împuşcat indianul şi, poate, cine e ucigaşul...

— Desigur, răspunse Valdez, dar unde să-l găsim?... De frică a luat-o la fugă...

— Poate s-a întors la colibă...

— Nu prea cred.

Într-adevăr, nu prea era de crezut, şi de fapt nici nu se întorsese.

Tânărul indian se îndepărtase cam o sută de paşi de poiană, la stânga. De acolo, ascuns pe după un copac, îi urmărea pe cei doi străini. Când înţelese că nu avea de ce se teme de ei, când îi văzu gata să vină în ajutorul indianului, înaintă câţiva paşi cu gândul să se apropie.

Valdez îl zări, se îndreptă de mijloc şi copilul păru că iar vrea să fugă.

— Vorbeşte-i, Valdez, zise Jacques Helloch.

Căpitanul de pe *Gallinetta* îl strigă, spunând câteva cuvinte în limba indienilor. Apoi, după ce-l linişti, îl îndemnă să se apropie, îi ceru chiar să le ajute să-l ducă pe indian la colibă...

Copilul, şovăind oarecum, păru totuşi că s-a hotărât să se apropie. Pe faţa lui nu mai era întipărită groaza, ci o mare durere, iar din piept îi izbucneau vaiete ca nişte gemete.

Se întoarse, călcând rar, şi de cum se apropie de corpul indianului, căzu în genunchi, plângând.

Tânărul, cu faţa blândă şi trupul vânjos, părea slăbit de lipsuri şi mizerie. Nici nu se putea altfel, în condiţiile în care trăia, în adâncul pădurii pustii, în coliba aceea, doar cu indianul care zăcea la pământ. La gât avea o cruciuliţă din acelea pe care le dau misionarii catolici prozeliţilor misiunii. Făcea impresia că e inteligent, iar când Jacques Helloch îi vorbi lui Valdez în spaniolă, spuse că ştia şi el limba aceea.

Îi puseră întrebări.

— Cum te cheamă?...

— Gomo.

— Cine e indianul acesta ?

— Tatăl meu...

— Bietul copil!... exclamă Jacques Helloch. Tatăl lui a fost ucis...

Şi cum băiatul plângea, îl luă de mână, îl trase aproape de el şi-i alină durerea mângâindu-l.

Gomo îşi reveni şi-şi reţinu lacrimile care-i umpluseră ochii. Un instinct sigur îi spunea că străinii aceia aveau să-l ocrotească, îi erau prieteni...

Valdez îl întrebă:

— Cine ţi-a omorât tatăl?

— Un bărbat... A venit în mijlocul nopţii... A intrat în colibă...

— Coliba de acolo?... zise Valdez arătând în direcţia colibei.

— Da... prin părţile acestea nu mai sunt altele.

— De unde venea bărbatul acela?...

— Nu ştiu.

— Era indian?...

— Nu... spaniol.

— Spaniol!... izbucni Jacques Helloch.

— Da... şi noi l-am înţeles când ne-a vorbit, zise Gomo.

— Şi ce voia?...

— Voia să ştie dacă quivas au ajuns în pădurea Parima...

— Care quivas?... întrebă Valdez cu acelaşi interes cu care ar fi întrebat tovarăşul său de drum.

— Al lui Alfaniz... răspunse Gomo.

— Banda ocnaşului evadat! Jacques Helloch interveni imediat:

— Au fost văzuţi pe aici?...

— Nu ştiu, răspunse copilul.

— Dar ai auzit că ar fi apărut prin acest ţinut?...

— Nu.

— Dar... i-ai întâlnit... vreodată?...

— Da... da!

Şi ochii tânărului indian, pe a cărui faţă se citea groaza, se umplură iar de lacrimi.

Valdez nu-l slăbi cu întrebările şi băiatul povesti cum banda de quivas, în frunte cu căpetenia ei, năvălise în satul San-Salvador din sierra Parima, mai la nord, unde locuia familia lui, cum ucisese toţi oamenii, cum îi omorâse mama, cum tatăl său şi cu el, izbutind să scape, se ascunseseră în pădurea aceea, unde clădiseră o colibă în care locuiau de vreo zece luni...

Dacă ceata de quivas se afla sau nu în ţinutul acela, nu putea să le spună. Nici tatăl său, nici el nu ştiau dacă se arătase prin împrejurimile fluviului Orinoco.

— Şi spaniolul care a venit noaptea în colibă v-a întrebat despre ei?... continuă Valdez.

— Da... şi s-a înfuriat că nu puteam să-i răspundem.

— Şi a rămas la voi?...

— Până dimineaţa.

— Şi apoi?...

— A plecat singur, pe ziuă, când a văzut că nu vrem să-l călăuzim.

— Aşadar, s-a întors?...

— Da... după vreo patru ore.

— După vreo patru ore?... De ce?...

— S-a rătăcit prin pădure... nu ştia pe unde s-o apuce către sierra, şi de data aceasta ne-a ameninţat cu revolverul... s-a jurat că ne împuşcă dacă nu vrem...

— Şi tatăl tău s-a văzut nevoit...

— Da... tatăl meu... bietul meu tată! răspunse tânărul indian. Spaniolul l-a apucat de mână... l-a târât afară din colibă... l-a silit să meargă înaintea lui... Eu m-am luat după ei... Am mers aşa cam o oră... Tatăl meu, care nu voia să-l călăuzească pe omul acela, făcea ocoluri, fără să se îndepărteze prea mult... Îmi dădeam seama, fiindcă eu cunoşteam pădurea... Dar, până la urmă şi-a dat seama şi spaniolul... S-a înfuriat... l-a ocărât cum i-a venit la gură... l-a ameninţat din nou... Tatăl meu s-a mâniat atunci şi s-a repezit la el... Lupta n-a ţinut prea mult... Tata nu avea arme... eu nu puteam să-l ajut... S-a auzit o împuşcătură... el a căzut şi spaniolul a luat-o la fugă... L-am ridicat pe tata... Îi curgea sânge din piept... Nu avea putere să vorbească... A vrut să se întoarcă la colibă... N-a putut să se târască decât până aici... unde a murit!...

Şi copilul, stăpânit de dragostea ce i-o purta părintelui său, sentiment caracteristic la triburile indigene din Orinoco superior, se aplecă plângând peste corpul indianului.

Trebuiră să-l liniştească, să-i aline durerea şi mai ales să-i dea a înţelege că moartea tatălui său va fi răzbunată... Că îl vor găsi pe ucigaş... care va plăti pentru crima săvârşită...

La aceste cuvinte Gomo deschise ochii şi printre lacrimi se văzu arzând flacăra răzbunării.

Jacques Helloch îi mai puse o întrebare.

— L-ai văzut bine pe omul acela?... zise.

Da... l-am văzut... şi n-am să-i uit niciodată înfăţişarea.

— Poţi să ne spui cum era îmbrăcat... ce înălţime avea... ce păr... cum arăta la faţă?...

— Era îmbrăcat într-o haină şi un pantalon de marinar.

— Da.

— Era puţin mai înalt ca dumneavoastră... continuă Gomo, uitându-se la Valdez.

— Da.

— Avea ochii foarte negri... barbă mare... tot neagră...

— E Jorres!... zise Jacques Helloch.

— El e! confirmă Valdez.

Amândoi îi propuseră atunci lui Gomo să meargă cu ei.

— Unde?... întrebă băiatul.

— La fluviu, la gura râului Torrida, unde s-au oprit pirogile noastre.

— Pirogi?... se miră Gomo.

— N-aţi ştiut, tatăl tău şi tu, că au venit două pirogi aseară?

— Nu... dar, dacă nu eram duşi în pădure de spaniol, v-am fi întâlnit în dimineaţa aceasta, la vremea pescuitului.

— Ei, băiete, zise Jacques Helloch, te mai întreb o dată, vrei să vii cu noi?

— Dar îmi făgăduiţi că-l vom căuta pe omul care mi-a ucis tatăl?...

— Îţi făgăduiesc ca tatăl tău va fi răzbunat...

— Atunci merg...

— Bine, hai!...

Porniră amândoi, împreună cu tânărul Gomo, înapoi spre Orinoco.

Nici pe indian nu aveau să-l lase pradă fiarelor. Făcea parte din triburile banivas din satul San-Salvador, care fuseseră măcelărite de banda indienilor quivas.

Jacques Helloch avea de gând să se întoarcă după-amiază cu câţiva marinari, ca să-l îngroape.

Gomo îi conduse pe drumul cel mai scurt, fără să mai treacă pe lângă colibă. Într-o jumătate de oră ajunseră în tabără.

Jacques Helloch şi Valdez se înţeleseseră să nu pomenească nimic de Jorres. Era mai bine să nu vorbească de legăturile pe care acesta le avea fără îndoială cu Alfaniz. De ce să-şi împovăreze tovarăşii de drum cu o teamă în plus?

De fapt, situaţia se agravase, fiindcă spaniolul ştia cât de strânsă era înrudirea dintre Jean şi colonelul de Kermor. Alfaniz avea să afle de la el şi, pentru a-şi domoli setea de răzbunare, ticălosul va căuta să pună mâna pe fiul colonelului.

Ce-i drept — şi liniştitor în oarecare măsură — quivas nu apăruseră prin împrejurimile fluviului. Dacă s-ar fi arătat prin sierra Parima, indianul şi fiul său ar fi aflat, desigur. Jacques Helloch avea să spună doar că spaniolul, după ce fugise, se luase la ceartă cu indianul, care nu voise să-i fie călăuză până la misiunea Santa-Juana, şi că în timpul certei se făcuse moarte de om.

Îl învăţară şi pe Gomo ce trebuia să spună şi băiatul înţelese, fiindcă îi scânteiau ochii de inteligenţă. N-avea să vorbească nimănui nici de quivas, nici de Alfaniz.

Cât de miraţi au fost sergentul Martial, Jean şi Germain Paterne când Jacques Helloch l-a prezentat, la întoarcerea lui în tabără, pe Gomo şi le-a povestit, atât cât se cuvenea, întâmplările prin care trecuse!

Toţi l-au primit cât se poate de bine pe tânărul indian. Jean l-a tras aproape de el şi nu ştia cum să-l mai mângâie când a aflat că bietul copil rămăsese singur pe lume... N-aveau să-l părăsească... Nu!... N-aveau să-l părăsească!...

Şi apoi, însăşi sosirea lui Gomo putea fi socotită un semn al sorţii, de vreme ce la întrebarea lui Jean dacă ştie unde se află misiunea Santa-Juana, răspunsese:

— Da, ştiu, am şi fost acolo de mai multe ori cu tatăl meu.

— Ai să ne arăţi şi nouă drumul?...

— Da... da! Dumneavoastră nu sunteţi ca omul acela rău care a vrut să-i fim călăuze...

La un semn al lui Valdez, Gomo se feri să spună mai mult.

În privinţa celui care-l răpusese pe indian, nici Jacques Helloch, nici Valdez nu puteau să se înşele câtuşi de puţin, după ce-l auziseră pe copil cum îl descrisese. Dar, chiar dacă ar fi existat vreo îndoială, tot ar fi fost înlăturată de faptul că de sub ruful pirogii *Gallinetta* fusese furat un revolver.

Era vorba de cel al sergentului Martial.

— Revolverul meu să fie furat, izbucni el, şi de cine?! De un bandit! L-a folosit ca să-l omoare pe bietul indian!... Revolverul pe care mi l-a dat colonelul meu!...

Durerea bătrânului soldat era într-adevăr la fel de mare ca mânia lui. Dacă Jorres i-ar fi căzut vreodată în mână...

Gomo era foarte impresionat de grija care i se purta. După-masă terminară cu organizarea taberei de la piscul Maunoir, unde aveau să poposească marinarii de pe cele două pirogi, şi cu pregătirile de drum pentru călători, ţinând seama că se despărţeau pentru... nu se ştie cât.

Între timp Gomo aflase de la Jean în ce scop se duceau tovarăşii lui de drum la Santa-Juana.

Copilul se schimbă îndată la faţă.

— Vă duceţi să-l întâlniţi pe tatăl dumneavoastră... zise el.

— Da, copile dragă!

— Aşadar, îl veţi revedea... Eu... n-am să-l mai văd niciodată pe al meu... niciodată!

După-amiază Jacques Helloch, Germain Paterne şi marinarii de pe *Moriche* părăsiră tabăra şi se îndreptară spre poiană.

Gomo îi însoţea, iar Jean avu voie să-i urmeze.

Într-o jumătate de oră ajunseră în locul unde zăcea corpul indianului lângă trunchiul unui copac. Marinarii, care aduseseră cu ei hârleţe, săpară un mormânt destul de adânc pentru a nu fi stricat de sălbăticiuni.

După ce Gomo, cu faţa scăldată în lacrimi, îşi sărută pentru ultima dată tatăl, mortul fu coborât în groapă.

Când terminară de acoperit mormântul, Jean îngenunche pe marginea lui, alături de băieţandru, şi spuseră într-un glas o rugăciune.

Se întoarseră în tabără.

Jean nu era prea obosit. Avea încredere în el însuşi. Nu-l vor părăsi puterile în timpul călătoriei. Îi asigură de acest lucru pe Jacques Helloch şi pe sergentul Martial.

— Am mare nădejde!... repeta el.

Odată cu căderea nopţii, călătorii se retraseră pe pirogi, sub ruf, iar marinarii se aşezară de pază, în tabără.

La bordul pirogii *Gallinetta* îi făcură loc şi lui Gomo. Dar bietul copil abia putu să adoarmă, şi în somn suspina adânc.

IX STRĂBĂTÂND SIERRA

La ora şase dimineaţa, Jacques Helloch şi tovarăşii săi de drum părăsiră tabăra de la piscul Maunoir, lăsând-o în grija lui Parchal, în care aveau toată încrederea.

Sub comanda lui rămâneau luntraşii de pe *Gallinetta* şi *Moriche* — cu totul cincisprezece oameni. Ceilalţi doi, fiind însărcinaţi cu căratul bagajelor, îi însoţeau pe călători. Parchal, dacă se întâmpla să fie atacat ori de indigeni, ori de banda lui Alfaniz şi îşi dădea seama că n-are cum se apăra, trebuia să părăsească tabăra şi, pe cât se putea, să se retragă la misiunea Santa-Juana.

Dealtfel, fără îndoială — Jacques Helloch era chiar încredinţat — misiunea putea să opună rezistenţă bandei de quivas care făcea desigur prăpăd în toată regiunea aceea a Venezuelei.

În privinţa aceasta, după cum discutase cu Valdez, erau îndreptăţiţi să-şi spună că aveau mai mult noroc decât ghinion. Fireşte, mai de temut decât orice, cât străbăteau în etape pădurile din sierra Parima, era eventuala întâlnire cu banda lui Alfaniz. Dar, după cele ce spunea Gomo că îi răspunsese tatăl său lui Jorres, banda nu se mai arătase prin regiunea învecinată cu sierra. Într-adevăr, apucând-o spre nord, spaniolul spera desigur să se întâlnească cu Alfaniz, cu care stătuse probabil la ocnă — despre el puteai crede orice. Apoi, chiar dacă indienii quivas nu erau departe, şi misiunea se afla doar la vreo cincizeci de kilometri. Socotind că pe jos se parcurg douăzeci şi cinci de kilometri în douăzeci şi patru de ore, reieşea că în două zile şi jumătate călătorii aveau să ajungă probabil la destinaţie. Oare era exagerat să-ţi închipui că vor ajunge la Santa-Juana în după-amiaza de l noiembrie, când plecaseră dis-de-dimineaţă în ziua de 30 octombrie?... Nu, dacă vremea era bună şi nu-i făcea să întârzie.

Aşadar, cu puţin noroc, nădăjduia micul grup că-şi va încheia călătoria fără să întâmpine vreo neplăcere.

Erau cu totul opt persoane. Jacques Helloch şi Valdez mergeau în frunte, după ei Jean, apoi Gomo, care îi îndruma. În spatele lor, Germain Paterne şi sergentul Martial. După ei, cei doi marinari de pe *Gallinetta* care cărau bagajele, reduse la strictul necesar pături pentru popasul de peste noapte, carne conservată şi făină de manioc în cantitate suficientă, ca să nu punem la socoteală şi tigva lor, a fiecăruia, cu aguardiente sau cu tafia.

Desigur, în pădurile acelea bogate în vânat, hrana călătorilor ar fi putut fi asigurată de vânători. Dar era mai bine să nu se dea alarma, să nu se semnaleze prezenţa lor prin focuri de armă.

Dacă vreun pecari sau cabiai se lăsa prins fără a fi doborât de glonţ, era binevenit. Aşadar, ecourile din sierra n-aveau să retransmită nici o detunătură.

Se înţelege că Jacques Helloch, sergentul Martial şi Valdez erau înarmaţi cu carabinele lor, aveau cartuşierele pline şi purtau la centură câte un revolver şi un cuţit. Germain Paterne îşi luase arma de vânătoare şi cutia pentru plante, de care nu se despărţea niciodată.

Vremea era favorabilă. Nu-i ameninţa nici ploaia, nici furtuna.

Câţiva nori înalţi cerneau razele soarelui. O briză răcoroasă trecea peste vârfurile arborilor, pătrundea printre ramuri, scutura frunzele uscate. Terenul urca spre nord-est, în savană, exceptând o depresiune abruptă, nu se află nici o mlaştină, nici o estera de acelea mustind de apă, cum se întâlneşte adesea în părţile cele mai joase din llanos.

Totuşi călătorii n-aveau să fie privaţi de apă. După cum spunea Gomo, rio Torrida, de la vărsarea lui în Orinoco, se îndrepta spre Santa-Juana. Era un râu plin de torente, în albia căruia se ridicau stânci de granit, încât nici o pirogă, nici un curiare nu puteau să navigheze pe el. Străbătea pădurea întortochindu-se în tot felul. Călătorii mergeau de-a lungul lui, ţinând malul drept.

Conduşi de tânărul indian, lăsară în stânga coliba părăsită şi se îndreptară spre nord-est, pentru a tăia de-a curmezişul regiunea dominată de sierra.

Mergeau destul de greu, înaintau prin hăţiş, călcând uneori pe un strat gros de frunze uscate, împiedicându-se alteori de crengile pe care violentele rafale de chubasco le smulgeau cu sutele. Dealtfel, Jacques Helloch avea tendinţa să încetinească pasul pentru a o cruţa de eforturi pe Jeanne. Când ea făcu unele observaţii în această privinţă, îi spuse:

— Fără îndoială, e important să mergem repede, dar mai important e să nu fim nevoiţi să ne oprim din cauza oboselii.

— Acum mi-am revenit complet, domnule Helloch... Nu vă fie teamă, n-am să fiu pricina nici unei întârzieri...

— Te rog... dragă Jean... îi răspunse, dă-mi voie să iau măsurile de precauţie pe care le socotesc necesare... Stând de vorbă cu Gomo, am putut să-mi dau seama unde se află situată Santa-Juana, să stabilesc ruta etapă cu etapă, calculând totul cu grijă... Dacă nu ne iese nimeni în cale, şi nu ne va ieşi, sper, nu va trebui să mărim numărul etapelor... Totuşi, dacă se va impune, vom fi bucuroşi că ne-am cruţat forţele... ale dumitale mai ales... Un singur lucru regret, că n-a fost posibil să găsesc un animal de încălecat, ca să nu faci drumul pe jos...

— Mulţumesc, domnule Helloch, răspunse Jeanne. Doar cu acest cuvânt pot răspunde la tot ce faceţi pentru mine!... Într-adevăr, dacă stau şi mă gândesc, pusă în faţa greutăţilor de care n-am vrut să ştiu la început, mă întreb cum ar fi putut sergentul meu şi nepotul lui să-şi atingă ţinta de nu v-ar fi scos providenţa în calea noastră!... Şi totuşi... nu trebuia să mergeţi mai departe de San-Fernando...

— Trebuia să merg unde mergea domnişoara de Kermor. Nu încape îndoială că am întreprins această călătorie pe Orinoco fiindcă trebuia să vă întâlnesc! Da... aşa a fost scris, dar a mai fost scris şi că în tot ce priveşte călătoria spre misiune să vă încredeţi în mine.

— Desigur, domnule Helloch, în care prieten mai de nădejde m-aş putea încrede?... răspunse Jeanne.

Pentru popasul de prânz se opriră pe malul râului Torrida, care ar fi fost cu neputinţă de trecut din pricina apelor sale tumultuoase. Nu avea o lăţime mai mare de cincizeci de picioare. La suprafaţa lui zburau raţe şi pavas. Tânărul indian doborî câteva perechi cu săgeţile. Le puseră la păstrare pentru cină şi se mulţumiră doar cu carne rece şi turte de cassave[1].

După ce se odihni o oră, grupul porni din nou la drum. Pantele deveniseră mai repezi, dar pădurea nu părea că tinde să se rărească. Aceiaşi arbori, acelaşi lăstăriş, acelaşi mărăciniş. Mergând de-a lungul râului Torrida, ocoleau de fapt o mulţime de obstacole de care s-ar fi izbit în desişul plin de palmas llanearas. Desigur că până seara au străbătut, fără peripeţii, jumătate din numărul de kilometri prevăzut de Jacques Helloch.

Tufărişul fremăta de viaţă. Mii de păsări zburau din creangă-n creangă ciripind cât puteau de tare. Maimuţele zburdau pe sub ramuri, mai ales perechi de aluates urlătoare care nu urlă ziua, ci aşteaptă să-şi dea concertele asurzitoare seara sau dimineaţa. Printre zburătoarele cele mai numeroase, Germain Paterne avu bucuria să recunoască cete de guacharos sau drăcuşori cum li se mai zice, a căror prezenţă semnala apropierea de ţărmul estic. Liniştea lor de peste zi fiind tulburată, fiindcă de obicei nu ies decât noaptea din crăpăturile stâncilor, se refugiaseră în vârful arborilor matacas, ale căror fructe cărnoase, febrifuge ca şi scoarţa de coloradito, sunt hrana lor obişnuită.

Alte păsări, adevărate maestre în dansuri şi piruete, zburau din creangă-n creangă, bărbătuşii grozăvindu-se în faţa femeiuştilor. Pe măsură ce înaintau spre nord-est, speciile acvatice se împuţinau; obişnuite cu bălţile, nu se îndepărtau deloc de malurile fluviului Orinoco.

Între timp Germain Paterne mai zări şi câteva cuiburi care atârnau de crengi la capătul unei liane subţiri şi se clătinau ca

[1] Cassave — făină din rădăcină dc manioc.

un leagăn. Din aceste cuiburi, unde nu puteau ajunge reptilele, răzbăteau, de parcă ar fi fost pline de privighetori învăţate să solfegieze gama, cântece de trupials, cele mai minunate cântăreţe ale văzduhului. Sergentul Martial şi Jean mai văzuseră astfel de cuiburi când debarca-seră de pe *Simon-Bolivar* şi se plimbaseră prin împrejurimile târguşorului Caicara.

Ispita de a băga mâna într-un astfel de cuib era prea mare ca Germain Paterne s-o poată învinge. Dar, când să purceadă la faptă, îl auzi pe Gomo strigând:

— Feriţi-vă... feriţi-vă!...

Într-adevăr, vreo şase trupials se repeziră la îndrăzneţul naturalist, primejduindu-i ochii. A trebuit ca Valdez şi tânărul indian să dea fuga să-l scape de agresori.

— Fii mai prudent, îl sfătui Jacques Helloch, nu cumva să te întorci chior sau orb în Europa!

Germain Paterne îi dădea în sinea lui dreptate.

Miriade e puţin spus când e vorba de şerpii care se târăsc pe sub ierburi. Şi sunt la fel de periculoşi ca acei crocodili caimani din apele fluviului Orinoco sau de pe malurile lui. Dar câtă vreme, în sezonul de vară, caimanii se ascund în fundul mocirlelor încă umede şi dorm până la sezonul ploilor, reprezentanţii erpetologiei nu amorţesc sub claia de frunze uscate. Ei stau mereu la pândă. Zăriseră dealtfel mai mulţi — printre care un trigonocefal, lung de doi metri, pe care Valdez îl observase la timp şi îl alungase.

Tigri, urşi, ozeloţi sau alte sălbăticiuni nu se arătară prin apropiere. Dar mai mult ca sigur că, odată cu noaptea, aveau să se audă şi răgetele lor, de aceea trebuiau să facă de pază în timpul popasului.

Până atunci Jacques Helloch şi tovarăşii lui de drum fuseseră feriţi de primejdii, nu dăduseră faţă nici cu animale fioroase, nici cu răufăcători — care erau mai răi ca fiarele. E drept însă că, fără să pomenească nimic de Jorres şi de Alfaniz, Jacques Helloch şi Valdez vegheau neîncetat. Destul de des căpitanul de pe *Gallinetta* o lua înaintea grupului, cotea spre stânga şi cerceta drumul pentru a înlătura orice neplăcere sau a preveni un atac neaşteptat. După aceea, neobservând nimic suspect, deşi uneori se îndepărta şi o jumătate de kilometru, venea şi îşi relua locul alături de Jacques Helloch. Le era de ajuns să schimbe o privire pentru a se înţelege.

Călătorii mergeau în grup compact, atât cât le permitea cărarea strâmtă, paralelă cu rio Torrida. De mai multe ori însă a trebuit să intre din nou în pădure ca să ocolească stâncile înalte sau gropile adânci. Râul îşi menţinea direcţia, curgea tot dinspre nord-est, pe la poalele muntelui Parima. Pe malul celălalt pădurea se întindea în trepte, dominate ici-colo de câţiva

palmieri gigantici. Sus se înălţa vârful muntelui al cărui povârniş nordic făcea legătura cu sistemul orografic Roraima.

Jean şi Gomo mergeau alături de-a lungul malului, care era doar atât de lat cât să poată trece doi oameni pe jos.

Vorbeau despre misiunea Santa-Juana. Tânărul indian povestea cât se poate de amănunţit despre misiunea aceasta şi despre întemeietorul ei, părintele Esperante. Tot ce era în legătură cu acest misionar stârnea interesul.

— Îl cunoşti bine?... întrebă Jean.

— Da... îl cunosc... l-am văzut de multe ori... Timp de un an, tatăl meu şi cu mine am locuit la Santa-Juana...

— E mult de atunci?...

— Nu... înainte de sezonul ploilor de anul trecut... După nenorocire... satul nostru San-Salvador a fost jefuit de quivas... Alţi indieni şi noi am fugit până la misiune.

— Şi aţi fost adăpostiţi la Santa-Juana de părintele Esperante?...

— Da... un om atât de bun... A vrut să ne ţină la el... Unii au şi rămas.

— De ce aţi plecat?...

— Aşa a vrut tatăl meu... Noi suntem banivas... Dorea să se întoarcă în ţinutul lui... Fusese luntraş pe fluviu... Eu mă pricepeam... aveam o pagaie mică... La patru ani... vâsleam alături de el...

Jacques Helloch şi tovarăşii lui de drum nu se mirară de ceea ce spunea băiatul. Cunoşteau din relatările călătorului francez trăsăturile caracteristice ale indienilor banivas, cei mai buni marinari de pe Orinoco, oameni inteligenţi şi cinstiţi. Datorită unui concurs de împrejurări de ordin personal — şi fiindcă mama lui Gomo făcea parte dintr-un trib din est — tatăl său se aşezase în satul San-Salvador, dincolo de izvoarele fluviului. Când se hotarâse să plece de la Santa-Juana, era mânat de instinct să se reîntoarcă în regiunea de llanos dintre San-Fernando şi Caicara. Aştepta aşadar o ocazie, să vină nişte pirogi pe care s-ar fi putut angaja ca marinar şi, până atunci, locuia în coliba aceea sărăcăcioasă din sierra Parima.

Oare ce s-ar fi făcut copilul lui, după crima comisă de Jorres, dacă pirogile n-ar fi fost nevoite să se oprească în tabăra de la piscul Maunoir?...

La toate acestea se gândea Jeanne de Kermor în timp ce-l asculta pe tânărul indian. Apoi aduse din nou vorba despre Santa-Juana, despre starea actuală a misiunii şi în special despre părintele Esperante. Gomo răspundea limpede la toate întrebările. Îl descrise pe misionarul spaniol, un om înalt, puternic, deşi avea şaizeci de ani — şi frumos... frumos... repetă băiatul, cu barba albă şi ochii arzători ca focul, aşa cum îl descriseseră şi domnul Manuel Assomption, şi ticălosul de

Jorres. Apoi Jeanne, într-o stare de spirit în care dorinţa se confunda cu realitatea, se şi vedea la Santa-Juana... Părintele Esperante o primea cu braţele deschise... ii dădea toate informaţiile de care avea nevoie... îi spunea ce s-a întâmplat cu colonelul de Kermor de când a trecut ultima oară pe la San-Fernando... şi ea afla în sfârşit unde se refugiase după ce plecase de la Santa-Juana...

La ora şase seara Jacques Helloch dădu semnalul de oprire după a doua etapă a zilei.

Indienii se apucară să rânduiască popasul de noapte. Locul părea potrivit. O râpă adâncă tăia malul şi se prelungea în formă de pâlnie până la marginea râului. Deasupra râpei, arbori înalţi îşi plecau crengile, ca o perdea, peste pereţii stâncii. Jos se deschidea un fel de nişă în care tânăra fată se putea odihni. Cu un aşternut de iarbă uscată şi frunze uscate, avea să doarmă la fel de bine ca sub ruful pirogii *Gallinetta*.

Fireşte, Jean protestă, nu voia să le dea atâta bătaie de cap. Dar Jacques Helloch nici nu-l luă în seamă. Făcu apel la autoritatea sergentului Martial... Nu se putea ca nepotul să nu-şi asculte unchiul.

Germain Paterne şi Valdez pregăteau masa. În rio mişunau peştii. Gomo prinse câţiva cu săgeata, după obiceiul indienilor, şi-i fripseră la un foc mic, aprins lângă stâncă. Împreună cu conservele şi turtele de cassave scoase din sacii marinarilor, la care se adăuga şi foamea acumulată în cinci ore de mers, constituiau un ospăţ de care comesenii nu se sfiiră să spună că e cel mai grozav... de când...

— De când am mâncat ultima oară!... declară Germain Paterne, pentru care orice masă era excelentă dacă îi potolea foamea.

Venind noaptea, fiecare îşi căută un loc de odihnă, după ce Jean se duse şi se culcă în adâncul nişei sale. Tânărul indian se întinse în faţa ei. Cum tabăra nu putea să rămână nesupravegheată, s-a luat hotărârea ca în prima parte a nopţii să vegheze Valdez cu unul din marinari, iar în cea de a doua Jacques Helloch cu celălalt.

De fapt, din partea pădurii de pe mal şi din partea râului sau a malului opus se putea observa orice mişcare suspectă.

Sergentul Martial ceru să stea şi el de pază, dar consimţi până la urmă să se odihnească până a doua zi. Noaptea următoare avea să se ia în seamă atât cererea lui cât şi cea a lui Germain Paterne. Deocamdată era suficient să stea de pază cu schimbul Jacques Helloch şi Valdez. Aşadar, bătrânul soldat se duse şi se rezemă de peretele stâncii, cât mai aproape de tânăra fată.

Concertul sălbăticiunilor peste care se suprapuse cel al maimuţelor urlătoare începu de când se lăsă seara şi ţinu până se iviră zorile. Cea mai bună măsură de prevedere pentru a ţine animalele departe de tabără ar fi fost să aprindă un foc cu flăcări

mari şi să-l întreţină cu lemne uscate toată noaptea. Ştiau acest lucru, dar toţi fură de părere să nu întreprindă nimic. Focul ar fi îndepărtat, desigur, animalele, dar se putea să şi atragă răufăcători — poate chiar banda de quivas, dacă bătea regiunea aceea, şi tocmai de ea nu trebuiau să fie văzuţi.

Curând, în afară de Valdez, care stătea de pază pe mal, şi de luntraşul de lângă el, tot grupul se cufundă într-un somn adânc.

Pe la miezul nopţii îi înlocuiră Jacques Helloch şi al doilea luntraş.

Valdez nu văzuse şi nu auzise nimic suspect. De auzit, dealtfel, ar fi fost foarte greu, fiindcă zgomotul făcut de apele râului care se izbeau de stâncă răsuna în toată sierra.

Jacques Helloch îl sfătui pe Valdez să se odihnească vreo câteva ore, apoi se urcă pe mal.

De acolo putea să cerceteze nu numai marginea pădurii, dar şi malul stâng al râului Torrida.

Se aşeză sub un moriche enorm şi supraveghe bine împrejurimile, deşi mintea şi inima îi erau pline de gânduri şi sentimente.

Să fi fost o iluzie... dar pe la ora patru dimineaţa, când cerul începea să se lumineze la orizont, atenţia îi fu atrasă de o oarecare mişcare pe malul opus, mai puţin înalt decât cel drept. I se părea că se mişcă ceva printre arbori. Să fi fost animale... să fi fost oameni?...

Îşi ţinu firea şi se târî până la marginea malului, înaintând cu câţiva metri mai aproape de râu, unde rămase nemişcat şi privi...

Nu distingea nimic. Totuşi era sigur că la marginea pădurii de pe celălalt mal forfotea ceva.

Să dea alarma, sau mai bine să-l trezească pe Valdez, care dormea doar la câţiva paşi?...

Alese a doua alternativă. Puse mâna pe umărul indianului şi îl trezi.

— Nu te mişca, Valdez, îi spuse în şoaptă, şi uită-te pe celălalt mal al râului.

Valdez, întins cât era de lung, nu trebuia decât să întoarcă privirea în direcţia indicată. Un minut iscodi tufişurile de sub pădurea întunecată.

— Nu mă înşel, zise în sfârşit, trei, patru oameni dau târcoale pe mal.

— Ce facem...

— Nu trezim pe nimeni... În locul acesta e imposibil de trecut râul... numai să nu fie un vad în amonte...

— Dar în partea cealaltă?... întrebă Jacques Helloch, arătând spre pădurea care se întindea către nord-vest.

— N-am văzut nimic... nu văd nimic... răspunse Valdez care se întorsese fără să se ridice... Poate că nu sunt decât vreo doi, trei indieni bravos...

— Ce să facă noaptea pe malul acesta?... Nu, eu... sunt mai mult decât sigur... ne-au descoperit tabăra... Uite, Valdez, uite că unul din ei încearcă să coboare până la râu...

— Într-adevăr... murmură Valdez... şi nu-i un indian... Se vede după felul cum merge...

Zorile, după ce conturaseră întâi piscurile îndepărtate de la orizont, se revărsau în clipa aceea până la albia râului Torrida. Valdez nu se înşelase deci în privinţa omului de pe malul opus.

— E banda de quivas a lui Alfaniz... spuse Jacques Helloch. Numai ea e interesată să ştie dacă ne însoţesc toţi marinarii de pe pirogi...

— Ar fi fost mai bine să ne însoţească, răspunse căpitanul de pe *Gallinetta*.

— Fără îndoială, Valdez... dar le-am putea cere celor rămaşi pe Orinoco să ne vină în ajutor?... Nu... dacă am fost descoperiţi, nu mai e timp să trimitem un om până în tabără... Vom fi atacaţi înainte de a sosi ei...

Valdez îl strânse tare de braţ pe Jacques Helloch, care tăcu.

Zorile luminau ceva mai mult malurile râului Torrida, în schimb râpa în fundul căreia dormeau Jean, Gomo, sergentul Martial, Germain Paterne şi al doilea marinar era încă învăluită de întuneric.

— Mi se pare... spuse Valdez, cred că... da!... am ochi buni... nu mă înşel!... îl cunosc pe omul acela... E spaniolul...

— Jorres!

— Chiar el.

— N-am să-l las să-mi scape, ticălosul!...

Jacques Helloch luă carabina, care era rezemată de o stâncă şi, dintr-o mişcare, o duse la umăr.

— Nu... nu!... zise Valdez... N-ar fi decât cu unul mai puţin, poate că pe sub arbori se află cu sutele... Dealtfel, e cu neputinţă să treacă râul...

— Aici... da... dar în amonte... cine ştie?...

Totuşi Jacques Helloch îl ascultă pe Valdez, cu atât mai mult cu cât căpitanul de pe *Gallinetta* îl sfătuia de bine şi, ca toţi banivas, avea marea calitate de a intui şi a fi prudent.

Dealtfel Jorres — dacă era el — din dorinţa de a cerceta mai de aproape tabăra risca de asemenea să fie văzut. De aceea intră pe sub arbori tocmai când marinarul care făcea de gardă lângă râu înainta de parcă ar fi zărit ceva.

Timp de un sfert de oră Jacques Helloch şi Valdez rămaseră pe loc, nemişcaţi.

Nici Jorres, nici altcineva nu se ivi pe malul opus. Nu se petrecea nimic la marginea pădurii dese care începea să se desprindă din umbră.

Dar, la lumina zilei, spaniolul — admiţând că Valdez nu se înşelase — avea să vadă că pe călători nu-i însoţeau decât doi marinari şi că grupul era în inferioritate.

Cum să-şi continue oare drumul, când se aflau atât de puţin în siguranţă?... Erau descoperiţi... spionaţi... Jorres dăduse de Jacques Helloch şi de ceilalţi călători care se îndreptau spre Santa-Juana. De acum încolo nu avea să le mai piardă urma...

împrejurările erau foarte grele, şi mai grav ca orice era că spaniolul se întâlnise, desigur, cu banda de quivas care cutreiera ţinutul sub conducerea ocnaşului Alfaniz.

X VADUL FRASCAES

La ora cinci tabăra se trezi.

Întâi s-a sculat Jean. În timp ce el se plimba încolo şi încoace de-a lungul malului, sergentul Martial, Germain Paterne şi tânărul indian mai dormeau încă, înfăşuraţi în pături, cu pălăria trasă pe ochi.

Marinarul care făcuse de pază la marginea prundişului se apropiase de Jacques Helloch şi de Valdez şi le raporta ce observase. Dealtfel, confirma spusele lui Valdez. Şi el afirma că omul care dăduse târcoale pe malul râului Torrida era Jorres.

Jacques Helloch le ceru în primul rând să păstreze taina. Nu era nevoie să le spună în ce situaţie primejdioasă se aflau, mai ales după întâlnirea cu Jorres. Ajungea că o ştiau ei. Acum era datoria lor să ia măsuri pentru a-i pune în siguranţă pe tovarăşii de drum.

După ce s-au gândit bine, cântărind argumentele pro şi contra, au hotărât ca grupul să-şi urmeze drumul spre misiunea Santa-Juana.

De fapt, dacă Alfaniz era stăpân pe împrejurimi, dacă Jacques Helloch şi ai lui aveau să fie atacaţi, atacul putea să se dea la fel de bine în timp ce mergeau înainte ca şi în timp ce se întorceau la pirogi. Ce-i drept, retragerea spre Orinoco era acoperită de rio Torrida, cel puţin dacă nu se putea trece apa în amonte. Dar, în acest caz, nimic nu-i împiedica nici pe quivas să coboare până la tabăra Maunoir, unde, cu tot ajutorul echipajelor, atacul lor nu putea fi respins.

Înaintarea spre Santa-Juana prezenta însă unele avantaje, în primul rând rămâneau acoperiţi de rio Torrida, dacă nu exista mai sus un vad — trebuiau să-l întrebe pe Gomo. Apoi, însemna să se apropie de ţintă poate chiar s-o atingă, şi la misiunea Santa-Juana nu mai aveau de ce se teme, era populată de câteva

sute de guaharibos. Santa-Juana le oferea un refugiu sigur, unde nu-i putea ataca în nici un fel Alfaniz.

Trebuiau aşadar să ajungă cu orice preţ şi cât mai repede la misiune, să se silească să nu-i mai apuce o noapte pe drum, să mărească etapele. Nu puteau să străbată douăzeci şi cinci, treizeci de kilometri în douăzeci de ore?

Jacques Helloch se întoarse în tabără pentru a organiza imediat plecarea.

— Mai dorm încă, spuse Jeanne care-i ieşi degrabă înainte.

— Iar dumneata te-ai sculat prima, domnişoară Jeanne!... răspunse Jacques Helloch. Am să-i trezesc şi o să pornim la drum...

— N-aţi remarcat nimic suspect?...

— Nu... nimic... nimic... dar să plecăm... Am socotit că, dacă mergem fără întrerupere, putem ajunge deseară sau cel mult la noapte la Santa-Juana.

— Ah, domnule Helloch, cu câtă nerăbdare aştept să ajungem la misiune...

— Unde e Gomo?... întrebă Jacques Helloch.

— Acolo... în colţ!... Doarme atât de bine, bietul copil!...

— Trebuie să vorbesc cu el... Am nevoie de unele informaţii înainte de a pleca...

— Mă lăsaţi pe mine să-l trezesc? întrebă Jeanne, apoi adăugă: Păreţi îngrijorat în dimineaţa aceasta, domnule Helloch... Aveţi vreo veste proastă?...

— Nu... vă asigur... domnişoară Jeanne... nu!

Tânăra fată era gata să insiste; dar, dindu-şi seama că insistenţele ei l-ar stânjeni pe Jacques, se îndreptă spre Gomo şi-l trezi cu blândeţe.

Sergentul Martial se întinse, făcu de câteva ori hâm! şi cât ai clipi se ridică în picioare.

Mai greu a fost cu Germain Paterne. Înfăşurat în pătură, cu cutia de botanist sub cap, în chip de pernă, dormea ca un pârş-comun — animal căruia i s-a dus vestea că ar fi cea mai somnoroasă creatură.

Între timp Valdez avea grijă să se închidă sacii după ce scoseseră din ei ce păstraseră de la cină pentru masa de dimineaţă. Tânărul indian, după ce se trezi, se duse cu Jean la Jacques Helloch care întinsese pe o stâncă harta regiunii. Pe hartă se vedea ţinutul dintre sierra Parima şi masivul Roraima, brăzdat de zigzagul râului.

Gomo ştia să citească şi să scrie, aşa că putea să dea informaţii precise asupra regiunii.

— Tu ai mai văzut vreodată hărţi care înfăţişează ţinuturi, mări, continente, munţi, fluvii?... îl întrebă Jacques Helloch.

— Da, domnule... Ni s-a arătat la şcoală, la Santa-Juana, răspunse tânărul indian.

— Bine, atunci priveşte aici şi gândeşte-te în linişte... Fluviul acesta mare, în formă de semicerc, este Orinoco pe care-l cunoşti.
— Îl cunosc şi mi-e drag.
— Da... eşti un copil de treabă şi îţi iubeşti frumosul tău fluviu!... Vezi, aici, la capătul lui, muntele acesta mare?... De aici izvorăşte...
— Sierra Parima, ştiu, domnule... Iată, în susul acestor raudals am urcat cu tatăl meu...
— Da... e raudal Salvaju.
— Şi aici e un pisc...
— E piscul Lesseps. Dar nu cumva să te înşeli... N-am urcat atât de sus cu pirogile...
— Nu... nu atât de departe.
— De ce îi puneţi toate aceste întrebări lui Gomo, domnule Helloch?... întrebă Jeanne.
— Aş vrea să cunosc bine cursul râului Torrida şi poate că Gomo mi-ar putea da informaţiile necesare.
Tânăra fată se uită întrebător la Jacques Helloch, iar el plecă ochii.
— Acum, Gomo, zise, uite locul unde am lăsat pirogile... uite pădurea unde era coliba tatălui tău... uite gura râului Torrida...
— Aici... aici... arătă tânărul indian, punând degetul pe hartă.
— Da, Gomo, şi acum fii atent... am să urmăresc cursul râului şi tu ai să mă opreşti dacă vei vedea o greşeală...
Jacques Helloch îşi plimbă degetul pe hartă, înconjură sierra Parima pe o distanţă de aproximativ cincizeci de kilometri, apoi se îndreptă spre nord-est. În punctul acela făcu o cruce cu creionul şi spuse:
— Aici este misiunea ?
— Da... aici...
— Şi râul Torrida curge la vale?...
— Da... cum arată harta.
— Dar nu vine mai de sus?...
— De mai sus, sigur, uneori am urcat de-a lungul lui pe partea cealaltă.
— Santa-Juana se află atunci pe malul stâng...
— Da, pe malul stâng.
— Atunci trebuie să trecem râul, fiindcă noi suntem pe malul drept...
— Da... trebuie, domnule... dar nu-i greu.
— Cum o să facem ?
— Este... mai sus... un loc de trecere, cu stânci pe care se poate pune piciorul când scad apele... un vad care se numeşte vadul Frascaes.
— Ştii unde e vadul acesta?...

— Da, domnule... înainte de a ajunge soarele la amiază suntem acolo.

Răspunsurile tânărului indian erau categorice în ceea ce privea vadul, fiindcă trecuse chiar el râul pe acolo.

De fapt, constatarea aceasta avea să-l neliniştească pe Jacques Helloch. Dacă prin vadul Frascaes grupul lor putea să treacă pe malul stâng al râului Torrida, însemna că şi quivas puteau să treacă pe malul drept. Jacques Helloch şi tovarăşii lui nu mai aveau să fie acoperiţi de râu până la misiune. Totuşi, nu era un motiv de a face cale întoarsă, de vreme ce oricum îi pândea primejdia unui atac. La Santa-Juana grupul lor se va afla în siguranţă. Important era să ajungă la Santa-Juana în următoarele douăzeci şi patru de ore.

— Şi zici, mai întrebă o dată Jacques Helloch, zici că până la amiază putem da de vadul Frascaes?...

— Da... dacă plecăm chiar acum.

De acolo până la vad erau cam doisprezece kilometri. Cum luaseră hotărârea să meargă mai repede în speranţa că vor ajunge la ţintă pe la miezul nopţii, ar fi putut uşor să treacă vadul înainte de primul popas.

Se dădu ordin de plecare. Dealtfel se făcuseră toate pregătirile, sacii erau pe umerii marinarilor, păturile făcute sul erau pe spinarea călătorilor, cutia de botanist la cureaua lui Germain Paterne, iar armele gata încărcate.

— Credeţi, domnule Helloch, că e posibil să ajungem la Santa-Juana în douăsprezece ore?... întrebă sergentul Martial.

— Sper, dacă nu vă cruţaţi picioarele, care se vor putea odihni pe urmă.

— Din pricina mea n-o să întârziaţi, domnule Helloch. Dar va fi în stare... el... Jean...

— Nepotul dumitale? interveni Germain Paterne. Cum să nu... Ne va întrece pe toţi!... Se vede că a fost straşnic instruit!... L-ai făcut să aibă picioare de soldat, şi păşeşte ca un gimnast.

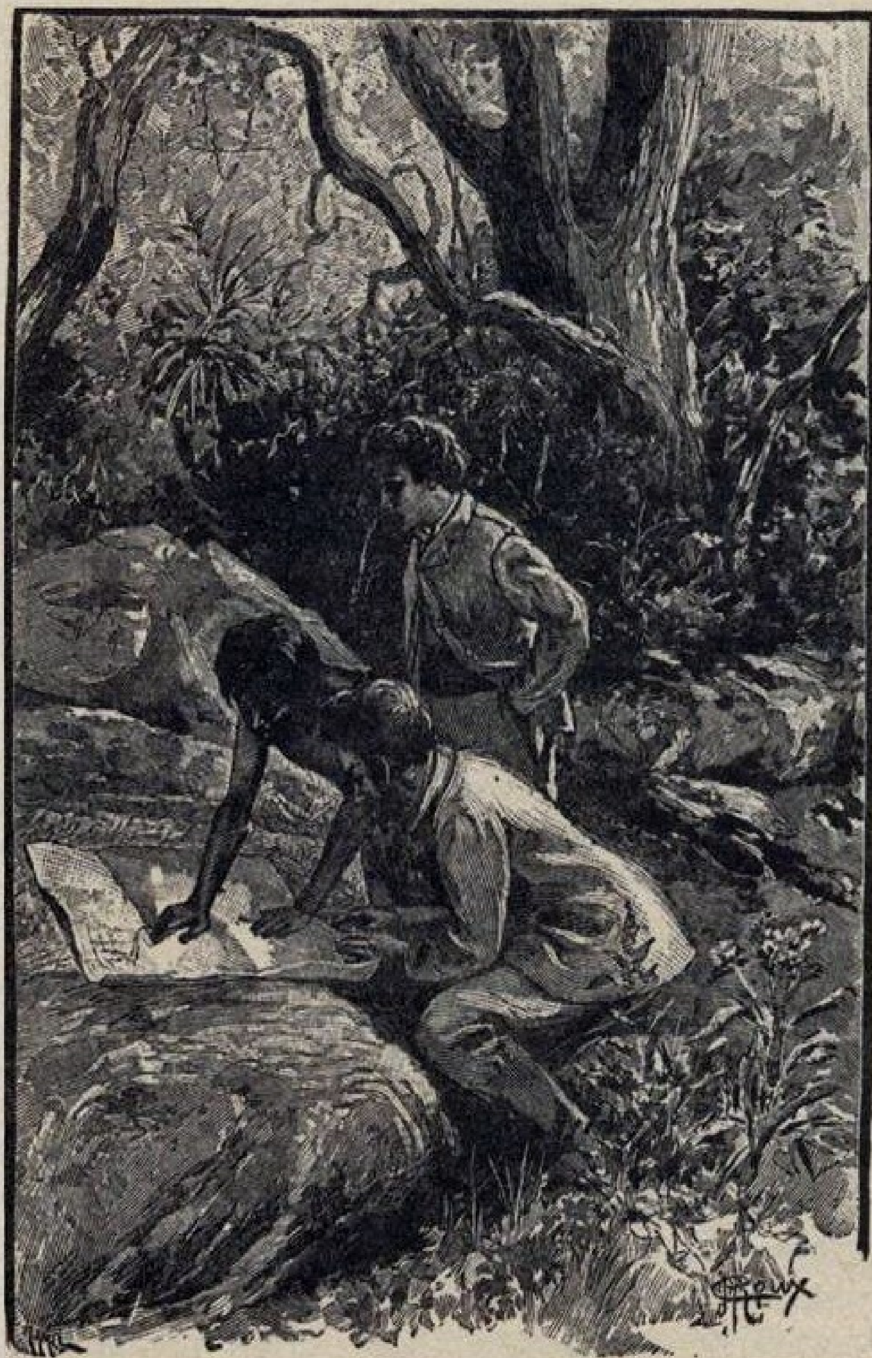
Până atunci Gomo, după cum se părea, nu ştia ce legătură de rudenie — imaginară, desigur — era între fiul colonelului de Kermor şi sergentul Martial. De aceea îl întrebă pe sergent:

— Sunteţi unchiul lui?...

— Aşa... puţin!

— Atunci, sunteţi fratele tatălui său?...

– Aici... aici... arătă tînărul indian...

— Da, chiar fratele lui, de aceea Jean e nepotul meu... înţelegi? Băiatul dădu din cap în semn că înţelege.

Vremea era închisă. Norii, la mică înălţime, mânaţi de o briză dinspre sud-est, ameninţau serios cu ploaie. Vârful muntelui Parima dispăruse după pânza lor cenuşie, iar spre sud piscul Maunoir nu se zărea decât printre arbori.

Jacques Helloch aruncă o privire îngrijorată spre linia de orizont de unde bătea vântul. După răsăritul soarelui cerul se întunecase aproape imediat, fiind acoperit de volute de aburi care creşteau şi deveneau tot mai dense. Dacă avea să cadă o aversă din acelea violente care inundă atât de des savanele din sud, aveau să întârzie, să nu ajungă la Santa-Juana în răstimpul hotărât.

Grupul porni la drum tot pe cărarea dintre rio Torrida şi marginea pădurii de nepătruns. Ordinea în care mergeau era aceeaşi — Valdez şi Jacques Helloch păşeau în frunte. Amândoi aruncară o ultimă privire spre malul opus. Era pustiu. Şi pădurea deasă din stânga, tot pustie. Nici o vietate în afară de grămada de păsări asurzitoare care întâmpina cu cântece răsăritul soarelui, acompaniată de urletele maimuţelor. Fiecare nutrea speranţa că vor ajunge la Santa-Juana pe la mijlocul nopţii. Dar speranţa aceasta se putea împlini doar cu preţul unui marş forţat, abia întrerupt de un scurt popas la ora prânzului.

Trebuiau aşadar să lungească pasul, ceea ce şi făcură, fără să se plângă.

Cerul fiind înnegurat, temperatura rămăsese suportabilă, din fericire, fiindcă nici un arbore nu-şi arunca umbra peste mal.

Din când în când Jacques Helloch, cât se poate de îngrijorat, întorcea capul şi întreba:

— Nu mergem prea repede, poţi să ţii pasul, dragă Jean?...

— Da, domnule Helloch, da, i se răspundea. Nu vă faceţi griji, nici în privinţa mea, nici a prietenului meu Gomo, care parcă ar avea picioare de ciută...

— Domnule Jean, interveni Gomo, dacă mi s-ar cere, aş putea să fiu deseară la Santa-Juana...

— Măi!... Dar bun alergător mai eşti... exclamă Germain Paterne care nu era înzestrat cu astfel de talente locomotrice şi rămânea uneori în urmă.

Lui Jacques Helloch nu-i era însă milă şi de el. Îl chema, îl îndemna, îi striga:

— Hei... Germain... ai încetinit pasul... Iar prietenul lui îi răspundea:

— Doar n-am întârziat!

— De unde ştii?

Şi cum Germain Paterne nu ştia, nu-i rămânea decât să se supună, şi se supunea.

O clipă Jacques Helloch fu stăpânit de gândul pe care i-l stârnise ultimul răspuns al tânărului indian: în seara aceasta, spusese Gomo, aş putea să fiu la Santa-Juana.

Aşadar, în şase, şapte ore Gomo zicea că e în stare să ajungă la misiunea Santa-Juana. Oare nu era un noroc care nu trebuia să le scape?...

Fără să se oprească din mers, Jacques Helloch îi comunică lui Valdez spusele băiatului.

— Da... în şase, şapte ore, zise, părintele Esperante ar putea fi înştiinţat că grupul nostru se îndreaptă spre Santa-Juana... Ne va trimite imediat ajutoare... Va veni chiar el, fără îndoială...

— Desigur, răspunse Valdez. Dar dacă îl trimitem pe copil, nu vom mai avea călăuză. Cred că ne e de folos, doar cunoaşte ţinutul...

— Ai dreptate, Valdez, avem nevoie de Gomo, mai ales când vom trece prin vadul Frascaes...

— Ajungem acolo la amiază; după ce vom trece vadul, vom vedea...

— Da... vom vedea... Valdez!... Poate chiar la vad să ne aştepte primejdia.

Şi cine ştie dacă pe Jacques Helloch şi pe tovarăşii lui nu-i pândea mai curând primejdia, până să ajungă acolo... După ce descoperise tabăra aşezată pe malul drept al râului Torrida, Jorres n-ar fi putut să urce pe malul stâng împreună cu banda lui Alfaniz?... Şi, de vreme ce quivas le-o luaseră înainte cu câteva ore, nu era posibil să fi şi trecut vadul Frascaes?... Oare acum nu coborau pe malul drept ca să-i iasă înainte grupului?... Era posibil.

Totuşi, la ora nouă Valdez, care făcuse câteva sute de paşi înainte şi se întorsese, spunea că drumul îi părea liber. Pe malul celălalt, de asemenea, nimic nu trăda prezenţa bandei de quivas.

Jacques Helloch se gândi atunci să poposească acolo, după ce îl întrebase întâi pe Gomo:

— La ce distanţă suntem de vad?...

— Cam la vreo două ore de mers, răspunsese tânărul indian, care nu ştia să aprecieze distanţele decât raportându-le la timpul necesar pentru a fi parcurse.

— Să ne odihnim, comandă Jacques Helloch, şi să mâncăm repede ce ne-a mai rămas din provizii... N-are rost să aprindem focul.

Într-adevăr, ar fi însemnat să-şi trădeze prezenţa — dar gândul acesta nu-l rosti cu glas tare.

— Grăbiţi-vă... prieteni... grăbiţi-vă, repetă el, nu poposim decât un sfert de oră!

Tânăra fată îl înţelegea prea bine! Jacques Helloch era frământat de griji a căror cauză ea n-o cunoştea. Desigur, în general ştia că banda de quivas cutreiera ţinutul acela, ştia că

Jorres dispăruse, dar n-avea cum să-şi închipuie că spaniolul urcase în susul fluviului Orinoco la bordul pirogii *Gallinetta* numai pentru a-l întâlni pe Alfaniz, că între el şi evadatul de la Cayenne existau legături vechi. De mai multe ori era gata să izbucnească: «Dar ce s-a întâmplat, domnule Helloch?...»

Totuşi tăcu, bizuindu-se pe inteligenţa lui Jacques Helloch, pe curajul, devotamentul şi dorinţa lui de a ajunge cât mai curând posibil la ţintă. Terminară repede masa. Germain Paterne ar fi prelungit-o bucuros, dar făcu haz de necaz sau mai curând «de stomac», cum îi plăcea să spună.

La ora nouă şi un sfert, cu sacii legaţi şi puşi pe umăr, porniră în aceeaşi ordine la drum.

Pe malul drept al râului Torrida pădurea se ţinea lanţ, în schimb malul stâng avea acum un aspect foarte diferit. Arborii creşteau doar în pâlcuri presărate pe întinderea unor llanos acoperite cu iarbă deasă, ca şi coastele muntelui, aproape până în vârf.

Pe de altă parte, malul opus, foarte scund, se afla aproape la nivelul apei râului. Era deci uşor să cercetezi cu privirea vasta întindere a savanei care nu se mai ascundea după perdeaua groasă de arbori. Acum sierra nu mai era la nord-est faţă de călători; din ajun se afla la sud.

Jacques Helloch şi Valdez cercetau mereu, plini de teamă, malul celălalt, deşi nu scăpau din vedere nici malul pe care mergeau de-a lungul râului. Nimic suspect deocamdată.

Poate că banda de quivas aştepta grupul la vadul Frascaes?

Pe la ora unu după-amiază, Gomo le arătă la câteva sute de metri un cot al râului care, făcând-o spre est, dispărea dincolo de o grămadă de stânci golaşe.

— Aici e, spuse el.

— Aici?... zise Jacques Helloch şi le făcu semn tovarăşilor lui de drum să stea pe loc.

Apropiindu-se de râul Torrida ca să-i cerceteze cursul, văzu că albia îi era plină de pietre şi de nisip printre care nu curgeau decât şuvoaie subţiri de apă, uşor de trecut.

— Vreţi să mă duc înainte să iau seama la vad?... îi propuse Valdez lui Jacques Helloch.

— Bine, Valdez, dar fii cu băgare de seamă, nu cumva să treci dincolo, şi întoarce-te repede, de cum vezi că e drumul liber.

Valdez plecă, şi după câteva minute, la cotul râului Torrida, îl pierdură din vedere.

Jacques Helloch, Jean, sergentul Martial, Gomo şi marinarii aşteptau în grup. Germain Paterne se aşezase.

Oricât de stăpân era pe sine, Jacques Helloch nu reuşi să-şi ascundă teama.

Gomo întrebă:

— De ce nu mergem mai departe?

— Într-adevăr, de ce... zise Jean, şi Valdez de ce a luat-o înainte?... Jacques Helloch nu răspunse. Se desprinse de grup şi făcu câţiva paşi spre râu, dornic să vadă mai de aproape malul stâng.

Trecură cinci minute — minute din acelea care par că durează o oră.

Jeanne se apropiase de Jacques Helloch.

— De ce nu se întoarce Valdez?... îl întrebă, căutând să citească adevărul în ochii lui.

— Nu poate să mai întârzie mult... se mulţumi Jacques Helloch să răspundă.

Cinci minute, după care mai trecură cinci. Nimeni nu scosese o vorbă.

Valdez ar fi avut timp să se ducă şi să se întoarcă, dar nu apărea.

Totuşi nu se auzise nici un ţipăt, nimic care să-i neliniştească.

Jacques Helloch avu destulă stăpânire de sine pentru a mai aştepta cinci minute.

Desigur, n-ar fi fost mai primejdios să pornească spre vadul Frascaes decât să rămână pe loc sau să se întoarcă. De atacat puteau să fie atacaţi tot atât de bine în amonte ca şi în aval.

— Să mergem, zise în sfârşit Jacques Helloch.

O luă înainte şi tovarăşii săi îl urmară fără să întrebe vreunul ceva. Merseră de-a lungul malului vreo trei sute de paşi şi ajunseră la cotul râului Torrida. Acolo trebuiau să coboare spre vadul Frascaes. Tânărul indian înaintă cinci paşi, îşi dădu drumul la vale şi ajunse repede la primele stânci udate de apa râului.

Deodată izbucniră pe malul stâng chiote asurzitoare pe care le auziră şi Jacques Helloch, şi tovarăşii lui.

Vreo sută de quivas năvăliră din toate părţile şi se repeziră în vad, agitând armele şi scoţând strigăte ameninţătoare...

Jacques Helloch nu avu timp să se apere cu focuri de puşcă. Dar ce-ar fi putut face carabina lui, a lui Germain Paterne şi a sergentului Martial... revolverele marinarilor împotriva a o sută dc oameni care puseseră stăpânire pe vadul Frascaes şi le tăiau drumul?...

Înconjuraţi în curând, Jacques Helloch şi tovarăşii lui nu aveau cum să respingă atacul.

Deodată apăru Valdez în mijlocul unei cete de quivas care scotea ţipete de mânie.

— Valdez!... exclamă Jacques Helloch.

— Ticăloşii ăştia m-au luat ca din oală!... răspunse căpitanul de pe *Gallinetta*.

— Cine sunt?... întrebă Germain Paterne.

— Banda de quivas... răspunse Valdez.

Un om stătea în picioare pe celălalt mal, având în jurul lui trei indivizi care nu erau indieni.

— Jorres!... exclamă Jacques Helloch.

— Spuneţi-mi pe nume... Alfaniz!

— Alfaniz! repetă sergentul Martial.

Şi privirea lui, ca şi a lui Jacques Helloch, se îndreptă plină de groază spre fata colonelului de Kermor.

....

Jorres era aşadar acel Alfaniz care evadase din temniţa de la Cayenne cu alţi trei ocnaşi, complicii lui.

După ce devenise căpetenia bandei de quivas, în locul lui Meta Serrapia, care murise într-o încăierare cu armata venezueleană, spaniolul cutreiera de mai bine de un an savana.

În urmă cu cinci luni — după cum ştim — bandiţii aveau de gând să se întoarcă în regiunea din vestul fluviului Orinoco, de unde fuseseră izgoniţi de trupele columbiene. Dar, înainte de a părăsi ţinutul muntos Roraima, noua lor căpetenie vru să facă o recunoaştere în partea aceasta a fluviului. Se despărţi deci de bandă şi coborî prin llanos până la San-Fernando de Atabapo, după ce trecuse mai întâi pe la rancho din Carida, unde domnul Manuel Assomption afirma pe drept cuvânt că l-a văzut. La San-Fernando aştepta prilejul să se întoarcă la izvoarele fluviului Orinoco tocmai când pirogile *Gallinetta* şi *Moriche* se pregăteau să plece spre misiunea Santa-Juana.

Alfaniz — cunoscut doar sub numele de Jorres — pretinzând că vrea să se ducă la misiune, îi ceru căpitanului de pe *Gallinetta*, care îşi completa echipajul, să-l angajeze şi acesta se învoi, după cum se ştie, spre nefericirea celor care urmau să se aventureze pe cursul superior al fluviului.

Alfaniz avea aşadar posibilitatea nu numai să-şi regăsească banda de quivas, dar să-şi şi dovedească ura pe care i-o jurase colonelului de Kermor.

Într-adevăr, aflase că tânărul care călătorea pe *Gallinetta* împreună cu sergentul Martial era în căutarea tatălui său, iar depoziţiile acestuia la curtea cu juri din Loire-Inferieure determinaseră condamnarea lui la muncă silnică pe viaţă şi întemniţarea la Cayenne.

Nu-i oferea această întâmplare de nesperat ocazia unică de a pune mâna pe băiat, poate chiar şi pe colonel, dacă i se dădea de urmă la misiunea Santa-Juana şi, în orice caz, de a se răzbuna pe fiu în lipsa tatălui?...

Ce a urmat se ştie. Alfaniz, care se întâlnise cu unul din complicii lui în noaptea petrecută pe uscat la sitio Yaname, de cum au ajuns pirogile la tabăra de la piscul Maunoir, a şi fugit. Apoi, după ce l-a ucis pe indianul care n-a vrut să-i fie călăuză, a urcat de-a lungul râului Torrida, a trecut vadul Frascaes şi s-a întâlnit cu banda de quivas...

Acum, Jacques Helloch şi tovarăşii săi fiind în puterea lui, ticălosul se gândea să pună mâna pe pirogile care aşteptau trase

pe malul fluviului Orinoco.

Băiatul, mai bine-zis fata colonelului de Kermor, nu putea să-i mai scape.

XI MISIUNEA SANTA-JUANA

Cu treisprezece ani înainte de cele povestite la început, în regiunea străbătută de râul Torrida nu exista nici un sat, nici un rancho, nici un sitio. Rar când treceau pe acolo indieni nevoiţi să-şi ducă vitele la păscut în altă parte. Pe toată întinderea ei nu erau decât vaste llanos, fertile dar necultivate, păduri de nepătruns, esteros mlăştinoase, inundate iarna de revărsarea apelor învecinate. Numai jivinele, ofidienii[1], maimuţele şi păsările — fără să mai vorbim de insecte, în special de ţânţari — trăiau în ţinutul acela aproape necunoscut pe atunci. Era, de fapt, o pustietate unde nu se aventurau nici negustorii, nici proprietarii de exploatări din republica Venezuela.

La câteva sute de kilometri mai sus, spre nord şi nord-est, se întindea o regiune extraordinară al cărei relief făcea probabil legătura cu Anzii înainte ca marile lacuri să se fi scurs printr-o reţea încâlcită de artere fluviale în adâncurile Oceanului Atlantic. Ţinut frământat, unde coamele munţilor se încalecă, unde reliefurile par în dezacord cu logica legilor naturii, chiar în ceea ce priveşte capriciile lui hidrografice şi orografice, o arie imensă, generatoare nesecată a fluviului Orinoco, pe care-l trimite spre nord, şi a lui rio Blanco care curge spre sud, dominat de impunătorul masiv Roraima, pe a cărui culme neatinsă încă aveau să ajungă peste câţiva ani Im Thurn şi Perkin.

Aşa era regiunea aceea îndepărtată din Venezuela când un străin îşi propuse să o transforme.

Acolo se hotărî părintele Esperante să ridice un sat care, cu vremea, avea să devină târguşor. Socotea că nu-şi poate folosi mai bine averea ce-i rămăsese decât făcând o faptă generoasă, construind temeinic ceva care va rămâne şi după moartea lui.

Ca singur ajutor, când venise în pustietatea aceea, părintele Esperante avea un tânăr numit Angelos. Era un novice din misiunile străine, pe atunci în vârstă de douăzeci de ani, plin de înflăcărare ca şi el. Amândoi — cu preţul câtor greutăţi şi primejdii! — fără să se lase învinşi de oboseală, fără să dea înapoi, au creat, au dezvoltat şi au organizat misiunea Santa-Juana, ajutând material şi spiritual un trib întreg, o populaţie

[1] Ofidieni – ordin de reptile care cuprinde toţi şerpii.

care în prezent era de o mie de locuitori, dacă ţinem seama şi de cei din vecinătate, din llanos.

Misionarul alesese locul viitorului târguşor la vreo cincizeci de kilometri nord-est de izvoarele fluviului şi de gura râului Torrida. Fericită alegere — pe pământul acela uimitor de fertil creşteau cele mai folositoare specii de arbori şi arbuşti, printre care marimas, a cărui scoarţă e ca o pâslă naturală, bananieri, platani, arbori de cafea sau plantaţii de cafea care cresc la umbra arborilor înalţi şi dau flori stacojii, bucares, arbori de cauciuc, arbori de cacao, apoi câmpuri de trestie de zahăr şi de salce, plantaţii de tutun din care se fabrică «cura nigra» pentru consumul local şi «cura seca», amestecat cu salpetru, pentru export, tonkas, ale căror fructe sunt foarte căutate, sarrapias, ale căror păstăi se folosesc ca mirodenie. Puţină muncă şi pământul acesta, odată desţelenit, lucrat, însămânţat, avea să producă din plin rădăcini de manioc, trestie de zahăr şi inepuizabilul porumb care dă patru recolte pe an cu aproape patru sute de boabe de fiecare bob semănat.

Solul din regiunea aceea se dovedea miraculos de fertil şi, prin metode bune de cultivare, avea să ajungă şi mai fertil fiindcă era încă virgin. Nimic nu-i secase forţa vegetativă. Pe toată întinderea lui curgeau nenumărate pârâiaşe, chiar şi vara, care se vărsau în rio Torrida, iar acesta, la rândul lui, mărea considerabil, iarna, debitul de apă al fluviului Orinoco.

Pe malul stâng al râului Torrida, care izvora din coasta muntelui Roraima se ridicară primele locuinţe ale misiunii. Erau nişte colibe frumoase, pe măsura celor mai bune ridicate de banivas sau de mariquitares. Urbana, Caicara, San-Fernando de Atabapo ar fi putut să-şi dorească astfel de locuinţe, solide şi confortabile.

Satul se afla la poalele unui cerro despărţit de sierra Parima, a cărui înclinaţie era foarte potrivită pentru o aşezare sănătoasă şi plăcută.

Pentru a preîntâmpina atacurile bandelor care rătăceau în ţinutul cuprins în interiorul curbei făcute de Orinoco sau coborau din cordilierii litorali, s-au luat măsuri urgente şi decizii dintre cele mai bune. Misionarul se dovedi om de acţiune, iar curajul lui cu nimic mai prejos decât aptitudinile lui de organizator.

Toţi guaharibos în puterea vârstei au fost înregimentaţi, disciplinaţi, instruiţi să mânuiască arma. În momentul acela o companie de o sută de oameni, echipată cu arme moderne, aprovizionată cu muniţii, trăgători pricepuţi — fiindcă aveau privirea ageră, ca toţi indienii — asigura securitatea aşezării şi nici un atac nu o putea lua prin surprindere, nu putea să izbutească.

Oare nu s-a dovedit acest lucru cu un an înainte când Alfaniz, complicii lui, ocnaşii, şi adunătura de quivas tăbărâseră asupra târguşorului? Deşi erau egali ca număr, când li se împotrivi părintele Esperante, care se afla în fruntea luptătorilor lui, suferiră mari pierderi, câtă vreme indienii guaharibos abia de pierduseră puţin sânge.

Tocmai această neizbândă îi făcuse pe quivas să dorească a părăsi ţinutul şi a se întoarce în părţile de la vest de Orinoco.

Mai mult, misiunea Santa-Juana era organizată atât pentru defensivă cât şi pentru ofensivă. Nu fiindcă părintele Esperante s-ar fi gândit la cuceriri, fiindcă pământul pe care-l avea era destul de întins pentru a-i asigura cele necesare; dar nu voia să vină oricine să-l insulte, nici ca bandele de răufăcători să poată asedia târguşorul.

A fost vorba mai sus de culturile cărora li se datora în mare parte prosperitatea misiunii Santa-Juana. Dar nu erau singura sursă de bogăţie. Câmpurile de cereale se învecinau cu şesuri întinse unde păşteau cirezi de boi şi de vaci, care se hrăneau cu ierburile din savană şi cu llanera-palma din desişuri. Creşterea vitelor asigura o importantă ramură de comerţ, ca dealtfel în toate provinciile republicii Venezuela. Apoi guaharibos aveau un oarecare număr de cai, animale care înainte se aflau cu miile pe lângă ranchos, şi unii dintre ei erau folosiţi la transport şi la deplasările indienilor guaharibos, care deveniseră admirabili călăreţi. De aceea puteau să facă deseori recunoaşteri în împrejurimile târguşorului.

Părintele Esperante era într-adevăr aşa cum îl descriseseră domnul Mirabal, tânărul Gomo şi falsul Jorres. Fizionomia, atitudinea, mişcările lui trădau omul de acţiune, o voinţă gata să se manifeste, un conducător obişnuit să comande. Forţa lui care se făcea simţită în orice clipă izvora dintr-o mare înţelegere. Privirea lui, hotărâtă şi calmă, exprima numai bunătate, ca şi nelipsitul surâs de pe buzele lui, înconjurate de barba albită de bătrâneţe. Era în aceeaşi măsură curajos şi generos — două calităţi care de cele mai multe ori nu se despart. Deşi trecuse de şaizeci de ani, statura sa înaltă, umerii laţi, pieptul puternic, membrele vânjoase dovedeau că are o mare rezistenţă fizică, deopotrivă cu forţa lui intelectuală şi morală.

Ce viaţă avusese misionarul înainte, nu ştia nimeni. Dar, după tristeţea care-i învăluia câteodată faţa energică, se vedea că purta în suflet durerea unui trecut de neuitat.

Trebuie să spunem că părintele Esperante fusese sprijinit cu ardoare de ajutorul lui, fratele Angelos, care-i era întru totul devotat şi căruia i se datora o mare parte din cele înfăptuite.

Alături de ei, câţiva indieni, dintre cei mai buni, se îngrijeau de administrarea târguşorului. Ce-i drept, se putea spune că părintele Esperante, în acelaşi timp primar şi preot, botezând

copiii, celebrând şi binecuvântând căsătoriile, stând la căpătâiul celor care-şi trăiau ultimele clipe, răspundea la toate cerinţele misiunii.

De la atacul dat de quivas, nimic nu-i mai tulburase pe locuitorii din Santa-Juana şi nici nu se părea că îi aşteaptă vreo primejdie.

Dar, pe la ora cinci seara, la l noiembrie, a doua zi după ce Jacques Helloch şi tovarăşii lui căzuseră în mâna lui Alfaniz, târguşorul începu să dea unele semne de teamă, poate chiar de panică.

Un tânăr indian fusese văzut străbătând în goană savana dinspre sud-vest, de parcă ar fi fost urmărit.

Câţiva guaharibos ieşiră din colibe şi tânărul indian, de cum îi zări, strigă:

— Părintele Esperante... părintele Esperante!

Peste o clipă fratele Angelos îl duse la misionar.

Acesta îl recunoscu de îndată pe copil, care urmase cu regularitate cursurile şcolii din Santa-Juana, când locuise acolo cu tatăl său.

— Tu eşti... Gomo?... zise. Băiatul abia putea să vorbească.

— De unde vii?...

— Am fugit... încă de azi-dimineaţă... alerg... ca să ajung aici. Tânărul indian răsufla greu.

— Odihneşte-te, băiete, spuse misionarul. Eşti mort de oboseală... Vrei să mănânci ceva?...

— Întâi să vă spun pentru ce am venit... E nevoie de ajutor...

— Ajutor?...

— Quivas sunt acolo... la trei ore de aici... în sierra... la cotul fluviului...

— Quivas! exclamă fratele Angelos.

— Şi căpetenia lor... adăugă Gomo..

— Căpetenia lor... repetă părintele Esperante, ocnaşul acela evadat... Alfaniz...

— A venit iar la ei, acum câteva zile... şi... alaltăieri seara... au atacat un grup de călători pe care îi călăuzeam spre Santa-Juana...

— Călători care veneau la misiune?...

— Da... părinte... călători francezi...

— Francezi!

Misionarul păli deodată şi i se închiseră pleoapele o clipă. Apoi îl luă pe tânărul indian de mână, îl trase către el şi îl privi în ochi.

— Spune tot ce ştii! rosti cu vocea tremurând de o emoţie pe care n-o putea stăpâni.

Gomo o luă de la capăt:

— Acum patru zile, în coliba în care locuiam cu tatăl meu, aproape de Orinoco, a intrat un om... Ne-a întrebat unde se află

quivas şi ne-a cerut să-i arătăm drumul... Era vorba de cei care au nimicit satul nostru... care mi-au omorât mama!... Tatăl meu n-a vrut... şi... cu o împuşcătură de revolver... a fost omorât şi el...

— Omorât!... murmură fratele Angelos.

— Da... de omul acela... de Alfaniz...

— Alfaniz!... De unde venea, ticălosul?... întrebă părintele Esperante.

— De la San-Fernando.

— Şi cum a urcat pe Orinoco?...

— Ca luntraş, sub numele de... Jorres... pe una din cele două pirogi cu care veneau călătorii...

— Şi, zici că sunt francezi, călătorii?...

— Da... francezi, care n-au putut ajunge cu pirogile decât până la rio Torrida... Şi le-au lăsat la gura râului, şi unul din ei, conducătorul, însoţit de căpitanul unei pirogi, m-a găsit în pădure, lângă corpul tatălui meu... Le-a fost milă... m-au luat cu ei... şi l-au îngropat pe tatăl meu... Apoi m-au întrebat dacă nu vreau să-i conduc la Santa-Juana... Am plecat... şi, alaltăieri, ajunsesem la vadul Frascaes, când quivas ne-au atacat şi ne-au luat prinşi...

— Şi de atunci?... întrebă părintele Esperante.

— De atunci?... Quivas au luat-o spre sierra... şi numai azi-dimineaţă am putut să fug...

Misionarul îl ascultase cu deosebită atenţie pe copil. Fulgerele din ochii lui dovedeau ce mânios era pe răufăcători.

— Şi zici, nu-i aşa, băiete, întrebă pentru a treia oară, că sunt francezi călătorii aceia?...

— Da, părinte.

— Câţi sunt?

— Patru.

— Şi împreună cu ei mai sunt...

— Căpitanul unei pirogi, un banivas, Valdez, şi doi luntraşi care duceau bagajele.

— De unde veneau?

— Din Bolivar, de unde au plecat acum două luni către San-Fernando, ca să urce apoi fluviul până la sierra Parima.

Părintele Esperante, cufundat în gânduri, tăcu câteva clipe, apoi întrebă:

— Vorbeai de un conducător, Gomo?... înseamnă că grupul are un conducător...

— Da, unul dintre călători.

— Cum îl cheamă ?

— Jacques Helloch.

— Şi are un tovarăş...

— Care se numeşte Germain Paterne şi caută plante prin savană...

— Şi ceilalţi doi călători?

— Întâi un tânăr, care s-a arătat foarte prietenos cu mine... şi care mi-e tare drag...

Pe faţa lui Gomo se citea cât îi era de recunoscător.

— Tânărul, adăugă el, se numeşte Jean de Kermor.

Când auzi acest nume, misionarul se ridică în picioare şi din toată înfăţişarea lui se vedea că e peste măsură de mirat.

— Jean de Kermor?... repetă el... Aşa îl cheamă?...

— Da... Jean de Kermor.

— Şi zici că tânărul acesta a venit din Franţa cu domnii Helloch şi Paterne?

— Nu, părinte, cu aceştia — aşa mi-a povestit prietenul meu Jean — s-au întâlnit pe drum... pe Orinoco... în satul Urbana...

— Şi s-au dus la San-Fernando?...

— Da... şi... de acolo... au pornit împreună spre misiune.

— Si ce face tânărul acesta?...

— Îl caută pe tatăl său...

— Pe tatăl său?... Aşa ai zis?...

— Da, pe colonelul de Kermor.

— Colonelul de Kermor! exclamă misionarul.

Dacă l-ar fi observat cineva, ar fi văzut că mirarea lui de la început era însoţită în clipa aceea de o puternică emoţie. Oricât de tare, de stăpân pe sine se dovedea de obicei părintele Esperante, acum lăsă mâna tânărului indian şi, pradă unei tulburări pe care n-o putea stăpâni, începu să se plimbe prin cameră.

În sfârşit, după un mare efort de voinţă, îşi recapătă liniştea şi continuă să întrebe:

— De ce, Gomo... de ce vine Jean de Kermor la Santa-Juana?...

— În nădejdea că va găsi noi ştiri despre tatăl său şi că-l va putea găsi...

— Aşadar, nu ştie unde e?...

— Nu! Acum paisprezece ani colonelul de Kermor a plecat din Franţa în Venezuela şi fiul lui nu ştie unde se află...

— Fiul lui... fiul lui! murmură misionarul, netezindu-şi fruntea pentru a-şi reîmprospăta parcă amintirile...

În sfârşit, îl întrebă din nou pe Gomo.

— Şi a plecat, aşadar, singur... tânărul acela... singur într-o astfel de călătorie?...

Nu.

— Cine-l însoţeşte?

— Un soldat bătrân.

— Un soldat bătrân?...

— Da... sergentul Martial.

— Sergentul Martial! repetă părintele Esperante.

Şi de data aceasta, dacă nu l-ar fi susţinut fratele Angelo, ar fi căzut ca trăsnit pe podeaua camerei.

XII LA DRUM!

Fără îndoială că, după răspunsurile limpezi date de tânărul indian, trebuia să se vină degrabă în ajutorul francezilor căzuţi în mâna bandei de quivas.

Misionarul ar fi plecat chiar în seara aceea, ar fi luat-o peste savană, dacă ar fi ştiut încotro să se îndrepte.

Într-adevăr, unde se afla în momentul acela Alfaniz?... Lângă vadul Frascaes?... Nu! Gomo spunea că plecase de acolo a doua zi după atac. Dealtfel, avea tot interesul să se îndepărteze de Santa-Juana, de a se pierde prin pădurile de lângă sierra, şi poate chiar de a ajunge din nou pe Orinoco, la gura râului Torrida, pentru a pune mâna pe pirogi şi pe echipaje.

Părintele Esperante îşi dădea seama că, înainte de a porni la drum, trebuia să trimită pe cineva în cercetare.

La ora şase doi indieni încălecară şi o luară spre vadul Frascaes.

După trei ore se întoarseră. Nu-i dăduseră de urmă bandei de quivas.

Alfaniz şi oamenii lui trecuseră apa şi se afundaseră în pădurile din vest, sau coborâseră spre sierra Parima de-a lungul malului stâng, ca să ajungă la tabăra de la piscul Maunoir?...

Nu se ştia, dar trebuiau să afle, chiar dacă trecea noaptea până să plece. Alţi doi indieni părăsiră Santa-Juana, primind ordin să cerceteze savana dinspre izvoarele fluviului, fiindcă s-ar fi putut ca Alfaniz să fi coborât direct spre Orinoco.

În zori, cei doi indieni se întoarseră, după ce făcuseră o incursiune de douăzeci şi cinci de kilometri. Nu întâlniseră banda de quivas, dar aflaseră de la câţiva indieni bravos din savană că se îndrepta spre sierra Parima. Alfaniz căuta deci să ajungă la izvoarele fluviului pentru a se năpusti apoi asupra taberei de la piscul Maunoir.

Aşadar, trebuia să-i prindă la sierra Parima şi să cureţe regiunea de adunătura aceea de bandiţi şi ocnaşi.

Părintele Esperante plecă la răsăritul soarelui.

Avea o trupă de o sută de guaharibos, anume instruiţi să mânuiască armele moderne. Oamenii aceia cumsecade ştiau că au pornit împotriva bandei de quivas, vechiul lor duşman, nu numai să o împrăştie, ci s-o nimicească. Vreo douăzeci de indieni călare escortau câteva căruţe cu provizii pe câteva zile.

Târguşorul rămăsese sub conducerea fratelui Angelos care, prin ştafete, avea să ţină pe cât posibil legătura cu cei plecaţi.

Părintele Esperante, pe cal, mergea în fruntea trupei. Îşi pusese haine mai comode. Pe cap purta o cască de pânză. Cizmele îi erau bine înfipte în scări, de şa atârna o carabină cu două focuri, la brâu purta un revolver.

Înainta, tăcut şi gânditor, neînchipuit de zdruncinat sufleteşte, deşi nu lăsa să se vadă. Cele dezvăluite de tânărul indian i se învălmăşeau în minte. Era ca un orb căruia i s-a redat vederea şi s-a dezobişnuit să vadă.

Plecând de la Santa-Juana, trupa o luase peste savană, de-a curmezişul, spre sud-est — o câmpie cu vegetaţie arborescentă, cu mimoze spinoase, cu chapparos piperniciţi, cu palmieri pitici, ale căror frunze ca evantaiul se clătinau în vânt. Indienii, obişnuiţi cu mersul pe jos, înaintau repede, nu rămâneau în urma celor călare.

Terenul, uşor înclinat, nu se înălţa decât în apropierea muntelui. Părţile mlăştinoase — esteros, care nu aveau să se umple cu apă decât în sezonul ploios — se întăriseră de căldură, suprafaţa lor era tare, aşa că se putea trece peste ele, nu mai trebuiau să fie ocolite.

Drumul forma aproape un unghi ascuţit cu cel urmat de Gomo când îi călăuzise pe Jacques Helloch şi pe tovarăşii lui. Era calea cea mai scurtă între Santa-Juana şi sierra Parima. După câteva urme recente se vedea că trecuseră pe acolo, numai cu câteva zile înainte, o mulţime de oameni.

Guaharibos o luară aşadar de-a lungul râului Torrida, care curgea către sud-est. În drum întâlniră mai mulţi afluenţi mici de pe malul stâng. Cum secaseră însă, nu constituiau un obstacol. Trebuiau să ocolească doar câteva bălţi cu apă stătută.

După un popas de o jumătate de oră, pe la prânz, părintele Esperante continuă marşul şi merseră atât de repede încât la ora cinci guaharibos şi staţionau la picioarele masivului Parima, în apropiere de locul unde se înalţă un cerro căruia domnul Chaffanjon i-a dat numele de Ferdinand de Lesseps.

Acolo dădură de urmele unei tabere ridicate de curând. Cenuşă rece, resturi de mâncare, aşternuturi de iarbă dovedeau că se poposise în locul acela cu o noapte înainte. Aşadar, nu încăpea nici o îndoială că banda de quivas a lui Alfaniz — şi cei prinşi — se îndreptaseră spre fluviu.

În timpul popasului, care ţinu o oră, cât să poată caii să pască, părintele Esperante se plimbă departe de ceilalţi.

Nu-i ieşeau din minte cele două nume rostite de tânărul indian.

«Sergentul Martial... îşi zicea mereu, sergentul... aici... în drum spre Santa-Juana...»

Apoi îi fugea gândul la Jean de Kermor... la copilul care-şi caută tatăl!... Cine era tânărul acela?... Colonelul nu avea un fiu!... Nu!... Gomo se înşelase!... În orice caz, cei prinşi erau

francezi... trebuia să elibereze din mâinile bandei de quivas nişte compatrioţi!...

Porniră din nou la drum şi, pe la ora şase, ajunseră pe malul drept al fluviului Orinoco.

Acolo curgeau primele ape din sierra Parima, prin cheile în adâncul cărora un explorator îndrăzneţ arborase steagul Franţei în l8 decembrie l886.

Partea aceea a muntelui era acoperită cu arbori bătrâni pe care avea să-i doboare timpul, pentru că niciodată, desigur, topor de pădurar n-avea să ajungă într-o regiune atât de îndepărtată.

Locul părea cu totul pustiu. Nici o pirogă, nici un curiare n-ar fi putut să urce fluviul până acolo în sezonul cald. Cele două pirogi se opriseră la cincizeci de kilometri în aval.

Aceşti cincizeci de kilometri, dacă guaharibos erau însufleţiţi de acelaşi zel ca îndrumătorul lor, puteau fi străbătuţi în cursul nopţii, iar dimineaţa, de cu zori, trupa ajungea la tabăra de la piscul Maunoir. De rătăcit n-aveau cum se rătăci, fiindcă era destul să meargă de-a lungul malului drept al fluviului, unde, afluenţii fiind secaţi, nu întâmpinau nici o piedică.

Părintele Esperante nici nu trebui să-i întrebe pe indieni dacă vor să facă acest efort. Se ridică şi porni înainte. Şi călăreţii, şi cei care mergeau pe jos îl urmară.

Orinoco, la izvoare, avea o lăţime de câţiva metri doar, iar malurile lui, foarte povârnite, erau mai mult stânci amestecate cu argilă. În această parte a fluviului, în timpul marilor ploi, o pirogă avea de înfruntat câteva raudals şi nu le putea trece decât cu eforturi serioase.

Când începu să se înnopteze, pe la ora şase, guaharibos trecură prin vad râul Crespo — denumit aşa pe harta călătorului francez în onoarea preşedintelui republicii Venezuela.

Scăpătând pe un cer foarte limpede, soarele dispăru dincolo de orizontul fără nori. Constelaţiile strălucitoare aveau să pălească înaintea lunii pline care răsărea.

Ajutaţi de lumina lunii, care ţinu toată noaptea, guaharibos străbătură repede o etapă lungă. Nu se împotmoliră nici în mlaştinile ierboase, pe care nu le-ar fi putut trece pe întuneric fără să rişte a se cufunda în ele până la brâu.

Sub mal, albia fluviului era plină de stânci care făceau probabil aproape imposibilă navigaţia chiar în sezonul ploios, când creşteau apele. În urmă cu trei luni, *Gallinetta* şi *Moriche* n-ar fi trecut uşor aceste «strâmtori» denumite pe hartă raudal Guereri, raudal Yuvilla, raudal Salvajuo. Ar fi trebuit ca pirogile să fie trase pe uscat. Dealtfel nu-i de crezut că această parte a cursului superior al fluviului Orinoco va putea deveni vreodată cale de comunicaţie. La înălţimea aceea cursul fluviului se reduce la câteva şuvoaie care trec printre stânci şi abia dacă udă argila

albicioasă a malurilor. Dar de la cerro Ferdinand de Lesseps devine din ce în ce mai adânc, datorită aportului afluenţilor de pe dreapta şi de pe stânga.

Când se făcu ziuă, pe la ora cinci, părintele Esperante ajunse la un cot al fluviului, la vreo doisprezece kilometri de gura râului Torrida.

În mai puţin de trei ore avea să ia legătura cu căpitanul Parchal şi cu marinarii rămaşi de pază la pirogi.

La sud-vest, de cealaltă parte a fluviului Orinoco, se înălţa piscul Maunoir, al cărui vârf era luminat de primele raze ale dimineţii. Pe mal se afla un cerro rotund, cu o altitudine de şase, şapte sute de metri, care făcea parte din acelaşi sistem orografic.

De popas nu putea fi vorba — nici măcar pentru o oră. Banda de quivas, care coborâse de-a lungul fluviului ca să ajungă la tabără, se mai găsea oare acolo sau, după ce jefuise pirogile, se afundase în savană?... În cazul acesta, cine ştie dacă Alfaniz nu va fi ispitit să-şi pună în aplicare planul de a se întoarce în părţile de vest ale Venezuelei şi nu-i va târî după el şi pe cei prinşi?...

Mergeau de o oră şi părintele Esperante nu s-ar fi oprit desigur înainte de a ajunge la gura râului Torrida, dacă nu s-ar fi produs un incident pe la ora şase dimineaţa.

Tânărul indian mergea cu vreo cincizeci de paşi înaintea trupei, pe malul străbătut de atâtea ori împreună cu tatăl său. Se străduia să găsească urme ale trecerii bandei de quivas, când, deodată, se opri, se aplecă spre pământ şi scoase un strigăt...

În locul acela, lângă un arbore, zăcea un om cufundat în somn sau în moarte.

La strigătul lui Gomo, părintele Esperante porni în galop într-acolo.

— El e... el!... striga copilul.

— El?... zise părintele Esperante. Descăleca repede şi se apropie de om...

— Sergentul... sergentul Martial! exclamă el.

Bătrânul soldat era întins pe pământul pătat de sângele lui, cu o rană de glonţ în piept, poate mort...

— Martial... Martial! repetă părintele Esperante, în timp ce-i curgeau lacrimi mari din ochi.

Îl ridică, îşi apropie faţa de a lui, cercetă dacă mai răsuflă cât de cât... apoi spuse:

— Trăieşte... trăieşte!

Într-adevăr, sergentul Martial începu să respire cu greu. Braţul i se ridică, dar căzu fără vlagă. Apoi întredeschise ochii o clipă şi privirile i se îndreptară spre misionar.

— Dumneavoastră... domnule colonel!... Acolo... Alfaniz!... După ce rosti aceste cuvinte, întrerupte de mişcări convulsive, îşi pierdu cunoştinţa.

Părintele Esperante se ridică, nespus de tulburat şi năucit de atâtea gânduri vagi şi contradictorii. Sergentul Martial acolo... tânărul care-l însoţea, căutându-şi tatăl, şi care nu mai era cu el... amândoi în ţinuturile acelea îndepărtate ale Venezuelei... Cine oare îi va mai lămuri atâtea lucruri inexplicabile, dacă bietul om se va prăpădi înainte de a apuca să vorbească?... Nu!... nu va muri!... Misionarul avea să-l scape încă o dată... cum o mai făcuse pe câmpul de luptă... Avea să-l smulgă din ghearele morţii.

La ordinul lui se apropie o şaretă şi sergentul Martial fu aşezat în ea, pe un aşternut de iarbă. Nici ochii, nici gura nu i se deschiseră. Dar printre buzele livide tot trecea un suflu slab.

Porniră iar la drum. Părintele Esperante călărea alături de şareta în care zăcea vechiul lui tovarăş de arme, care-l recunoscuse după atâta vreme... sergentul pe care-l lăsase cu paisprezece ani în urmă în Bretagne, pe care colonelul de Kermor îl părăsise fără gând de întoarcere!... Şi-l regăsea acolo... în ţinutul acela îndepărtat... lovit de glonţ... Poate că ticălosul de Alfaniz trăsese...

«Aşadar... îşi zicea, Gomo nu se înşelase când vorbise de sergentul Martial... Dar ce o fi vrut să spună?... Copilul acela... fiul care-şi căuta tatăl... un fiu... un fiu?...»

Se întoarse către tânărul indian de lângă el şi-l întrebă:

— Ziceai că soldatul acesta n-a venit singur?... Era însoţit de un tânăr...

— Da... de prietenul meu Jean...

— Şi amândoi se îndreptau spre misiune?...

— Da... pentru a-l căuta pe colonelul de Kermor...

— Şi băiatul acela e fiul colonelului?...

— Da... fiul lui.

La auzul acestor răspunsuri categorice, părintelui Esperante îi bătu inima să se spargă. În sfârşit, nu avea altceva de făcut decât să aştepte. Poate că misterul avea să se dezlege până la sfârşitul zilei.

Să-i atace pe quivas, dacă îi întâlneau la piscul Maunoir — şi, după cele câteva cuvinte rostite de sergentul Martial, nu încăpea îndoială că Alfaniz se găsea acolo — să-i salveze pe cei prinşi, acesta era primul lucru de făcut.

Guaharibos porniră în pas alergător, iar şaretele rămaseră în urmă cu pază suficientă.

Într-adevăr, izbânda nu putea fi decât de partea fostului colonel, devenit misionarul din Santa-Juana, conducătorul indienilor acelora curajoşi care aveau să se arunce asupra bandei de ticăloşi...

Cu puţin înainte de ora opt, părintele Esperante se opri, iar guaharibos încetară marşul. Ajunseseră într-o poiană destul de mare, după care fluviul făcea un cot.

Pe malul celălalt, în faţa lor, se înălţa piscul Maunoir. De-a lungul malului drept, nimeni. Între maluri, nici o ambarcaţie.

La cotul fluviului se vedea ridicându-se un fum drept în sus, fiindcă nici nu adia vântul.

Aşadar acolo, la mai puţin de o sută cincizeci de metri, deci pe malul stâng al râului Torrida, era aşezată o tabără.

Nu putea să fie decât tabăra indienilor quivas, dar era mai bine să se cerceteze.

Câţiva guaharibos porniră târâş prin hăţiş şi după trei minute se întoarseră cu vestea că într-adevăr era banda lui Alfaniz.

Trupa părintelui Esperante se strânse în fundul poienii. Şaretele se apropiară şi ele. Cea în care era sergentul Martial se afla la mijloc.

După ce constată că starea rănitului nu s-a înrăutăţit, colonelul de Kermor dădu dispoziţii pentru încercuirea bandei lui Alfaniz. Dacă străbăteau pieziş poiana, călăreţii puteau să-i împresoare pe quivas şi să-i nimicească.

Peste câteva clipe izbucniră strigăte puternice însoţite de focuri de puşcă.

Guaharibos se năpustiseră asupra lui Alfaniz înainte ca acesta să poată lua măsuri de apărare. Deşi egali ca număr, guaharibos erau mai bine înarmaţi şi mai bine comandaţi decât quivas. Armele de care dispunea spaniolul proveneau din jefuirea pirogilor — câteva revolvere lăsate de Jacques Helloch — şi din confiscarea celor ce aparţineau călătorilor prinşi.

Lupta nu putea deci să dureze mult, şi nici nu dură. Din clipa când banda a fost luată prin surprindere, a şi fost învinsă. Cea mai mare parte din quivas, după ce au rezistat puţin, au şi luat-o la fugă. Unii s-au înfundat în pădure, alţii au trecut fluviul aproape lipsit de apă, ca să ajungă în savana de pe malul opus. Majoritatea erau răniţi de moarte.

În acelaşi timp Jacques Helloch, Germain Paterne, Valdez, Parchal şi marinarii de pe pirogi au tăbărât asupra bandiţilor care-i păzeau.

Gomo fugi primul spre ei strigând:

— Santa-Juana... Santa-Juana!

În curând lupta se concentra în mijlocul taberei.

Acolo, Alfaniz, evadaţii de la Cayenne şi câţiva quivas se apărau cu focuri de revolver. Până la urmă mai mulţi guaharibos se aleseră cu răni care din fericire nu aveau să aibă urmări grave.

Atunci părintele Esperante sări în mijlocul grupului care-l înconjura pe spaniol.

Jeanne de Kermor se simţea atrasă irezistibil spre misionar... Voi să se apropie de el, dar Jacques Helloch o opri...

Alfaniz, părăsit de quivas, ale căror strigăte se auzeau în depărtare, mai rezista încă; doi dintre ocnaşi fuseseră ucişi chiar lângă el.

Părintele Esperante se afla faţă-n faţă cu spaniolul. Cu o mişcare a mâinii îi opri pe guaharibos care-l şi înconjuraseră.

Alfaniz se retrase către malul râului, ameninţând cu un revolver încărcat cu mai multe gloanţe.

În liniştea care se lăsă, răsună vocea puternică a părintelui Esperante:

— Alfaniz... eu sunt!

— Misionarul din Santa-Juana! izbucni spaniolul.

Şi, ochind cu revolverul, era gata să tragă. Jacques Helloch îl prinse de mână şi glonţul se pierdu în depărtare.

— Da... Alfaniz... misionarul de la Santa-Juana... şi totodată colonelul de Kermor!...

Alfaniz, văzându-l la câţiva paşi pe Jean, pe care-l credea fiul colonelului, îndreptă revolverul spre el...

Înainte de a trage, răsună o împuşcătură şi ticălosul căzu doborât de părintele Esperante.

În clipa aceea ajunse la locul de luptă şareta în care se afla sergentul Martial.

Jeanne se aruncase în braţele colonelului de Kermor... îi spunea tată...

Acesta, care nu putea să recunoască în tânărul de lângă el pe propria sa fată, pe care o credea moartă... pe care nu o văzuse niciodată... repeta:

— Eu n-am nici un fiu...

Sergentul Marţial, care-şi venise în fire, întinse braţul spre Jeanne şi spuse:

— Nu... domnule colonel... dar aveţi o fiică... iat-o!

XIII DOUĂ LUNI LA SANTA-JUANA

De la dispariţia colonelului de Kermor, de la plecarea lui în Lumea Nouă trecuseră paisprezece ani, şi istoria acestor paisprezece ani poate fi cuprinsă în câteva rânduri.

În 1872 a aflat de naufragiul vasului Norton şi de pieirea soţiei şi copilului său în această catastrofă maritimă. Împrejurările în care se petrecuse dezastrul nu-i îngăduiau să creadă că una dintre cele două fiinţe dragi lui, fiica sa Jeanne, foarte mică pe atunci, fusese salvată. El nici nu o cunoştea măcar, fiindcă fusese

nevoit să plece din Martinica cu câteva luni înainte de a se naşte fetiţa.

Timp de un an, colonelul de Kermor a mai rămas la comanda regimentului său. Apoi, după ce şi-a dat demisia, nemailegându-l de lume nici o rudă apropiată, s-a hotărât să devină, pentru tot restul vieţii, misionar.

În 1875, fără să împărtăşească nimănui planurile sale — nici chiar sergentului Martial — a părăsit în taină Franţa şi s-a dus în Venezuela.

De îndată ce şi-a terminat studiile necesare, a intrat în Compania Misiunilor străine sub numele de părintele Esperante, nume sub care noua sa existenţă avea să rămână incognito.

Demisia din armată şi-a dat-o în 1873, iar făcut preot a fost în 1878, când avea patruzeci şi nouă de ani.

La Caracas a luat hotărârea de a-şi duce viaţa în regiunile aproape necunoscute din sudul Venezuelei, unde rar se ivea vreun misionar.

După ce a urcat pe cursul mijlociu al fluviului Orinoco, părintele Esperante, care vorbea spaniola tot atât de bine ca limba sa maternă, a ajuns la San-Fernando unde a rămas câteva luni. Din acest târguşor a trimis o scrisoare unuia din prietenii săi, notar în Nantes. Această scrisoare — ultima semnată cu numele său adevărat şi necesară pentru reglementarea unei chestiuni de familie — nu trebuia, după cum îl rugase pe destinatar, să fie dată în vileag.

E bine să amintim că respectiva scrisoare, găsită printre hârtiile notarului, n-a fost transmisă sergentului Martial decât în 1891, la şase ani după ce venise Jeanne de Kermor să locuiască împreună cu el.

La San-Fernando părintele Esperante şi-a procurat cu banii lui materialul necesar înfiinţării unui aşezământ dincolo de izvoarele fluviului. În acelaşi târguşor s-a asociat cu fratele Angelos, care cunoştea obiceiurile indienilor şi avea să contribuie pe cât de util pe atât de devotat la înfăptuirea operei sale.

Părintele Esperante şi fratele Angelos plecară din San-Fernando cu două pirogi încărcate din plin cu cele necesare instalării lor. Restul materialului urma să le fie trimis pe măsură ce o cereau nevoile micii colonii. Pirogile urcară fluviul, făcură popas în principalele târguleţe şi ranchos de pe maluri şi ajunseră la rio Torrida, în ţinuturile locuite de guaharibos.

După multe încercări zadarnice, după nenumărate decepţii şi destule primejdii, indienii fură atraşi de făgăduielile părintelui Esperante, de bunătatea şi generozitatea sa. Pe hartă apăru un nou sat pe care misionarul îl numi Santa-Juana — Juana, numele pe care-l purtase fiica lui.

Au trecut paisprezece ani. Misiunea prosperase, se ştie în ce condiţii. Se părea deci că nimic nu-l mai lega pe părintele

Esperante de trecutul său dureros, când se produseră evenimentele pe care se întemeiază această povestire.

După cuvintele rostite de sergentul Martial, colonelul a strâns-o în braţe pe Jeanne şi lacrimile au căzut ca o binecuvântare pe fruntea copilului său. Tânăra fată îi povesti în câteva cuvinte viaţa ei, cum a fost salvată şi urcată la bordul vasului Vigo, cum a trăit la familia Eredia din Havana, cum s-a dus în Franţa unde a locuit câţiva ani în casa din Chantenay, ce hotărâre au luat sergentul Martial şi ea de îndată ce au aflat de scrisoarea expediată din San-Fernando, cum a pornit spre Venezuela sub numele de Jean, în veşminte de băiat, călătoria lor pe Orinoco, atacul dat de ocnaşul Alfaniz şi de quivas la vadul Frascaes şi, în sfârşit, eliberarea miraculoasă...

Amândoi se duseră apoi la şaretă, lângă bătrânul soldat. Sergentul Martial simţea că îi revin puterile. Radia... şi plângea, repetând mereu:

— Domnule colonel... domnule colonel!... Acum, când Jeanne a noastră şi-a regăsit tatăl... pot să mor...

— Îţi interzic, bătrâne tovarăş de arme!

— Ei, dacă îmi interziceţi...

— Te vom îngriji... te vom vindeca...

— Dacă mă îngrijiţi... n-am să mor... fireşte!...

— Dar trebuie să te linişteşti...

— Sunt liniştit, domnule colonel!... Vedeţi... iată mă cuprinde somnul... şi e un somn bun de data aceasta...

— Dormi, vechiul meu prieten, dormi!... Ne vom întoarce la Santa-Juana... Drumul n-o să te obosească deloc, în câteva zile vei fi pe picioare...

Colonelul de Kermor s-a aplecat, şi-a lipit buzele de fruntea sergentului Martial şi «vechiul său prieten» a adormit surâzând.

— Tată, exclamă Jeanne, îl vom salva!...

— Da... Jeanne dragă... vom face tot ce se poate! răspunse misionarul.

Dealtfel, Germain Paterne şi el cercetaseră rănile sergentului Martial şi nu li se părea că ar fi mortale.

Aflară apoi că vinovatul era Alfaniz care trăsese în bătrânul soldat când acesta, cuprins de furie, se repezise la el.

Apoi părintele Esperante spuse:

— Astăzi socotesc că vitejii mei indieni trebuie să se odihnească; dealtfel şi însoţitorii dumneavoastră, domnule Helloch, au nevoie de odihnă... Mâine

Colonelul a strîns-o în brațe pe Jeanne...

dimineaţă ne întoarcem la Santa-Juana. Ne va conduce Gomo pe drumul cel mai scurt...

— Copilului acestuia curajos îi datorăm salvarea noastră... zise Jeanne.

— Ştiu, răspunse părintele Esperante. Apoi îl chemă pe tânărul indian. Vino, Gomo, spuse, vino!... Te îmbrăţişez pentru toţi cei pe care i-ai salvat.

Din braţele părintelui Esperante, Gomo trecu în braţele întinse de Jeanne căreia, de tulburat ce era, continua să-i spună «prietenul meu Jean!»...

Cum fata nu-şi schimbase îmbrăcămintea bărbătească pe care o purta de la începutul călătoriei, tatăl său se întreba dacă însoţitorii ei ştiau că «domnul Jean» era domnişoara de Kermor.

Dar aveau să afle în curând.

De cum le strânse mâna lui Jacques Helloch şi Germain Paterne, lui Valdez şi Parchal, celor doi căpitani de pirogă, oameni cinstiţi, al căror devotament a fost neclintit în tot cursul navigării atât de lungi şi de grele, Jeanne spuse:

— Tată, trebuie să-ţi spun cât le sunt de îndatorată celor doi compatrioţi, cărora n-am să pot niciodată să le mulţumesc îndeajuns...

— Domnişoară... protestă Jacques Helloch cu glasul tremurând, vă rog... eu n-am făcut nimic...

— Îngăduiţi-mi să vorbesc, domnule Helloch...

— Atunci vorbiţi de Jacques, nu de mine, domnişoară de Kermor, exclamă Germain Paterne râzând, fiindcă eu n-am nici un merit...

— Vă sunt îndatorată şi unuia şi altuia, dragii mei tovarăşi de drum, continuă Jeanne, da... la amândoi, tată!... Dacă domnul Helloch mi-a salvat viaţa...

— Aţi salvat viaţa fiicei mele?... întrebă colonelul de Kermor. Şi Jacques Helloch trebui să o asculte pe Jeanne povestind cum au naufragiat pirogile înainte de San-Fernando, cum, datorită devotamentului său, a scăpat cu viaţă.

La sfârşit, tânăra adăugă:

— După cum ţi-am spus, tată, domnul Helloch mi-a salvat viaţa, dar nu numai atât, ne-a şi însoţit, pe Martial şi pe mine, şi a luat parte la investigaţiile noastre... împreună cu domnul Germain Paterne...

— Da' de unde! protestă botanistul. Credeţi-mă... domnişoară... aveam intenţia să urcăm până la izvoarele fluviului Orinoco... Era misiunea noastră... ministrul Instrucţiunii publice...

— Nu, domnule Germain, nu, răspunse Jeanne zâmbind. Trebuia să vă opriţi la San-Fernando, şi dacă aţi venit până la Santa-Juana...

— E pentru că aceasta ne era datoria! declară simplu Jacques Helloch.

Se înţelege că mai târziu colonelul de Kermor avea să fie mai amănunţit informat şi că avea să cunoască diferitele incidente survenite în cursul primejdioasei călătorii. Dar până atunci, în ciuda atitudinii voit rezervate a lui Jacques Helloch, văzând-o pe Jeanne atât de recunoscătoare, tatăl său nu înţelegea oare ce sentimente se revărsau din inima fiicei lui?...

În timp ce Jeanne de Kermor, Jacques Helloch, Germain Paterne şi el stăteau astfel de vorbă, Parchal şi Valdez făceau pregătiri în tabără pentru popasul din restul zilei şi de peste noapte. Marinarii căraseră în pădure corpurile celor morţi.

Indienii guaharibos răniţi în luptă aveau să fie pansaţi de Germain Paterne.

Apoi, după ce au fost scoase proviziile din şarete pentru a-şi lua fiecare partea, în timp ce se aprindeau focuri ici-colo, Jacques Helloch şi Germain Paterne, urmaţi de colonelul de Kermor şi de fiica lui, se îndreptară către cele două pirogi trase pe uscat. Oare nu fuseseră distruse de quivas?

Nu se atinseseră de ele, fiindcă Alfaniz avea de gând să le folosească pentru a se întoarce în ţinuturile din vest, urcând râul Ventuari. De îndată ce începeau să crească apele, cele două pirogi erau gata să pornească pe fluviu în jos.

— Le mulţumesc ticăloşilor că au binevoit să-mi respecte colecţiile!... exclamă Germain Paterne. Închipuiţi-vă că m-aş fi întors fără ele în Europa!... După ce am făcut atâtea fotografii pe drum, să nu-mi rămână nici un clişeu!... N-aş fi îndrăznit pentru nimic în lume să mă prezint în faţa ministrului Instrucţiunii publice!

Nu-i greu de imaginat bucuria botanistului şi mulţumirea celorlalţi călători de pe *Gallinetta* şi *Moriche* de a-şi găsi obiectele de călătorie, ca să nu mai vorbim de armele pe care le-au adunat din poiană.

Acum pirogile puteau rămâne fără grijă lângă gura râului Torrida, păzite de echipaje. Când avea să vină vremea de îmbarcare — cel puţin pe *Moriche* — Jacques Helloch şi Germain Paterne n-aveau decât să se urce la bord.

Dar nu se punea încă problema plecării. Părintele Esperante avea să-i ducă la Santa-Juana pe fiica sa Jeanne, pe sergentul Martial, pe tânărul Gomo şi mare parte din indieni. Iar cei doi francezi cum ar fi putut să nu accepte a petrece câteva zile, sau câteva săptămâni, chiar, la misiune, în casa unui compatriot?...

Acceptară.

— Trebuie! îi spuse Germain Paterne lui Jacques Helloch. Ne vezi pe noi întorcându-ne în Europa fără să fi vizitat Santa-Juana?!... În ruptul capului n-aş îndrăzni să mă prezint în faţa ministrului Instrucţiunii publice — şi nici tu, Jacques.

— Nici eu, Germain...

— Zău aşa!

În ziua aceea mâncară în comun din rezervele de pe pirogi şi din cele aduse din târguşor. Numai sergentul Martial lipsi, dar era atât de fericit, atât de fericit că îşi regăsise colonelul — chiar în haina părintelui Esperante!... Aerul bun de la Santa-Juana îl va reface în câteva zile!... N-avea nici o îndoială...

Se înţelege că Jacques Helloch şi Jeanne au trebuit să-i povestească amănunţit colonelului de Kermor cum s-a petrecut călătoria. El îi asculta, îi cerceta, ghicea uşor sentimentele de care era plină inima lui Jacques Helloch şi cădea pe gânduri... De fapt, ce noi îndatoriri atrăgea după sine această nouă situaţie?...

Bineînţeles că tânăra îmbrăcă din chiar ziua aceea haine femeieşti — care fuseseră păstrate cu grijă într-o valiză ţinută sub ruful pirogii *Gallinetta*.

Germain Paterne îi spuse prietenului său:

— Încântătoare ca băiat... încântătoare ca fată!... Într-adevăr... eu nu mă pricep deloc!...

A doua zi, după ce se despărţiră de Parchal şi de Valdez, care preferau să rămână de pază la pirogi, părintele Esperante, oaspeţii săi şi guaharibos părăsiră tabăra de la piscul Maunoir. Cu cai şi cu şarete, drumul nu avea să fie obositor prin păduri şi savană.

Socotiră că nu era nevoie să o ia pe drumul parcurs înainte, pe la izvoarele fluviului Orinoco. Cea mai scurtă cale rămânea cea de-a lungul malului drept al râului, pe care mersese Jacques Helloch îndrumat de tânărul indian. Şi, înaintând repede, încă la amiază ajunseră la vadul Frascaes. Nici urmă de quivas. Fuseseră împrăştiaţi şi nu mai prezentau nici o primejdie.

Făcură acolo un mic popas şi, cum hurducăiala şaretei nu-l obosise prea tare pe sergentul Martial, porniră iar spre Santa-Juana.

Distanţa dintre vad şi târguşor se poate parcurge în câteva ore, aşa că, după-amiază, ajunseră la misiune.

După felul cum a fost primit părintele Esperante, Jacques Helloch şi însoţitorii lui îşi dădură seama cât este de iubit de indienii din aşezare.

Jeanne de Kermor şi sergentul Martial fură găzduiţi în două camere din casa parohială, Jacques Helloch şi Germain Paterne în alte două dintr-o colibă vecină în care îi primi fratele Angelos.

E inutil să povestim cu de-amănuntul ce s-a petrecut zi de zi la misiunea Santa-Juana. În primul rând trebuie să spunem că rănitul se însănătoşea văzând cu ochii. Încă de la sfârşitul săptămânii i se îngădui să stea într-un fotoliu bun, la umbra palmierilor.

Colonelul de Kermor şi fiica lui au stat îndelung de vorbă despre trecut. Jeanne află atunci cum tatăl ei, rămas fără soţie, fără copii, a ţinut să-şi închine viaţa operei sale de binefacere. Putea el, aşadar, să renunţe, să o lase neterminată?... Nu...

desigur... Jeanne avea să rămână lângă el... să-i consacre întreaga ei viaţă...

Şi părintele Esperante şedea apoi de vorbă cu sergentul Martial.

Misionarul îi mulţumea bătrânului soldat pentru ce făcuse pentru fiica lui... Îi mulţumea că se învoise să pornească în călătorie... Apoi îi punea întrebări în legătură cu Jacques Helloch... Voia să ştie dacă nu luase seama la amândoi... la Jeanne şi la el...

— Ce vreţi, domnule colonel, răspundea sergentul Martial, am luat toate măsurile de prevedere... Era Jean... un băiat din Bretagne... un nepot pe care unchiul său îl punea să călătorească în ţinuturi neumblate... A fost dat ca Jacques Helloch şi fiica noastră dragă să se întâlnească pe drum... Am făcut totul ca să împiedic... n-am putut!... E mâna diavolului aici...

— Nu... a providenţei, bunul meu tovarăş de arme!... răspunse părintele Esperante.

Totuşi timpul trecea şi lucrurile rămâneau ca înainte. În definitiv, de ce ezita Jacques Helloch să vorbească?... Se înşela oare?... Nu... nici în privinţa sentimentelor sale, nici a celor pe care i le inspira tinerei fete. Dar, dintr-o discreţie care-i făcea onoare, prefera să tacă... Dacă ar fi vorbit, socotea el, ar fi fost de parcă ar fi cerut răsplată pentru ajutorul dat...

În cele din urmă Germain Paterne forţă lucrurile şi îi spuse prietenului său:

— Când plecăm?...

— Când vrei, Germain.

— Perfect!... Numai că atunci când voi vrea eu n-ai să vrei tu...

— De ce?

— Fiindcă domnişoara de Kermor va fi căsătorită atunci...

— Căsătorită?!...

— Da... fiindcă am să-i cer mâna...

— Ai să-i... izbucni Jacques.

— Nu pentru mine... fireşte... ci pentru tine!...

Într-adevăr, aşa făcu — fără să ţină seama de obiecţiile pe care le socotea inacceptabile.

Jacques Helloch şi Jeanne de Kermor se înfăţişară părintelui Esperante în prezenţa lui Germain Paterne şi a sergentului Martial. Apoi, la îndemnul tatălui său, tânăra fată vorbi.

— Jacques, spuse cu emoţie adâncă, sunt gata să devin soţia dumitale... n-o să-mi ajungă toată viaţa pentru a-ţi dovedi recunoştinţa mea...

— Jeanne... draga mea Jeanne... zise Jacques Helloch, te iubesc... da!... te iubesc...

— Nu mai spune nimic, dragă prietene, exclamă Germain Paterne. N-ai să găseşti cuvinte mai potrivite!

Colonelul de Kermor îi îmbrăţişa pe cei doi copii ai săi care-şi uniră viaţa aproape de inima lui.

Hotărâră ca peste două săptămâni să celebreze căsătoria la Santa-Juana. După ce-i va căsători, părintele Esperante le va da tinerilor soţi binecuvântarea părintească. Jacques Helloch, care nu depindea de nimeni şi a cărui familie o cunoscuse mai demult colonelul de Kermor, n-avea cui cere consimţământul. Averea lui şi a lui Jeanne, încredinţate sergentului Martial, aveau să le asigure o viaţă destul de îmbelşugată. La câteva săptămâni după căsătorie plecau, treceau pe ta Havana, să facă o vizită familiei Eredia, apoi se întorceau în Europa, în Franţa, în Bretagne pentru a-şi rezolva problemele. În cele din urmă se vor întoarce la Santa-Juana unde-i vor găsi pe colonelul de Kermor şi pe bătrânul său soldat.

Aşa se înţeleseră, iar în 25 noiembrie, de faţă cu întreaga populaţie în plină sărbătoare, în prezenţa lui Germain Paterne şi a sergentului Martial, ca martori, părintele celebră unirea fiicei sale Jeanne de Kermor cu Jacques Helloch. Impresionantă ceremonie, nici nu-i de mirare că a produs o emoţie profundă, care la bunii guaharibos s-a manifestat printr-o veselie fără margini.

După aproape o lună lui Germain Paterne îi trecu prin minte că poate ar fi timpul să se dea seama de misiunea ştiinţifică pe care o primiseră el şi tovarăşul lui de la ministrul Instrucţiunii publice. După cum se vede, mereu apela la autoritatea ministrului.

— Aşa de repede?... zise Jacques Helloch.

E explicabil, fiindcă el nu număra zilele... Era prea fericit pentru a mai sta să socotească!

— Da... aşa de repede!... răspunse Germain Paterne. Excelenţa Sa trebuie să creadă că ne-a mâncat vreun jaguar din Venezuela... dacă nu cumva ne-am încheiat cariera ştiinţifică în stomacul caraibilor!...

În înţelegere cu părintele Esperante, se fixă data plecării la 22 decembrie.

Colonelului de Kermor i se strângea inima când vedea apropiindu-se momentul despărţirii de fiica lui, deşi avea să se întoarcă peste câteva luni. Ce-i drept, călătoria avea să se desfăşoare în condiţii bune, pe doamna Helloch nu o pândeau primejdiile, ca pe Jeanne de Kermor. Vor cobori repede pe fluviu până la Ciudad-Bolivar. Desigur, nu se vor mai bucura de prezenţa domnilor Miguel, Felipe şi Varinas, fiindcă ei trebuie să fi plecat din San-Fernando.

Dar, în cinci săptămâni, pirogile aveau să ajungă la Caicara. De acolo călătorii se îmbarcau pe pachebot ca să parcurgă cursul inferior al fluviului Orinoco. În ceea ce privea întoarcerea lor la

Santa-Juana... Jacques Helloch era un om de nădejde. Vor naviga în amonte cât mai repede posibil şi în cât mai mare siguranţă.

— Şi apoi, domnule colonel, zise sergentul Martial, fiica noastră are un soţ bun care s-o apere, ceea ce face mai mult decât un biet soldat bătrân... un dobitoc bătrân... care n-a fost în stare să o ferească... nici de valurile fluviului Orinoco... nici de dragostea curajosului Jacques Helloch.

XIV LA REVEDERE!

În 25 decembrie, dimineaţa, pirogile erau gata pregătite pentru coborârea pe fluviu în jos.

În această perioadă a anului nivelul apei e tot scăzut. A trebuit aşadar ca *Galinetta* şi *Moriche* să fie târâte cinci kilometri în aval, până la gura unui rio mic de pe malul drept, unde fluviul avea o adâncime suficientă. Mai departe nu riscau decât să eşueze pe nisip, ceea ce ducea la o întârziere de câteva ore, nu la staţionare până la venirea sezonului ploios.

Părintele Esperante ţinu să-i însoţească pe tineri până la noua tabără. Sergentul Martial, complet restabilit, i se alătură ca dealtfel şi micul indian, care devenise copilul adoptiv al misiunii Santa-Juana.

Vreo cincizeci de guaharibos mergeau în urma lor şi toţi ajunseră cu bine la gura râului.

Când veni vremea de plecare, Valdez trecu la postul său, pe *Gallinetta*, în care avea să se îmbarce Jacques Helloch şi soţia lui. Parchal îşi reluă şi el postul pe *Moriche*, al cărei ruf adăpostea preţioasa colecţie a lui Germain Paterne şi nu mai puţin preţioasa sa persoană.

Cum pirogile aveau să navigheze în convoi şi cel mai ades una lângă cealaltă, Germain Paterne nu trebuia să-şi ţină singur de urât. De câte ori voia, putea să-şi petreacă vremea cu tânăra pereche. În plus — se înţelege de la sine — mesele le luau împreună la bordul pirogii *Gallinetta*, exceptând cazul în care Jacques şi Jeanne Helloch acceptau invitaţia lui Germain Paterne la bordul pirogii *Moriche*.

Timpul era favorabil, adică bătea de la est o briză puternică. Razele soarelui, cernute printr-un văl subţire de nori, făceau temperatura suportabilă.

Colonelul de Kermor şi sergentul Martial coborâră malul pentru a-şi îmbrăţişa copiii dragi. Nici unii, nici ceilalţi nu căutară să-şi ascundă emoţia foarte firească. Jeanne, care era altfel foarte stăpână pe sine, plângea liniştit în braţele tatălui său...

— Am să te aduc înapoi la el, dragă Jeanne!... zise Jacques Helloch. Peste câteva luni ne întoarcem amândoi la Santa-Juana.

— Toţi trei... interveni Germain Paterne, fiindcă am uitat desigur să recoltez câteva plante rare... care nu cresc decât pe pământurile misiunii... şi am să-i dovedesc ministrului Instrucţiunii publice...

— Rămâi cu bine... bunul meu Martial... rămâi cu bine, spuse tânăra femeie îmbrăţişându-l pe bătrânul soldat.

— Da... Jeanne... şi gândeşte-te la moşneagul de unchiu-tău... care n-o să te uite niciodată!... Apoi veni rândul lui Gomo, care avu şi el partea lui de îmbrăţişări.

— Rămâi cu bine... tată... zise Jacques Helloch strângându-i mâna misionarului, şi la revedere... la revedere!

Jacques Helloch, soţia sa şi Germain Paterne se îmbarcară pe *Gallinetta*.

Pânzele fură ridicate, se dezlegară parâmele şi cele două pirogi porniră pe firul apei în clipa în care părintele Esperante întinse braţul să le dea o ultimă binecuvântare.

Apoi sergentul Martial, tânărul indian şi el, urmaţi de guaharibos, porniră către Santa-Juana.

Nu e cazul să povestim etapă de etapă cum au navigat pirogile în josul fluviului Orinoco. Datorită curentului, călătoria cerea de trei, patru ori mai puţin timp, de zece ori mai puţine eforturi şi prezenta de zece ori mai puţine primejdii decât la urcarea fluviului către izvoare. Espilla nu era niciodată folosită pentru remorcarea de pe mal a pirogilor, iar când înceta briza sau bătea din sens contrar, se recurgea doar la palancas.

Călătorii revăzură ca într-un tablou viu locurile pe unde mai trecuseră — aceleaşi sate, aceleaşi ranchos, aceleaşi raudals, aceleaşi torente. Creşterea apelor se făcea simţită, nu mai era necesar să se descarce pirogile, navigau fără dificultăţi, fără eforturi.

Câtă deosebire între drumul acesta şi cel făcut cu câteva săptămâni în urmă! Jeanne şi soţul ei îşi aminteau zbuciumul, îngrijorarea şi primejdiile de atunci.

Când dădură cu ochii de sitio a cărui căpetenie era indianul bare, Jeanne îşi zise că acolo ar fi fost răpusă de friguri dacă Jacques Helloch n-ar fi găsit nepreţuitul coloradito care împiedicase producerea accesului de febră mortal.

Apoi recunoscură, nu prea departe de cerro Guaraco, locul unde cireada de boi fusese atacată de îngrozitorii ţipari electrici.

După aceea, la Danaco, Jacques Helloch o prezentă pe soţia sa lui Manuel Assomption ai cărui oaspeţi au acceptat să fie timp de o zi, împreună cu Germain Paterne. Cât de uimiţi au fost oamenii din rancho când au descoperit că tânăra şi frumoasa femeie era nepotul Jean care locuise cu unchiul său Martial într-una din colibele satului de mariquitares!...

În sfârşit, în 4 ianuarie, *Gallinetta* şi *Moriche* părăsiră cursul fluviului Orinoco, intrară în apele râului Atabapo şi acostară la cheiul târguşorului.

În urmă cu trei luni Jacques Helloch şi tovarăşii lui de drum îi lăsaseră la San-Fernando pe domnii Miguel, Felipe şi Varinas. Oare cei trei colegi se mai aflau acolo?... Trebuie să recunoaştem că nu-i probabil. După ce au analizat temeinic problema fluviului Orinoco, s-au întors desigur la Ciudad-Bolivar.

Acum Germain Paterne era destul de curios să afle pe care dintre cele trei fluvii a navigat. Dar cum, pentru reaprovizionarea pirogilor, înainte de a porni în jos spre Caicara trebuiau să facă o escală de câteva zile, avea tot timpul să-şi satisfacă curiozitatea.

Jacques Helloch, soţia sa şi Germain Paterne debarcară aşadar şi se instalară în coliba unde locuise înainte sergentul Martial.

În aceeaşi zi îi făcură o vizită guvernatorului care se bucură când auzi de evenimentele petrecute la Santa-Juana — pe de o parte distrugerea aproape completă a bandei lui Alfaniz — pe de altă parte consecinţele fericite ale călătoriei.

Cât despre domnii Miguel, Felipe şi Varinas — nu-i nici o mirare! — se mai aflau încă toţi trei în târguşor, mai puţin de acord în problema hidrografică a celor trei fluvii decât fuseseră la plecarea lor din Ciudad-Bolivar.

Dealtfel, în aceeaşi seară călătorii de pe *Gallinetta* şi de pe *Moriche* avură prilejul să le strângă mâna celor trei călători de pe *Maripare*.

Ce bine i-au primit domnul Miguel şi colegii săi pe foştii lor tovarăşi de drum! E lesne de închipuit cât au fost de uimiţi când l-au văzut pe Jean... dragul lor Jean... la braţul lui Jacques Helloch, şi încă în haine femeieşti.

— Spuneţi-ne şi nouă, de ce e travestit?... întrebă domnul Varinas.

— Fiindcă ne-am căsătorit... răspunse Jacques Helloch.

— V-aţi căsătorit cu Jean de Kermor?... sări domnul Felipe ai cărui ochi se făcuseră peste măsură de mari.

— Nu... cu domnişoara Jeanne de Kermor.

— Cum aşa!... exclamă domnul Miguel, domnişoara de Kermor?...

— Sora lui Jean! zise Germain Paterne râzând. Ce ziceţi? Cum seamănă!...

După ce se lămuri totul, li se făcură soţilor cele mai sincere urări, iar doamna Jacques Helloch fu cât mai călduros felicitată că îşi găsise tatăl, pe colonelul de Kermor, în persoana misionarului de la Santa-Juana.

— Dar Orinoco?... întrebă Germain Paterne... E tot la locul lui?

— Tot! afirmă domnul Miguel.

— Aşadar... pe apele lui au navigat pirogile noastre până la sierra Parima, la izvoare?...

La această întrebare, domnii Varinas şi Felipe se întunecară la faţă. În ochi le scăpărau fulgere prevestitoare de furtună, în timp ce domnul Miguel dădea din cap.

Şi discuţia reîncepu între adeptul lui Atabapo şi adeptul lui Guaviare cu o energie pe care timpul nu o domolise. Nu!... Nu erau de acord, nu aveau să fie niciodată, şi, decât să cedeze unul în favoarea celuilalt, mai bine îi dădeau dreptate domnului Miguel şi optau pentru Orinoco!

— Răspunde la această întrebare, izbucni domnul Varinas, şi neagă dacă îndrăzneşti. Nu-i adevărat că Guaviare a fost denumit de nenumărate ori Orinoco occidental de geografi într-adevăr competenţi...?

— La fel de incompetenţi ca dumneata, domnule! replică domnul Felipe.

După cum se vede, de la primele cuvinte discuţia atingea maximum de intensitate. Nu-i de mirare, dealtfel, fiindcă în fiecare zi, din zori până seara, cei doi adversari polemizau cu înfocare. Iar dacă argumentele lor nu se uzaseră, e foarte probabil că erau inuzabile. Domnul Varinas continuă:

— A izvorî din sierra Suma-Paz, la est de cursul superior al fluviului Magdalena, pe teritoriul Columbiei, e mult mai onorabil decât să ţâşneşti de nu se ştie unde...

— De nu se ştie unde, domnule?... ripostă violent domnul Felipe. Ai îndrăzneala să foloseşti astfel de cuvinte când e vorba de Atabapo, care vine din acele llanos udate de rio Negro, când acest fluviu face legătura cu bazinul Amazonului!?

— Dar apele lui Atabapo al dumitale sunt negre şi nu reuşesc nici măcar sa se amestece cu cele ale fluviului Orinoco.

— Iar apele lui Guaviare al dumitale sunt de culoare alb-gălbuie şi nici n-ai putea să le recunoşti în aval de San-Fernando!

— Dar Guaviare, domnule Varinas, este un fluviu cu caimani, are mii de caimani, ca şi Orinoco, pe când în Atabapo nu se găsesc decât peşti mărunţi, fără importanţă, piperniciţi şi negri ca el!

— Atunci dă drumul la nave pe Atabapo al dumitale, domnule Felipe, şi vei vedea că nu ajung departe, cel puţin dacă nu sunt trase pe uscat. Pe Guaviare însă pot urca o mie de kilometri în amonte, până la confluenţa cu Ari-Ari... chiar mai sus!

— Trase pe uscat sau nu, domnule Varinas, nu-i mai puţin adevărat că al meu face legătura hidrografică între regiunea Amazonului şi republica Venezuela!

— Iar al meu între Venezuela şi Columbia!

— Să fim serioşi!... Nu există Apure ca să facă această legătură pentru navigaţie?...

— Dar dumneata... n-ai auzit de Cassiquiare?...

— Guaviare al dumitale n-are decât broaşte ţestoase…

— Iar Atabapo al dumitale n-are decât ţânţari…

— Oricum, Guaviare se varsă în Atabapo… chiar aici… după opinia tuturor…

— Nu… Atabapo se varsă în Guaviare, după cum recunosc toţi oamenii de bună credinţă, iar aportul de apă al lui Guaviare nu-i mai mic de trei mii două sute de metri cubi…

— Şi, ca Dunărea, zise atunci Germain Paterne, citându-l pe poetul[1] care a scris *Orientalele*:

«…*curge*
Din occident spre orient»

Era un argument de care domnul Varinas nu se folosise încă, dar pe care avea să-l introducă cu grijă în dosarul Guaviare.

În decursul acestui schimb de replici în favoarea celor doi afluenţi, domnul Miguel zâmbise întruna, lăsând Orinoco să curgă liniştit pe parcursul lui de două mii cinci sute de kilometri, între sierra Parima şi estuarul cu cinci braţe care se întind pe litoralul oceanului Atlantic.

Între timp pregătirile de plecare progresau. Pirogile cercetate, reparate, aduse în stare perfectă, aprovizionate, aveau să fie gata de drum în 9 ianuarie.

Jacques şi Jeanne Helloch îi scriseră tatălui lor — dar nu uitară să-i amintească nici pe sergentul Martial, nici pe tânărul indian. Scrisoarea avea să ajungă la Santa-Juana prin negustori care urcă de obicei în cursul fluviului la începutul sezonului ploios. Cuprinsul ei era tot ceea ce puteau spune două suflete fericite şi recunoscătoare.

În ajunul plecării, călătorii fură invitaţi pentru ultima oară la guvernatorul din San-Fernando. În seara aceea au încetat ostilităţile, nu s-a mai încins disputa hidrografică. Nu fiindcă nu mai existau argumente, dar adversarii dispuneau de luni şi ani de zile pentru a o relua.

— Aşadar, domnule Miguel, întrebă Jeanne, *Maripare* nu va mai însoţi *Gallinetta* şi *Moriche*?…

— Se pare că nu, doamnă, răspunse domnul Miguel, dealtfel foarte împăcat cu gândul de a mai rămâne la confluenţa lui Atabapo cu Guaviare.

— Mai avem de stabilit încă unele date importante… spuse domnul Varinas.

— Şi de făcut încă unele cercetări… adăugă domnul Felipe.

— Atunci, la revedere, domnilor… zise Jacques Helloch.

— La revedere?… întrebă domnul Miguel.

---

[1] Victor Hugo (1802-1885).

— Da… răspunse Germain Paterne… la San-Fernando… când ne vom întoarce… peste şase luni… fiindcă, probabil, interminabila problemă a fluviului Orinoco…

A doua zi, în 9 ianuarie, după ce-i salutară de plecare guvernatorul, domnul Miguel şi colegii săi, călătorii se îmbarcară, pirogile fură luate de curentul repede al fluviului — oricum se numea el, Orinoco, Atabapo sau Guaviare — şi în curând târguşorul San-Fernando le dispăru din faţa ochilor.

După o oră tânăra femeie revăzu locul unde eşuaseră pirogile pe malul drept, locul unde Jacques Helloch o scăpase de la moarte în timpul groaznicului chubasco.

— Da… scumpa mea Jeanne… zise Jacques, aici…

— Aici, dragă Jacques, ţi-a trecut prin gând să nu-l părăseşti pe dragul tău Jean… să-l însoţeşti prin toate primejdiile până la capătul călătoriei…

— Şi cine n-a fost mulţumit?… zise Germain Paterne. Fireşte, sergentul Martial… O, deloc n-a fost mulţumit unchiul nepotului!

Zilele următoare, pirogile, favorizate de briză, au navigat foarte repede. Trecură fără mari dificultăţi, fiindcă le coborau numai, şi de raudal Maripare şi de raudal Ature, apoi depăşiră gura râului Meta şi satul Cariben. Insulele înşirate de-a lungul fluviului erau bogate în vânat, din care puteau să se înfrupte, iar pescuitul continua să fie mănos.

Ajunseră în dreptul proprietăţii domnului Mirabal, la rancho Tigra. Trebuiau să se ţină de făgăduială. Au fost douăzeci şi patru de ore oaspeţii omului aceluia minunat. Cu ce bucurie i-a felicitat pentru succesul acţiunii lor, privit din două puncte de vedere, al descoperirii colonelului de Kermor la Santa-Juana şi al «celor ce au urmat»!

La Urbana pirogile se aprovizionară pentru ultima parte a călătoriei.

— Dar broaştele ţestoase?… zise Germain Paterne. Jacques …îţi aduci aminte… miriade de broaşte ţestoase… Ei… să ajungi până aici pe broaşte ţestoase…

— În satul acesta ne-am întâlnit prima dată, domnule Germain, spuse Jeanne.

— Şi datorită acestor animale minunate… cărora trebuie să le fim oarecum recunoscători… zise Jacques Helloch.

— Le vom dovedi recunoştinţa mâncându-le, fiindcă sunt delicioase broaştele ţestoase din Orinoco! exclamă Germain Paterne, care privea întotdeauna lucrurile dintr-un punct de vedere special.

Pe scurt, în 25 februarie pirogile ajunseră la Caicara.

În târguşorul acela Jacques Helloch, Jeanne şi Germain Paterne se despărţiră de căpitanii pirogilor şi de echipaje, mulţumindu-le pentru curajul şi devotamentul lor şi răsplătindu-i din plin.

De la Caicara, cu pachebotul pe Apure, ajunseră în două zile la Ciudad-Bolivar de unde plecară cu trenul la Caracas.

Peste zece zile se aflau la Havana, la familia Eredia, iar peste alte douăzeci şi cinci de zile, în Europa, în Franţa, în Bretagne, la Saint-Nazaire, la Nantes.

Atunci Germain Paterne spuse:

— Ştii, Jacques... am făcut cinci mii de kilometri pe Orinoco!... Oare nu ţi s-a părut cam mult?...

— La reîntoarcere, nu!... răspunse Jacques Helloch privind-o pe Jeanne care zâmbea fericită.

Cuprins

JULES VERNE

1. O CĂLĂTORIE SPRE CENTRUL PĂMÎNTULUI
2. OCOLUL PĂMÎNTULUI ÎN OPTZECI DE ZILE
3. CINCI SĂPTĂMÎNI ÎN BALON
4. STEAUA SUDULUI
5. CĂPITANUL HATTERAS
6. ŞCOALA ROBINSONILOR. RAZA VERDE
7. DOCTORUL OX
8. DOI ANI DE VACANTĂ
9. UN BILET DE LOTERIE. FARUL DE LA CAPĂTUL LUMII
10. UIMITOAREA AVENTURĂ A MISIUNII BARSAC
11. CELE 500 MILIOANE ALE BEGUMEI. ŞARPELE DE MARE
12. VULCANUL DE AUR
13. 20 000 DE LEGHE SUB MĂRI
14. DE LA PĂMÎNT LA LUNĂ. ÎN JURUL LUMII
15. UIMITOARELE PERIPEŢII ALE JUPÎNULUI ANTIFER
16. INSULA CU ELICE
17. BURSE DE CĂLĂTORIE
18. CASA CU ABURI
19. INDIILE NEGRE. GOANA DUPĂ METEOR
20. INSULA MISTERIOASĂ (voL. I)
21. INSULA MISTERIOASĂ (voL. II)
22. MINUNATUL ORINOCO
23. CASTELUL DIN CARPAŢI. ÎNTÎMPLĂRI NEOBIŞNUITE
24. ŢINUTUL BLĂNURILOR (voL. I)
25. ŢINUTUL BLĂNURILOR (voL. II)
26. CĂPITAN LA CINCISPREZECE ANI
27. 800 LEGHE PE AMAZON
28. COPIII CĂPITANULUI GRANT (voL. I)
29. COPIII CĂPITANULUI GRANT (voL. II)
30. TESTAMENTUL UNUI EXCENTRIC
31. ROBUR CUCERITORUL. STĂPÎNUL LUMII
32. CLOVIS DARDENTOR. SECRETUL LUI WILHELM STORITZ
33. AGENJIA THOMPSON
34. HECTOR SERVADAC
35. UN ORAŞ PLUTITOR. SPĂRGĂTORII BLOCADEI. INVAZIA MĂRII
36. PILOTUL DE PE DUNĂRE
37. SATUL AERIAN. ÎNCHIPUIRILE LUI JEAN MARIE CABIDOULIN
38. PRICHINDEL
39. CESAR CASCABEL
40. CLAUDIUS BOMBARNAC. KERABAN ÎNCĂPĂŢÎNATUL

EDITURA ION CREANGĂ